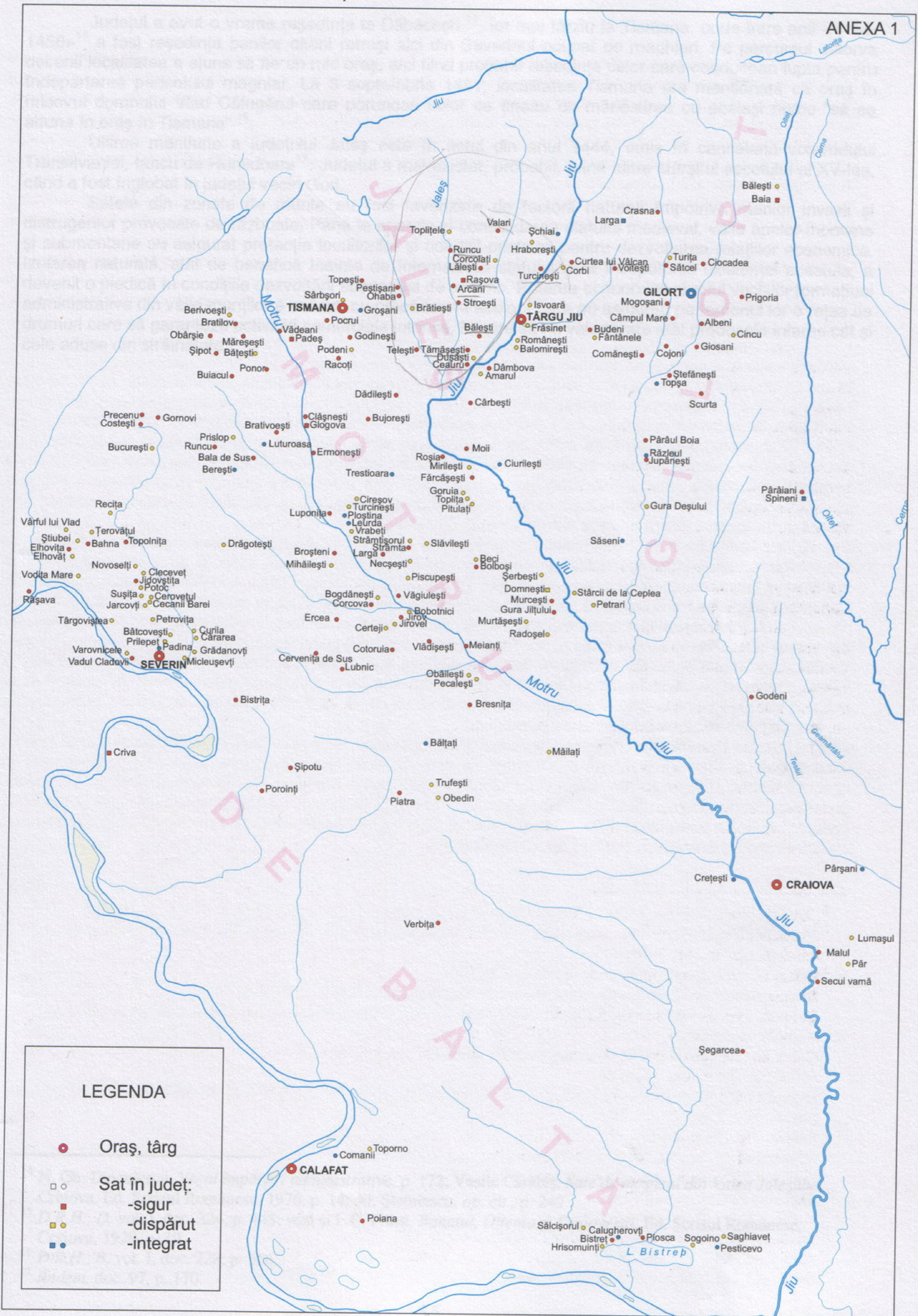
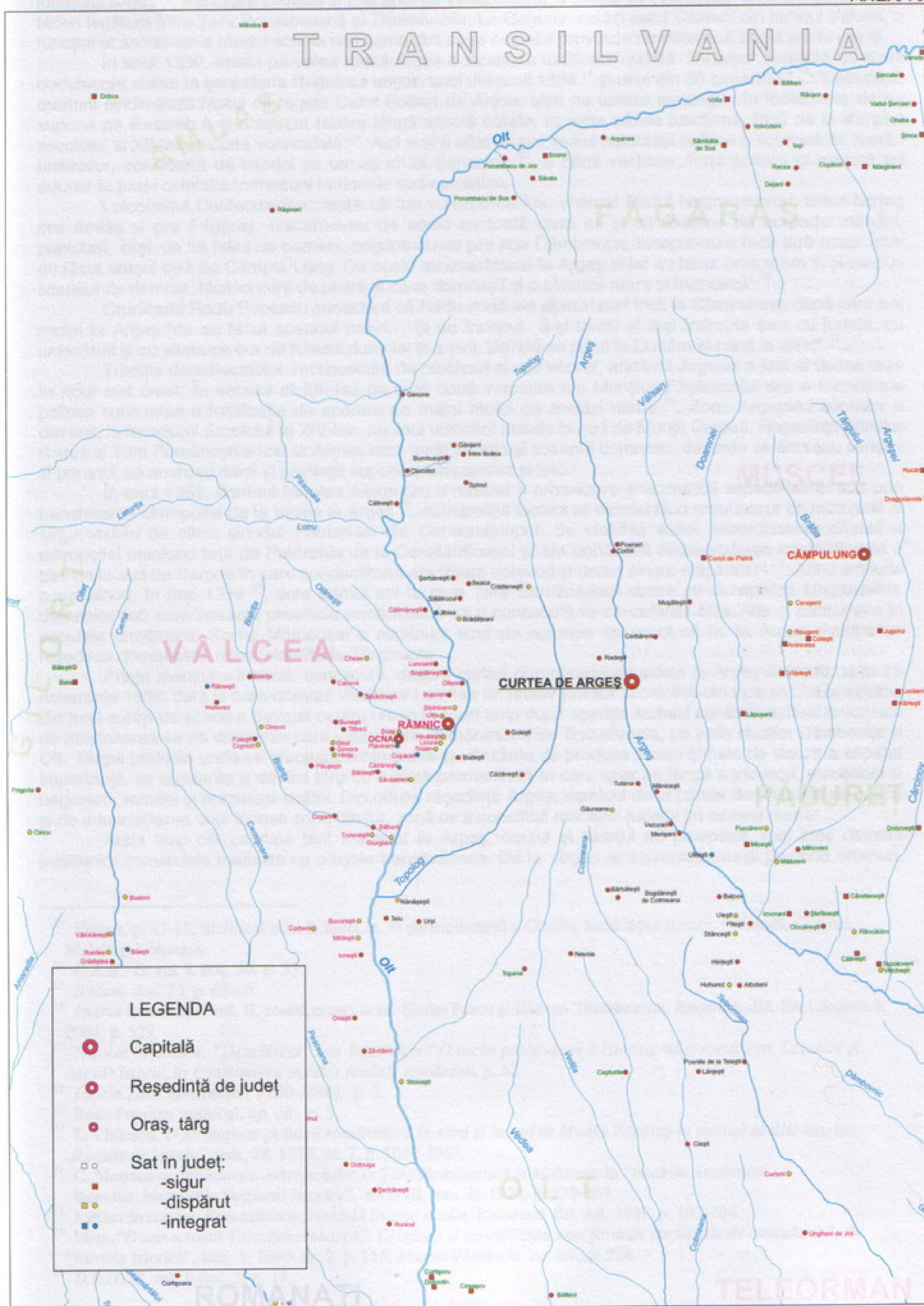
JUDEȚE DISPĂRUTE DIN OLTENIA

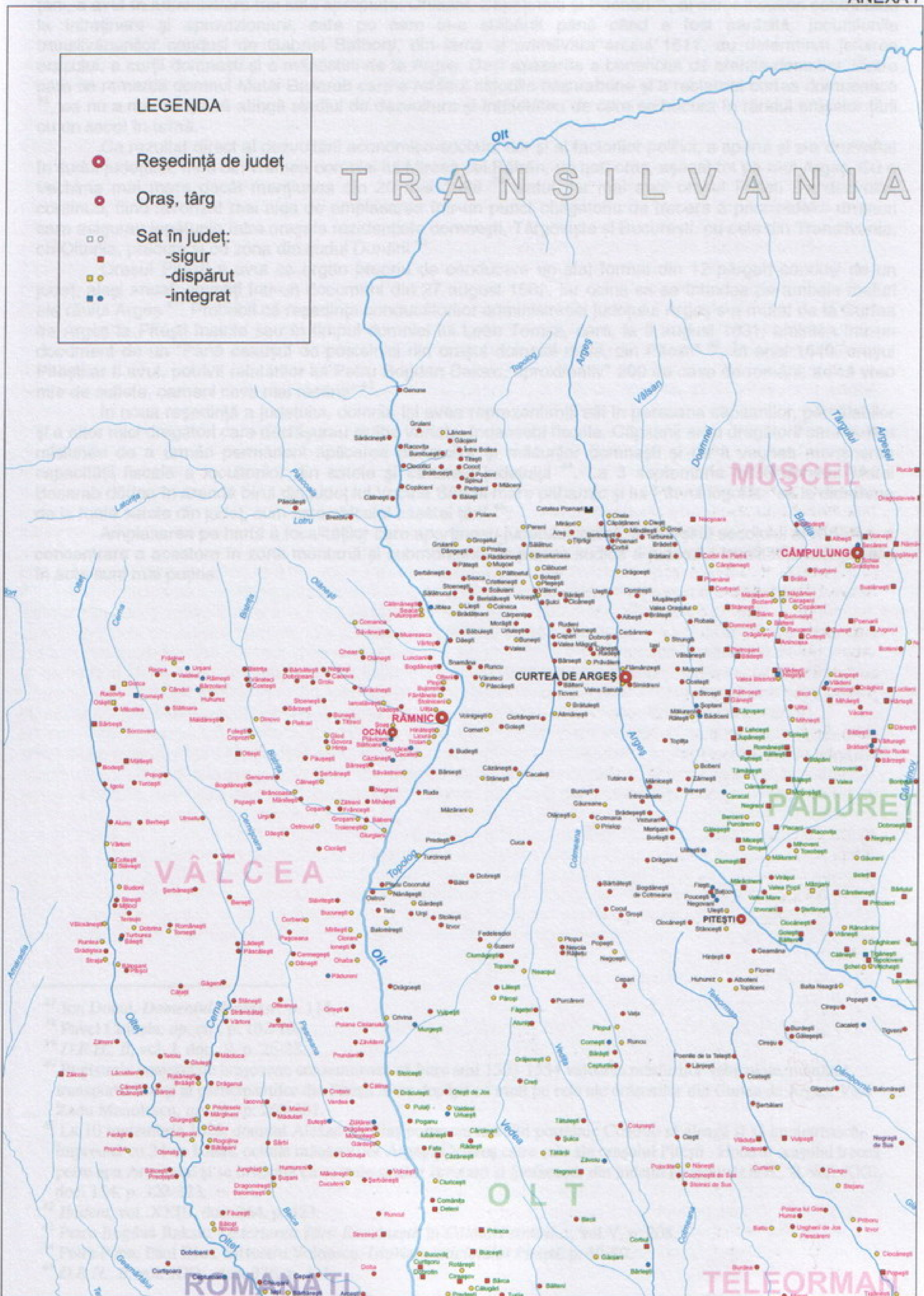
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ARGEȘ** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 6

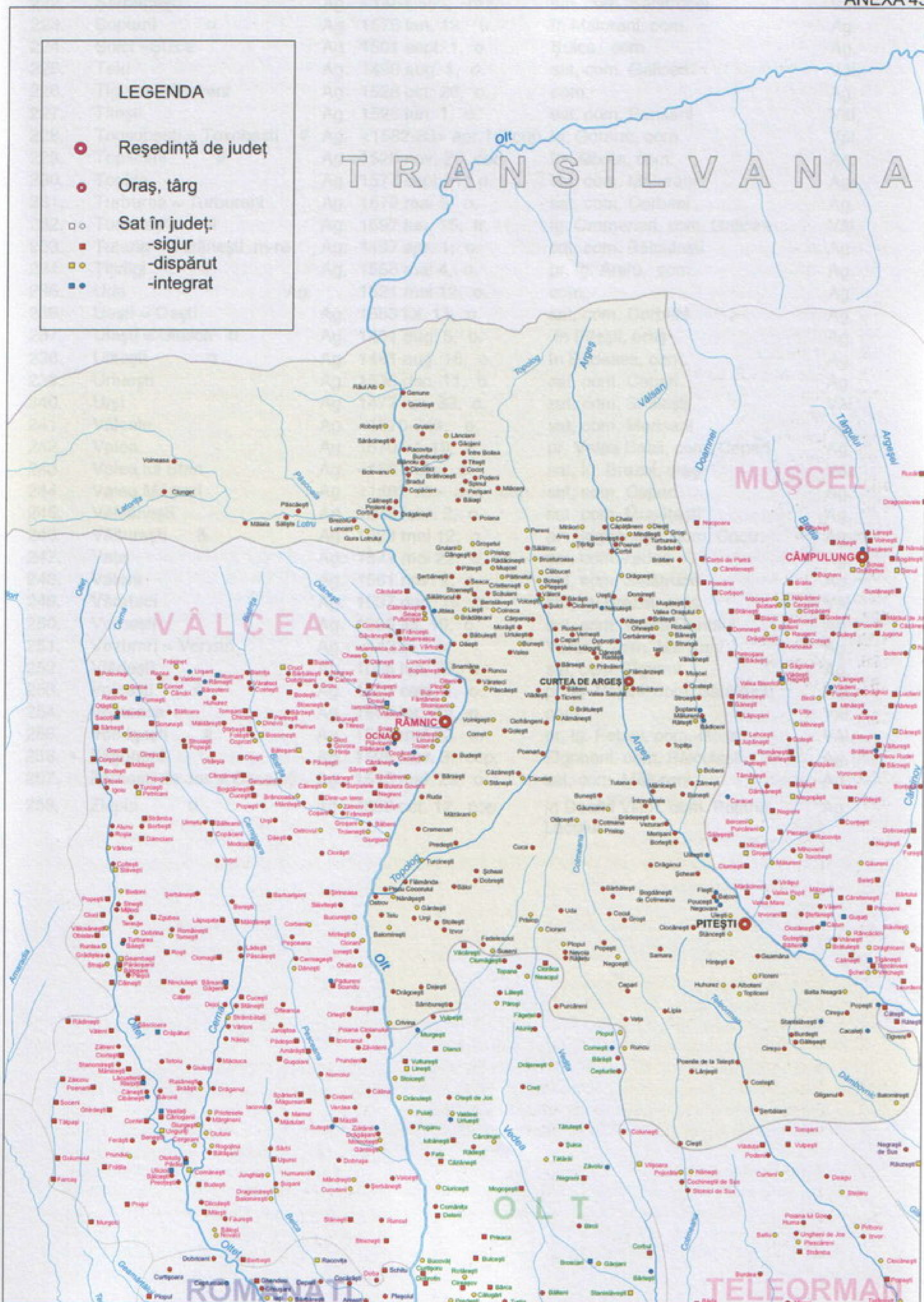
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ARGEȘ** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 7

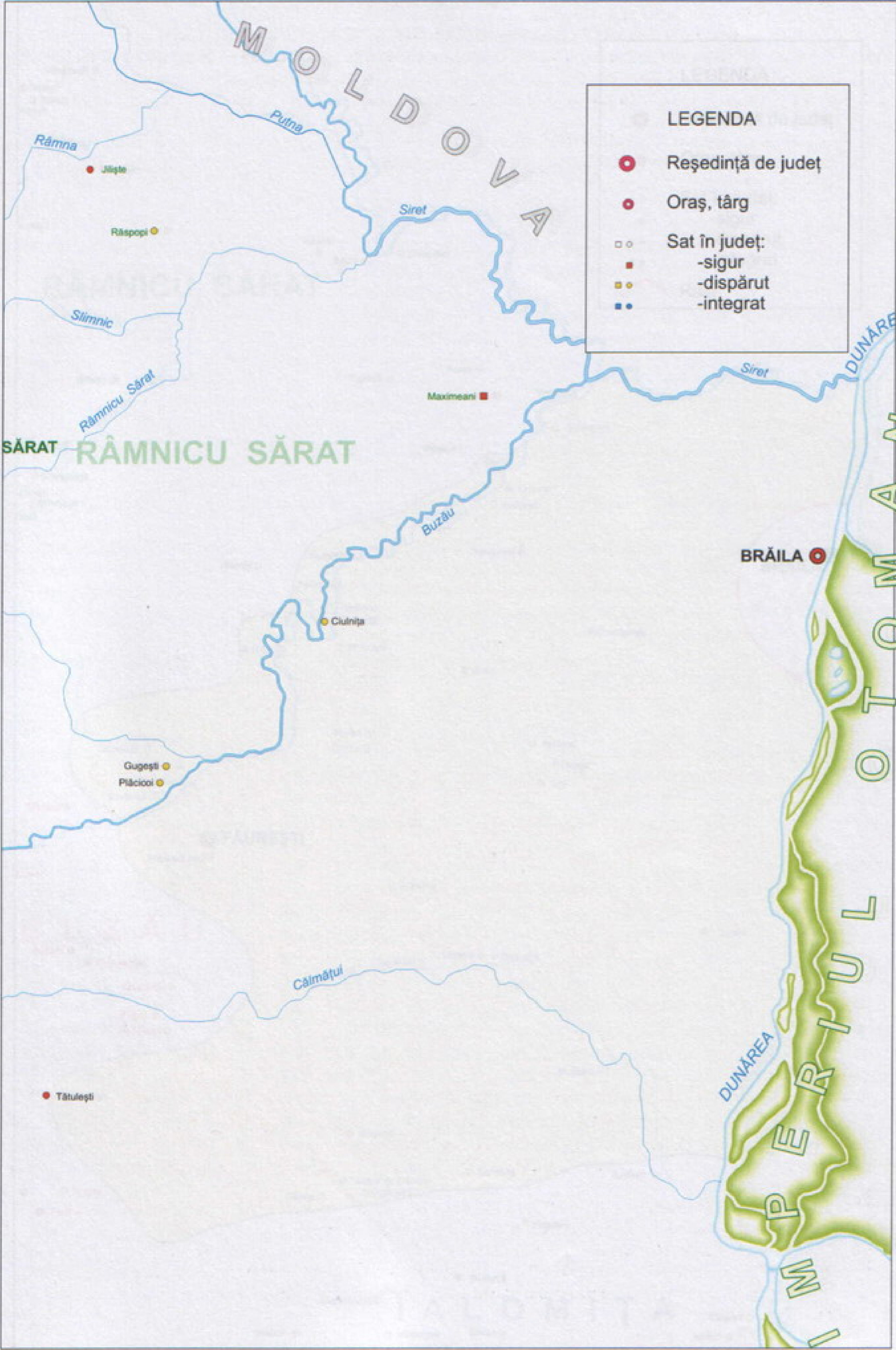
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ARGEȘ** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 45

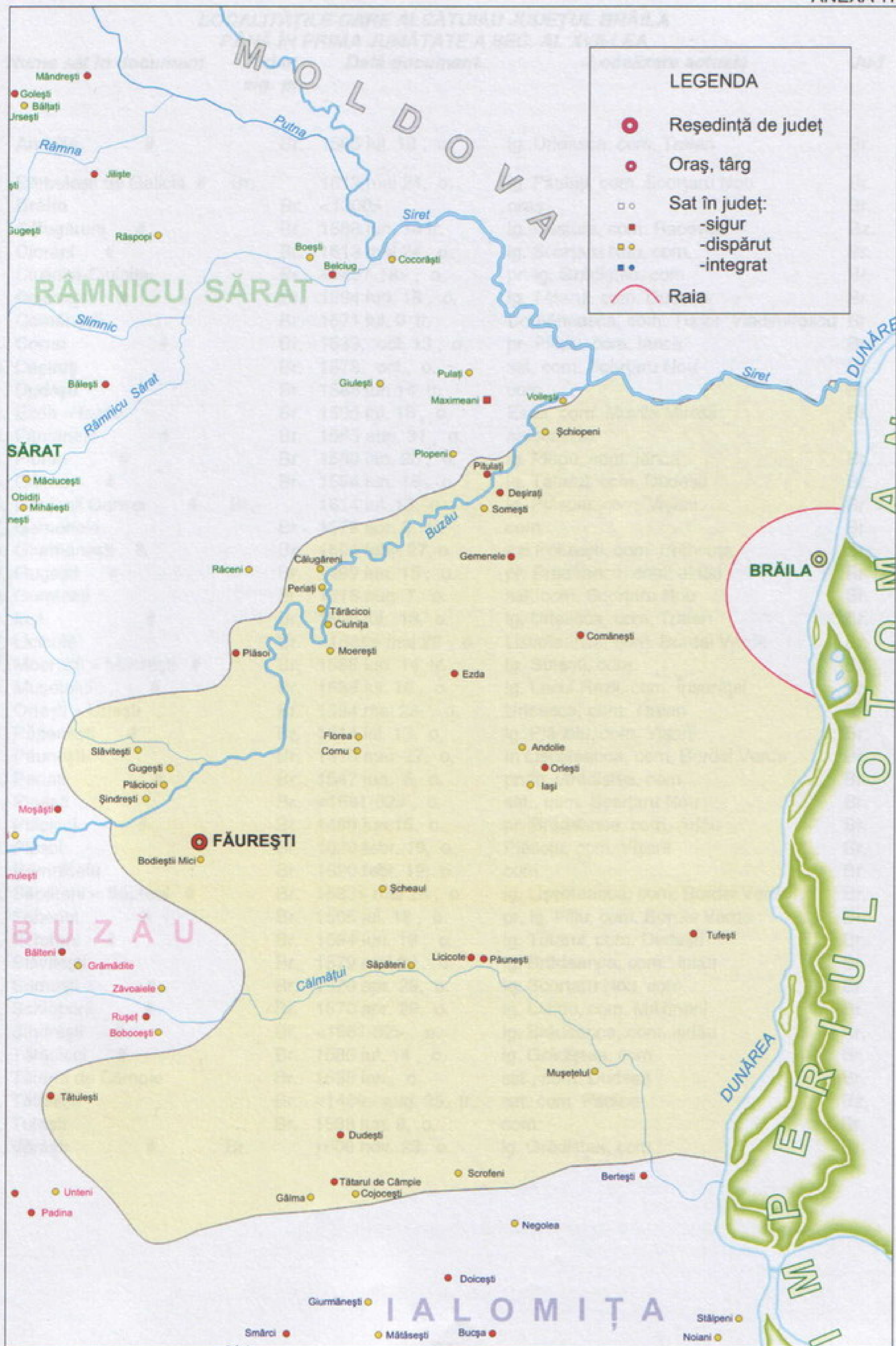
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **BRĂILA** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 16

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **BRĂILA** PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SEC. AL XVII-LEA

ANEXA 17

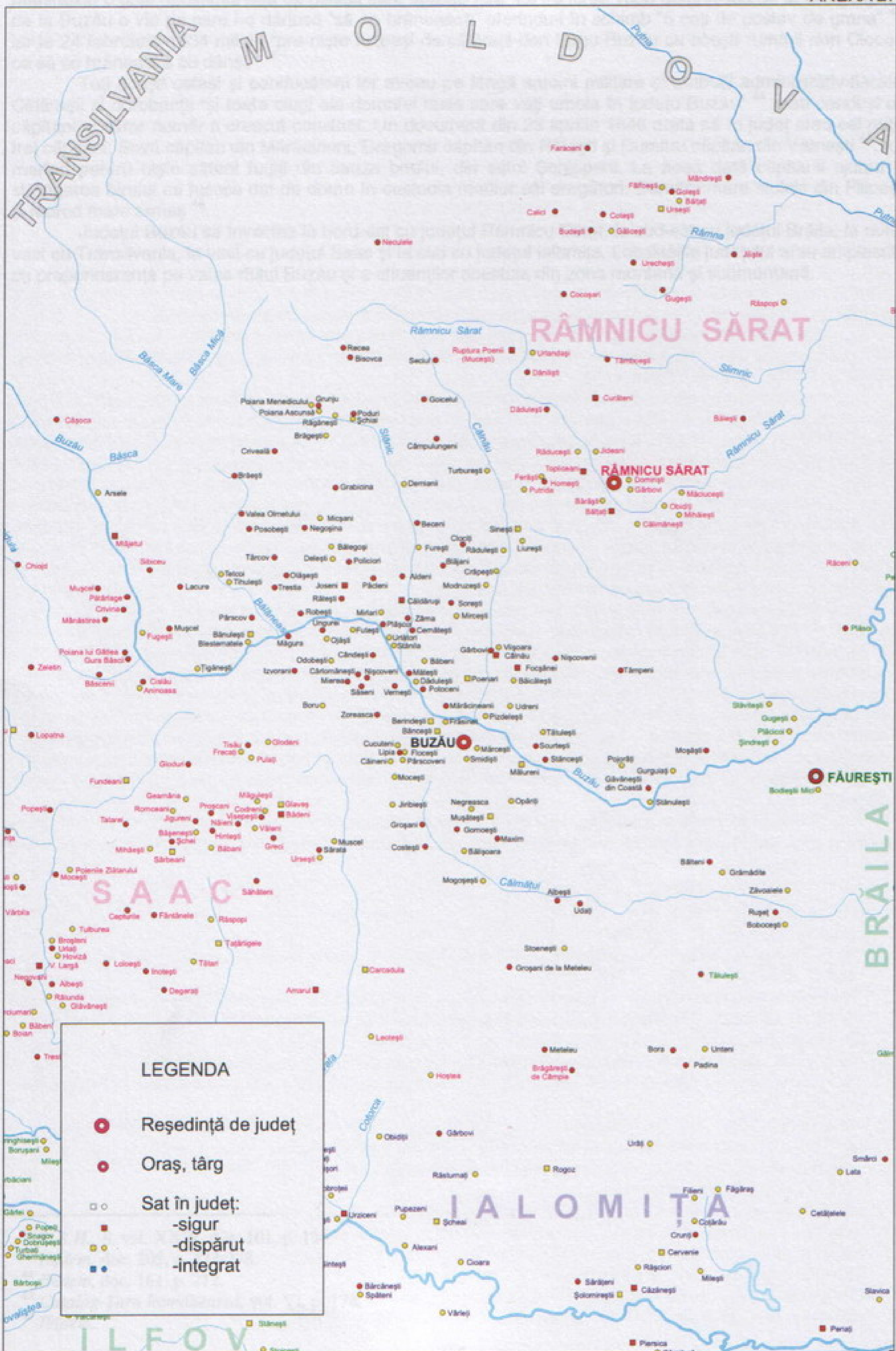
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **BUZĂU** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 26

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **BUZĂU** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 27

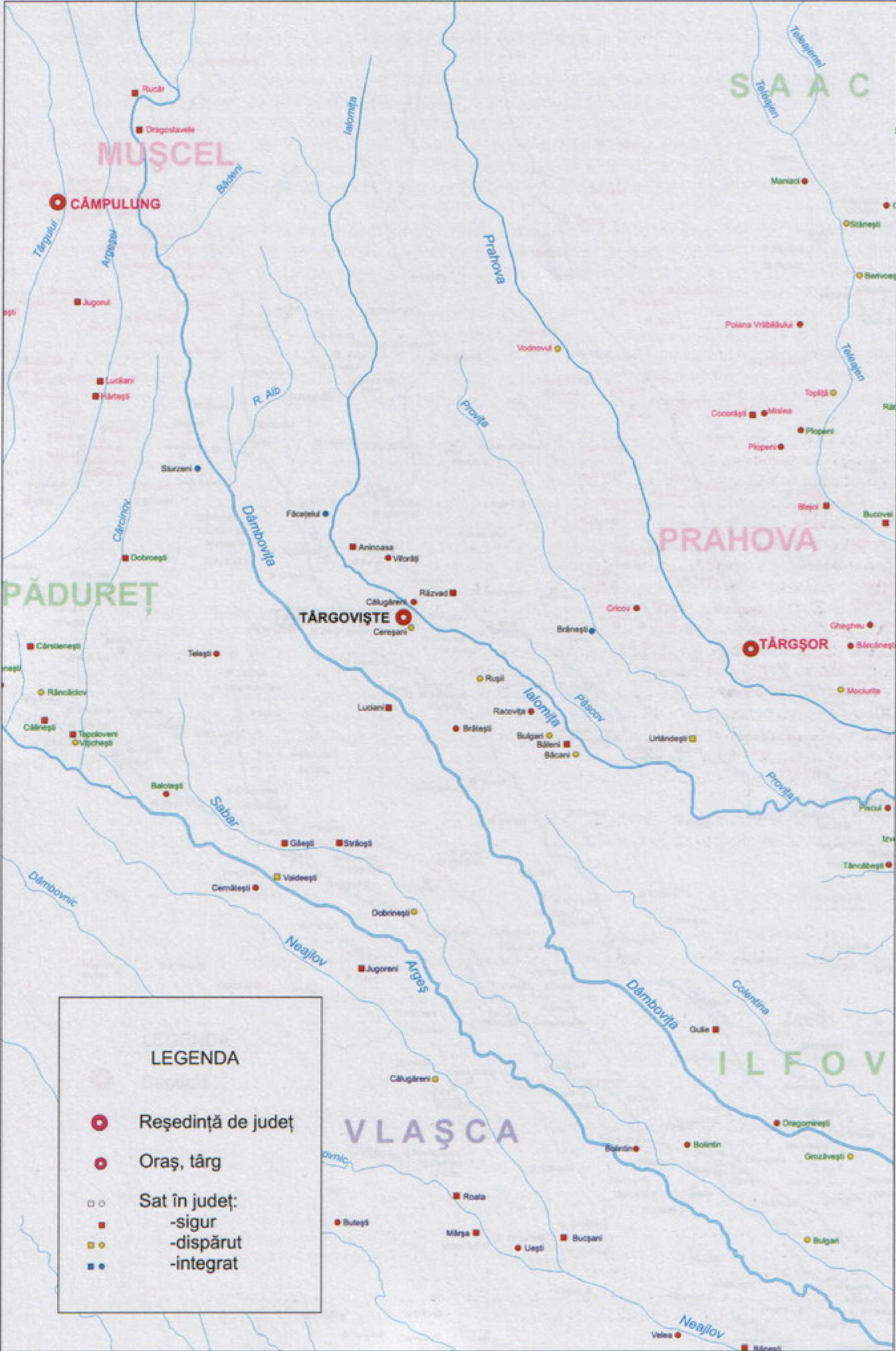
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **BUZĂU** PÂNĂ LÂ MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 55

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **DÂMBOVIȚA** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 28

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **DÂMBOVIȚA** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 29

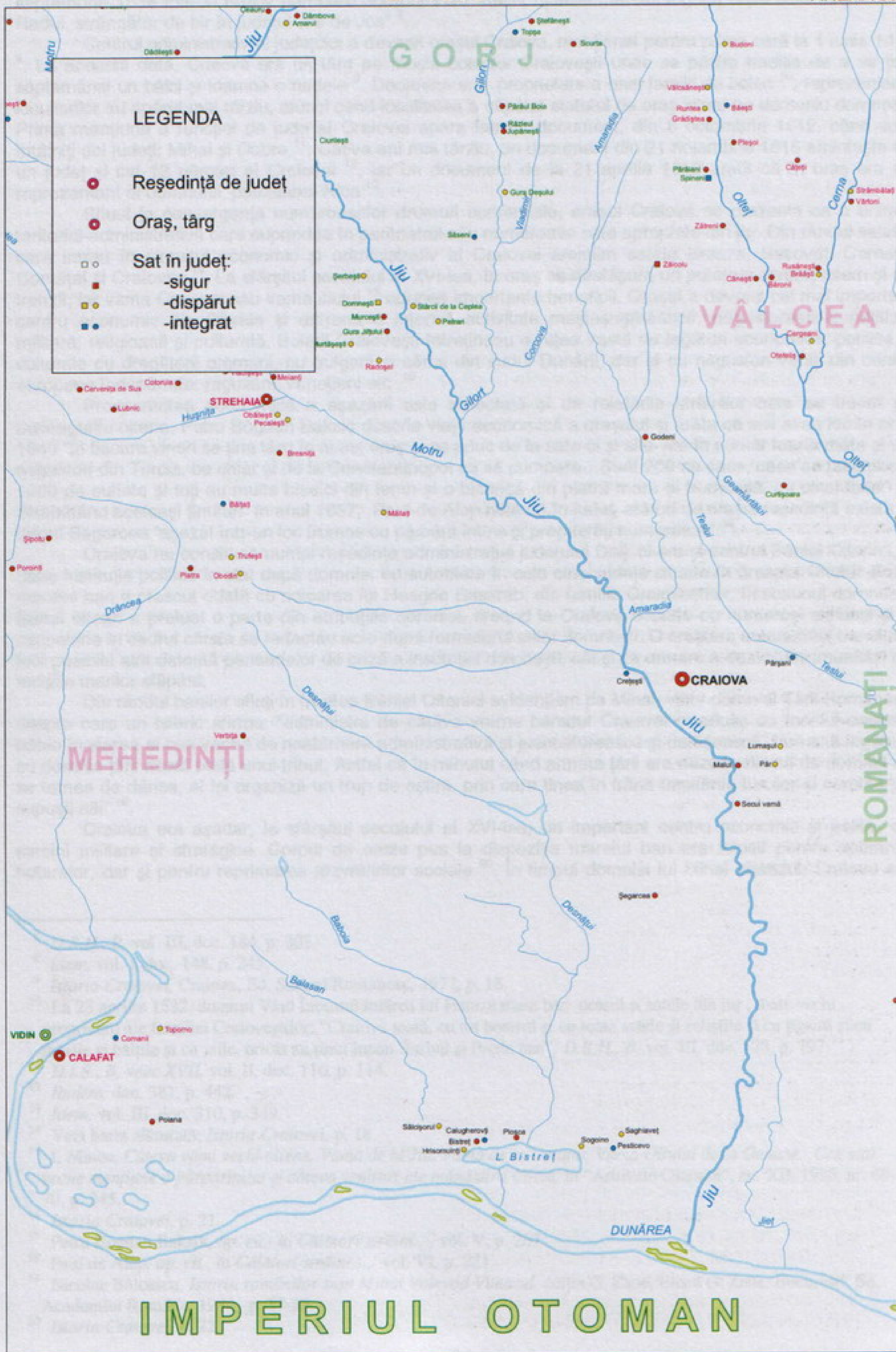
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **DÂMBOVIȚA** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 49

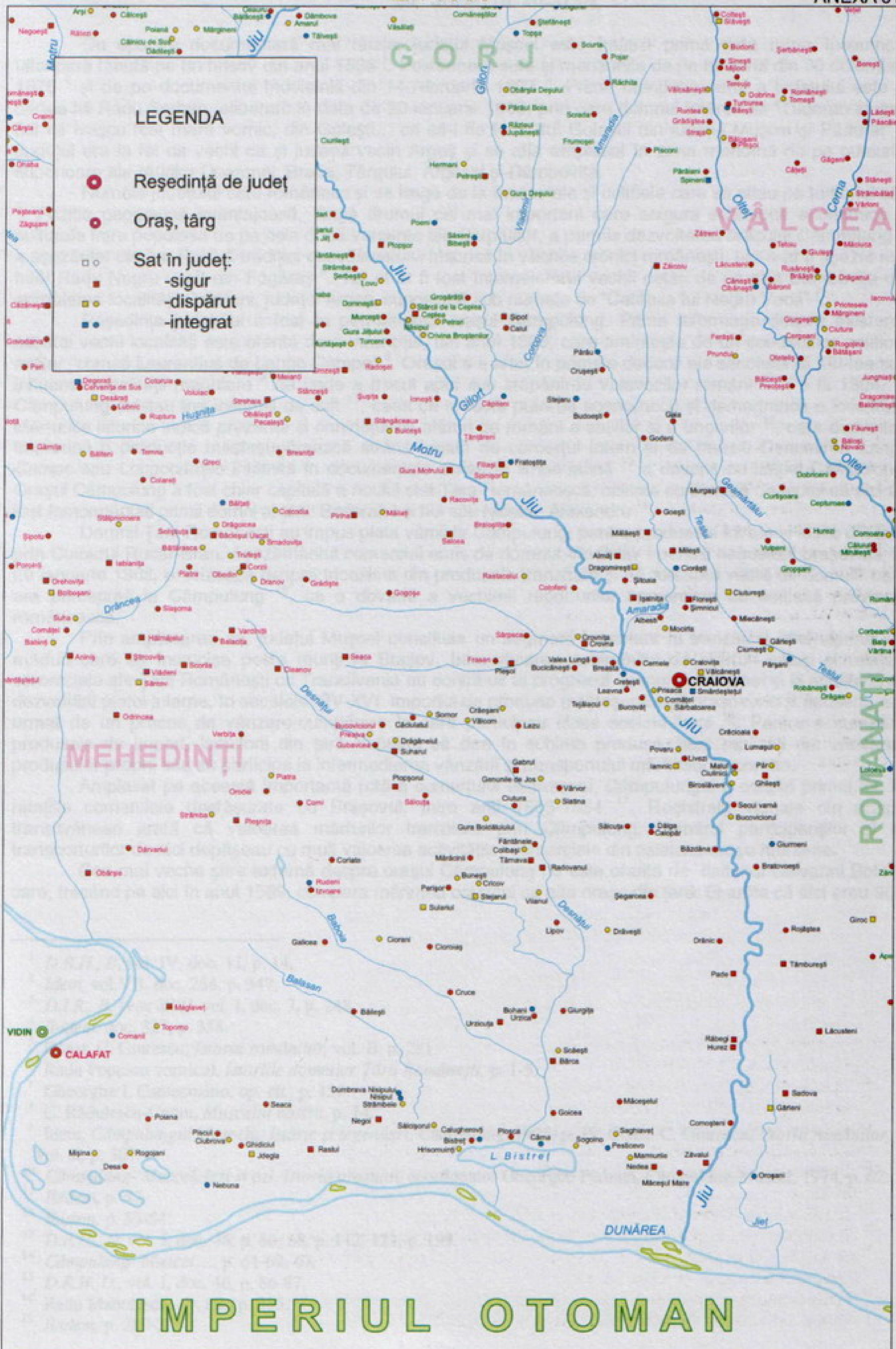
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **DOLJ** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 30

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **DOLJ** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 31

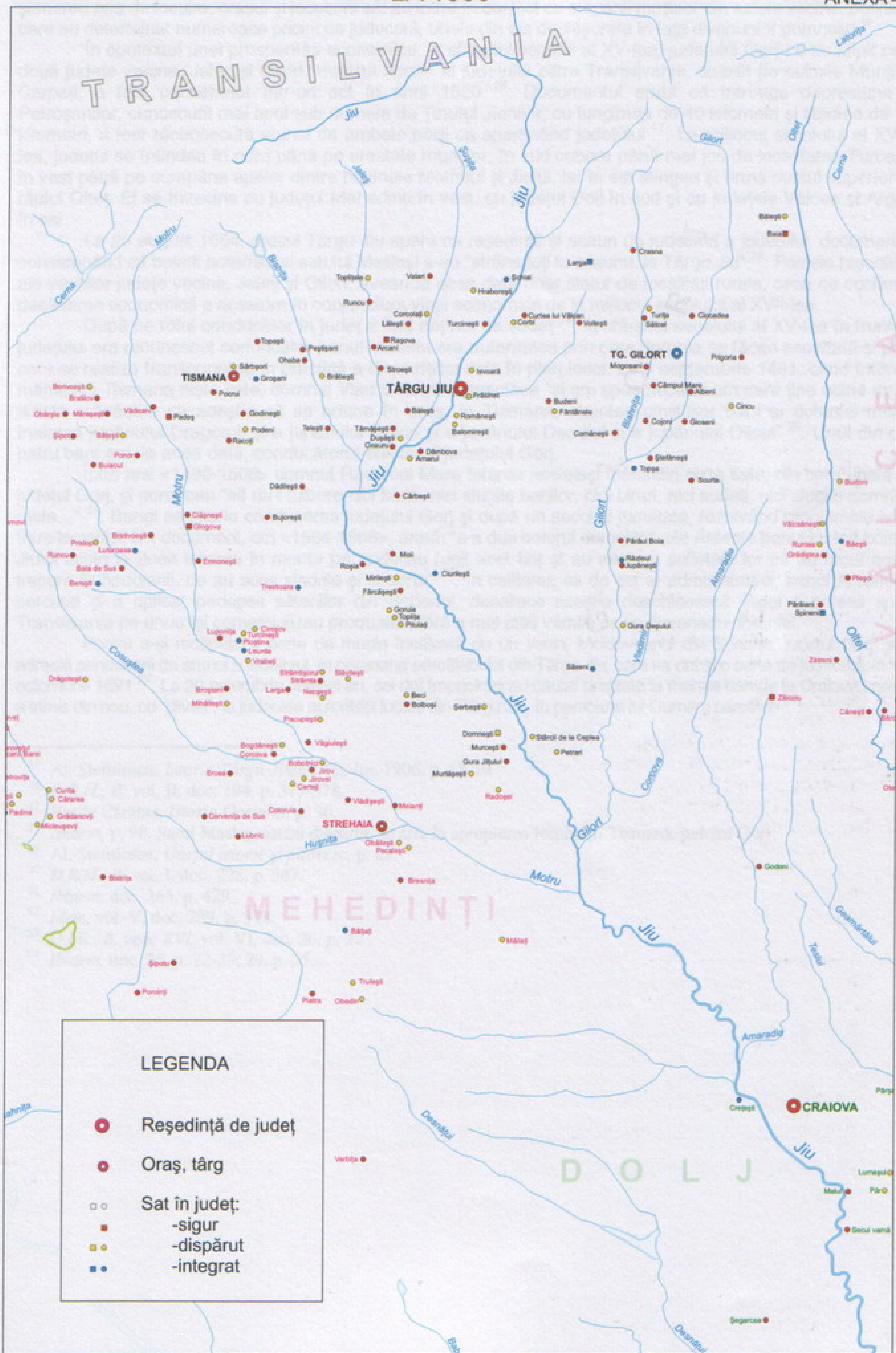
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **DOLJ** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 42

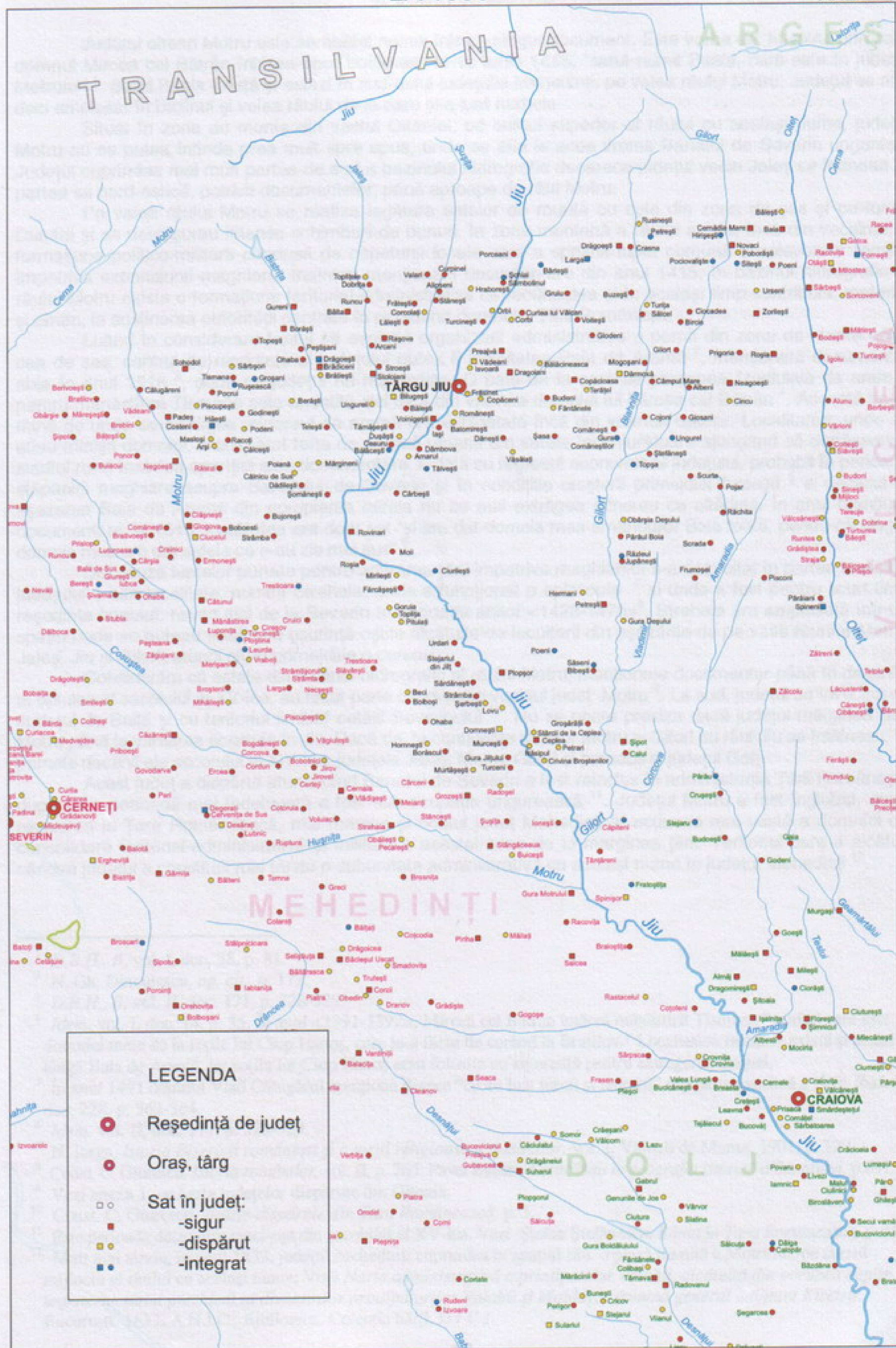
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **GORJ** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 4

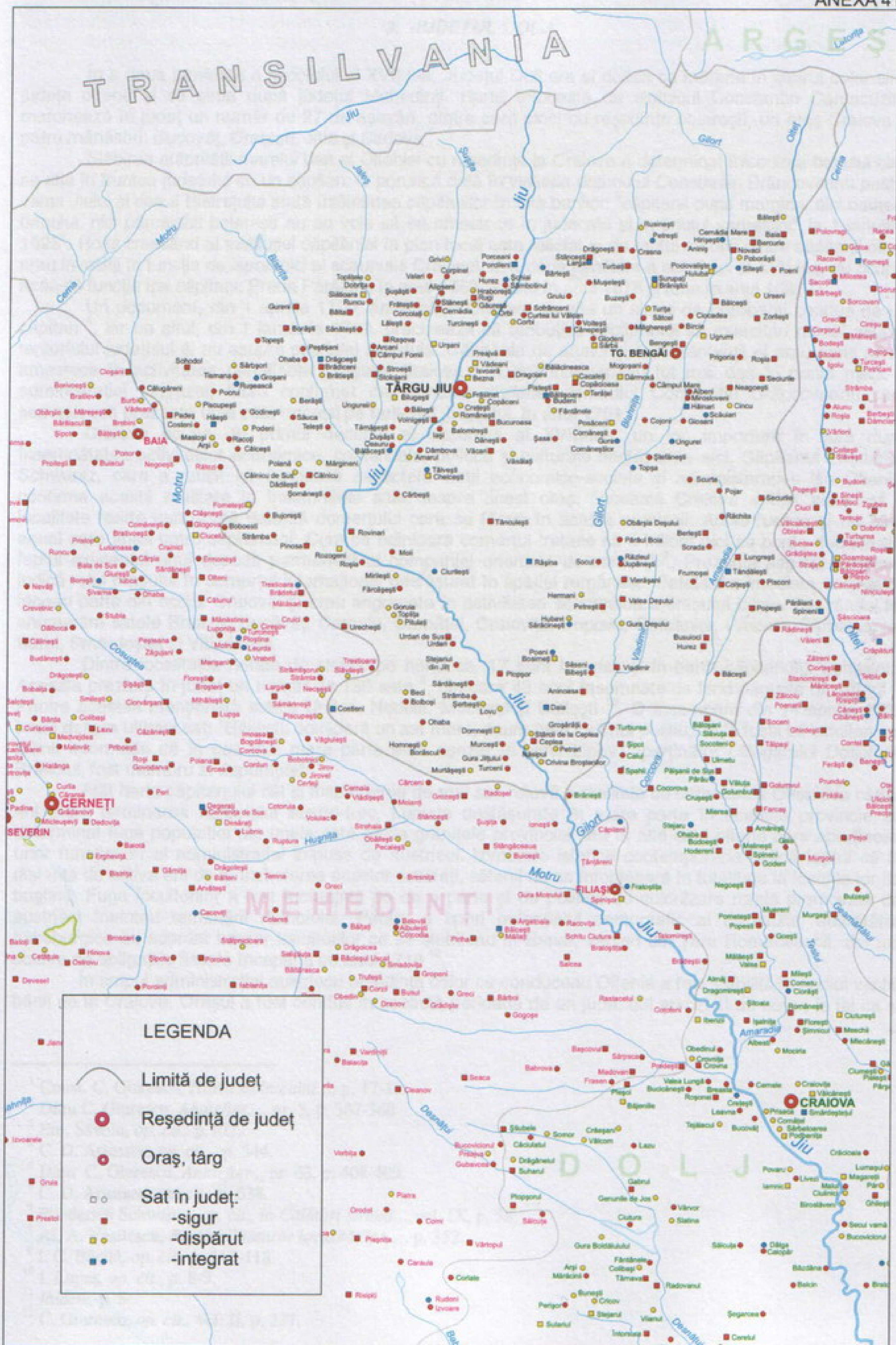
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **GORJ** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 5

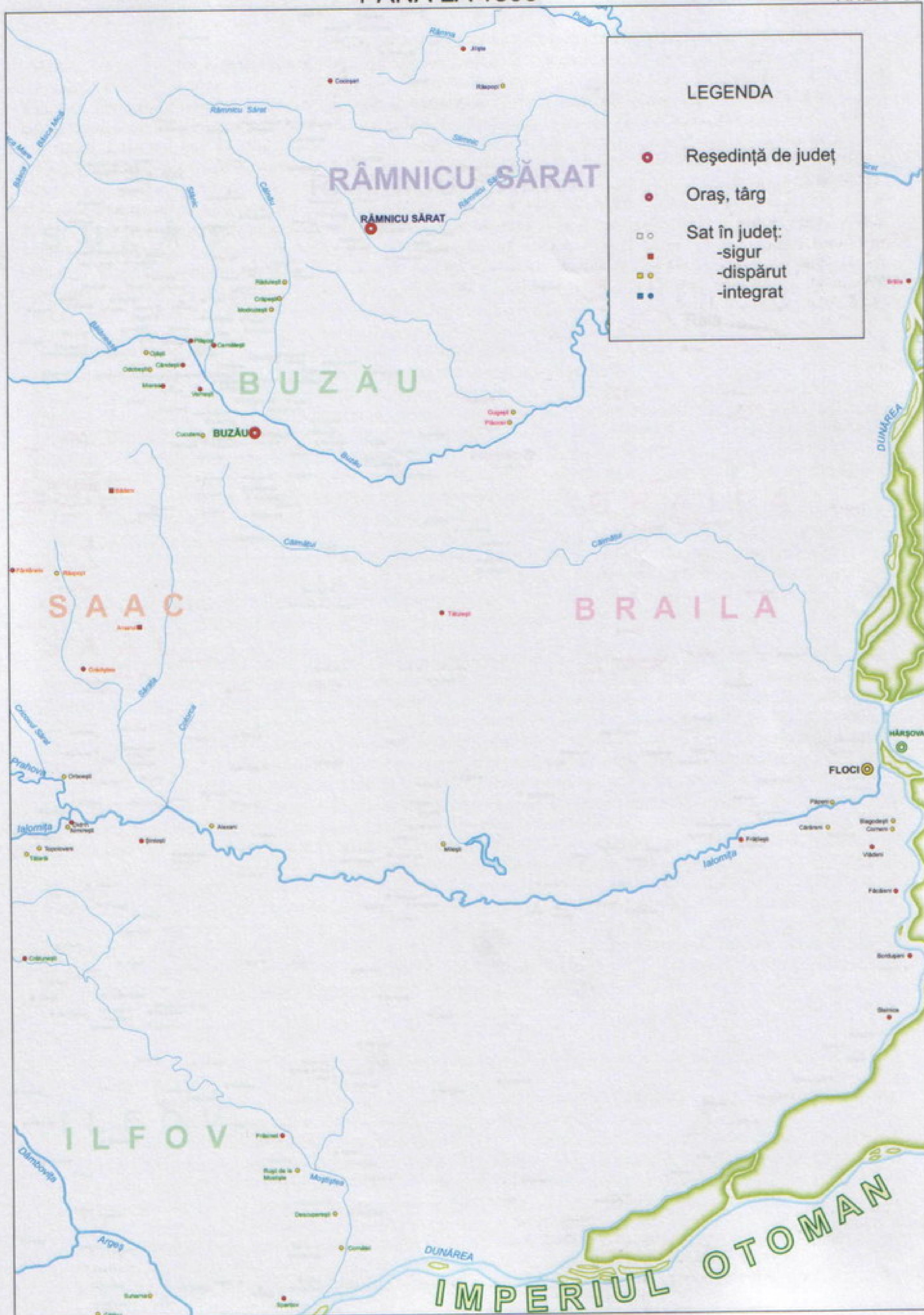
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **GORJ** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 41

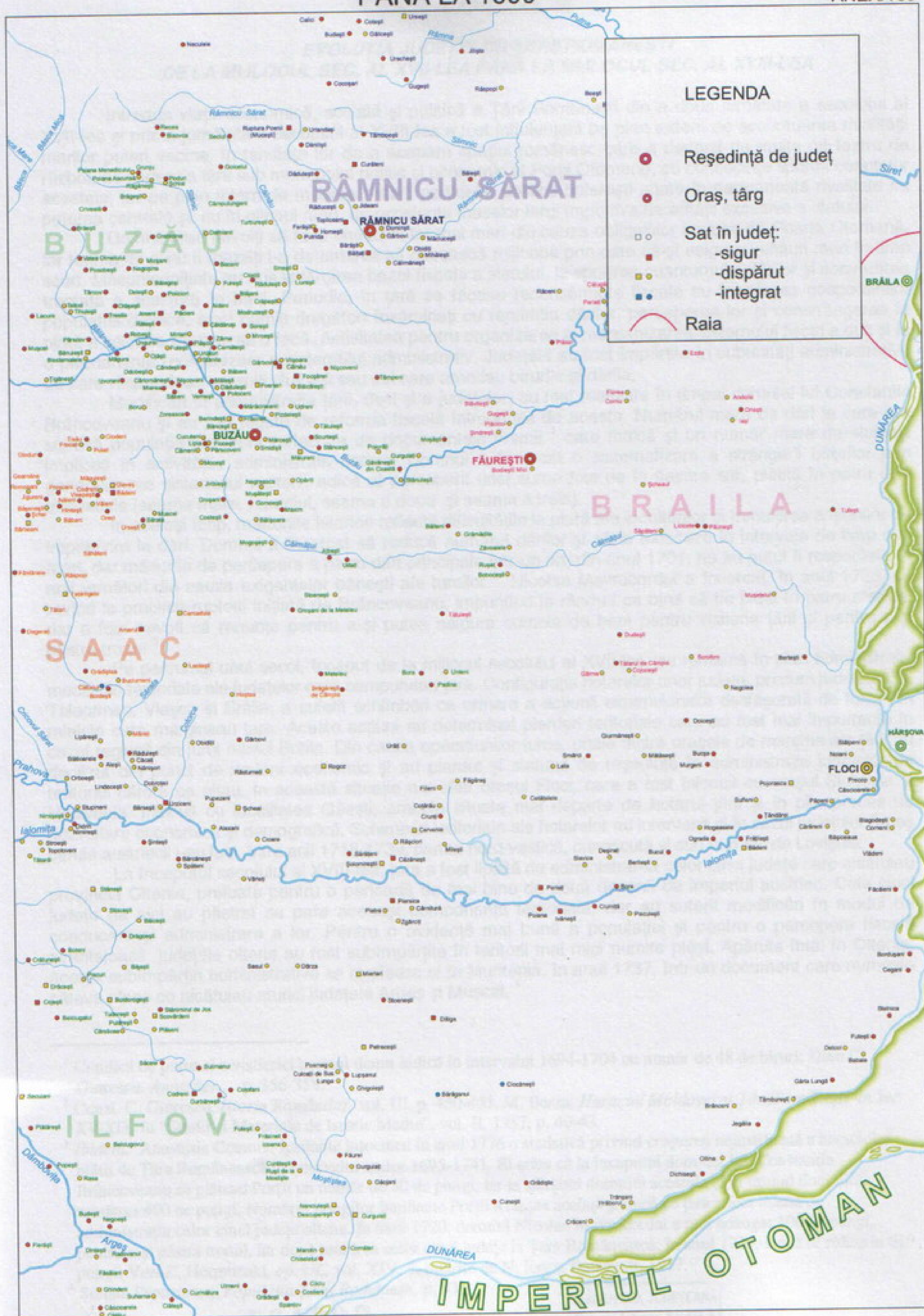
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL IALOMIȚA PÂNĂ LA 1500

ANEXA 38

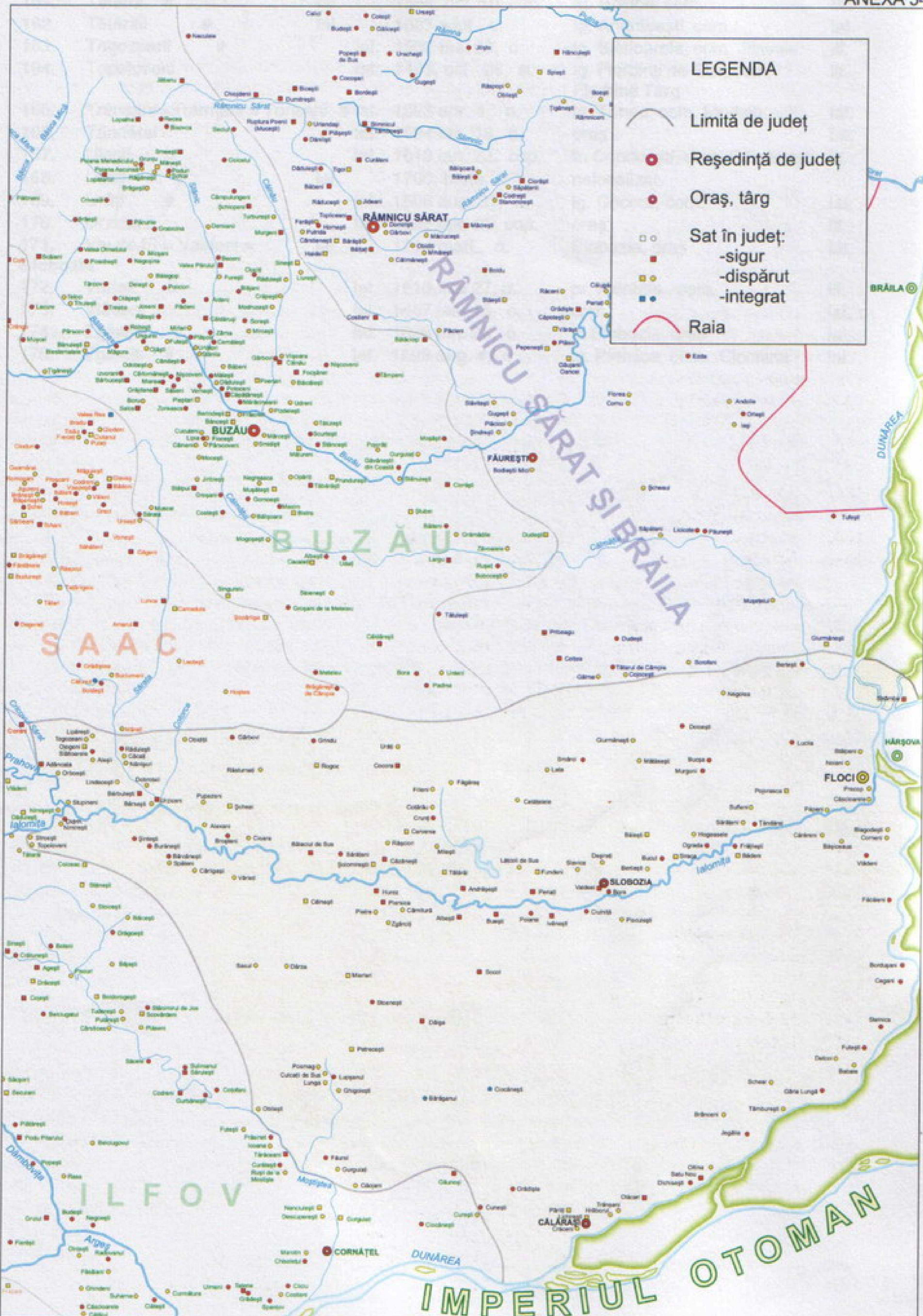
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **IALOMIȚA** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 39

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **IALOMIȚA** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 54

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ILFOV** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 10

LOCALITĂȚLE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ILFOV** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 11

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ILFOV** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 52

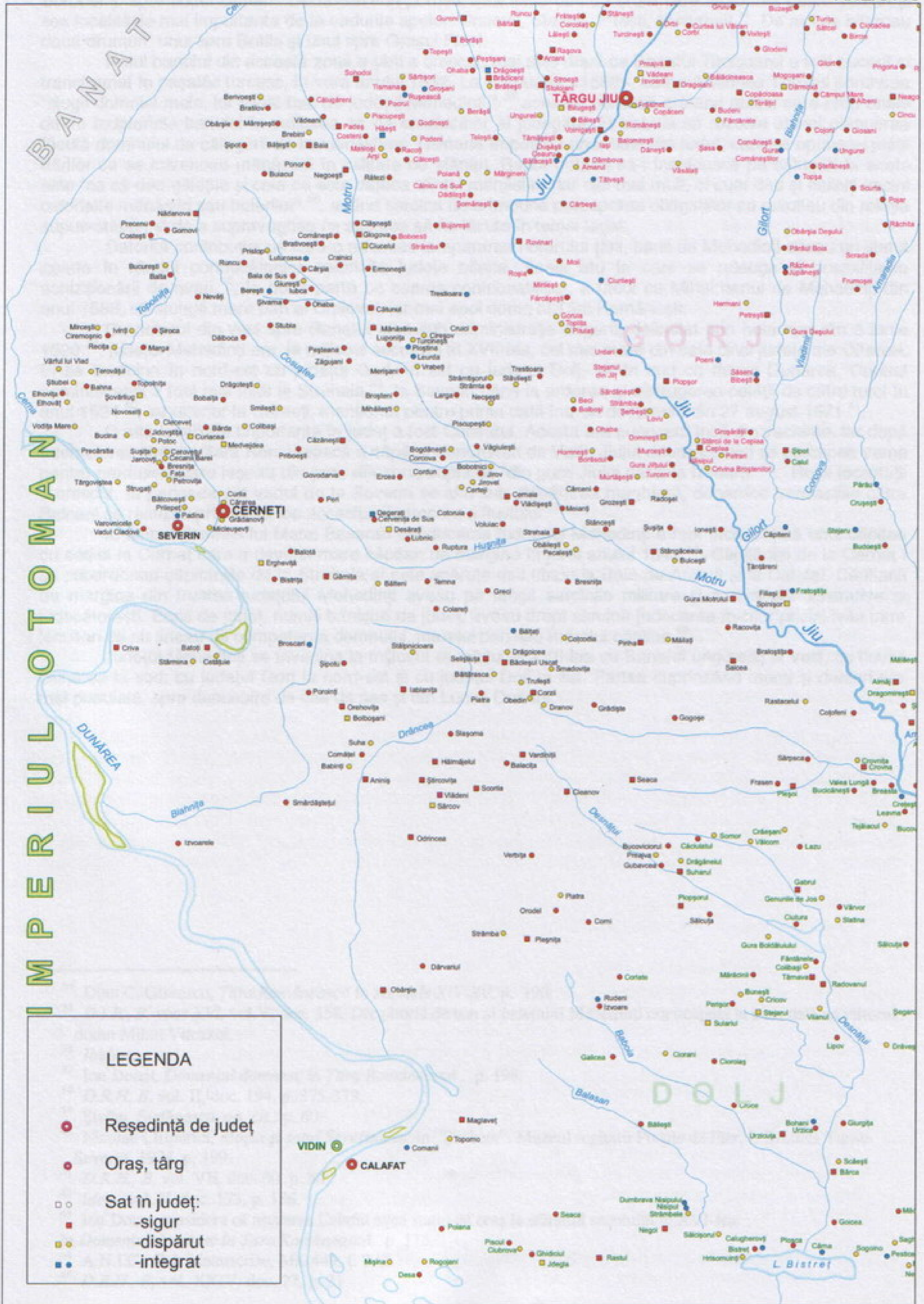
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **MEHEDINȚI** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 14

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **MEHEDINȚI** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 15

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **MEHEDINȚI** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 40

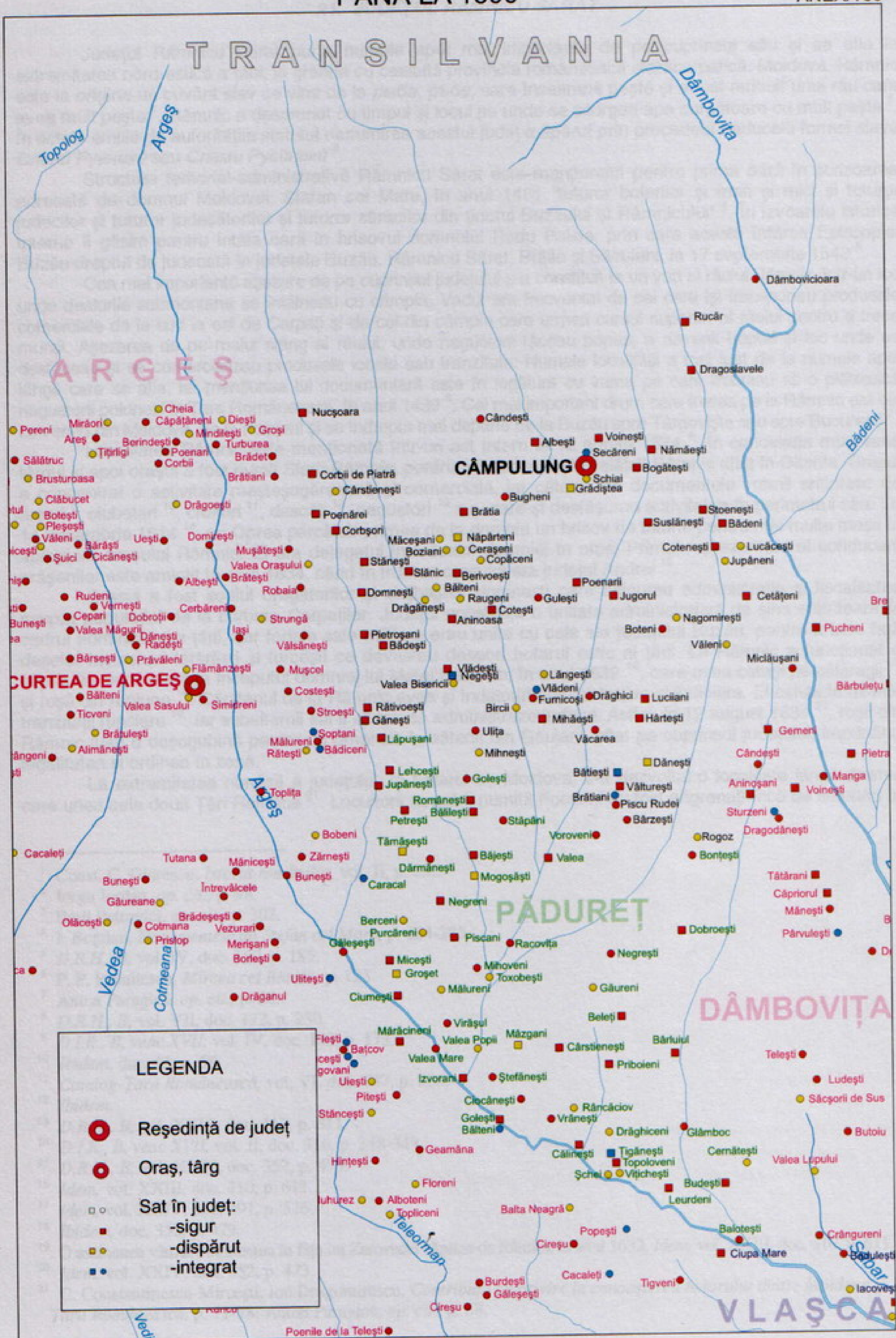
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **MUŞCEL** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 32

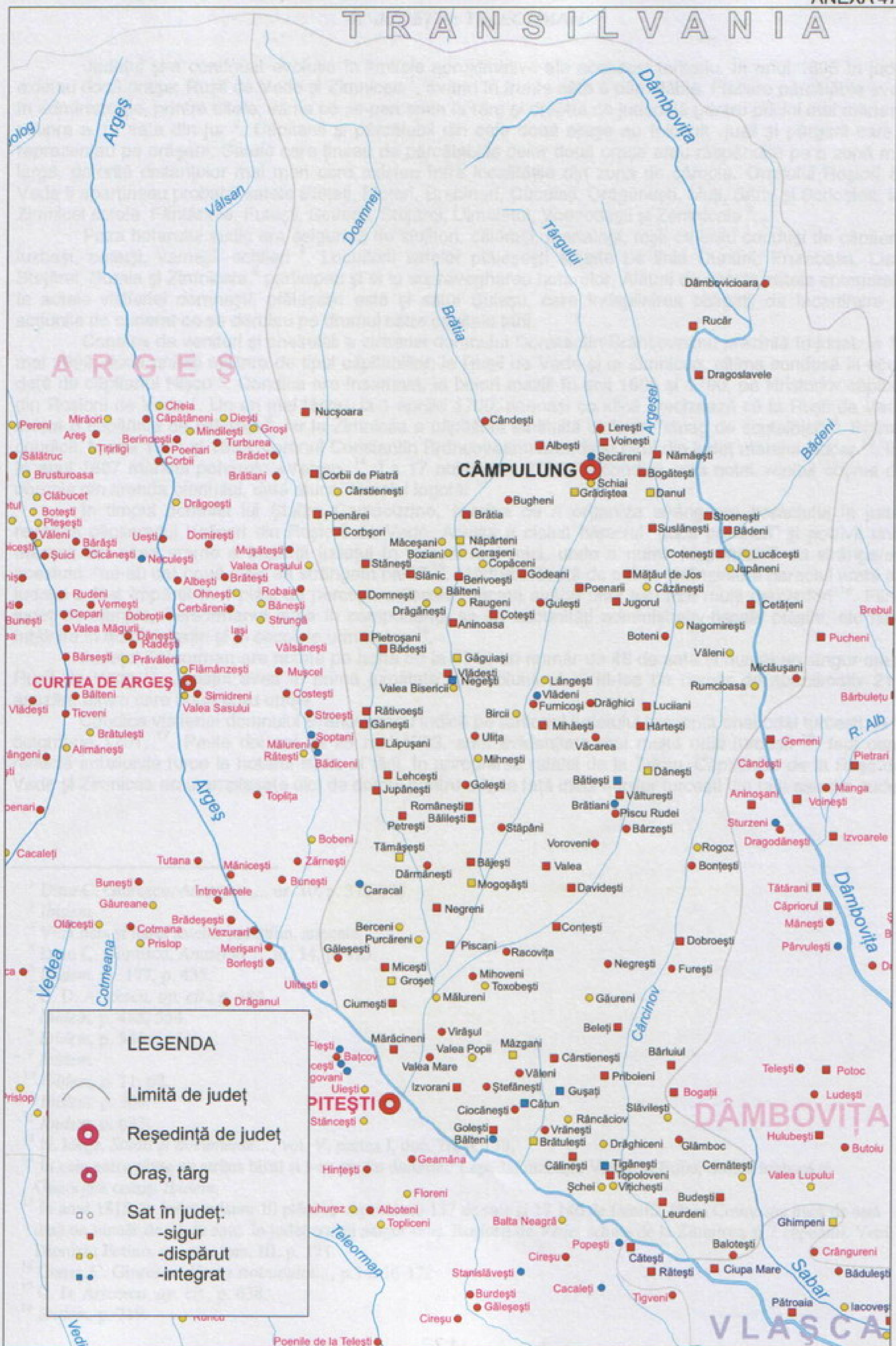
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL MUȘCEL PÂNĂ LA 1600

ANEXA 33

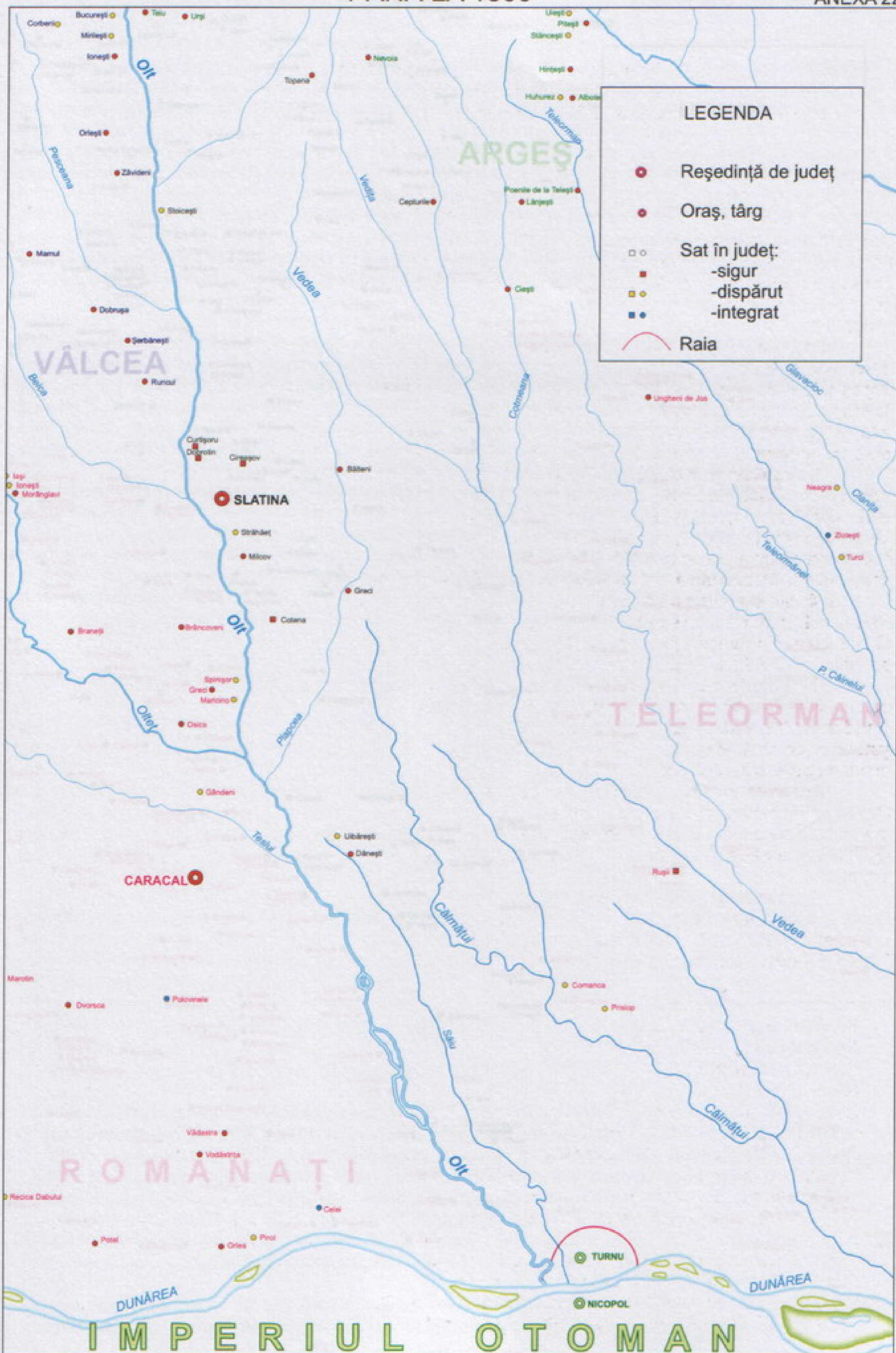
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **MUȘCEL** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 47

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **OLT** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 22

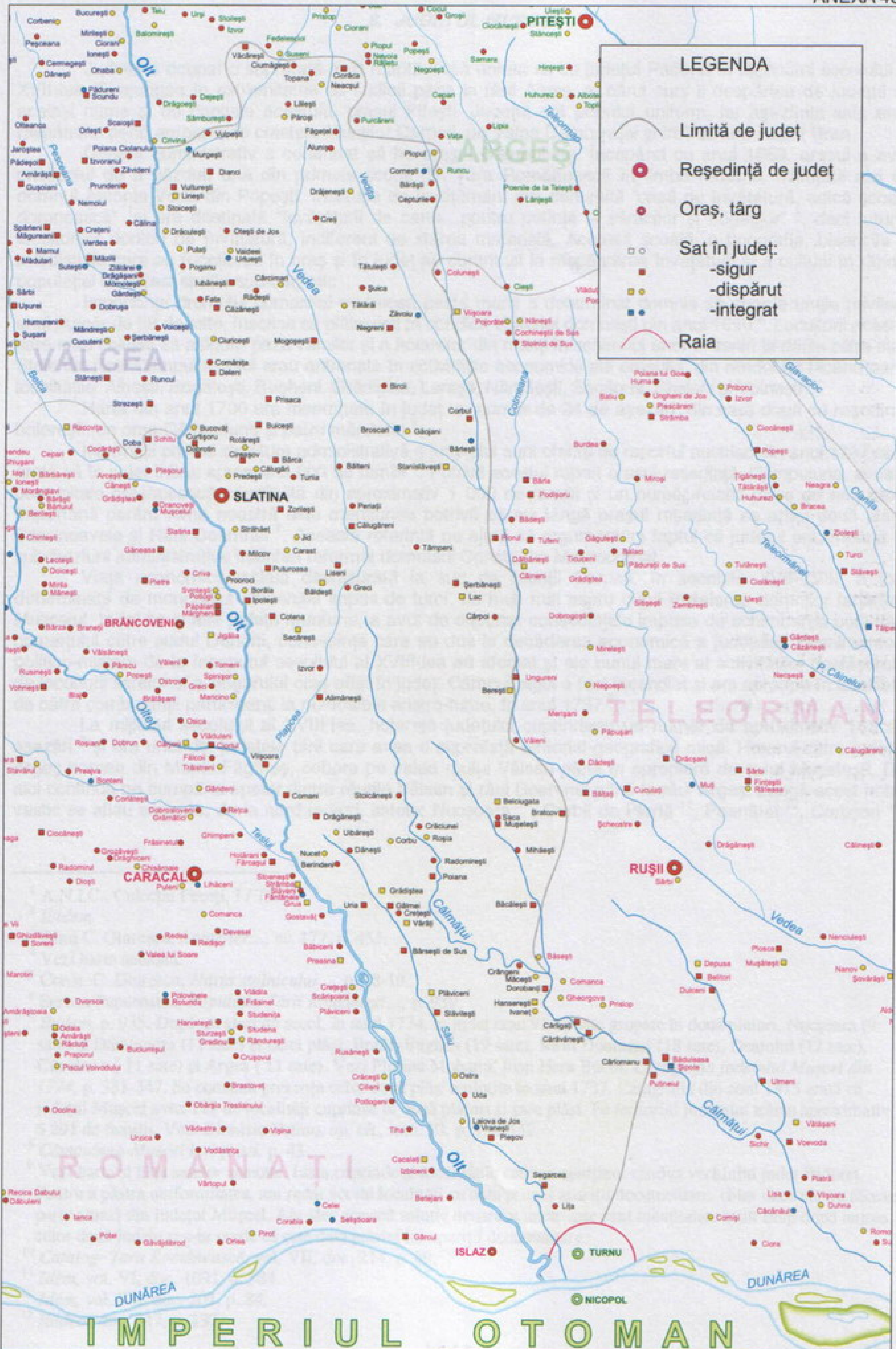
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **OLT** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 23

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **OLT** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 46

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **PĂDUREȚ** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 20

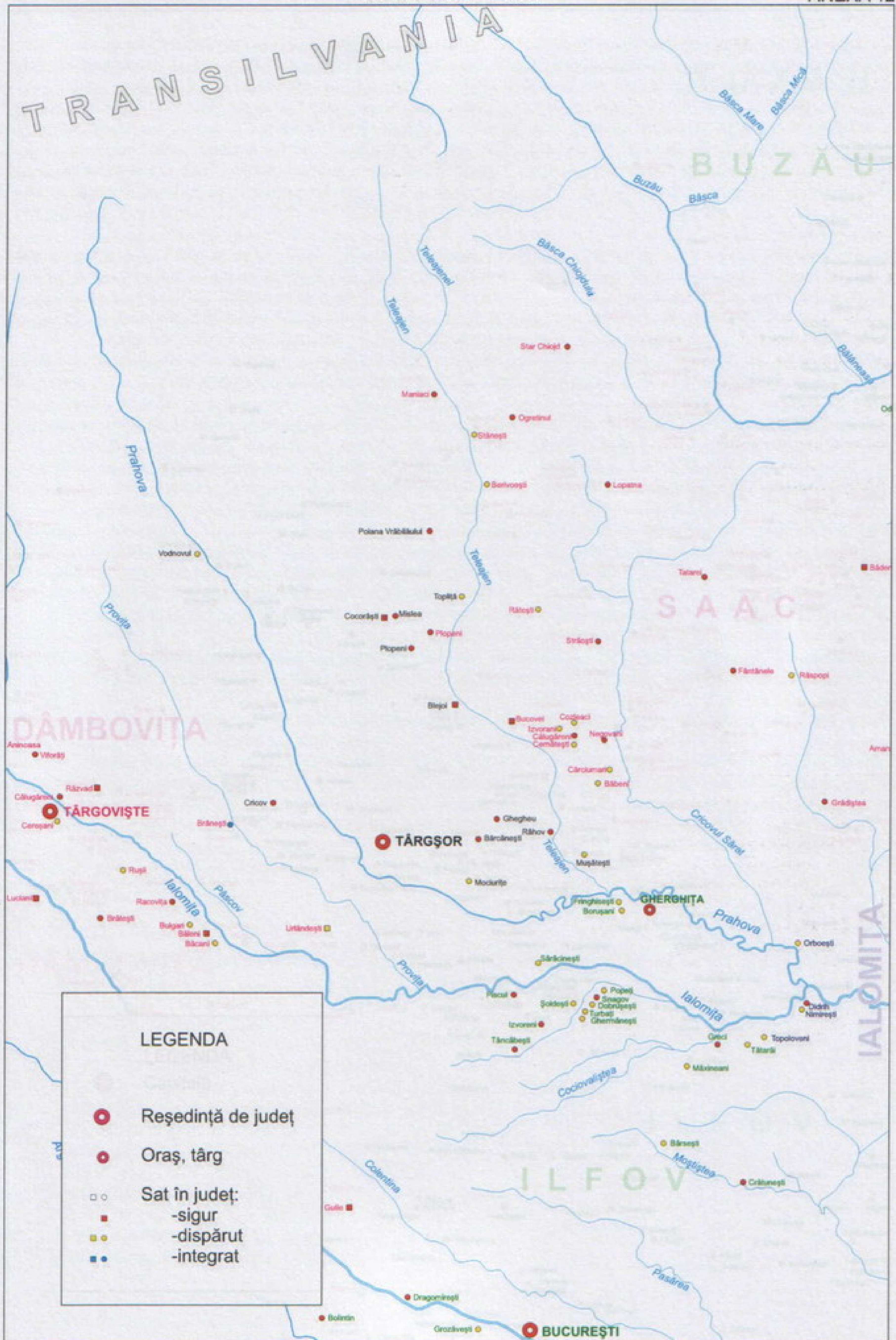
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **PĂDUREȚ** PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SEC. AL XVII-LEA

ANEXA 21

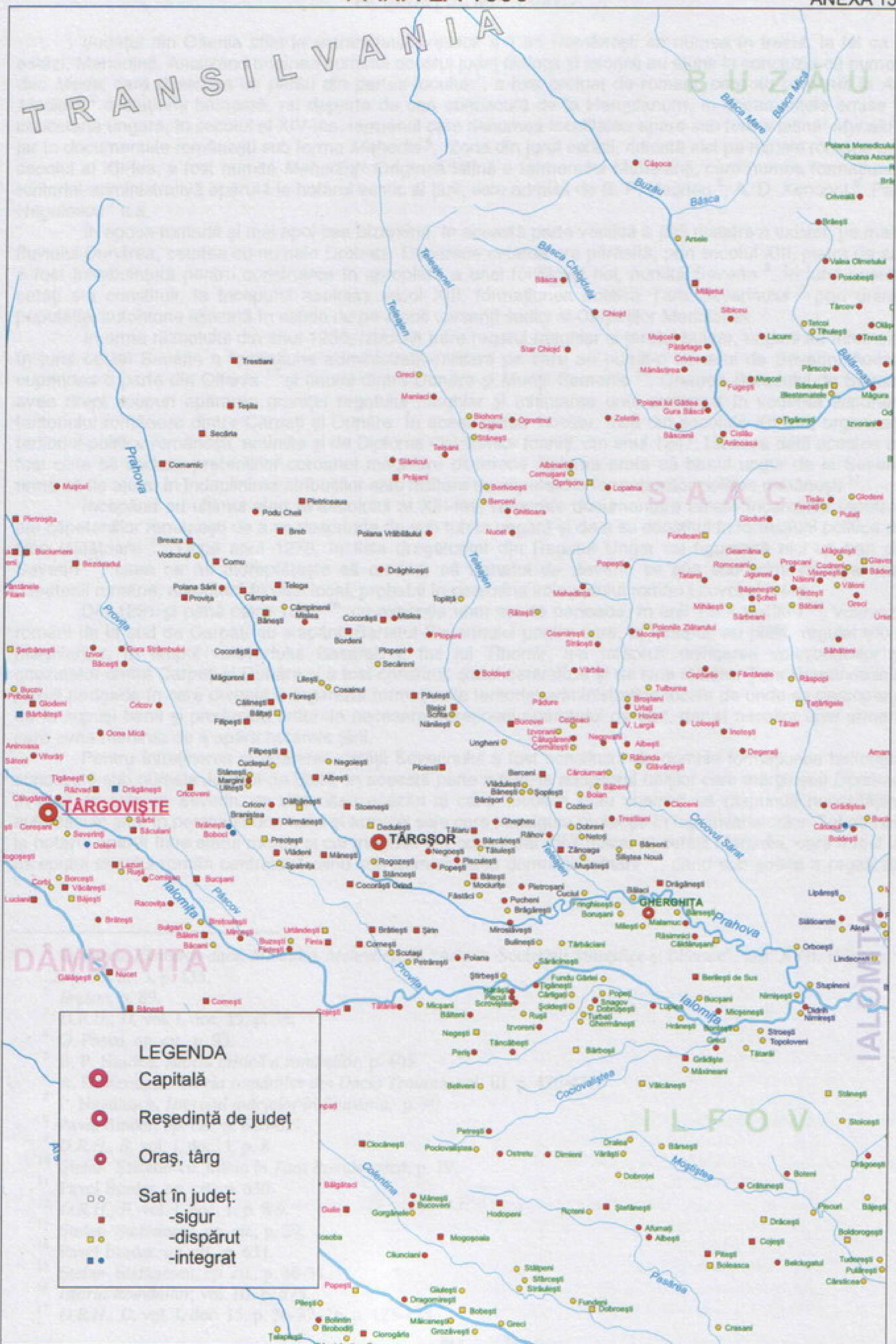
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **PRAHOVA** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 12

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **PRAHOVA** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 13

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **PRAHOVA** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 51

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUD. **RÂMNICU SĂRAT** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 34

M O L D O V A

Putna
Râmna
Jilişte
Cocoşari
Râspopi
Râmnicu Sărat
Slimnic
Siret
Maximeni
RÂMNICU SĂRAT
Sărăţel
Câlnău
Buzău
BRĂILA
Ciulniţa
Rădulești
Crăpești
Modruzești
Cernătești
Ojăşti
Cândeşti
Vernești
B U Z Ă U
Cuculeni
BUZĂU
Gugeşti
Plăcicoi
B R Ă I L A
Câlmăţui
DUNĂREA
Tătuleşti
Sărata
Cotorca
HÂRŞOVA
FLOCI
Păpeni
Blagodeşti
Comeni
Cărăreni
Frăţileşti
Şinteşti
Mileşti
Ialomiţa
Vlădeni
Făcăieni
I A L O M I Ț A
Borduşani
Stelnica

LEGENDA

Reşedinţă de judeţ

Oraş, târg

Sat în judeţ:
- sigur
- dispărut
- integrat

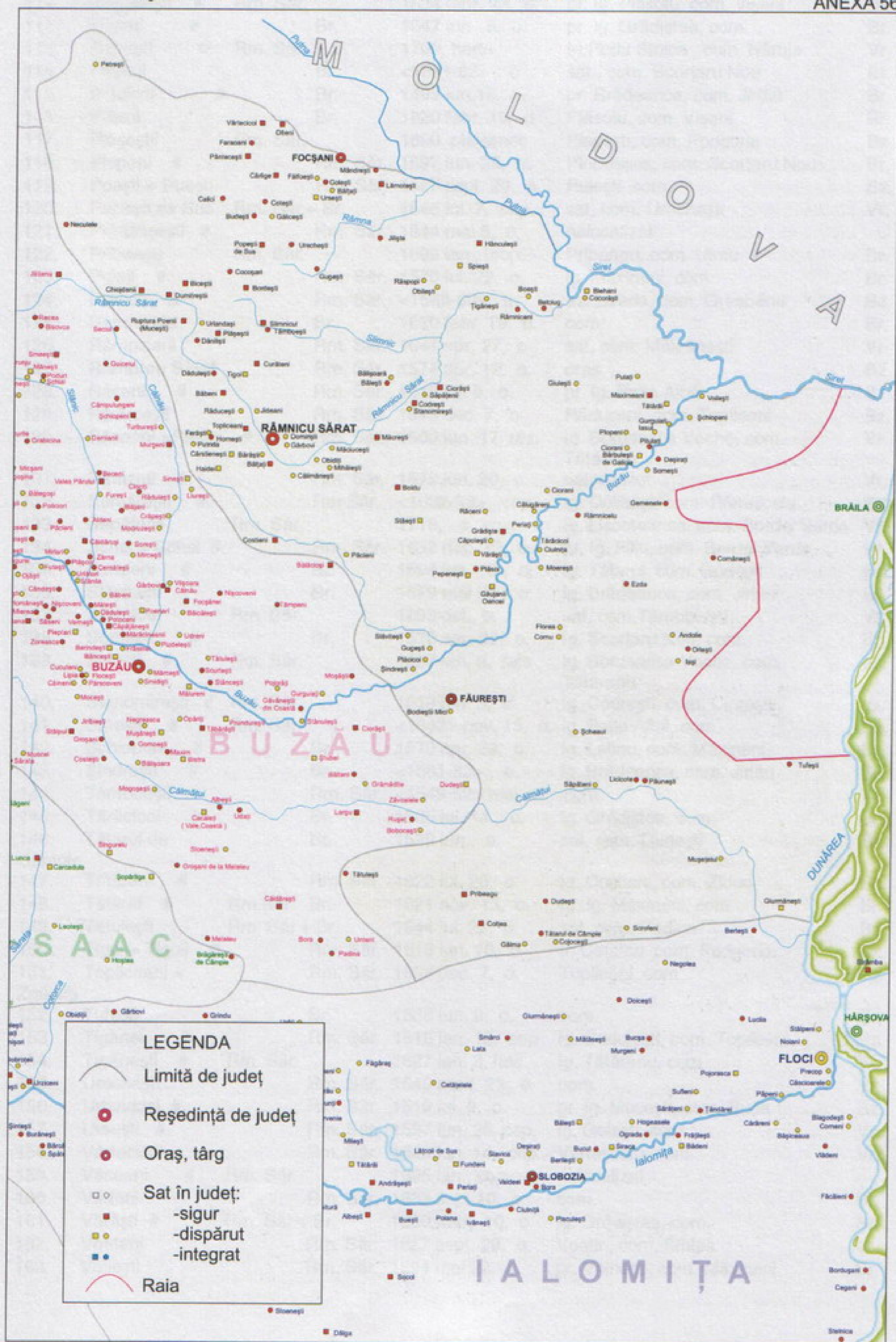
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUD. **RÂMNICU SĂRAT** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 35

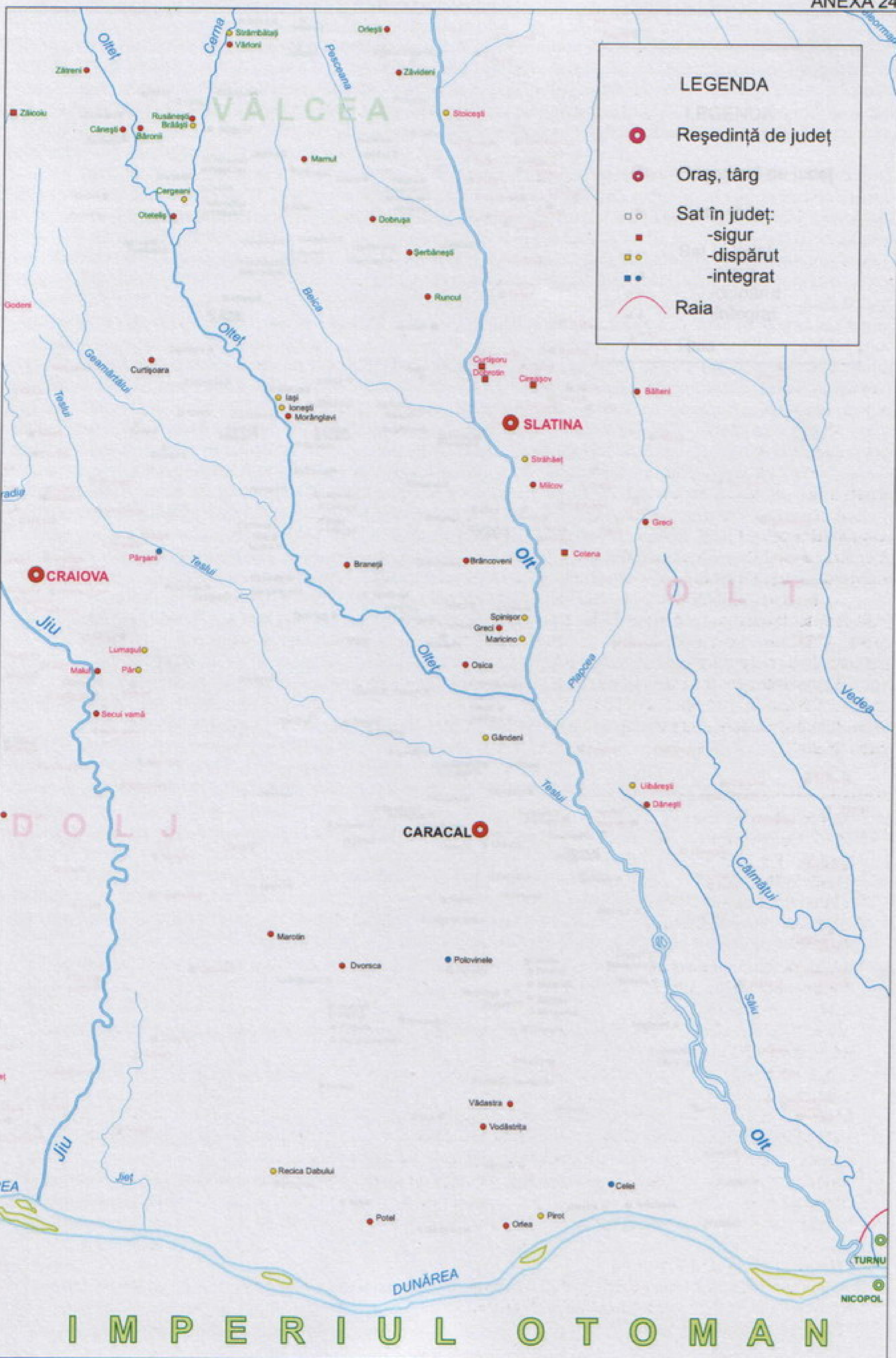
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUD. **RÂMNICU SĂRAT** ȘI **BRĂILA** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 56

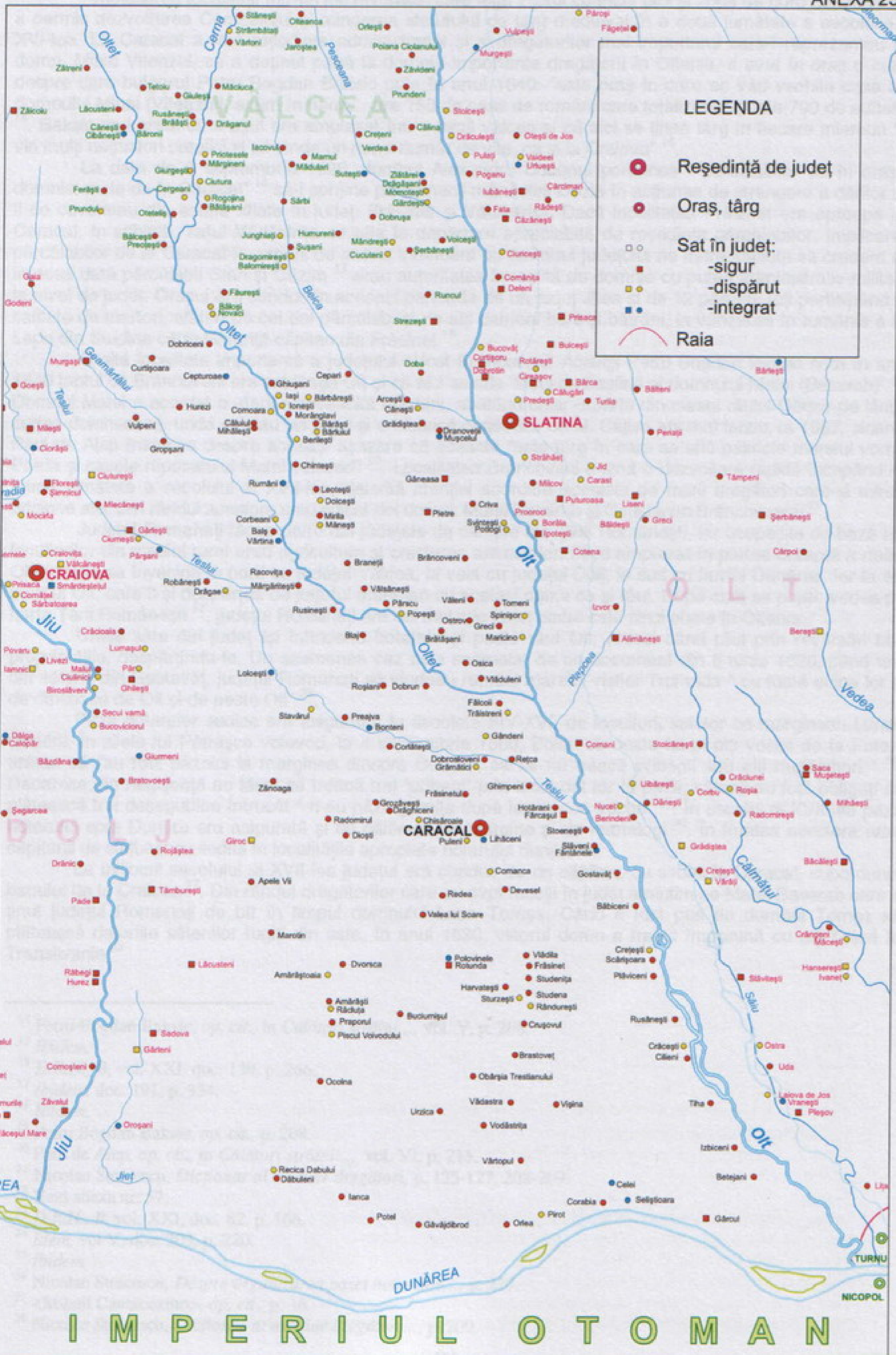
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ROMANAȚI** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 24

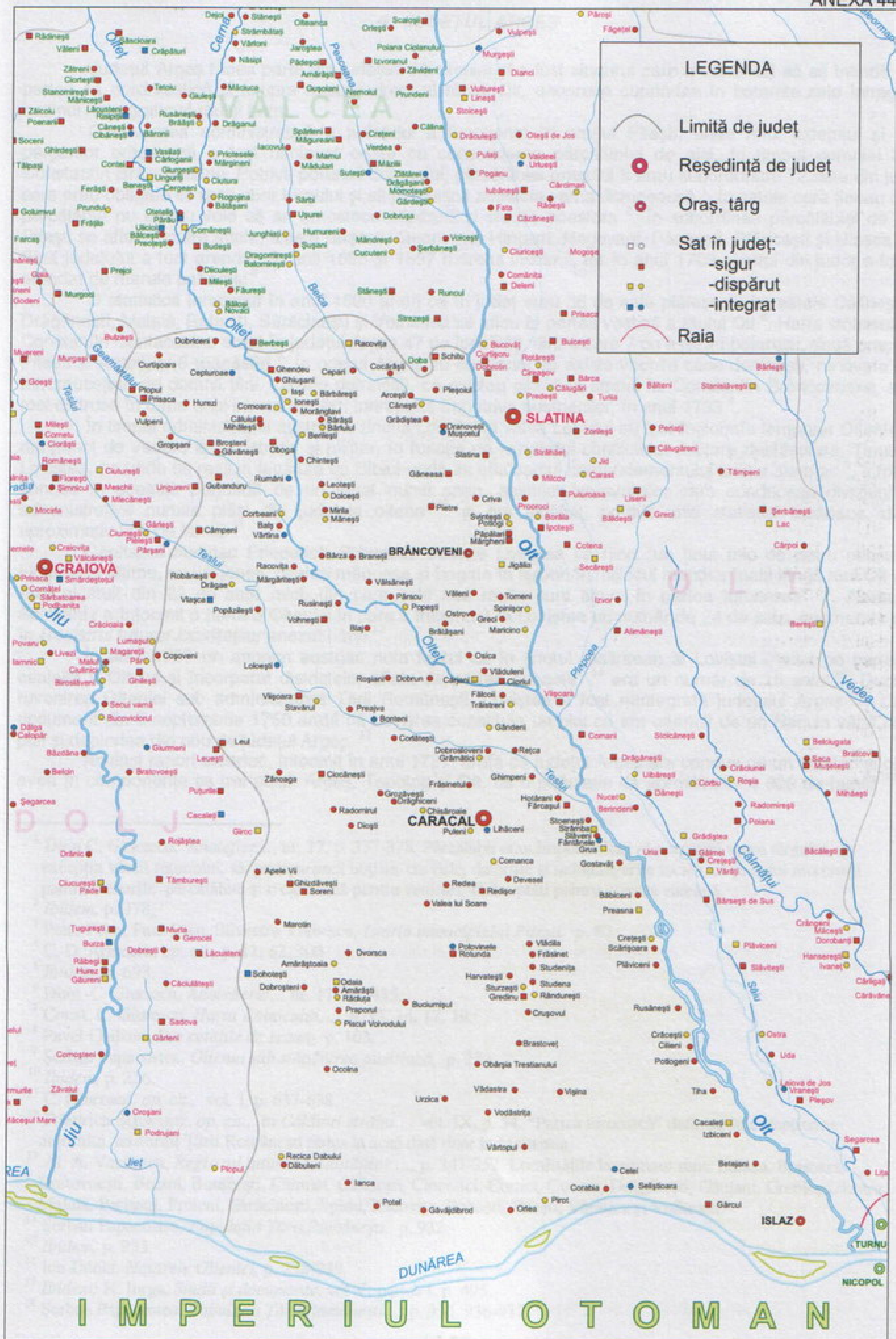
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ROMANAȚI** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 25

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **ROMANAȚI** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 44

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **SAAC** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 36

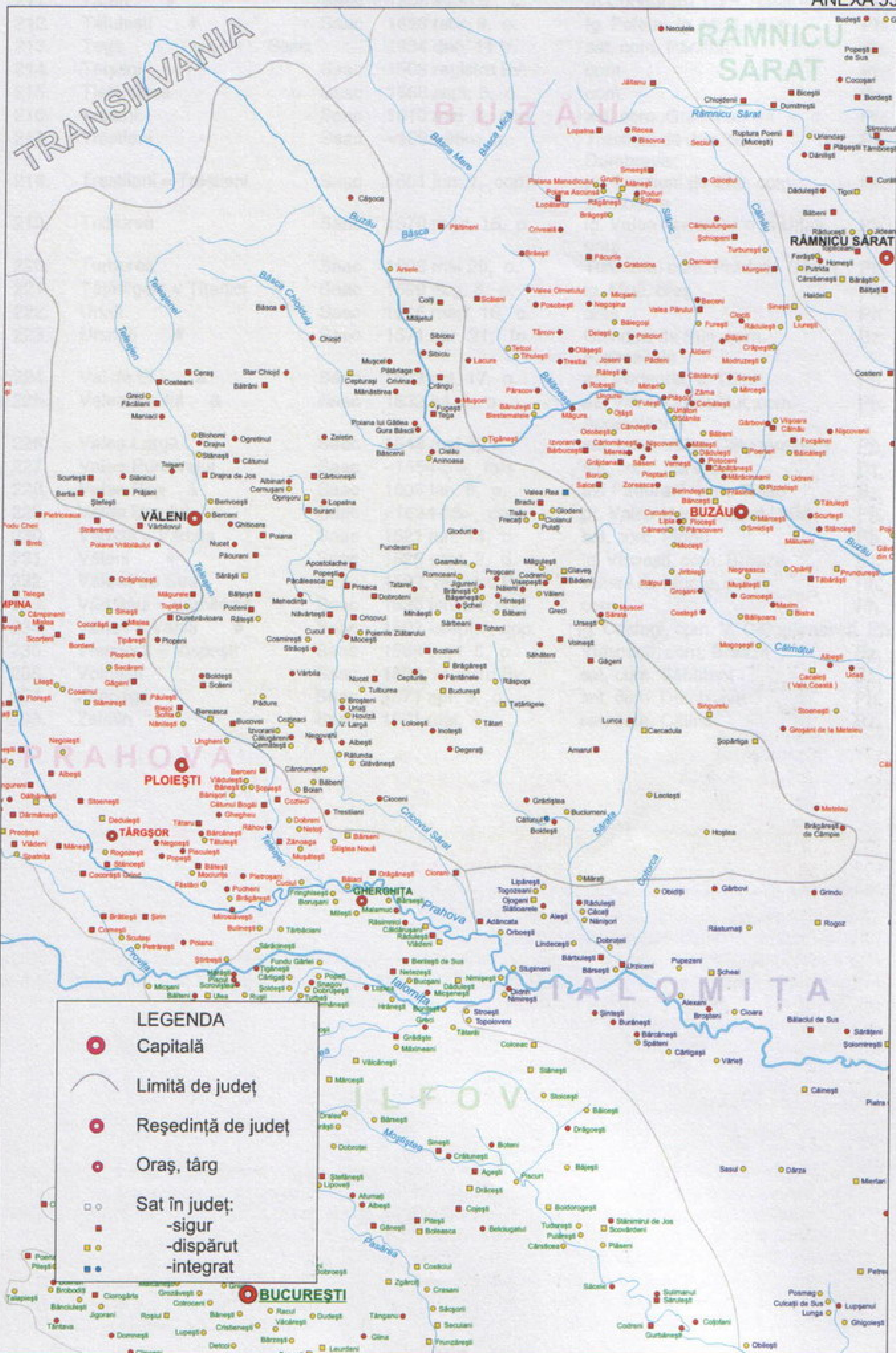
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **SAAC** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 37

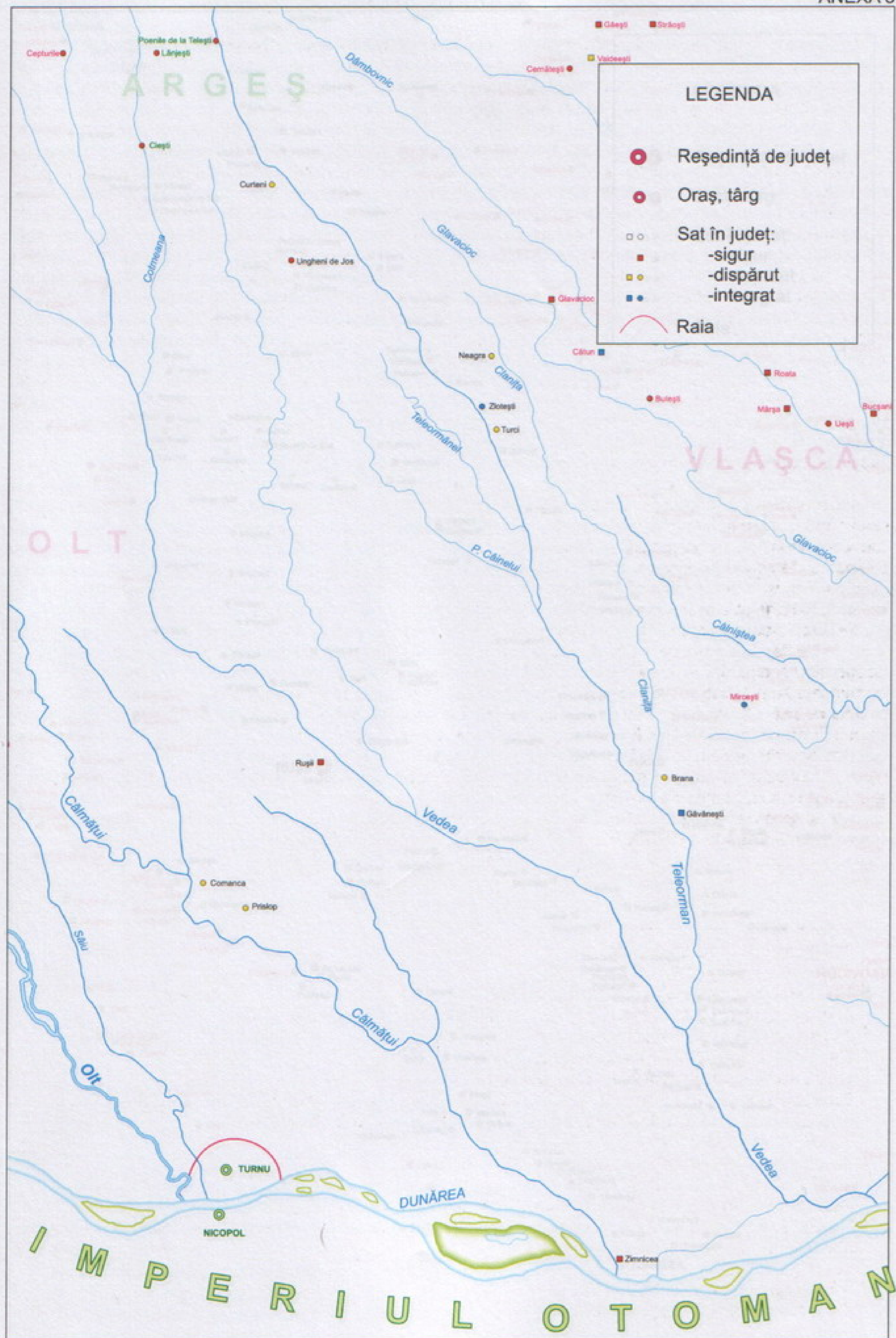
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **SAAC** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 53

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **TELEORMAN** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 8

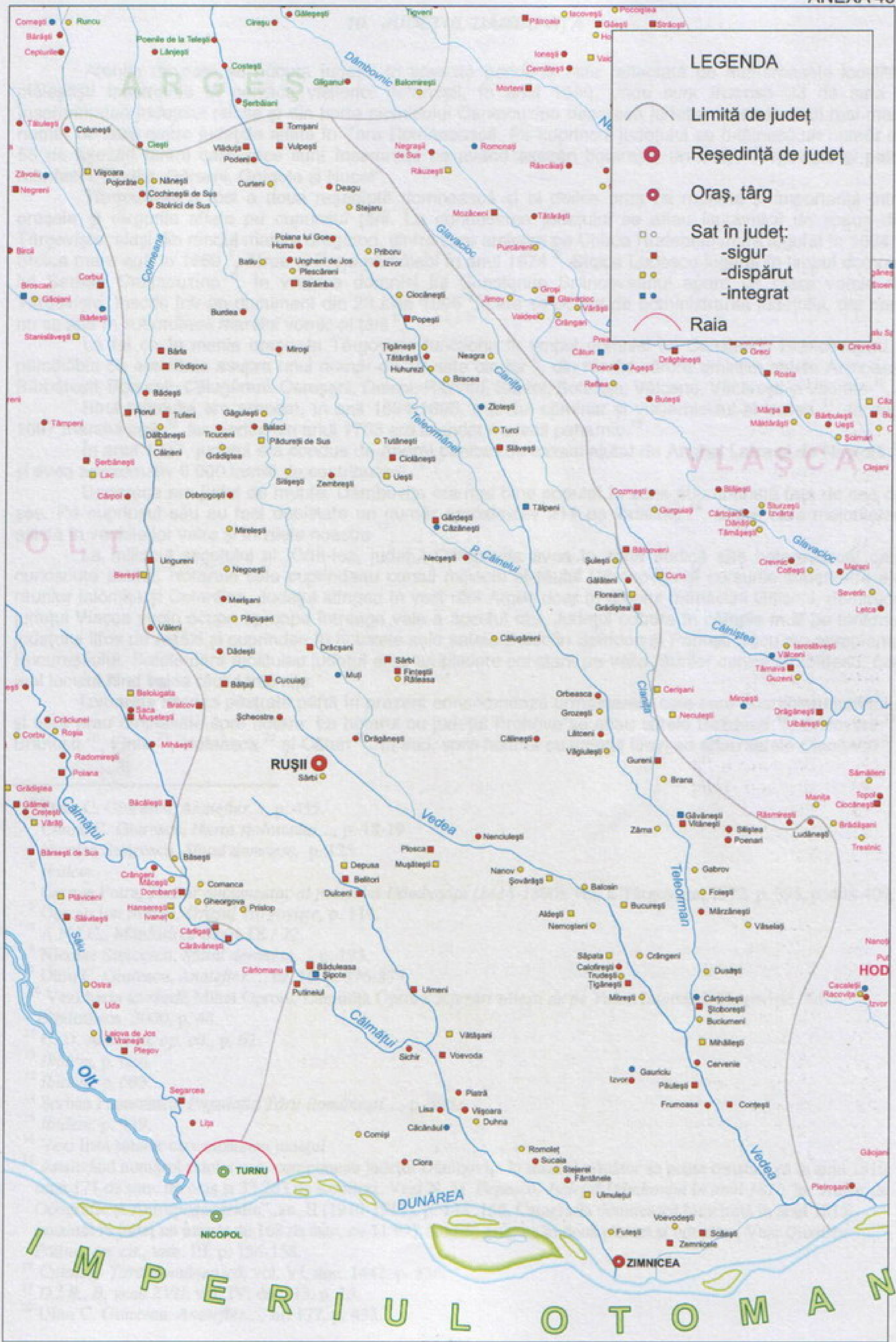
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **TELEORMAN** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 9

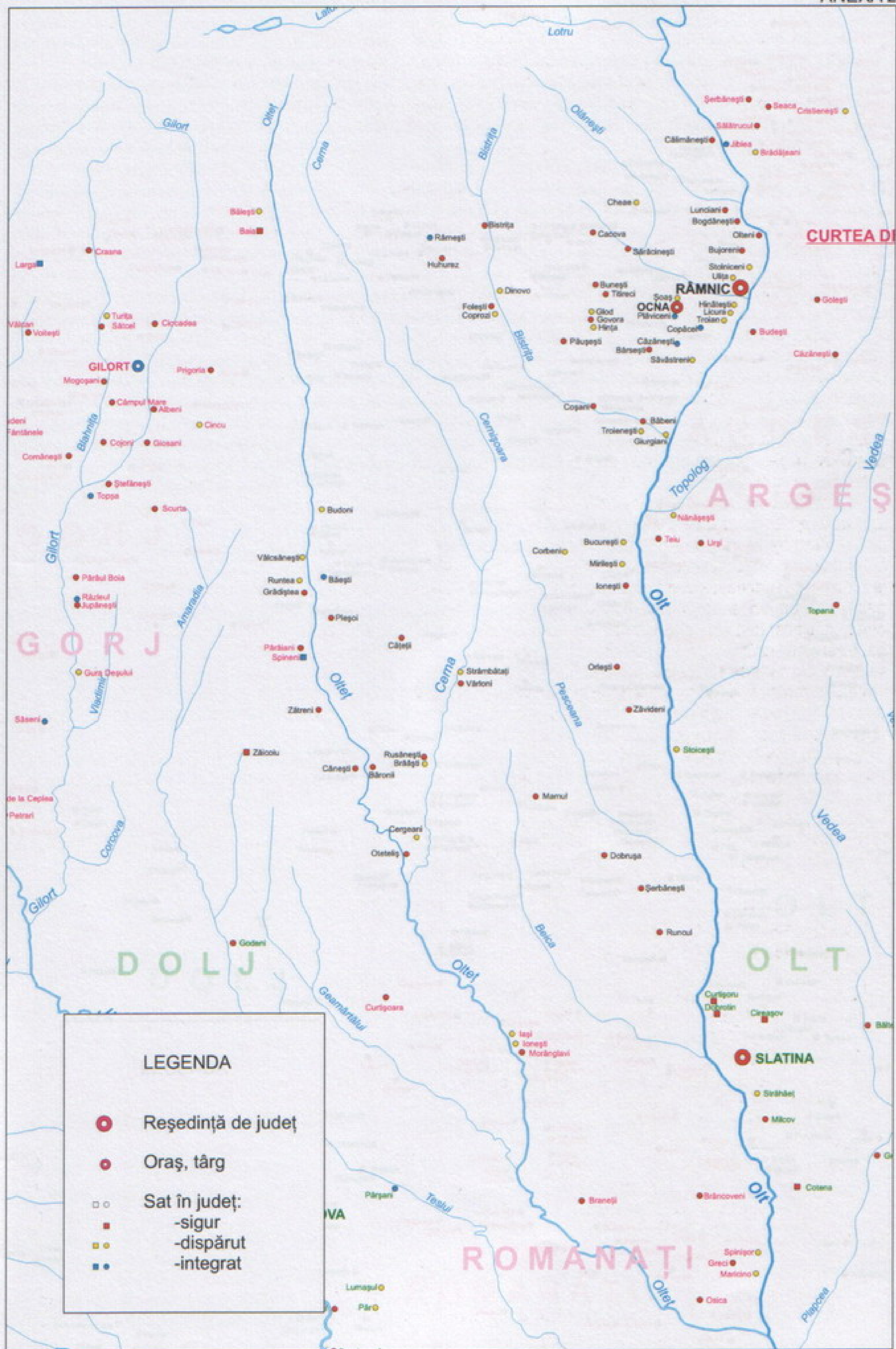

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **TELEORMAN** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 48

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **VÂLCEA** PÂNĂ LA 1500

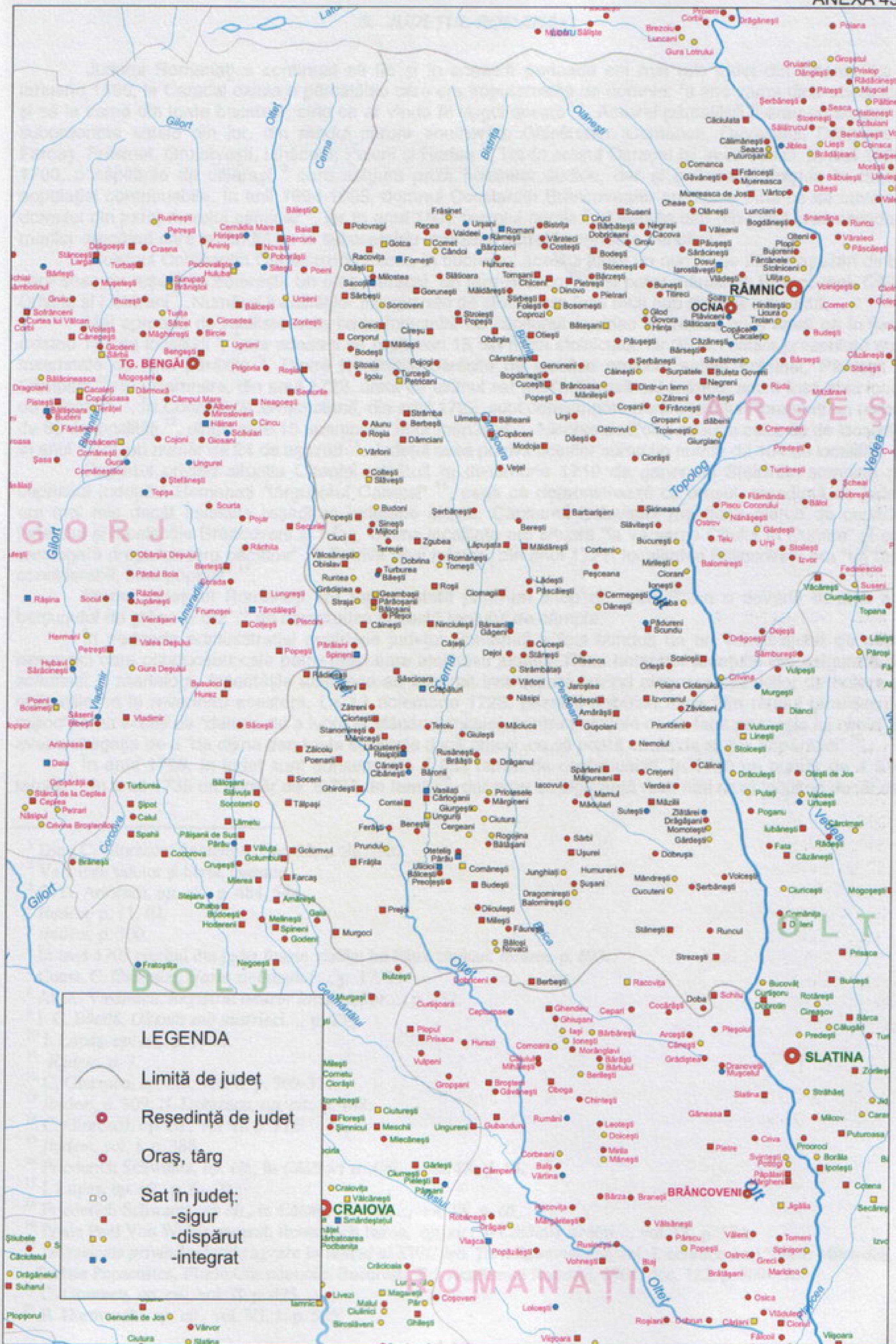
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **VÂLCEA** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 3

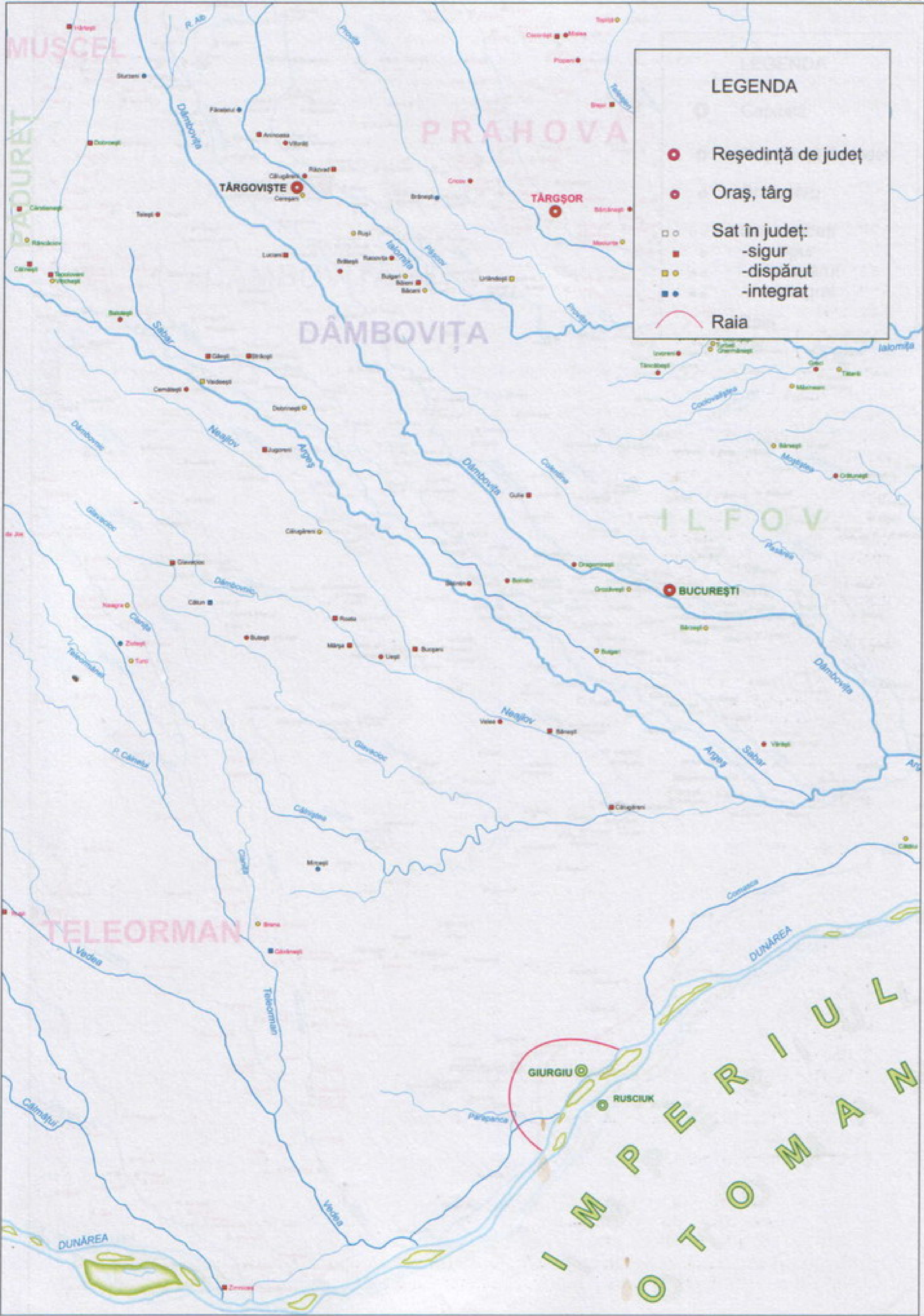
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **VÂLCEA** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 43

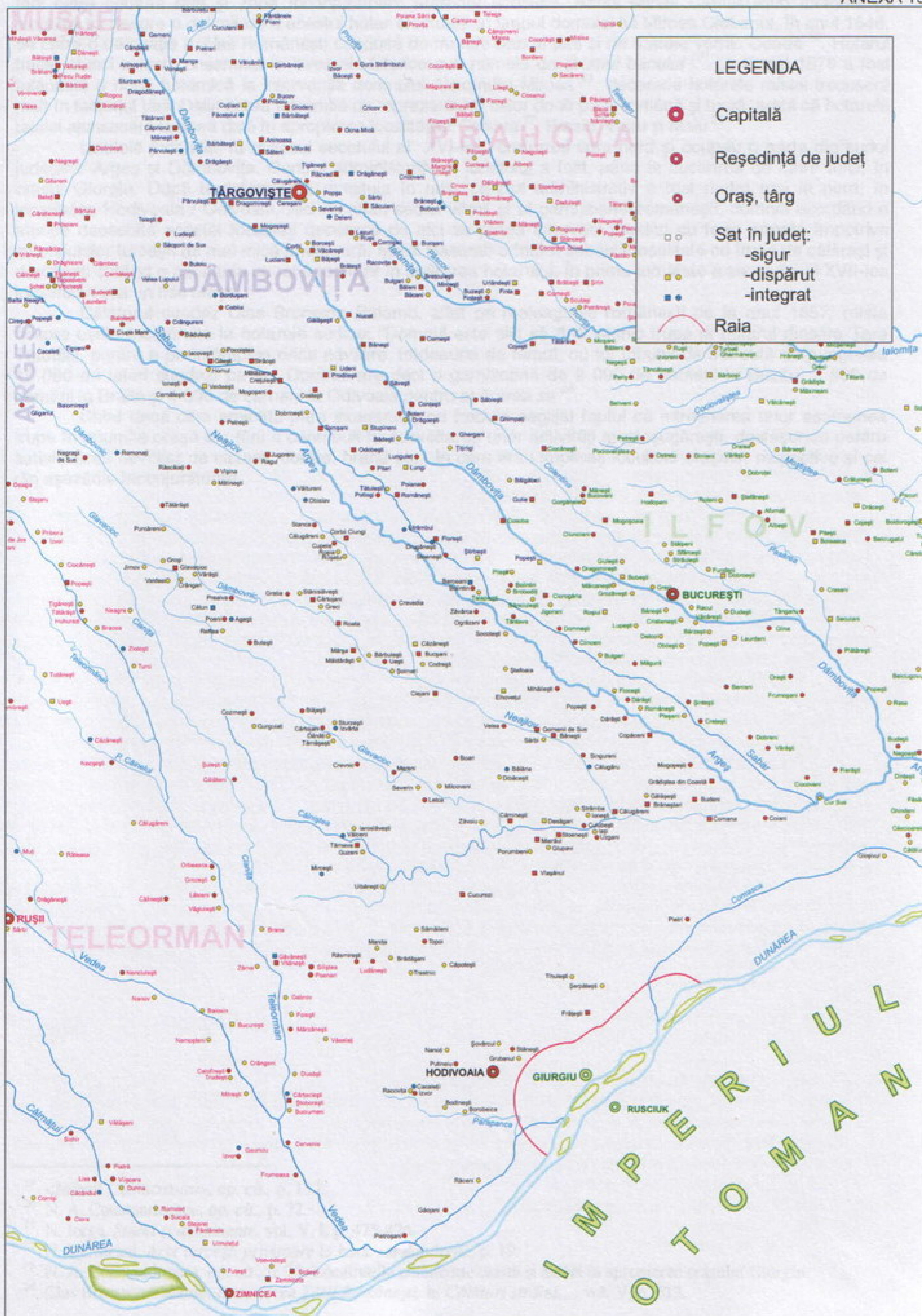
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **VLAȘCA** PÂNĂ LA 1500

ANEXA 18

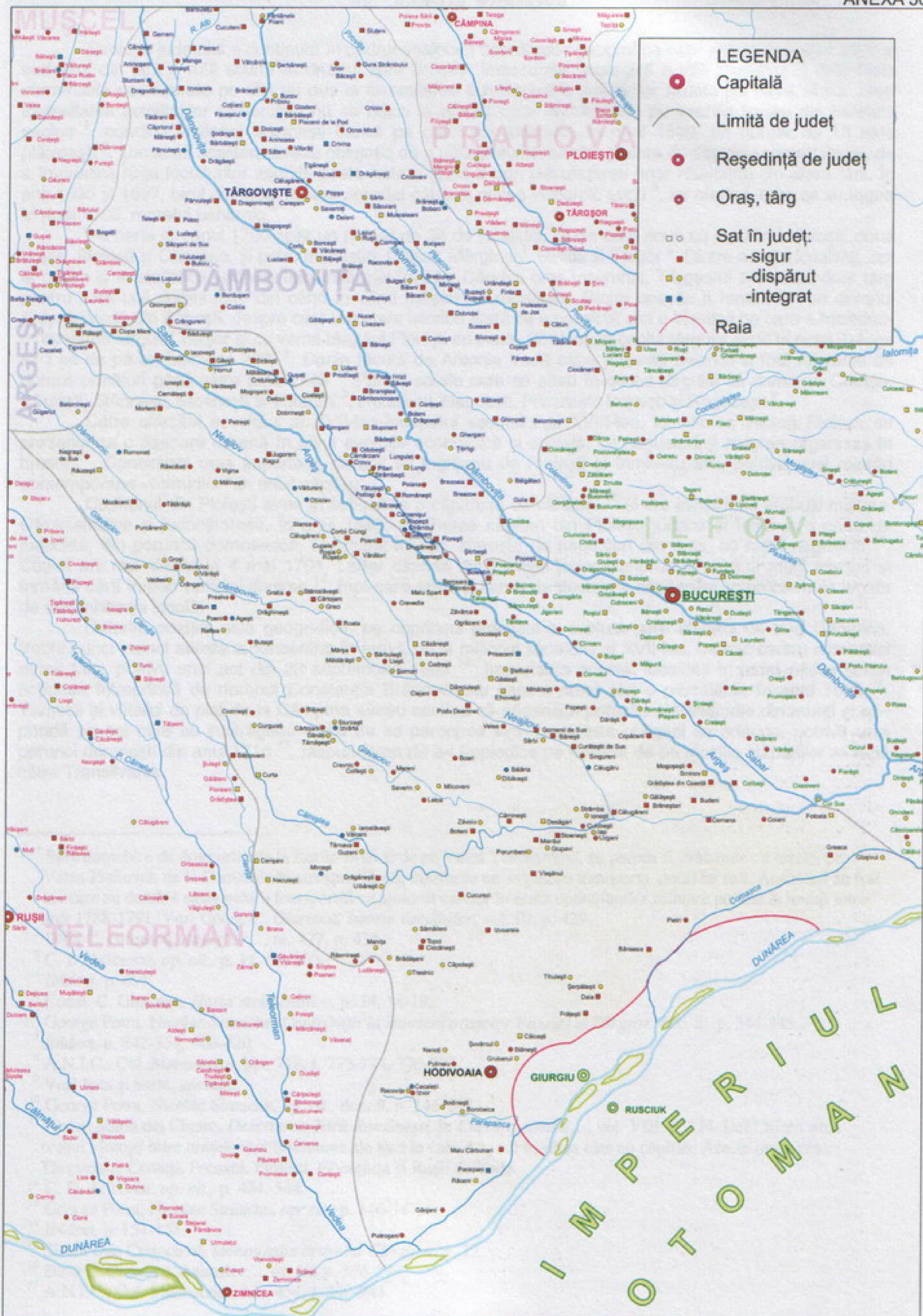
LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **VLAȘCA** PÂNĂ LA 1600

ANEXA 19

LOCALITĂȚILE ATESTATE ÎN JUDEȚUL **VLAȘCA** PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

ANEXA 50

MELENTINA BÂZGAN

JUDEȚELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI PÂNĂ LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVIII-LEA

Cartea™ Universitară 2004

CUPRINS

ANEXE

1. Hartă cu județele dispărute din Oltenia.
2. Hartă cu satele care alcătuiau județul Vâlcea în anul 1500.
3. Hartă cu satele care alcătuiau județul Vâlcea în anul 1600.
4. Hartă cu satele care alcătuiau județul Gorj în anul 1500.
5. Hartă cu satele care alcătuiau județul Gorj în anul 1600.
6. Hartă cu satele care alcătuiau județul Argeş în anul 1500.
7. Hartă cu satele care alcătuiau județul Argeş în anul 1600.
8. Hartă cu satele care alcătuiau județul Teleorman în anul 1500.
9. Hartă cu satele care alcătuiau județul Teleorman în anul 1600.
10. Hartă cu satele care alcătuiau județul Ilfov în anul 1500.
11. Hartă cu satele care alcătuiau județul Ilfov în anul 1600.
12. Hartă cu satele care alcătuiau județul Prahova în anul 1500.
13. Hartă cu satele care alcătuiau județul Prahova în anul 1600.
14. Hartă cu satele care alcătuiau județul Mehedinți în anul 1500.
15. Hartă cu satele care alcătuiau județul Mehedinți în anul 1600.
16. Hartă cu satele care alcătuiau județul Brăila în anul 1500.
17. Hartă cu satele care alcătuiau județul Brăila la începutul secolului al XVII-lea.
18. Hartă cu satele care alcătuiau județul Vlaşca în anul 1500.
19. Hartă cu satele care alcătuiau județul Vlaşca în anul 1600.
20. Hartă cu satele care alcătuiau județul Pădureț în anul 1500.
21. Hartă cu satele care alcătuiau județul Pădureț la începutul secolului al XVII-lea.
22. Hartă cu satele care alcătuiau județul Olt în anul 1500.
23. Hartă cu satele care alcătuiau județul Olt în anul 1600.
24. Hartă cu satele care alcătuiau județul Romanați în anul 1500.
25. Hartă cu satele care alcătuiau județul Romanați în anul 1600.
26. Hartă cu satele care alcătuiau județul Buzău în anul 1500.
27. Hartă cu satele care alcătuiau județul Buzău în anul 1600.
28. Hartă cu satele care alcătuiau județul Dâmbovița în anul 1500.
29. Hartă cu satele care alcătuiau județul Dâmbovița în anul 1600.
30. Hartă cu satele care alcătuiau județul Dolj în anul 1500.
31. Hartă cu satele care alcătuiau județul Dolj în anul 1600.
32. Hartă cu satele care alcătuiau județul Muşcel în anul 1500.
33. Hartă cu satele care alcătuiau județul Muşcel în anul 1600.
34. Hartă cu satele care alcătuiau județul Râmnicu Sărat în anul 1500.
35. Hartă cu satele care alcătuiau județul Râmnicul Sărat în anul 1600.
36. Hartă cu satele care alcătuiau județul Saac în anul 1500.
37. Hartă cu satele care alcătuiau județul Saac în anul 1600.
38. Hartă cu satele care alcătuiau județul Ialomița în anul 1500.
39. Hartă cu satele care alcătuiau județul Ialomița în anul 1600.
40. Hartă cu satele care alcătuiau județul Mehedinți la mijlocul sec. al XVIII-lea.
41. Hartă cu satele care alcătuiau județul Gorj la mijlocul sec. al XVIII-lea.
42. Hartă cu satele care alcătuiau județul Dolj la mijlocul sec. al XVIII-lea.
43. Hartă cu satele care alcătuiau județul Vâlcea la mijlocul sec. al XVIII-lea.
44. Hartă cu satele care alcătuiau județul Romanați la mijlocul sec. al XVIII-lea.
45. Hartă cu satele care alcătuiau județul Argeş la mijlocul sec. al XVIII-lea.
46. Hartă cu satele care alcătuiau județul Olt la mijlocul sec. al XVIII-lea.
47. Hartă cu satele care alcătuiau județul Muşcel la mijlocul sec. al XVIII-lea.
48. Hartă cu satele care alcătuiau județul Teleorman la mijlocul sec. al XVIII-lea.
49. Hartă cu satele care alcătuiau județul Dâmbovița la mijlocul sec. al XVIII-lea.
50. Hartă cu satele care alcătuiau județul Vlaşca la mijlocul sec. al XVIII-lea.
51. Hartă cu satele care alcătuiau județul Prahova la mijlocul sec. al XVIII-lea.
52. Hartă cu satele care alcătuiau județul Ilfov la mijlocul sec. al XVIII-lea.
53. Hartă cu satele care alcătuiau județul Saac la mijlicul sec. al XVIII-lea.
54. Hartă cu satele care alcătuiau județul Ialomița la mijlocul sec. al XVIII-lea.
55. Hartă cu satele care alcătuiau județul Buzău la mijlocul sec. al XVIII-lea.
56. Hartă cu satele care alcătuiau județul Râmnicu Sărat la mijlocul sec. al XVIII-lea.
57. Hartă cu județele care alcătuiau Țara Românească la mijlocul sec. al XVIII-lea.

PREFAȚĂ

Spre deosebire de Țara Moldovei și de Transilvania, a căror organizare teritorial-administrativă medievală este în linii mari cunoscută grație unor cercetări generale sau speciale asupra acestei probleme, județele Țării Românești nu s-au bucurat de aceeași atenție din partea istoricilor, în ciuda importanței pe care ele o prezintă pentru înțelegerea și cercetarea unui șir întreg de structuri și instituții medievale românești. Complexitatea acestei teme și dificultățile ei de abordare nu sunt de natură să încurajeze un demers științific, mai ales în condițiile în care editarea izvoarelor diplomatice românești este departe de a fi mulțumitoare. Pentru un tânăr cercetător, abordarea, în aceste împrejurări, a temei menționate devine de-a dreptul temerară. S-a încumetat, la sugestia noastră, a purcede la o abordare generală a temei cercetătoarea Melentina Bâzgan de la Facultatea de Arhivistică din București. Convinsă de importanța unui asemenea demers, ea a fost dispusă să investească timp și efort nelimitate pentru a depăși toate obstacolele ce alcătuiesc laolaltă bariera descurajantă în calea unui tânăr cercetător. Ea a parcurs întreaga bibliografie, pe care, de altfel, o și analizează într-un paragraf special, totalitatea izvoarelor istorice publicate și o bună parte din cele inedite care i-au fost accesibile.

În mod firesc, temeiul demersului ei științific îl constituie izvoarele diplomatice; totodată, autoarea a folosit toate izvoarele cartografice cunoscute până în prezent referitoare la teritoriul Țării Românești ca și informațiile topografice din relatările unor călători străini. Așezată pe asemenea baze documentare, lucrarea d-nei Melentina Bâzgan apare logic structurată și în măsură să ofere cititorului avizat elementele esențiale ale evoluției istorice a structurilor administrativ-teritoriale muntene de la constituirea lor până la mijlocul secolului al XVIII-lea, când are loc binecunoscuta reformă a lui Constantin Mavrocordat voievod. Autoarea analizează, rând pe rând, în capitole speciale, apariția județelor Țării Românești, structura lor, organismele de conducere din cuprinsul lor precum și hotarele Țării Românești în relația lor cu cele ale județelor în anumite momente de pe parcursul lor istoric.

Într-o secțiune distinctă și foarte densă, autoarea trece în revistă evoluția celor 23 de județe de până la mijlocul secolului al XVII-lea, oferind cititorului informațiile esențiale asupra numelui, atestării, întinderii și administrării fiecărui județ în parte urmate de câte două hărți și de lista alfabetică a localităților din unele unități administrativ-teritoriale dispărute. În același mod, autoarea urmărește evoluția pe parcursul unui secol (de la mijlocul veacului al XVII-lea până la mijlocul celui următor) a celor 17 județe ale Țării Românești din acest interval însoțite de mult mai bogatele liste alfabetice de localități și de hărțile mai cuprinzătoare de această dată ale județelor respective. Complexitatea problematicii cercetate aici, în condițiile absenței cvasitotale a studiilor de analiză, lasă să se întrevadă adevărata dimensiune a unei necesare cercetări temeinice de geografie și demografie istorică (este vorba de aproape patru mii de localități, atât de interesante și din punct de vedere lingvistic).

De altfel, puncte de pornire pentru noi investigații în cadrul foarte larg al acestei teme se întâlnesc în numeroase părți ale lucrării, deoarece autoarea nu și-a propus și nici nu-și putea propune o cercetare exhaustivă a temei atâta vreme cât lipsesc, precum am spus, studiile de analiză și rezolvările pentru destule probleme adiacente dar indispensabile pentru o studiere amănunțită a acestei teme complexe. Trebuie să subliniem însă acum importanța concluziilor generale ale autoarei și limpezirea numeroaselor chestiuni articulatorii ale temei pe baze documentare sigure, interpretate cu spirit critic și probitate științifică. Grație acestui demers științific avem de-acum la îndemână nu numai un studiu documentat asupra acestei teme, ci și un prețios instrument de lucru, de fapt un auxiliar indispensabil pentru medieviști și pentru alte categorii de cercetători care, neîndoielnic, vor aprecia cum se cuvine îndelungatul efort al autoarei de a înzestra istoriografia românească cu o lucrare pe cât de necesară, pe atât de folositoare.

Iași, 15 ianuarie 2004

Prof. univ. dr. IOAN CAPROȘU

INTRODUCERE

Studiul organizării administrative a societăţii medievale româneşti constituie o necesitate istoriografică deosebit de importantă pentru cei care abordează cercetarea istorică, datorită nevoii de a cunoaşte temeinic atât evoluţia fiecărei unităţi teritorial-administrative, cât şi evoluţia de ansamblu pentru toate cele trei ţări române. Cu toate acestea problema apariţiei şi evoluţiei judeţelor Ţării Româneşti a fost studiată în istoriografia românească numai într-o oarecare măsură neacordându-i-se aceeaşi importanţă ca şi studiului evenimentelor politice şi economice.

Abordarea unor probleme de geografie istorică medievală în literatura de specialitate este în general dificilă, având în vedere multitudinea izvoarelor documentare şi necesitatea realizării unei cercetări sistematice şi complexe, asupra celor din ţară şi a acelora din străinătate, mai ales a celor din spaţiul grecesc şi din Orientul Apropiat, care sunt publicate numai într-o mică măsură.

Preocupările legate de geografia primelor secole din dezvoltarea Ţării Româneşti nu sunt deloc mulţumitoare şi au caracterul unor generalităţi, deoarece istoricii n-au fost interesaţi în a înţelege şi geografic faptele istorice analizate de ei. Până în prezent nu există o hartă cu satele care alcătuiau Ţara Românească, redate în mărturiile istorice scrise din secolele XIV-XVIII, nici o listă a tuturor localităţilor medievale în care acestea să fie grupate în funcţie de unităţile teritorial-administrative de care depindeau. Acestea sunt necesare deoarece analiza geografică a informaţiilor istorice ne poate ajuta să înţelegem evoluţia teritorială a localităţilor, a oraşelor, îndeosebi întinderea şi modul de constituire a diviziunilor administrative medievale.

Analiza geografică se face cu ajutorul hărţii, care ne ajută să înţelegem mai bine, mai ales statistic, anumite fapte relatate în documente. Pentru a asigura o orientare geografică asupra teritoriului sud-carpatic este necesar să se întocmească hărţi precise, care să cuprindă aşezările existente în trecutul îndepărtat. Raportarea la hartă a localităţilor care se aflau în acest spaţiu românesc dau, în primul rând, un aspect concret conceptului de Ţara Românească, cuprinsă în acea vreme între Munţii Carpaţi şi fluviul Dunărea. Amplasarea aşezărilor pe baza informaţiilor privind apartenenţa acestora la un judeţ sau altul conduce, în al doilea rând, la conturarea unor hărţi care arată formaţiunile teritorial-administrative existente, întinderea spaţiului geografic ocupat de fiecare, cât de mari erau unele faţă de altele, precum şi unele elemente de geografie a populaţiei.

Importanţa problemei şi faptul că nu există o lucrare care să prezinte aspectele caracteristice apariţiei şi evoluţiei unităţilor administrative numite judeţe în Ţara Românească, ne-au determinat să ne oprim asupra temei într-o cercetare care se vrea mai amplă. În investigaţia noastră am folosit ca metodă principală de lucru analiza izvoareleor istorice contemporane, editate sau needitate, precum şi studiul diverselor lucrări şi articole de specialitate.

De un real folos ne-au fost colecţiile de documente diplomatice editate, cele care redau izvoarele narative medievale, din rândul cărora evidenţiem pe cele apărute sub coordonarea Mariei Holban, precum şi vechile cronici româneşti. Preţioase s-au dovedit informaţiile oferite de colectivul care a alcătuit *Indicele numelor de locuri* (vol. I şi II), în care un rol important l-a avut Ion Donat, unul din cei mai temeinici cunoscători ai satului românesc medieval, şi cele ale autorilor care au alcătuit indicii numelor la ediţiile de documente *Documenta Romaniae Historica.* Cu ajutorul acestora au fost localizate cele mai multe din aşezările medievale.

Plecând de la documentarea care s-a dorit a fi exhaustivă, lucrarea noastră este structurată în mai multe capitole. Un capitol a fost dedicat, special, analizei procesului complex de apariţie şi dezvoltare a structurilor teritorial-administrative numite judeţe. Pentru a înţelege modul cum au apărut şi s-au dezvoltat judeţele a fost făcută o explorare de ansamblu a societăţii medievale româneşti de la sud de Carpaţi, pe baza datelor găsite în izvoarele istorice şi în bibliografia de specialitate.

Unitatea administrativă de la care am pornit a fost satul, înscris în actele create de-a lungul timpului în cancelaria domnească, în celelalte instituţii ale statului, dar şi actele cu caracter particular rezultate în urma schimbării naturii juridice a unor bunuri. Mărturiile istorice scrise au înregistrat un număr mare de localităţi şi de aceea s-a simţit nevoia examinării diverselor tipuri de aşezări (oraşe, târguri, sate), a mărimii, numărului şi a locuitorilor lor, a conducătorilor acestora, precum şi a câtorva noţiuni utilizate în vechea administraţie.

Studiul evoluţiei judeţelor, pe parcursul câtorva secole, nu putea să nu reliefeze modificările teritoriale survenite la hotarele ţării, care au determinat şi schimbări ale configuraţiilor teritoriale ale judeţelor din preajmă, ale atribuţiilor slujbaşilor domneşti care asigurau paza şi administraţia lor. Capitolul respectiv tratează succint câteva din prefacerile teritoriale survenite la hotarele ţării, dintre care evidenţiem pe cele care au fost determinate de acţiunile expansioniste maghiare, turce şi austriece.

Organizarea şi conducerea judeţelor au fost analizate într-un capitol separat, care încearcă să surprindă ipostaze despre conducători, despre sarcinile acestora în administraţie, fiscalitate, viaţă militară şi juridică, deoarece aceştia au avut o strânsă legătură cu dezvoltarea societăţii româneşti în ansamblu şi a puterii centrale în special.

Particularităţile evoluţiei fiecărei unităţi administrative au fost analizate în două capitole distincte. Primul analizează apariţia, dezvoltarea şi uneori involuţia fiecărui judeţ în parte, până la mijlocul secolului al XVII-lea. Stabilirea perioadei istorice a fost determinată de faptul că aproape toate documentele interne, păstrate în fondurile şi colecţiile din ţară, scrise până la jumătatea secolului al XVII-lea în instituţii centrale, locale sau particulare, au fost editate aproape în întregime în culegeri şi cataloage de documente.

Cercetarea noastră a pornit de la analiza amănunţită a fiecărei localităţi apărută în izvoarele istorice scrise. Datele cuprinse au fost grupate pe câteva teme majore: apartenenţa la un judeţ, vecinătatea cu o apă, alte localităţi aflate la hotare, stăpâni, conducători. A fost constituită o bază de date care a fost introdusă şi în computer. Aceasta a fost folosită pentru a identifica apoi localităţile care compuneau cândva vechea structură administrativă a ţării. Menţionăm faptul că, pentru perioada de început a statului centralizat, izvoarele istorice oferă, în majoritatea cazurilor, informaţii vagi, iar numele diverselor sate au ridicat dificultăţi nu numai pentru localizarea ci şi pentru identificarea lor. Ştirile directe privitoare la aşezarea satelor pe cursurile apelor, de la care şi-au luat uneori numele, sunt extrem de puţine.

Confruntarea surselor istorice (documente, catagrafii, hărţi, indicatoare) au evidenţiat schimbările produse în denumirile satelor. Acestea s-au datorat unor cauze multiple dintre care amintim: dispariţia definitivă a unor sate, schimbarea proprietarului satului, care a dus uneori şi la schimbarea numelui acestuia, contopirea unor sate sub o denumire nouă sau un nume luat de la satul mai mare şi mai cunoscut, schimbarea denumirilor de către administraţia de stat etc. Dificultăţi mari au fost şi în cazurile în care denumirile comune de sate şi ape nu mai aparţin în momentul actual la zone apropiate în spaţiu. Astfel de nepotriviri se explică fie prin modificarea cursurilor apelor, fie prin mutarea vetrelor de sat în alte locuri.

Lămurirea informaţiilor culese din izvoarele istorice şi coordonarea lor a fost o operaţie extrem de dificilă şi a implicat, cu siguranţă, greşeli de localizare. Pentru unele din localităţile cuprinse în baza de date, identificarea a fost imposibil de realizat, iar constituirea unei identificări totale necesită încă eforturi de localizare foarte mari.

Localizarea a fost făcută, pentru denumirile din trecut culese din diferite surse documentare şi pentru cele actuale, pe coordonatele împărţirii teritorial-administrative existente în anul 1974 (sat, comună, judeţ). Am ales această variantă din mai multe motive: pentru a păstra unitatea localizării pe baza unei statistici apărută sub egida Academiei Române şi pentru că împărţirea teritorial-administrativă a ţării, din anul 1974, era mai apropiată de cea medievală. Actualizarea pe baza împărţirii administrative prezente relevă imediat deosebiri esenţiale: în Câmpia Română nu a existat în perioada medievală un judeţ Călăraşi, iar întinderea judeţului Ilfov era mai mare faţă de cea a Sectorului Agricol Ilfov. De asemenea, o parte din vechile localităţi erau încă menţionate în această statistică, deoarece multe din localităţile ţării au dispărut, în ultimele decenii ale secolului al XX-lea, ca urmare a acţiunilor de sistematizare teritorial-administrativă, realizate în unele cazuri nejustificat şi abuziv.

Cu excepţia unor judeţe care au dispărut din timpuri îndepărtate, pentru fiecare judeţ care compunea Ţara Românească au fost întocmite câte două hărţi, fiecare cuprinzând satele, târgurile şi oraşele întâlnite în izvoarele istorice studiate. Prima, din acest set de hărţi, înfăţişează aşezările semnalate documentar până la sfârşitul secolului al XV-lea (1500), iar a doua aşezările de până la sfârşitul secolului al XVI-lea (1600).

Un capitol special este dedicat analizei evoluţiei fiecărui judeţ pe parcursul unui secol, cuprins între mijlocul secolului al XVII-lea şi mijlocul secolului al XVIII-lea. Pentru a se cunoaşte şi a se stabili vechea împărţire administrativă, fiecare prezentare teoretică despre un judeţ este însoţită de o listă a aşezărilor care-l compuneau. Localităţile sunt prezentate în ordine alfabetică, cu data primei apariţii documentare şi conţin elemente de localizare în urma cercetării întreprinse de noi. Localizarea este sigură pentru aşezările care există încă astăzi şi probabilă pentru o parte din acelea care au dispărut în vremuti îndepărtate, pentru care nu se poate stabili locaţia cu precizie. Pentru satele dispărute, integrate în alte localităţi sau cu nume schimbat, au fost utilizate semne grafice distincte.

Fiecărui judeţ i-a fost întocmită şi câte o hartă în care sunt cuprinse majoritatea aşezărilor din listele anexate. Hotarele judeţelor sunt trasate pe baza datelor depistate în izvoarele diplomatice, narative şi cartografice. Considerăm că aceste hărţi acoperă o mică parte din nevoile de informaţie geografică însă sunt un argument plauzibil, care încearcă să convingă asupra veridicităţii datelor furnizate.

Deoarece unele zone din vechiul stat medieval au avut o densitate mare de locuitori, în hartă nu au putut fi amplasate toate aşezările înscrise în listele anexate. Pentru stabilirea hotarelor judeţelor au fost considerate utile izvoarele istorice care arată că o localitate depindea de o formaţiune teritorială sau de alta şi s-a ţinut seama de forma sub care a ajuns informaţia istorică până la noi (original, copie, rezumat, menţiune, hartă).

În acţiunea de fixare a unei aşezări într-un anumit spaţiu administrativ există o anumită doză de relativitate, deoarece nu toate localităţile au fost raportate la o formaţiune administrativă sau alta, chiar şi spre sfârşitul perioadei în studiu. Nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că, o cercetare a tuturor izvoarelor istorice de către o singură persoană a fost şi este de-a dreptul imposibilă.

În paginile ce urmează am încercat să ne aducem contribuţia la conturarea unei imagini adecvate asupra apariţiei, evoluţiei şi dezvoltării judeţelor şi localităţilor Ţării Româneşti pe parcursul a cinci secole de istorie. Cercetarea noastră cuprinde esenţialul problematicii, din cauza complexităţii temei care n-a beneficiat de o cercetare specială. Ne-am ocupat însă şi de istoriografie şi de izvoare, datorită multitudinii şi importanţei lor.

Cartografierea localităţilor a fost realizată, pe baza rezultatelor cercetării noastre, de maior inginer Cezar Dumitru de la Direcţia Topografică Militară - Bucureşti. Îi aducem şi aici mulţumirile noastre pentru ajutorul acordat.

Multă vreme istoricii au fost mai puţin preocupaţi de dimensiunea spaţială a fenomenelor istorice, mulţumindu-se cu studierea în timp a faptelor pe care le abordau. Cercetarea apariţiei şi evoluţiei unităţilor teritorial-administrative la sud de Carpaţi prezintă o importanţă deosebită, deoarece contribuie la clarificarea unor probleme ale istoriei poporului român, la aflarea unor aspecte privind structurile administrative şi fiscale care erau în statul medieval Ţara Românească.

Tema, deşi este importantă, din cauza dificultăţilor de cercetare a fost studiată parţial sau numai din anumite puncte de vedere de câţiva istorici, geografi şi filologi.

Contribuţii de reţinut, încă de la sfârşitul secolului al XIX- lea, sunt cele ale lui B. P. Hasdeu [1] şi ale lui A. D. Xenopol [2] care au explicat, din punct de vedere filologic, originea numelor judeţelor. Haşdeu a fost primul care a încercat să localizeze vechiul judeţ Jaleş, astăzi dispărut, iar Xenopol a considerat că împărţirea Moldovei şi Ţării Româneşti în judeţe şi ţinuturi a fost anterioară *descălecării* şi că multe din regiunile ce au constituit mai târziu judeţele purtau nume din vremuri mai vechi. Teoriile enunţate de cei doi, după care hidronimele au stat la baza denumirii unor judeţe, au fost mai apoi dezvoltate de alţi istorici.

În primele decenii ale secolului al XX-lea, N. Gh. Dinculescu, în studiul *Vechi împărţiri administrative*[3], dezvolta teza potrivit căreia judeţele au existat înaintea constituirii statului Ţara Românească. Dinculescu, care a analizat pe scurt vechile judeţe din Oltenia, considera că juzii care conduceau formaţiunile prestatale au devenit dregători în noul stat format la sud de Carpaţi.

Adept al teoriei potrivit căreia organizarea administrativă a derivat din împrejurările în care s-a format poporul român şi că aceasta a avut un caracter unitar şi centralizat, Ioan C. Filitti [4] a încercat să localizeze trei din vechile judeţe ale Olteniei. El a tras concluzia că acestea erau conduse de bani de judeţ, aflaţi în subordinea marelui ban. Autorul a prezentat în lucrare şi atribuţiile marilor dregători şi ale subalternilor acestora.

Ipoteze privind apariţia judeţelor şi a modului cum acestea au evoluat, dintre care o parte mai sunt valabile şi astăzi, a emis Paul Negulescu în articolul *Istoricul judeţelor din România* [5]. Adept al organizării judeţelor anterior fondării oraşelor şi statului feudal, Negulescu arăta că numele judeţelor au fost luate după denumirea unor ape sau a unor oraşe şi cetăţi mai importante aflate pe cuprinsul lor. Conducerea judeţelor, în concepţia autorului, era asigurată de dregători cu atribuţii la început mai mult judiciare, iar apoi mai mult militare, din nevoia domnilor de a avea o organizare militară puternică în faţa expansiunilor străine.

Acordând un loc important studiului organizării administrative a Transilvaniei, în lucrarea *Judeţele. Câteva contribuţiuni de geografie istorică* [6], Sabin Oprean admitea faptul că majoritatea judeţelor muntene medievale şi-au luat denumirea de la numele apelor. Tot el avansa ideea că întinderea judeţelor s-a făcut treptat, de la izvoarele râurilor spre gura de vărsare, deci din zona de munte către zona de şes.

O contribuţie importantă, în studiul evoluţiei organizării teritorial-administrative medievale a adus-o Ion Donat care a localizat vechile judeţe din vestul Ţării Româneşti. Pornind de la analiza documentelor, istoricul a întocmit câteva lucrări [7] în care a prezentat judeţele Olteniei şi a aprofundat cercetarea asupra localităţilor care compuneau cândva Judeţul de Baltă. Donat a sprijinit teoria conform căreia judeţele au existat anterior procesului de constituire a statului centralizat arătând că judeţele au fost desfiinţate de domnie atunci când nu mai corespundeau din punct de vedere administrativ. În locul vechilor structuri admnistrative desfiinţate au apărut altele, cu noi dimensiuni teritoriale.

Susţinător al necesităţii cercetării informaţiilor cuprinse în documente prin raportarea la hartă, Ion Donat a schiţat în lucrările sale câteva hărţi care redau hotarele Olteniei şi hotarele vechilor judeţe oltene, în limitele considerate viabile. Coautor al *Indicelui numelor de locuri* la ediţia de documente *Documente privind istoria României* [8], Ion Donat a întocmit o statistică cu numărul satelor şi oraşelor menţionate până la anul 1625 în care a separat localităţile dispărute de localităţile existente încă în prezent [9].

---

[1] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pământul Ţării Româneşti,* vol. I, Bucureşti, 1873.

[2] A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană,* vol. I-VI, Bucureşti, 1888-1893.

[3] N. Gh. Dinculescu, *Vechi împărţiri administrative,* în "Arhivele Olteniei", an II, 1923, nr. 3, p. 165-179.

[4] Ioan C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române,* Bucureşti, 1935.

[5] Paul Negulescu, *Istoricul judeţelor în România,* în "Revista de Drept Public", 1942, nr. 1-2, p. 82-105.

[6] Sabin Oprean, *Judeţele. Câteva contribuţiuni de geografie istorică,* Cluj, 1947.

[7] Ion Donat, *Judeţul de Baltă şi Banatul Severinului,* în "Arhivele Olteniei", an. XIII, 1934, nr. 71-73, p. 12-17; *Hotarele Olteniei,* în "Arhivele Olteniei", an. XVII, 1937, nr. 92-94, p. 225-258; *Date principale din istoria Olteniei până la anul 1600,* Craiova, Ed. Ramuri, 1943; *Aşezările omeneşti din Ţara Românească în sec. XIV-XVI,* în "Studii. Revistă de Istorie", tom. IX, 1956, nr. 6, p. 75-95.

[8] *Documente privind Istoria României, B, Ţara Românească, veacurile XIII-XVI, Indicele numelor de locuri,* întocmit de Ion Donat, S. Caracas, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu, Th. Rădulescu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1956; *Ibidem, veacul XVII,* întocmit de Ion Donat, S. Caracaş, N. Ghinea, M. Kandei, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1960.

[9] Ion Donat, *Aşezările omeneşti din Ţara Românească...,* p. 75-95.

Investigând societatea românească medievală în ansamblul ei, Constantin C. Giurescu are meritul de a fi deschis în istoriografie drumul unor cercetări riguroase asupra cunoaşterii vechilor structuri administrative. Studiul *Judeţe dispărute din Ţara Românească* [10] prezintă geneza numelor, atestarea documentară şi uneori localizarea probabilă a 11 vechi judeţe medievale. Studiul evoluţiei judeţelor în primele stadii ale vieţii de stat este continuat în *Vechile noastre judeţe* [11] unde, pe lângă judeţele dispărute sunt înfăţişate pe scurt şi judeţele cunoscute şi astăzi.

Giurescu a considerat judeţele ca fiind contemporane procesului de întemeiere a statului centralizat şi le-a integrat în studiul de ansamblu al societăţii româneşti medievale [12]. Istoricului îi revine meritul de a fi iniţiat cercetarea cartografică în studiul evoluţiei teritorial-administrative. Lucrarea *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700* [13], aduce precizări privind situaţia acestei provincii româneşti din punct de vedere fizic, economic, politic şi arheologic, având la bază cea mai veche reprezentare cartografică cu menţionarea judeţelor: harta stolnicului Constantin Cantacuzino.

Cercetarea documentelor diplomatice şi narative concomitent cu cele cartografice, bazată pe metoda selectivă, analitică şi comparativă, a fost folosită de Ana Toşa Turdeanu în lucrarea *Oltenia. Geografie istorică în hărţile secolului XVIII* [14]. Din examinarea comparativă a hărţilor secolului XVIII şi din cercetarea amănunţită a hărţii căpitanului Schwantz a rezultat o lucrare de geografie istorică în care sunt prezentate aspecte fizice, economice, sociale şi teritorial administrative specifice Olteniei, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Autoarea face precizări, pe baza studiului hărţilor, asupra numelor şi întinderii judeţelor, asupra numărului aşezărilor, emblemelor judeţelor etc.

În ciuda importanţei, problema studiului evoluţiei judeţelor a fost rezolvată numai parţial, rezultatele cercetărilor fiind îngreunate de lipsa unor ediţii complete de documente, de necunoaşterea în întregime a cronicilor româneşti, a hărţilor vechi şi a însemnărilor străinilor care au străbătut cândva aceste meleaguri.

În primele decenii ale secolului al XX-lea au apărut câteva publicaţii cu caracter monografic, pornind de la studiul unor aspecte social-economice şi geografice cu caracter local. Dintre acestea, monografia judeţului Saac, cu o hartă, întocmită de Ecaterina Zaharescu [15] pare demnă de luat în seamă. Lucrarea explică pe scurt evoluţia istorică a judeţului, de la prima atestare până la desfiinţare, la mijlocul secolului al XIX-lea, rolul saşilor şi al românilor ungureni în viaţa economico-socială şi prezintă câteva statistici extrase din lucrarea banului Mihail Cantacuzino. Este de remarcat faptul că autoarea a sesizat una din cauzele menţinerii, dar şi prăbuşirii judeţului: activitatea economico-comercială intensă desfăşurată pe valea Teleajenului şi relaţiile cu cealaltă provincie românească - Transilvania.

Alte monografii judeţene, întocmite în perioada interbelică, suferă de deficienţe privind sursele de informare. Istoricii au avut la îndemână doar colecţii limitate de documente şi au folosit izvoare documentare publicate fără respectarea normelor critice. În aceste condiţii, de multe ori, au fost constituite ipoteze conturate pe baza unor materiale selecţionate arbitrar. Mulţi autori s-au bazat pe legende în explicarea perioadelor îndepărtate a judeţelor, iar majoritatea s-au rezumat la prezentarea situaţiei contemporane a localităţilor care intrau în componenţa lor [16].

După al doilea război mondial, odată cu apariţia treptată a unor ediţii de documente, s-au înmulţit sursele de informare istorico-geografică. Din cauza diversităţii şi multitudinii izvoarelor documentare şi narative, analiza diferitelor structuri teritorial-administrative s-a făcut pe unităţi teritoriale mai mici. Au apărut o mulţime de monografii întocmite pentru oraşe, comune şi chiar sate. Cu cât acestea au fost întocmite mai aproape de zilele noastre, cu atât sunt mai documentate şi mai amănunţite [17].

În ceea ce priveşte cercetările în legătură cu tema noastră, se constată lipsa generală a lucrărilor, nu numai asupra studiului evoluţiei unui judeţ sau altul în perioada medievală, dar şi asupra evoluţiei în ansamblu a tuturor judeţelor Ţării Româneşti.

Stadiul actual al cunoaşterii începuturilor judeţelor şi a evoluţiei lor în perioada medievală nu este satisfăcător. Pe de o parte, un neajuns îl reprezintă faptul că majoritatea documentelor medievale nu sunt încă editate, iar pe de altă parte multitudinea izvoarelor de cercetat îngreunează studiul problemei.

Condiţiile în care poate fi făcută astăzi cercetarea sunt mult schimbate. În colecţia *Documenta Romaniae Historica*, atât cât s-a publicat, se află în majoritatea documentelor interne cunoscute. La această bază de documente se adaugă cataloagele de documente, dicţionarele toponimice cu identificări şi indicii de nume din anumite lucrări cu caracter istoric.

---

[10] Const. C. Giurescu, *Judeţe dispărute din Ţara Româneasc.* Extras din *Omagiu profesorului D. Gusti*, în "Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială", XIII, 1936, p. 3-8.

[11] Idem, *Vechile noastre judeţe*, în *Din trecut*, 1942, p. 153-163.

[12] Idem, *Istoria românilor*, vol. II-III, ediţie îngrijită de Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Ed. All, 2000.

[13] Idem, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700*, în "Revista istorică română", vol. XIII, 1943, p. 1-28.

[14] Ana Toşa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică în hărţile secolului XVIII*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1975.

[15] Ecaterina Zaharescu, *Vechiul judeţ al Saacului în lumina istorică şi antropogeografică*, în "Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie", tom. XLI, 1922, p.147-173.

[16] Codin C. Rădulescu, *Muscelul nostru*, Câmpulung, 1922; Ion N. Staicu, *Aşezările judeţului Teleorman. Originea, denumirea şi progresul lor*, Turnu Măgurele, 1939.

[17] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1988.

IZVOARE ISTORICE

Izvoare diplomatice

Cercetarea apariţiei şi evoluţiei judeţelor, până la mijlocul secolului al XVIII-lea, nu poate fi realizată fără studierea documentelor contemporane perioadei studiate. Indicaţii despre satele care se aflau în spaţiul Ţării Româneşti, din secolul al XIV-lea până în secolul al XVIII-lea, sunt întâlnite în aproape toate actele emise de cancelaria domnească. Din păcate, în majoritatea acestor acte, localităţile sunt doar enumerate, fără o precizare referitoare la formaţiunea administrativă din care ele făceau parte sau asupra locului unde erau amplasate.

Baza documentară pentru cercetarea apariţiei statului medieval Ţara Românească este foarte redusă. Până la anul 1500 din spaţiul sud-carpatic ne-au parvenit aproximativ 300 de documente, la care se adaugă aproape 150 documente păstrate în arhivele unor instituţii din Transilvania.

Deosebit de utile în munca de investigare s-au dovedit ediţiile de documente apărute în colecţiile *Documenta Romaniae Historica* [1] şi *Documente privind Istoria României* [2]. Cercetarea noastră s-a extins asupra culegerilor de documente publicate de-a lungul timpului de istorici [3], a ediţiilor unor documente păstrate la Arhivele Naţionale Istorice Centrale şi la Direcţiile judeţene ale Arhivelor Naţionale [4], a cataloagelor ce cuprind documente aflate în depozitele Arhivelor Naţionale [5] şi asupra documentelor originale, încă needitate.

Valoroase pentru tema în studiu s-au dovedit a fi informaţiile despre administraţie, sate şi judeţe, depistate în condicile aparţinînd cancelariei domnului Constantin Brâncoveanu: *Condica de porunci a vistieriei* [6], *Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei* [7] şi *Condica Marii Logofeţii* [8].

Informaţii importante privind instituţiile administrative şi fiscale din Oltenia, relatări despre viaţa economică, religioasă şi socială a acestei provincii istorice ne-au oferit actele administraţiei austriece, adunate de C. Giurescu [9]. Între aceste documente, preţioase pentru investigaţia noastră sunt listele satelor întocmite în anul 1722, în urma conscripţiei ordonată de generalul austriac Damien Hugo Virmond şi situaţiile statistice realizate între anii 1727-1730 [10].

Bogăţia şi varietatea datelor acestor documente este completată de catagrafiile întocmite de unii boieri autohtoni pentru judeţele Gorj [11], Mehedinţi [12] şi Vâlcea [13].

---

[1] *Documenta Romaniae Historica, B, Ţara Românească,* (în continuare se va nota: *D.R.H., B*), vol. I-VIII, XI, XXI-XXV, XXX, XXXII, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1966-2001; *D, Relaţii între Ţările Române,* vol. I, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1977.

[2] *Documente privind Istoria României, B, Ţara Românească, veac. XVI,* (în continuare se va nota: *D.I.R., B*), vol. IV-VI, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1952-1953; *veac. XVII,* vol. I-IV, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1951-1954.

[3] Amintim aici câteva ediţii de documente publicate de: N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor,* vol. V, Bucureşti, 1903; I. Bogdan, *Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în secolele XV-XVI,* vol. I, Bucureşti, 1905; Const. Giurescu, N. Dobrescu, *Documente şi regestre privitoare la Constantin Brâncoveanu,* Bucureşti, 1907, s.a.

[4] Ne referim la ediţiile după documentele păstrate de arhivele judeţene, cum ar fi cele publicate de M. Cotenescu, A. Vlădăreanu, *Tezaur de documente ialomiţene (1392-1944),* Bucureşti, 1991; Corneliu Tamaş, Ion Soare, Carmen Andreescu, *Tezaur medieval vâlcean,* Bucureşti, 1983 s.a.

[5] *Catalogul Documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Statului (Arhivele Naţionale),* în continuare se va nota: *Catalog- Ţara Românească*), vol. IV-VII, Bucureşti, 1981-1999.

[6] *Anatefter care s-au făcut în vistierie, să să scrie toate dăjdile şi orânduialele câte es în ţară la fieştecare, cum şi în ce chip es, şi alte obiceiuri, vânzări de vămi şi de pârcălabii şi de dijmărituri şi oerituri şi de toate dăjdile şi slujbele precum să fac cărţile domneşti a fieşticăriia slujbă, după a ei obicei şi rânduială, ca să să poată şti fiecându, care s-au făcut în zilele prea luminatului nostru domnu Io Constandin Băsărab voevod, pă vreme ce-au fost Şerban vistieriu mare, anul 7203 (1695 - 1714),* ediţia Dinu. C. Giurescu, în "Studii şi Materiale de Istorie Medie", vol. V, 1962, p. 353-503; În continuare se va nota: *Anatefter...*

[7] *Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei de la leatul 7202-7212 (1694 - 1704),* ediţia. C. D. Aricescu, în "Revista istorică a Arhivelor României", Bucureşti, 1873.

[8] *Începătura cărţilor prea luminatului nostru domn Io Constandin Basarab voievod care s-au început a să scrie de la leatul 7201 (1693),* A.N.I.C., Colecţia Manuscrise, Ms. 705.

[9] C. Giurescu, *Material pentru Istoria Olteniei sub austrieci (1719 - 1739),* vol. I, Bucureşti, 1913, vol. II-III, publicate de Const. C. Giurescu, Bucureşti, 1944.

[10] *Ibidem,* vol. II, p.193 - 197; 424 - 425.

[11] Dinică Ciobotea, *Judeţul Gorj într-un izvor statistic din 1727,* în "Arhivele Olteniei", sere nouă, 1989, nr. 6, p. 128-140.

[12] Nicolae Chipurici, *Judeţul Mehedinţi într-o conscripţie de la începutul secolului al XVIII-lea,* în "Dobreta", Drobeta-Turnu Severin, 1978, p.136-153.

[13] Adina Berciu Drăghicescu, Dinică Ciobotea, *Structuri administrative, fiscale şi socio-demografice în Oltenia la începutul secolului al XVIII-lea,* în "Analele Universităţii Bucureşti", Istorie, XXVII, Bucureşti, 1988, p. 81-89.

La acestea se adaugă o descriere a Țării Românești, cu date cumulate despre conducerea județelor, despre numărul familiilor de contribuabili și cuantumul dărilor pe județe, întocmită în anul 1737 de un anonim austriac [14].

Izvoare narative

Izvoarele narative interne referitoare la istoria Țării Românești înregistrează, începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea, o creștere substanțială. Contemporani și uneori chiar participanți la evenimente, cronicarii munteni înfățișează date care sunt astăzi deosebit de importante pentru istoriografia românească. Cronicile medievale muntene sunt izvoare fundamentale pentru cunoașterea formelor conștiinței sociale, a stării de spirit, simțămintelor și năzuințelor oamenilor de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Aceste izvoare ne oferă astăzi atât relații despre obârșia romană a românilor, despre continuitatea poporului român și unitatea de neam, cât și informații referitoare la instituția domniei, la boieri, târgoveți și țărani și la raporturile existente între aceste categorii sociale.

Relatările despre structura teritorial-administrativă a țării sunt însă foarte vagi. Cronicile descriu sintetic unele localități, orașe sau sate, în strânsă legătură cu evenimentele politico-militare expuse. Așezările sunt doar amintite, unele din ele bucurându-se de o sumară descriere ce este uneori geografică sau istorică, alteori administrativă sau militară.

Istoria Țării Românești(1290-1690). Letopisețul Cantacuzinesc [15], *Istoriile domnilor Țării Românești*[16], *Istoria Țării Românești* [17] și *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714)* [18] oferă date referitoare la târguri și târgoveți, iar în relatările privind perioadele de lupte între pretendenții la domnie sunt incluse câteodată și descrieri despre fiscalitate [19]. Județele au fost amintite doar în contextul în care erau explicate abuzurile comise de dregători cu ocazia strângerii birurilor [20].

Din rândul cronicilor scrise de străini, demnă de remarcat este lucrarea silezianului Baltasar Walther. Cronica acestuia [21], începută la Târgoviște în anul 1597 și imprimată la Gorlitz, în Silezia, în anul 1599, cuprinde pe lângă redarea faptelor săvârșite de Mihai Viteazul și descrierea unor cetăți, orașe, locuri de luptă, viața economică a unor orașe și târguri.

Opera banului Mihail Cantacuzino, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774* [22], cuprinde, în cele 61 de capitole, date valoroase despre organizarea teritorială și conducerea administrativă a teritoriului românesc de la sud de Carpați, la mijlocul secolului al XVIII-lea. Lucrarea, cu caracter istorico-geografic, ne furnizează date economice și abundă în informații topografice și hidrografice. Pe lângă hotarele țării, prezentate în amănunt, autorul face referiri la împărțirea administrativă a Țării Românești, la hotarele și conducerea județelor, la întinderea raialelor turcești, etc. Sunt arătate atribuțiile unor instituții în stat, ale unor dregători și slujbași, precum și schimbările impuse de reforma lui Constantin Mavrocordat.

Informațiile oferite de opera lui Mihail Cantacuzino, deși aceasta a fost scrisă la un interval de timp față de sfârșitul perioadei în studiu, stau la baza cercetării noastre. Lucrarea deschide largi posibilități de realizare a unor conexiuni și comparații pentru realitățile existente în Țara Românească, înainte și după reforma lui Constantin Mavrocordat.

---

[14] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești în ajunul reformelor lui Constantin Mavrocordat. Un document inedit: Prea supus raport și modestă părere și apreciere,* în "Studii. Revistă de istorie", tom. 19, 1966, nr. 5, p. 929 - 939.

[15] *Istoria Țării Românești(1290-1690.) Letopisețul Cantacuzinesc,* ediție critică întocmită de Const. Grecescu și D. Simonescu, București, Ed. Academiei Române, 1960; Opera a fost atribuită de istorici logofătului Stoica Ludescu: *Ibidem,* p. XIV-XIX.

[16] Radu Popescu vornicul, *Istoriile domnilor Țării Românești,* introducere și ediție critică întocmite de Const. Grecescu, București, Ed. Academiei Române, 1963.

[17] Constantin Cantacuzino stolnicul, *Istoria Țării Românești,* ediție critică de Damaschin Mioc, București, Ed. Academiei Române, 1991.

[18] Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714),* ediție critică Aurora Ilieș, București, Ed. Academiei Române, 1970.

[19] *Istoria Țării Românești (1290-1690),* p. 51-53, 95-96, 118-119, 144-145, 157-158.

[20] *Ibidem* , p. 96; *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717,* ediție întocmită de Const. Grecescu, București, Ed. Științifică, 1959, p. 72-73; Radu Popescu vornicul, *op.cit.*, p. 93, 301.

[21] Baltasar Walther, *Scurtă și adevărată descriere a faptelor săvârșite de Io Mihai, domnul Țării Românești;* vezi Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul în raport cu cronicele interne contemporane,* în "Studii și Materiale de Istorie Medie", vol. III, 1959, p. 58-94.

[22] <Mihail Cantacuzino> banul, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774,* Dată mai întâi la lumină în limba grecească la anul 1806 de frații Tunusli, tradusă de George Sion, București, 1863.

Dionisiu Fotino este autorul unei lucrări în trei volume intitulată *Istoria Generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Munteneşti şi a Moldovei* [23], publicată la Viena în anii 1818-1819 [24]. Lucrarea, care are la bază catagrafia întocmită în timpul domniei lui Ioan Caragea (1812-1818), înfăţişează multiple fenomene geografice şi date privind situaţia politică, economică, socială şi administrativă a Ţării Româneşti la mijlocul secolului al XVIII-lea. Partea intitulată *Împărţirea politică a Ţării Româneşti* [25], prezintă date referitoare la organizarea administrativă a judeţelor, la subdiviziunile acestora: plăşi şi plaiuri, fiecare cu numărul de sate corespunzător şi relatări despre graniţele ţării în urma hotărniciei înfăptuită în anul 1741 [26].

Franco Sivori, secretarul domnului Petru Cercel, şi-a scris memoriile din care rezultă că s-a documentat asupra geografiei Ţărilor Române, asupra pământului şi a bogăţiilor lui, a locuitorilor cu obiceiurile lor, asupra credinţelor acestora etc. Memoriile, publicate la Roma, în anul 1588, cu titlul *Memoriale delle cose accorse a me Frenco Sivori del Signor Benedeto doppo della mia partenza di Genova l'anno 1581 per andar in Vallachia* [27] au următoarea structură: situaţia geografică, populaţia, boierii, ţăranii, limba vorbită. Autorul face şi câteva precizări despre împărţirea administrativă [28], despre impozite, venituri domneşti şi tributul către Poarta Otomană.

Bartolomeo Locadello, negustor italian care se dădea, la 1622, drept fiul lui Aron Vodă, fost domn al Moldovei, este autorul unei *Descrieri pe scurt a Ţării Româneşti* [29], publicată în anul 1894 [30], care prezintă informaţii despre bogăţii naturale, resurse, puterea armată şi despre veniturile şi cheltuielile ţării. Sunt prezentate pe scurt 15 oraşe mai mari din ţară, însă nu în ordinea importanţei lor, o atenţie deosebită acordându-i-se oraşului Târgovişte.

Petru Bogdan Baksic sau Pitro Deodato Baksic, arhiepiscop al Bulgariei, a avut legături strânse cu Ţara Românească, iar în urma vizitelor sale, în anii 1640, 1641, 1648, 1651, 1653, a redactat câteva relatări care cuprind informaţii şi date concrete deosebit de preţioase pentru istoria economică şi socială [31].

Paul de Alep, arhidiacon sirian, a făcut ample descrieri călătoriilor efectuate prin Ţările Române, la mijlocul secolului al XVII-lea, realizând şi o lucrare intitulată *Călătoria patriarhului Macarie din Alep* [32] ce reprezintă o mare bogăţie documentară pentru istoria politică, socială şi culturală a românilor. Tradusă în limba română, începând cu anul 1841 [33], lucrarea prezintă descrieri de oraşe, palate domneşti, mănăstiri, biserici şi permite reconstruirea unor momente de la mijlocul veacului al XVII-lea.

Autorul lucrării *Cartea de călătorii* [34], turcul Evlia Celebi, a folosit în lucrarea sa însemnările făcute în timpul călătoriilor prin Ţările Române unde a fost martor la diferite evenimente în anii 1651, 1657 şi 1659. Celebi a consemnat în lucrarea sa diverse informaţii referitoare la istoria poporului român îmbinând relatările politico-militare cu descrierile de sate, târguri şi oraşe, de cetăţi şi palate domneşti. El s-a preocupat îndeaproape de modul cum erau cârmuite Ţările Române şi de felul cum funcţionau diferite instituţii politico militare [35].

Anton Maria Del Chiaro, dascăl de limba italiană şi latină pe lângă domnul Ţării Româneşti, a scris *Istoria delle moderne revoluzioni della Valachia,* redactată definitiv în anul 1717 [36]. O mare parte a lucrării a fost întocmită în timpul şederii sale în Ţara Românească (mai 1710-decembrie 1716). Prieten cu stolnicul

---

[23] Dionisiu Fotino, *Istoria Generală a Daciei sau a Transilvaniei, Ţării Munteneşti şi a Moldovei,* traducere de George Sion, tom III, Bucureşti, 1859.

[24] Marin Popescu Spineni, *România în izvoare geografice şi cartografice. Din antichitate până în pragul veacului nostru,* Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, p. 220.

[25] Dionisiu Fotino, *op. cit.*, p. 145-182.

[26] *Ibidem,*p. 186-201.

[27] Franco Sivori, *Memoriale delle cose accorse a me Frenco Sivori del Signor Benedeto doppo della mia partenza di Genova l'anno 1581 per andar in Vallachia,* în *Călători străini despre Ţările Române* (în continuare se va nota: *Călători străini...*), vol. III, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1971, p. 6-19.

[28] *Ibidem,* p. 14.

[29] Bartolomeo Locadello, *Descrierea pe scurt a Ţării Româneşti,* în *Călători străini...,* vol. V, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1973, p. 33-36.

[30] *Ibidem,* p. 31.

[31] Petru Bogdan Baksic şi-a intitulat rapoartele astfel: cele din anul 1640: *Călătoria în Ţara Românească* şi *Descrierea Ţării Româneşti,* cel din anul 1648: *Vizitaţia în Ţara Românească,* iar cel din anul 1653: *Călătoria în Ţara Românească,* în *Călători străini...*, vol. V, p.199-218, 253-270.

[32] Paul de Alep, *Călătoria patriarhului Macarie din Alep,* în *Călători străini...*, vol. VI, partea I, îngrijit de M. M. Alexandrescu-Dersca, Mustafa Ali Mehmet, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976, p. 32-307.

[33] *Ibidem,* p. 15 .

[34] Evlia Celebi, *Cartea de călătorii,* în *Călători străini...,* vol. VI, p. 327-753.

[35] *Ibidem,* p. 326-753.

[36] Anton Maria del Chiaro, *Istoria delle moderne revoluzioni della Vallachia,* în *Călători străini...,* vol. VIII, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 366.

Constantin Cantacuzino, el a învăţat româneşte şi a întreprins numeroase călătorii prin ţară dând astfel mărturiilor sale o valoare demnă de luat în seamă.

Publicată alături de harta stolnicului Constantin Cantacuzino, lucrarea îi conferă dreptul de a fi situat între precursorii geografiei moderne [37] deoarece cuprinde evocări de locuri, stări de fapt, de evenimente şi mai ales de oameni [38]. Pentru noi, partea valoroasă a scrierii este reprezentată de relatările despre împărţirea administrativă, care arată că în Ţara Românească existau 17 judeţe.

Date importante despre Oltenia sunt oferite de căpitanul austiac Friederich Schwantz Von Springfels în comentariul istorico-geografic care însoţeşte o hartă, realizată de acesta provinciei româneşti aflată sub administraţie austriacă [39]. Ampla *Descriere a Olteniei* [40], înţeleasă ca o explicare a hărţii, constă în prezentări de locuri, de locuitori, obiceiuri şi relatări despre regimul social-politic, întâlnite de autor pe parcursul studiilor efectuate pe teren.

Raportul-comentariu, care are 22 de capitole, a fost înaintat la Viena, la 30 aprilie 1723, împreună cu un registru al localităţilor indicate pe hartă, fiind publicat pentru prima dată de N. Iorga [41], în anul 1897. Raportul cuprinde o descriere completă a Olteniei şi informaţii concrete despre împărţirea administrativă a acesteia. Registrul localităţilor, publicat în ţară în anul 1926 [42], ne-a fost deosebit de util în investigaţiile asupra situaţiei satelor din Oltenia aflată sub administraţia austriacă, mai ales a celor părăsite de locuitori datorită incursiunilor armate.

Numeroase acte, în care sunt date şi cifre de mare interes privind realităţile din Oltenia pe durata stăpânirii austriece, au fost emise de slujbaşii austrieci, aflaţi în contact direct cu provincia şi locuitorii ei. Date despre viaţa economico-socială, tradiţii, descrieri fizico-geografice, recensăminte ale populaţiei, contribuţii fiscale faţă de curtea de la Viena sunt regăsite astăzi în rapoartele şi scrisorile căpitanului Sainte-Croix [43], medicului Mihail Schendos Van der Beck [44], secretarului Nicolae de Potra [45], generalului Charles de Tige [46], generalului conte Franz Paul Von Wallis [47] ş.a.

Izvoare cartografice

În afara scrierilor cu caracter istoric, un preţios izvor de documentare îl constituie hărţile, evident acele hărţi care au ajuns la un nivel ştiinţific destul de ridicat pentru a se pune temei pe conţinutul lor. Realizările cartografice de până la sfârşitul secolului al XVII-lea nu pot fi utilizate deoarece majoritatea acestora nu satisfac din punct de vedere ştiinţific.

Hărţi detaliate asupra Ţărilor Române au apărut la începutul secolului al XVIII-lea ca urmare a evenimentelor politico-militare din zona Dunării de Jos, evenimente care au atras atenţia Europei apusene asupra acestei zone [48]. Decăderea Imperiului otoman, după asediul Vienei, a declanşat dorinţa de expansiune a celor două mari puteri rivale acestuia: Rusia şi Austria. Poziţia geografică a Ţării Româneşti, aflată la zona de interferenţă a intereselor acestor mari puteri, a necesitat cunoaşterea condiţiilor fizice, economice şi strategice existente în această zonă. Documentele cartografice care prezintă interes în investigaţia noastră sunt mai ales cele ce au apărut în secolul al XVIII-lea.

Dintre hărţile întocmite la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, date importante pentru tema în lucru ne oferă harta stolnicului Constantin Cantacuzino. Autor al cronicii *Istoriia Ţării Rumâneşti* [49], stolnicul, nemulţumit de felul cum era reprezentată cartografic Ţara Românească în

---

[37] Marin Popescu Spineni, *op. cit.*, p. 164.
[38] Traducerea după opera autorului poartă denumirea: *Descrierea Ţării Româneşti*, în *Călători străini...*,vol. VIII, p. 370-397.
[39] Textul se regăseşte întocmai în lucrarea lui Franz Joseph Sulzer *Geschichte des transalpinischen Daciens*, publicată la Viena în anul 1781, vezi *Călători străini...*, vol. IX, volum îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1997, p. 43.
[40] Friederich Schwantz, *Descrierea Olteniei*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 46-77.
[41] E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. IX, 1 (1650-1747), tipărite de N. Iorga, Bucureşti, 1897, p. 620-645.
[42] Al. A.Vasilescu, *Registrul tuturor localităţilor cuprinse în harta Olteniei lucrată de Friderich Schwantz şi terminată la 1723*, în "Arhivele Olteniei", an V, 1926, nr. 27, p. 341-352.
[43] Rapoartele întocmite de Sainte-Croix la Tismana, între septembrie-octombrie 1716, şi înaintate contelui general Stephan Stainville poartă denumirea de *Rapoartele de la Tismana*, în *Călători străini...*,vol. IX, p. 33-42.
[44] Van der Beck a scris *Apologia*, tradusă şi publicată în *Călători străini...*, vol. IX, p. 82-92.
[45] Nicolae de Potra, *Notiţe privitoare la starea actuală a Olteniei; Reflecţiile privind starea Olteniei*, 1726, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 111-127.
[46] Charles de Tige, *Raport despre Oltenia, 1727*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 154-159.
[47] Franz Paul Von Wallis, *Inspecţia făcută în Oltenia, 1731*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 164-184.
[48] Ana Toşa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică*, p. 9.
[49] Constantin Cantacuzino stolnicul, *op. cit.*

străinătate, a întocmit o hartă a provinciei destul de cuprinzătoare, probabil prin anii 1698-1699 [50]. Harta, scrisă în limba greacă, având mărimea de 132 x 64 centimetri, a fost tipărită la Padova în anul 1700 [51]. În anul 1718 a apărut o copie a hărții, cu caractere latine, în opera lui Del Chiaro [52].

Reprezentarea cartografică indică hotarele țării și ale județelor, denumirile celor 17 județe și semnalează la Dunăre cele trei kazale-raiale turcești. Sunt însemnate pe hartă 526 de sate, din care 122 în Oltenia, 23 de orașe și târguri, reședințe mitropolitane și episcopale și 73 de mănăstiri [53]. Așezările rurale sunt indicate prin două semne: unul pentru satele libere și altul pentru satele boierești, ultimele în număr de 76. Sunt trecuți pe hartă munții, cu numele lor, cursurile de apă, în număr de 132, lacurile și bălțile, totalizînd un număr de circa 700 de denumiri [54]. Înfățișând teritoriul cuprins între Carpații Meridionali și Dunăre și între Siret și Valea Cernei, harta este cea dintâi realizare cartografică întocmită de un român [55].

Așa cum se prezintă harta, cu toate defectele ei și lipsa de cunoștințe topografice ale autorului, este foarte interesantă pentru partea statistică ce ne-o dă și pentru faptul că este singura din perioada studiată care redă întreg spațiul Țării Românești.

Guillaume De l'Isle a publicat în anul 1700 *Atlas au recueil de Cartes Geographiques des meillieurs autheurs,* în cinci volume, care include și lucrarea lui *Nova et accurata regni Hungariae Tabula.* De l'Isle reprezintă Oltenia și Muntenia împărțite în județe, cu coordonate și căi de comunicație [56].

Friederich Schwantz, ofițer în armata austriacă, a lăsat în urma activității sale, bazată pe măsurători și determinări reale, o adevărată capodoperă cartografică reprezentând Oltenia. Conducând un corp de ofițeri el a realizat, pe baza cercetărilor și informărilor în teren, o hartă a provinciei românești și a marginilor ei sub numele *Tabula Valachiae Cisalutanae per Friedericum Schwantzium Regiminis Heisteriani Capitaneum,* publicată în anul 1722 [57].

Harta, compusă din 4 foi a 58 x 64 centimetri, reprezintă un real progres cartografic, prin semnele convenționale noi și amănunțite. Localitățile, în număr de 1365, sunt repartizate astfel: 869 în Oltenia, 9 în Loviștea, 72 în Muntenia, 228 în Transilvania și 70 în Banat [58]. Oltenia este împărțită în cinci județe bine delimitate, pe hartă fiind trecute și numele a peste 130 de masive muntoase, culmi și vârfuri.

Opera lui Schwantz este un izvor prețios de informație geografică, mai ales pentru că este completată cu o descriere a Olteniei [59], cu referiri la natura locurilor și așezărilor și cu un *Registru* [60] alfabetic ce cuprinde satele și târgurile consemnate pe hartă, cu specificarea provinciei și județului din care face parte fiecare.

Originalul hărții căpitanului se află la Viena, în Arhiva Ministerului de Război. Academia Română posedă o copie a acestei hărți efectuată de inginerul Berndt, în anul 1723 [61]. În plus față de original, această copie cuprinde reprezentările grafice ale stemelor fiecărui județ oltean în parte.

I. F. Schmidt, cartograf la Academia de Științe din Petersburg, a întocmit în anul 1774, cu prilejul războiului ruso-turc, o hartă a Moldovei și Valahiei [62]. Schmidt a folosit în mare măsură harta lui Dimitrie Cantemir pentru Moldova și, probabil, a stolnicului Constantin Cantacuzino pentru cea a Munteniei [63].

F. Jos. Ruhedorff, funcționar în serviciul comandamentului militar austriac din Transilvania, a întocmit *Mappa specialis Walachiae,* tipărită la Viena și Sibiu în anul 1788 [64]. Cuprinzînd amănunte despre așezări omenești izolate, carantine și drumuri, harta prezintă în Țara Românească un număr de 18 județe și 4 raiale.[65] O copie după această hartă a fost întocmită de Ioseph Dierwaldt, în anul 1810 [66].

---

[50] *Ibidem.,* p. 29.
[51] *Tabula geografică a prea înălțatei Domnii a Ungrovlahiei împărțită în 17 județe, după descrierea și forma foarte exactă pe care a făcut-o prea nobilul, prea înălțatul și prea înțeleptul boier stolnicul Constantin Cantacuzino.* Originalul hărții se află la British Museum din Londra. O fotocopie după original se află la Biblioteca Academiei Române, H. 1165, S/ 50.
[52] O copie se află la Biblioteca Academiei Române, H. 603, D. XIV/44.
[53] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino,* p. 14-20.
[54] Marin Popescu Spineni, *op. cit.* p. 173.
[55] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...* , p. 27.
[56] Marin Popescu Spineni, *op. cit.,* p. 159.
[57] *Ibidem,* p. 181.
[58] Al. A. Vasilescu, *op.cit.,* p. 341-352.
[59] Friederich Scwantz, *Descrierea Olteniei,* în *Călători străini...,* vol. IX, p. 46-77; E. Hurmuzaki, *op. cit.,* p. 620-640.
[60] Al. A. Vasilescu, *op. cit.,* p. 341-352.
[61] Biblioteca Academiei Române, H. D.V-35.
[62] *Karta Moldavii i Valahi po podlinnym Kvartirmeisterskim Certezan,* Biblioteca Academiei Române, H. 592, D. XIV/ 33.
[63] Marin Popescu Spineni, *op. cit.,* p. 190
[64] *Ibidem,* p. 186.
[65] Biblioteca Academiei Române, H. 966, CXXV/81.
[66] *Mapa specialis Valachie et melioribus mapis, et plurimus delineationibus specialis deducta,* Biblioteca Academiei Române, H. I-84.

Friederich Wilhelm von Bauer, a coordonat colectivul care a întocmit un set de hărţi, pentru provinciile Muntenia şi Moldova, având la bază investigaţii efectuate pe teren în anul 1769 [67]. Bauer a publicat şi lucrarea *Memorii*, valoroasă pentru noi deoarece cuprinde o descriere istorică şi geografică a Ţării Româneşti şi o listă a tuturor satelor şi oraşelor, pe judeţe.

Importantă pentru investigaţia noastră este o hartă rusă descrisă de istoricul Const. C. Giurescu [68]. Harta, tipărită în anul 1835 [69] se compune din 10 planşe şi indică toate aşezările omeneşti, sate şi oraşe, împărţite în judeţe şi ţinuturi.

[67] Marin Popescu Spineni, *op. cit.*, p. 190.

[68] Const. C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice şi statistice pe temeiul hărţii ruse din 1835*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1957.

[69] *Harta teatrului de război în Europa, în anii 1828-1829, întocmită la scara 1/420.000 din mărimea reală, cu ridicările instrumentale ale Basarabiei, cu recunoaşterile pe teren ale Serbiei, părţii de răsărit a Bulgariei şi Rumeliei şi cu ridicăturilre militare ale Moldovei, Valahiei şi ale regiunii Babadagulu*, Biblioteca Academiei Române, H. III 461.

CAPITOLUL I

APARIȚIA ȘI ÎNTEMEIEREA JUDEȚELOR ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Județele sunt mai vechi decât menționarea lor documentară din secolul al XIV-lea. În istoriografia românească s-au conturat de-a lungul timpului diferite opinii despre momentul în care au apărut și s-au dezvoltat acestea. Într-o opinie, inițiată de A. D. Xenopol, se consideră că județele sunt formațiuni administrative dinaintea întemeierii Țării Românești. Xenopol, adept al *descălecatului*, arata că împărțirea în județe era anterioară, lucru reflectat de numele de județ dat de ocârmuire noilor conducători și concluziona că: "rețeaua pe care s-a întocmit asemenea împărțire este mai veche decât descălecarea" [1].

Într-o altă opinie, formulată de N. Gh. Dinculescu [2] și Paul Negulescu [3], se pornea de la premisa că județele au fost organizate anterior fondării orașelor și statului. Cei doi au arătat în lucrările lor că județele au existat ca organizații regionale înainte de stat, că s-au păstrat și au ființat și mai târziu [4].

Const. C. Giurescu a fost adeptul teoriei potrivit căreia județele, ca subîmpărțiri administrative, au fost contemporane procesului de întemeiere a statului medieval centralizat [5]. Tot el a arătat că primii domni, pentru a putea stăpâni efectiv teritoriul supus autorității lor, și-au trimis reprezentanți în diferite regiuni ale țării [6]. Concluzia istoricului, potrivit căreia unele dintre județele Munteniei au păstrat numele și probabil întinderea vechilor cnezate și voievodate, a fost preluată mai apoi și de recentul tratat de istorie a romanilor [7].

Ion Donat considera că județele își datorau existența unei "cristalizări naturale", ele fiind, în accepțiunea istoricului, primele formațiuni de viață organizată peste care s-a întemeiat statul [8], iar Nicolae Stoicescu arăta că județele sunt continuatoare ale vechilor confederații de obști de dinainte de organizarea statului [9].

Pentru a înțelege modul cum au apărut și s-au dezvoltat județele este nevoie să coborâm în timp pentru o analiză de ansamblu a societății medievale timpurii de la sud de Carpați. La cumpăna dintre cele două milenii, societatea românească de aici se înfățișa cu o structură teritorială variată, constituită din peste 2 000 de așezări [10], unele dintre ele având caracter urban, majoritatea fiind însă așezări rurale, la care se adăugau fortificații cu rol de reședințe, porturi, complexe monastice etc. Rezultatele cercetărilor istorice au evidențiat o structură socială complexă în care aveau loc procese social-politice evolutive.

Organizarea populației romanizate a avut ca nucleu satul [11], cu suprafețe de teren ce fuseseră hotărâte din vremuri vechi, în care trăia o comunitate de agricultori, crescători de animale și meșteșugari sedentari. Locul de amplasare al satelor era destul de divers, ele fiind întâlnite în zona de șes, în luncile și terasele superioare ale cursurilor de apă, pe culmile înalte ale dealurilor și ale unor munți, ce înlesneau un sistem de apărare și o vizibilitate mai mare către potențialii invadatori.

Satul, prin totalitatea locuitorilor săi, constituia o comunitate bazată pe o organizare teritorială, socială și spirituală comună. Satul era sinonim cu obștea, care era organul său administrativ de conducere [12] și în același timp însemna și întreg teritoriul aflat în stăpânirea locuitorilor săi. Comunitatea sătească avea îndatoriri administrative, răspundea de totalitatea vieții sociale, inclusiv de viața internă a familiei pe laturile ei materiale și spirituale [13].

Dacă la începuturi comunitatea sătească era caracterizată prin folosirea comună, devălmașă asupra pământului arabil, a apelor, pădurilor, fânețelor etc., treptat, în cadrul acesteia a apărut și s-a dezvoltat stăpânirea individuală. Aceasta a generat un continuu proces de diferențiere socială. Diferențierea economico-socială și formarea claselor sociale au determinat trecerea la un început de organizare politică.

Nicolae Iorga a caracterizat satele românești drept "sate genealogice", adică sate crescute efectiv dintr-un autor comun care foloseau spița de neam ca bază a sistemului lor juridic de proprietate [14]. Organizarea

---

[1] A. D. Xenopol, *op. cit*, vol. III, ediția Nicolae Stoicescu și Maria Simionescu, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988 p. 470.

[2] N. Gh. Dinculescu, *Vechi împărțiri administrative*, p. 178.

[3] Paul Negulescu, *Istoricul județelor în România*, p. 82-105.

[4] N. Gh. Dinculescu, *op.cit*, p. 178.

[5] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 278.

[6] *Ibidem*.

[7] *Istoria Românilor*, vol. IV, coordonatori Ștefan Ștefănescu și Camil Mureșan, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 196.

[8] Ion Donat, *Hotarele Olteniei*, p. 226.

[9] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, București, Ed. Academiei Române. 1988, p. 259.

[10] *Istoria Românilor*, vol. III, coordonatori Ștefan Pascu, Răzvan Teodorescu, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 149.

[11] Ioan Aurel Pop, *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1996, p. 46-47.

[12] Henri H. Stahl, *Satele devălmașe*, vol. II, ediție îngrijită de Paul H. Stahl, București, Ed. Cartea Românească, 1998, p. 36.

[13] *Ibidem*, p. 35; P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*, București, Ed. Academiei Române, 1964, p. 33.

[14] N. Iorga . *Istoria poporului românesc*, vol. I, ediție îngrijită de Otilia Teodoru Ionescu, București, 1922, p. 279.

colectivităţilor în cadrul unor structuri teritoriale sau a "romaniilor populare", după cum le-a definit Iorga [15], s-a transformat în structuri politice care s-au menţinut până la crearea organismelor statale propriu-zise.

Formaţiunile ivite prin unirea mai multor sate, sub conducerea unui militar în caz de primejdie, au fost delimitate teritorial în spaţiul carpato-danubian pe baza săpăturilor arheologice desfăşurate pe parcursul anilor. Cercetările au reliefat existenţa unor mari concentrări de populaţie, în secolele VIII-XI, atât în zonele submontane cât şi în zonele de câmpie: în zona Brăilei, între cursurile inferioare ale Buzăului, Călmăţuiului şi Dunăre [16], între Călăraşi şi Mostiştea [17], între Dunăre şi râul Argeş [18], între Colentina şi Dâmboviţa, în actuala zonă a Bucureştiului şi a împrejurimilor sale [19]. Între râurile Teleorman şi Vedea, cercetările au evidenţiat două zone mai populate [20], iar la vest de râul Olt aşezările descoperite se grupează în zona Craiovei, dar şi in jurul bălţilor ce mărgineau fluviul Dunărea din zonele Corabiei, Calafatului şi cea a Drobetei -Turnu Severin [21].

În secolele următoare, XII-XIII, acolo unde densitatea locuitorilor era mai mare şi coincidea cu traseele urmate de văile apelor, au apărut forme de organizare complexe, mai ales în regiunile deluroase şi submontane, la adăpostul pădurilor, din cauza dominaţiei triburilor turanice în zonele de câmpie. Prezenţa unor grupări de sate şi a unor zone de locuire intensă în depresiunile intercarpatice, în bazinele superioare ale principalelor râuri arată că formele de organizare social-politică prestatale au fost determinate de particularităţile teritoriului românesc, de exploatarea tot mai eficientă a bogăţiilor pământului, dar şi din necesitatea de apărare în faţa expansiunilor străine.

Concentrarea aşezărilor săteşti este întâlnită atât în zona submontană cât şi în zona de câmpie, cele mai importante grupuri de sate fiind în zona Râmnicu Vâlcea, zona cuprinsă între localităţile Curtea de Argeş-Câmpulung-Piteşti, în zonele Bucureşti, Slatina, Ploieşti, Târgovişte, Buzău, Râmnicu Sărat, Brăila [22] etc.

Unităţile administrative timpurii din zona submontană s-au dezvoltat mai puternic deoarece erau mai puţin expuse pericolului. La mijlocul secolului al XII-lea, ele se bazau pe instituţiile corespunzătoare vremii, care erau necesare exercitării funcţiilor interne şi externe: apărarea hotarelor, strângerea dărilor, păstrarea ordinii, trebuinţele vieţii spirituale etc. Izvoarele istorice consemnează prezenţa unor asemenea formaţiuni socio-teritoriale conduse de duci-voievizi în spaţiul de la nord de Dunăre.

Pentru strângerea dărilor şi a vămilor la care erau supuşi locuitorii era necesar un sistem administrativ cu funcţie permanentă şi privilegiat din punct de vedere social. Când acest sistem instituţional a ajuns la un nivel înalt de dezvoltare şi când asupritorii din stepa asiatică şi-au slăbit puterea, a fost pornită acţiunea de unificare în urma căreia a rezultat statul medieval de sine stătător Ţara Românească.

În secolul al XIII-lea, cotropirea de către casa arpadiană, înceată dar sigură, devenea tot mai primejdioasă faţă de incursiunile sporadice ale migratorilor din est. Cei dintâi îşi exprimau prin toate mijloacele dorinţa de a rămâne aici, în timp ce cu ultimii, într-un continuu proces de slăbire a puterii, se stabilise un "*modus vivendi*" [23]. În anii 1232-1233 regatul ungar, aflat în plină acţiune expansionistă, înfiinţase în Oltenia, Banatul de Severin [24], instituit lângă cetatea dunăreană Severin, cu scopul de a supraveghea atât organismele politice româneşti din regiune cât şi pe bulgarii din sudul Dunării.

Invazia tătaro-mongolă, din anul 1241, a găsit societatea românească în plin proces de organizare politico-statală, iar *Diploma Cavalerilor Ioaniţi*, elaborată de cancelaria regelui ungur Bela al IV–lea [25], la 2 iunie 1247, arată că la sud de Carpaţi satele erau grupate în formaţiuni mai mari sau mai mici. Sunt evidenţiate aici categorii sociale diverse, deoarece apar acei "*majores terrae*" distincţi de restul populaţiei numită "*rustici*" [26].

Diploma semnalează structurile politice din spaţiul de la sud de Carpaţi unde existau două voievodate româneşti conduse de "*dominus terrae*", cu atributele unor autorităţi teritoriale. Litovoi era stăpân asupra *Ţării Litua*, situată în dreapta Oltului, în partea muntoasă, deoarece acesteia îi revenea şi *Ţara*

---

[15] Idem, *La "Romania" danubienne et les barbares au VI siecle*, în "Revue belge de philologie et d'histoire", I, 1924, p. 35-50.

[16] Ştefan Olteanu, *Structuri teritorial-politice româneşti în spaţiul carpato-danubiano-pontic în secolele VIII-XI*, în "Revista de Istorie", tom. 32, 1979, nr. 2, p. 302.

[17] *Ibidem.*

[18] *Ibidem.*

[19] *Ibidem.*

[20] *Istoria Românilor*, vol. III, p. 151.

[21] Ştefan Olteanu, *op. cit.*, p. 303.

[22] *Istoria Românilor*, vol. III, p. 523.

[23] Ştefan Ştefănescu, *Tradiţia daco-romană şi formarea statelor româneşti de sine stătătoare*, în *Constituirea statelor feudale româneşti*, coordonator Nicolae Stoicescu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1980, p. 21.

[24] Maria Holban, *Din cronica relaţiilor româno-ungare in secolele XIII-XIV*, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1981, p. 49-60.

[25] *D.R.H., B, Ţara Românească*, vol. I, întocmit de P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc, Ed. Academiei Române, 1966, doc. 1, p. 3-11.

[26] *Ibidem*, p. 4.

Haţegului de peste munţi "cu cele ce ţin de dânsa" [27], iar Seneslau îşi exercita stăpânirea asupra unui voievodat situat la nord-est de râul Olt. În Oltenia se mai aflau cnezatele lui Ioan şi Farcaş care erau puse sub strictă subordonare faţă de autoritatea ungară, ceea ce dovedeşte că erau mai puţin puternice, comparativ cu voievodatele.

Un statut aparte îl avea *Cumania,* ce se întindea de la Olt spre răsărit în toată zona extracarpatică şi către gurile Dunării şi Marea Neagră [28], care era constituită din mai multe cnezate în care un rol important în sudul Carpaţilor îl avea voievodatul lui Seneslau [29]. Documentele externe atestă prezenţa, în această zonă, a unor organizaţii politice timpurii care se opuneau trecerii străinilor [30]. Aceste formaţiuni se aflau într-un stadiu avansat de organizare din moment ce erau menţionate episcopate şi arhiepiscopate care încălecau munţii, fiind impuse de regalitatea maghiară şi care n-ar fi fost posibile decât cu sprjinul unor organisme politice locale [31].

Pornind de la informaţiile oferite de Diploma Cavalerilor Ioaniţi, constatăm că în spaţiul carpato-danubian erau condiţii menite să asigure realizarea unui stat de sine stătător. Prezenţa unor formaţiuni politice şi a unor conducători presupune admiterea unei ierarhii în cadrul stăpânilor de pământ, unii dintre ei fiind aleşi voievozi. Dispariţia câteva decenii mai târziu a voievodului Litovoi al II-lea şi înlocuirea lui cu fratele său Bărbat, ambii nepoţi primului Litovoi, confirmă instituirea succesiunii la ocuparea conducerii formaţiunilor politice româneşti şi continuitatea acestora.

Apariţia statului Ţara Românească, la începutul secolului al XIV-lea, a fost rezultatul unui proces de integrare, voită sau forţată, a micilor formaţiuni politice mai modeste sub dominaţia unui centru unificator. După întemeierea statului a avut loc aşezarea raportului de forţe între puterea centrală reprezentată de marele voievod-domn şi celelalte forţe politice din societatea românească. Ierarhia a fost impusă de administrarea teritoriului, de judecarea diverselor pricini, de organizarea militară, de asigurarea apărării din exterior, dar şi a ordinii interne.

Instituirea domniei a însemnat subordonarea strictă a celorlalte puteri faţă de stat sau domn. Clasele şi stările privilegiate s-au supus voievodului unificator şi victorios în lupta împotriva expansiunilor străine. Marele voievod-domn, ce grupase sub autoritatea sa un teritoriu întins, a căpătat dreptul de a participa la exploatarea acestuia, prin perceperea dijmelor din produse, devenind astfel principalul exponent al intereselor stăpânilor. De asemenea, în calitate de organizator al apărării hotarelor împotriva primejdiilor externe, el preleva birul de pe întreg teritoriul ţării obţinând o dublă consacrare: politică şi militară [32].

Viaţa politică internă, din secolele XIV-XV, a fost determinată de efortul de centralizare instituţională la nivelul întregului teritoriu şi de afirmare a independenţei. Centralizarea s-a manifestat prin extinderea autorităţii domniei pe tot spaţiul ţării asupra potenţialului uman şi a resurselor economice, prin organizarea şi funcţionarea unor instituţii laice, mai ales a celor legate de sistemul fiscal, dar şi a celor militare şi ecleziastice.

Domnul devenea astfel supremul legiuitor şi judecător, comandantul oştii şi iniţiatorul în problemele de politică internă şi externă. În virtutea acestor aribuţii domnului îi revenea dreptul de a prelua prin fiscalitate o parte din produsul muncii supuşilor săi. Sistemul de dijme, munci şi mai apoi dări în bani a reprezentat baza materială pentru întreţinerea şi funcţionarea aparatului dominant, de la domn şi până la dregătorii în stat. Domnia şi-a organizat treptat instituţii politice centrale, cu dregători care-l ajutau să conducă, dar şi cu dregători trimişi în plan local.

Alături de domnie a fost constituit sfatul domnesc, la început ca organ de consultare şi de asigurare a cooperării între reprezentanţii marcanţi ai stăpânilor de pământ, iar mai apoi ca organ de conducere. În plan teritorial administrarea a pornit de la curţile voievodale, unele avute în stăpânire de marele voievod-domn, altele cedate lui în virtutea dreptului de *dominum eminens.* Acestea au fost nucleele în jurul cărora au gravitat principalele subdiviziuni administrative ale Ţării Româneşti-judeţele. Din aceste centre, căpeteniile judeţelor au îndeplinit sarcini juridice şi fiscale încredinţate lor de domni. Aceşti cârmuitori erau numiţi, la începuturi, din rândul marilor stăpâni locali, cu rol în viaţa economică, socială şi militară a comunităţilor din care proveneau.

Unor asemenea conducători le-au aparţinut, probabil, acele aşezări întărite cunoscute şi sub numele de curte. În timp ce la Argeş [33] a fost reşedinţa unor cnezi şi voievozi cu rol în constituirea şi consolidarea statului medieval, alte curţi-reşedinţe ale unor cnezi mai mărunţi au dispărut. O asemenea curte a fost,

---

[27] *Ibidem,* p. 8.

[28] Şerban Papacostea, *Geneza statului în evul mediu românesc,* Bucureşti, Ed. Corint, 1999, p. 27.

[29] Gh. I. Brătianu, *Tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti,* ediţie îngrijită de Valeriu Râpeanu, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1980, p. 106; Ştefan Ştefănescu, *Bănia în Ţara Românească,* Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1965, p. 26.

[30] *D.R.H., D,* vol. I, întocmit de Ştefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gundisch, Damaschin Mioc, Viorica Pervain, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1977, doc. 11, p. 28.

[31] *Ibidem,* doc. 6-9, p.14-21; Maria Holban, *op. cit.,* p. 51-53.

[32] Şerban Papacostea, *op. cit.,*

[33] *D.R.H.,B.,* vol. I, doc. 3, p. 13.

probabil, Curtea lui Vâlcan [34] din județul Gorj, amintită sub acest nume în documentele vremii până în anul 1502 [35] și curtea de la Hinătești [36], de lângă orașul Râmnicu Vâlcea.

Structurile teritoriale au apărut în cadre naturale care ofereau condiții prielnice de adăpost, circulație și hrană. Pe văile unor ape și în bazinele hidrografice ale acestora existau, în perioada premergătoare constituirii statului centralizat, sate libere conduse de sfaturi ale sătenilor care erau formate din oameni bătrâni. Fiecare sat era locuit de urmașii aceluiași bătrân-moș, iar în această comunitate urmașul cel mai de aproape al întemeietorului îndeplinea sarcina de jude. Satele grupate pe o vale puteau avea un singur jude [37]. Stăpânirea ereditară a pământului "pe moși" și "pe bătrâni" și gruparea satelor în romanii conduse de juzi-cnezi, duci-voievizi [38] a dus la apariția structurilor administrativ-politice.

Încă înainte de întemeierea statului și mai apoi după aceea, juzii care judecau diverse pricini ivite în cadrul comunităților umane au fost denumiți în documente cu termenii *judex, jude, județ*. *Judex* este termen moștenit de la romani, modificat mai apoi sub influența slavă în sudeț, ce înseamnă judecată [39], locul pe care se exercită un drept unic și separat de judecată [40]. Județii au căpătat autoritatea deplină în comunitățile sătești, coordonând activitățile judiciare ale acesteora. Păstrând această calitate, județul a devenit prin puterea sa economică și militară și instituția administrativă a comunitatilor rurale.

Primele grupări teritoriale asupra cărora județii și-au exercitat atribuțiile s-au format în întinderile naturale ale văilor unor ape. Deoarece județii aveau autoritate asupra unui anumit teritoriu, așezat de regulă pe valea unei ape mai importante, a fost dat numele de județ și teritoriului supus jurisdicției lor. Conviețuirea românilor cu slavii și afirmarea celor din urmă ca element conducător în plan politic au făcut ca unele denumiri să fie slave. Teritoriul numit județ era desemnat în documente prin cuvântul slav соудства, судства, сўдство, (*sudstva, sudstvo* sau prescurtat *sud*), iar conducătorii acestuia erau numiți соудецъ, судец (*sudeți*), o derivație a cuvântului соудити (*suditi),* care înseamnă a judeca [41]. Acest lucru indică faptul că *sudeții-județii* erau mai marii județelor asupra cărora aveau și dreptul de judecată.

Considerăm că județele își au originea în organizațiile politice timpurii situate pe văile apelor mai importante, în depresiunile de la poalele munților sau în regiunile protejate natural, mai depărtate de drumurile de năvălire ale migratorilor. Gruparea satelor pe văi, unde era concentrată o populație relativ densă, a dus la apariția unor târguri de schimb sau târguri de vale care vor juca un rol deosebit de important în tranzitul de mărfuri local, iar mai apoi zonal. După unificarea și centralizarea din secolul al XIV-lea, acestea au rămas nuclee de unități administrative denumite județe.

Unificarea politică a Țării Românești a pornit din munții Olteniei și Munteniei și s-a extins treptat către zona de câmpie din est, unind sau subordonând formațiunile teritoriale existente. Spre deosebire de Moldova, unde în procesul unificării domnii au întâlnit în est locuri pustii, în Țara Românească reunirea a avut loc asupra unor străvechi stăpâniri bine organizate, așezate și locuite din vechime [42]. Când organizarea de stat a ajuns la Dunăre, atât în părțile de răsărit, unde cuprinderea teritorială se făcea pe seama stăpânirii tătărăști, cât și în partea de sud, mai ales în sudul Olteniei, domnii au găsit condiții care le-au permis să ia în stăpânire proprie spații întinse [43].

Primele formațiuni teritoriale, strâns împletite din punct de vedere economic, social, militar și politic, bazate pe relația dintre oameni și teritoriu au apărut în Oltenia și în zona subcarpatică din nordul Câmpiei Române. Cu o structură în esență agrară, grupate în funcție de condițiile geografice, cu organe proprii de conducere și cu o așezare mai dezvoltată, adesea fortificată, formațiunile politice din bazinele râurilor Dâmbovița, Prahova, Ialomița, Buzău s.a. au fost unite, benevol sau prin forță, sub sceptrul aceluiași conducător. Structurile teritorial-politice din zona de câmpie, concretizate în concentrări de sate din zonele Romanați, Teleorman și Vlașca, la care s-a adăugat deja existentul oraș port la Dunăre–Brăila [44], au fost nucleele în jurul cărora s-au constituit formațiunile administrative cu același nume. Procesul început în zona de munte s-a extins treptat și asupra formațiunilor din Cumania centrală și de est, în condițiile slăbirii autorității populațiilor de origine turanică. Județele s-au întins deci de la izvoarele râurilor spre gura lor de

[34] *Ibidem,* doc. 170, p. 275; 194, p. 314.
[35] *Ibidem,* vol. II, întocmit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, București, Ed. Academiei Române, 1972, doc. 13, p. 38.
[36] *Ibidem,* vol. I, doc. 9, p. 27.
[37] N. Iorga, *Istoria românilor pentru pământul românesc,* ediția a VI-a, Vălenii de Munte, 1926, p. 38.
[38] Ioan Aurel Pop, *op. cit.,* p. 49.
[39] Nicolae Stoicescu, *O falsă problemă istorică-discontinuitatea poporului român pe teritoriul strămoșesc,* București, Ed. Fundației Culturale Române, 1993, p. 316.
[40] P. P. Panaitescu, *op. cit.,* p. 29.
[41] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.,* p. 260.
[42] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân,* ediția a II-a, îngrijită de Gheorghe Lazăr, București, Ed. Corint, 2000, p. 148-149; Ion Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV-XVI),* ediție îngrijită de Gheorghe Lazăr, București, Ed. Enciclopedică, 1996, p. 3-17. Donat face o incursiune asupra opiniilor unor istorici privind domeniul domnesc din primele secole după constituirea statelor Moldova și Țara Românească.
[43] *Ibidem,* p. 112-114.
[44] Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila,* București, Ed. Științifică, 1968, p. 39.

vărsare, ca o dovadă evidentă că întâia organizare politică s-a făcut în regiunile de munte şi deal şi de acolo a coborât spre Dunăre şi mare [45].

Primele judeţe au fost organizate pe văile apelor curgătoare, din zona de munte, de la care majoritatea şi-au luat denumirea. Numele apelor mai importante era familiar, iar regiunea din jurul acestora a fost numită de localnici după numele apei, cu mult înainte de organizarea judeţelor. În mod cu totul firesc, numele judeţelor a fost luat de la numele apelor mai importante care le străbăteau. În aceste circumstanţe, multe dintre numele judeţelor au o denumire slavă deoarece apele căpătaseră aceste apelative încă din perioada coabitării populaţiei autohtone cu slavii. Cele mai vechi judeţe s-au aflat pe cuprinsul Olteniei în bazinele râurilor Jaleş, Motru, Gilort şi Jiu şi au purtat numele acestora. Alături de denumirile preluate de la apele curgătoare mai importante care le străbăteau: *Buzău, Ialomiţa, Ilfov* s.a., denumirile de judeţe precizează şi specificul cadrului fizico-geografic: *Judeţul de Baltă, Pădureţi, Muşcel, Teleorman* şi chiar specificul socio-politic şi etnic existent*: Romanaţi, Vlaşca.*

Judeţele din Ţara Românească cuprind în teritoriul lor cursurile superioare şi mijlocii ale râurilor şi numai cele de câmpie se abat de la această regulă. De aceea, toate judeţele de pe cursurile superioare ale unor râuri poartă numele acestora. Când râurile coboară în zona de şes, ele nu mai dau nume judeţelor ci constituie, de multe ori, doar hotarul dintre acestea. Fac excepţie de la această regulă râul Jiu şi râul Ialomiţa, ultimul neavând judeţ pe cursul său superior, deoarece în bazinul superior al acestuia au fost mai puternice comunităţile rurale si urbane aflate pe râurile vecine, Prahova şi Dâmboviţa, pe unde se efectuau schimburi economice ce depăşeau cadrul regional. Nu a dat nume de judeţ fluviul Dunărea, dovadă că teritoriile judeţelor s-au apropiat de el dinspre munţi cu numele deja luate. În zona bălţilor care alcătuia lunca vestică a fluviului, a existat un judeţ cunoscut din documente sub numele de *Judeţul de Baltă*.

Conduse de judeţi cu atribuţii mai mult judiciare, la care se adăugau treptat cele privind îndeplinirea obligaţiilor ce decurgeau din relaţia vasal-suveran, aceste forme de organizare teritorială au fost integrate şi adaptate noului stat. Vechile unităţi teritoriale s-au schimbat, devenind subordonate statului, în ele desfăşurându-şi activitatea organele ce reprezentau puterea centrală, iar conducătorii lor au devenit subalterni de execuţie în stat, în domeniul fiscal şi administrativ.

Cele mai vechi documente cunoscute până în prezent relevă că în fruntea judeţelor din Oltenia se găseau aşa-numiţii *sudeţi - judeţi,* care pe lângă dreptul de a judeca aveau şi atribuţii în administrarea şi strângerea dărilor datorate de locuitori statului. La sfârşitul secolului al XIV-lea, documentele evidenţiază în Oltenia judeţe bine delimitate în condiţiile în care domnul, aflat în fruntea ţării, putea dărui mănăstirilor "400 de găleţi de grâu din judeţul Jaleşului, pe fiecare an" [46], "albinăritul din judeţul Vâlcea" [47], unde exista deja "oraşul domniei mele numit Râmnic" [48]. În aceste danii făcute de domni, nu aveau voie să se amestece "fie şi boier, fie şi sudeţ" [49], "fie că este sudeţ sau globnic" [50].

Unele dintre judeţe s-au format pe suprafaţa sau pe nucleul cnezatelor şi voievodatelor româno-slave, româneşti, româno-cumane etc. şi sunt prin aceasta mai vechi decât statul medieval. Statul unificat a adaptat şi transformat aceste formaţiuni politice după nevoile sale. Contemporane procesului de constituire a statului medieval Ţara Românească, judeţele au continuat să fie, în secolul XIV-începutul secolului al XV-lea, diviziuni teritorial-administrative în care acţionau dregătorii domneşti aleşi din rândul marilor stăpâni teritoriali. Aceştia aveau funcţii juridice, militare şi de percepţie adaptate la necesităţile economice, sociale şi fiscale ce caracterizau statul. În această perioadă numărul judeţelor era mai mare, iar teritoriile pe care acestea le ocupau se limitau, de multe ori, la nivelul bazinelor hidrografice superioare ale unor ape curgătoare mai importante.

În secolul al XV-lea, sensul iniţial al judeţelor de diviziuni teritoriale în care îşi desfăşurau activitatea reprezentanţii aleşi a căpătat alte semnificaţii. Ele au devenit, odată cu trecerea timpului, unităţi administrativ-teritoriale în care îşi executau sarcinile trimişii puterii centrale. Datorită solicitării crescânde în teritoriu, împuterniciţii domniei care administrau judeţele, de multe ori trimişi din alte zone ale ţării s-au instalat în oraşele sau târgurile mai importante. Din aceste localităţi urbane, cu rol crescând în viaţa economico-socială, cârmuitorii coordonau toate activităţile cu care erau investiţi, apărând astfel reşedinţele de judeţ.

În secolul al XVI-lea, numele de judeţ a rămas să desemneze doar teritoriul, iar conducătorul acestuia, care a dobândit şi importante atribuţii militare a căpătat alte nume: vătaf sau căpitan.

---

[45] Sabin Oprean, *op. cit.*, p. 37.
[46] *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 7, p. 21.
[47] *Ibidem*, doc. 17, p. 44.
[48] *Ibidem*, doc. 10, p. 29.
[49] *Ibidem*, doc. 19, p. 47.
[50] *Ibidem*, doc. 20, p. 49.

STRUCTURA JUDEȚELOR ȚĂRII ROMÂNEȘTI PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

Datele oferite de documentele păstrate până astăzi permit aprecieri aproximative cu privire la numărul şi structura populaţiei, la numărul satelor şi repartiţia acestora în unităţi teritorial-administrative. Ştirile cuprinse în izvoarele istorice, interne sau externe, dincolo de inadvertenţe, erori, exagerări, rămân deosebit de preţioase, mai ales pentru că de multe ori sunt singurele care ne dau o anumită imagine asupra realităţilor din societatea românească medievală.

Cu un număr de aproximativ 60 000 familii de contribuabili la birul ţării, din anul 1448 [1], Ţara Românească cuprindea, în aceeaşi perioadă, o populaţie estimată între 690 000-720 000 de locuitori [2]. Peste două secole, în anul 1641, populaţia ţării ajunsese în jurul cifrelor de 1 077 607-1 093 853 de locuitori [3], iar la începutul secolului al XVIII-lea la aproximativ 1 500 000 de locuitori [4].

Conscripţiile întocmite de austrieci în Oltenia fac cunoscute, pentru anul 1720, un număr de 13 245 familii de contribuabili [5], iar ultimele date de ansamblu din timpul stăpânirii austriece indică un total de 34 346 de familii [6]. Evaluând familiile oltene de contribuabili, Nicolae de Potra, secretarul Administraţiei nota, la 5 iulie 1726: "se crede de către toţi că ar fi 40 000-50 000 din care megieşi sunt 30 000 şi rumâni 20 000" [7]. Austriacul Friederich Wilhelm von Bauer amintea, peste câţiva ani, că la începutul domniei lui Constantin Mavrocordat (1730) în Ţara Românească erau 147 000 de familii [8].

Constatăm că datele nu concordă unele cu altele, că ele sunt uneori exagerate sau diminuate, dar nu putem neglija existenţa unei creşteri constante a populaţiei impozabile în întreg spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre. Populaţia ţării era grupată în sate libere, "sate domneşti, boiereşti, călugăreşti, unele mari, altele mici [9] slobozii şi oraşe" [10]. În funcţie de locul unde trăia, populaţia era împărţită, după cum arată şi un document de la 1628, în două mari categorii: "oroşani şi ţerani" [11].

Informaţiile documentare contemporane vremurilor, dar şi datele oferite de istoriografia românească, sunt contradictorii şi în ceea ce priveşte numărul satelor care alcătuiau ţara. Datele furnizate de călătorii străini sunt pentru noi izvoare istorice preţioase, cu atât mai mult cu cât de altele nu dispunem, deoarece nu s-au păstrat statistici şi recensăminte care să constituie temeiul unor aprecieri juste.

Prima mărturie cunoscută, despre numărul de sate care se găseau în spaţiul carpato-danubian, este cea din anul 1529, când Michael Bocignoli din Raguza nota o cifră, credem exagerată: "în această ţară sunt 15 000 de sate din care cele mai mici au câte 50 de case" [12]. Un anonim ce străbătea aceste meleaguri opina că existau, în anul 1587, un număr de "4 000 de sate din care cel mai mic este de 100 de case" [13].

Către mijlocul secolului următor, alţi patru călători străini ofereau date diferite despre numărul satelor ce compuneau Ţara Românească. La 1640, Petru Bogdan Baksic nota că în ţară ar fi fost, în timpul lui Mihai Viteazul, un număr de 14 000 de sate (cifră mult mărită), comparând numărul cu cel din vremea lui, când "nu ar fi nici 2 000 " [14]. Un an mai târziu, negustorul italian Bartolomeo Locadello indica aceeaşi cifră exagerată de 14 000 de sate, pentru o perioadă cu mult anterioară vizitei sale "în urmă cu 50 de ani, acum are 4 000 de sate, de câte 50 case în medie" [15]. În anul 1660, Evlia Celebi nota un număr de 3 600 sate [16], iar în anul

---

[1] Şerban Papacostea, *Din nou cu privire la demografia Ţării Româneşti în secolul XV,* în "Revista de Istorie", tom. XXXVII, 1984, nr. 6, p. 580.

[2] Louis Roman, *Populaţia Ţării Româneşti în secolele XIV-XVI,* în "Revista de Istorie", tom. 39, 1990, nr. 7, p. 679.

[3] *Ibidem.*

[4] Idem, *Epoca lui Constantin Brâncoveanu. Cuantumul Birnicilor şi tendinţele demografice,* în "Revista Arhivelor", 1991, nr. 3, p. 322-325.

[5] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 475-476. Şerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă (1718-1739),* ediţie îngrijită de Gheorghe Lazăr, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 1998, p. 47.

[6] *Ibidem*, p. 51-53.

[7] Nicolae de Potra, *Notiţe privitoare la starea actuală a Olteniei,* în *Călători străini...*,vol. IX, p. 111.

[8] Friederich Wilhelm Von Bauer, *Memorii istorice şi geografice despre Ţara Românească,* în *Călători străini...*, vol. X, 1, îngrijit de Maria Holban, Alexandrescu-Dersca Bulgaru M. M., Paul Cenovodeanu , Bucureşti, Ed. Academiei Române, 2000, p. 162.

[9] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 29, p. 66.

[10] *Idem,* vol. XXI, întocmit de Damaschin Mioc, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1965, doc. 8, p. 10.

[11] *Ibidem,* vol. XXII, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1969, doc. 24, p. 34.

[12] Michael Bocignoli, *Descrierea Ţării Româneşti,* în *Călători străini..*, vol. I, îngrijit de Maria Holban, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1968, p. 176.

[13] Anonim, *O descriere anonimă a Moldovei din 1587,* în *Călători străini...*, vol. III, p. 203.

[14] Petru Bogdan Baksic, *Descrierea Ţării Româneşti,* în *Călători străini...*, vol. V, p. 206.

[15] Bartolomeo Locadello, *Descrierea pe scurt a Ţării Româneşti,* în *Călători străini...*, vol. V, p. 33.

[16] Evlia Celebi, *Cartea de călătorii,* în *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, p. 713.

1675, secretarul ambasadorului francez de la Constantinopol, De la Croix, arăta că Ţara Românească ar avea 3 000 de sate şi cătune [17]. Harta căpitanului Schwantz, cel mai complet izvor în această privinţă, indică pentru Oltenia, în anul 1722, un total de 970 aşezări [18].

Ion Donat, care s-a ocupat de studiul satelor româneşti medievale, a ajuns la concluzia că în Ţara Românească se găseau, între anii 1352-1625, un număr de 3 220 de sate [19], din care un număr de 1 223 sate se aflau în Oltenia, iar restul de 1 997 se aflau în Muntenia [20]. Din totalul satelor, autorul considera că 2 045 există încă şi astăzi şi că 1 175 au dispărut [21]. Dinu C. Giurescu aprecia că în Ţara Românească, în secolele XIV-XV, existau cel puţin 3 000 de sate [22], iar Louis Roman arăta că în acelaşi spaţiu se găseau, în anul 1641, un număr de 4 000 de sate [23].

Istoricii români au ajuns la concluzia că în spaţiul sud-carpatic s-ar fi aflat, către anul 1300, un număr minim de 2 000 de aşezări umane, că numărul acestora ar fi crescut la circa 2 500 în secolul al XIV-lea şi la peste 3 000 către sfârşitul secolului al XV-lea [24]. Investigaţia noastră arată că în Ţara Românească erau, la mijlocul secolului al XVIII-lea, un număr de aproximativ **3 918** de localităţi [25] constând în oraşe, târguri, sate şi cătune.

Analizând situaţia juridică a localităţilor rurale, Ion Donat aprecia că din totalul satelor, din secolele XIV-XVI, s-au aflat sub stăpânire domnească un număr de 842 de sate, din care un număr de 574 erau sate întregi şi 268 părţi de sate [26]. Dintre acestea, 64 de sate se găseau în Lunca Dunării unde domnii posedau sate şi bălţi încă de la înfiinţarea Ţării Româneşti, socotite pe atunci locuri "pustii". Instituţiile eclesiastice erau şi ele stăpâne asupra a numeroase sate şi moşii. La mijlocul secolului al XVIII-lea, peste 59 de mănăstiri şi schituri din Ţara Românească stăpâneau, pe lângă cele 62 de sate aflate în apropierea vetrelor lor, un număr de aproximativ 201 sate, amplasate pe întreg cuprinsul ţării [27].

Dacă numărul satelor Ţării Româneşti nu poate fi stabilit cu exactitate aceasta se datorează faptului că el a diferit de la o perioadă la alta, cu oscilaţii mai mari sau mai mici, mai ales după invaziile străine şi războaiele distrugătoare. Nu poate fi neglijată exploatarea celor săraci cauzatoare a fenomenului descris adeseori în documente sub forma "spargeri de sate", şi nici faptul că domnia a sprijinit activitatea de creare a noi sate, prin acordarea de facilităţi fiscale acelor aşezări cunoscute sub numele de "slobozii". Satele de margine şi cele închinate unor mănăstiri, din ţară sau din străinătate, erau supuse unui sistem fiscal aparte şi beneficiau de scutiri parţiale sau temporare de dări, în schimbul unor obligaţii către domn sau stăpân.

Satul medieval poate fi caracterizat ca o comunitate rurală organizată care, în funcţie de condiţiile economice, social-politice, militare sau fizico-geografice, a suferit un continuu proces de dezvoltare. Unele din aşezări au evoluat în limitele aceloraşi zone geografice, cu mici modificări asupra vetrei satului, înglobând comunităţi mai mici din jur sau fiind asimilate de altele mai prospere. Altele şi-au schimbat vatra, mai ales din cauza instabilităţii apelor curgătoare pe care erau aşezate, puţine dintre acestea revenind totuşi, mai târziu, pe vechile vetre distruse. Multe aşezări au dispărut schimbându-şi numele, la un moment dat greu de stabilit, nemaifiind înregistrate în documentele vremii.

În ceea ce priveşte numărul gospodăriilor ce alcătuiau localităţile rurale, cercetările arheologice au dovedit că satele aveau în medie 12-15 gospădării în secolul al XIV-lea [28], numărul acestra fiind în continuă creştere în secolele următoare. Existau însă şi mici aşezări, numite mai târziu cătune, care erau alcătuite doar din câteva case. Dintr-o carte domnească, din 16 iunie 1642, rezultă că marele agă Diicul Buicescu stăpânea un număr de 30 case de rumâni, în patru sate din judeţul Teleorman [29]. Nu putem preciza însă dacă satele îi aparţineau în întregime sau dacă era stăpân doar asupra familiilor aservite, ce trăiau alături de

[17] De la Croix, *Jurnal*, în *Călători străini...*, vol. VII, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980, p. 255.
[18] Şerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea...*, p. 39.
[19] Ion Donat, *Aşezările omeneşti din Ţara Românească...*, p. 75-95.
[20] *Ibidem*, p. 83.
[21] *Ibidem*, p. 76-78, 91.
[22] Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1973, p. 27.
[23] Louis Roman, *op. cit.*, p. 679.
[24] *Istoria Românilor*, coordonatori: Ştefan Pascu, Răzvan Teodorescu, vol. III, p. 525.
[25] În anul 1974 în judeţele situate pe teritoriul vechiului stat medieval Ţara Românească se aflau un număr de **5701** aşezări. Vezi Ion Iordan, Petre Gâştescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităţilor din România*, Bucureşti, Ed.Academiei Române, 1974, p. 7-38.
[26] Ion Donat, *Domeniul domnesc în Ţara Românească*, p. 92.
[27] Al. I. Gonţa, *Studii de istorie medievală*, Iaşi, Ed. Dosoftei, 1998, p. 126.
[28] *Istoria Românilor*, vol. III, p. 528.
[29] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Doina Duca-Tinculescu, Silvia Vătafu-Găitan, Bucureşti, 1985, doc. 735, p. 324.

familiile de moşneni. Iteresant pentru noi este un document din 22 mai 1557 care arată că satele Marotin şi Suharna (din judeţul Ilfov) aveau fiecare câte 100 de case [30].

Italianul Bartolomeo Locadello nota că, la 1641, satele de la sud de Carpaţi ar avea "în medie un număr de 50 de case" [31]. În anul 1740, un anonim turc relata faptul că, în timpul sultanului Soliman I Magnificul (1520-1566), Ţara Românească "era trecută în cadastrul vistieriei cu 48 000 de case " [32], faţă de 30 000 de case cât ar fi avut provincia Moldova. În anul 1641, în Ţara Românească erau consemnate 200 000 de case [33], iar în anii 1739-1742 un număr de aproximativ 147 000 de gospodării impozabile [34]. Efectivul mai mic al gospodăriilor, odată cu trecerea vremii, s-ar datora scăderii puterii domneşti în faţa stăpânilor de moşii şi a dregătorilor de diferite trepte, ei înşişi contribuabili, care practicau exonerarea de dări [35].

Ţara cuprindea un număr relativ mare de aşezări, în ciuda vicisitudinilor istorice, iar populaţia a crescut în mod constant. În primii ani după instaurarea stăpânirii austriece în Oltenia se urmărea ca aici "să nu fie mai mare satul decât o sută de case, nici mai mic decât 25" [36]. Documentele rămase din acea perioadă arată că în Oltenia, în deceniul trei al secolului al XVIII-lea, existau sate care aveau un număr de 15, 25, 50 şi 100 de case [37].

În aceeaşi perioadă cele mai mari sate din Muntenia aveau, probabil, tot aproximativ 100 de case. La 28 noiembrie 1722, Inochentie, egumen al mănăstirii Brâncoveni (judeţul Romanaţi) obţinea un hrisov domnesc prin care era autorizat " să strângă oameni de cei ce s-ar scoate du pen sate, să-i aşeze la moşia mănăstirii, la Grădini, să facă sat de o sută de casă de oameni, iar mai mult nu " [38], probabil pentru a nu depăşi numărul constant de birnici întâlnit în aşezările săteşti de atunci.

Numărul caselor şi al familiilor care alcătuiau un sat diferea în funcţie de zona geografică, de perioada istorică, de vechimea localităţilor, de politica autorităţilor în stat şi nu în ultimul rând de evenimentele istorice imediate (calamităţi naturale, foamete, epidemii, năvăliri străine urmate de pustiiri şi robiri peste hotare etc.). Multe aşezări se aflau la stadiul de mici cătune, ele fiind integrate treptat în localităţile prospere din apropiere.

Creşterea numerică a locuitorilor satelor este reliefată de mărturiile documentare. Încă de la mijlocul secolului al XV-lea s-a declanşat fenomenul de dublare sau roire a satelor. Unele sate, provenite iniţial dintr-o localitate matcă, căpătau o evoluţie teritorială separată, ele fiind aşezate de obicei de o parte şi de alta a unei văi. Aceste sate sunt întâlnite în documente însoţite de adjectivele *"Mic-Mare"*, *"Vechi-Nou"*, *"de Câmp-de Coastă"*, *"de Jos-de Sus"*. Existau astfel, potrivit izvoarelor documentare: Malul de Sus [39] în anul 1445, Jugorul de Jos [40] în anul 1451, Precenu de Sus [41] în anul 1494, Blăgăreşti de Sus [42] în anul 1510, Câlnicul de Sus [43] în anul 1512 ş.a.

Satul a fost principala unitate administrativ-fiscală a societăţii româneşti medievale, iar îndatoririle satelor către stat difereau în funcţie de statutul juridic al acestora. Atât locuitorii din satele aservite cât şi cei din satele libere formau împreună unităţi fiscale şi participau la plata dărilor după "starea" fiecăruia, adică proporţional cu situaţia materială a locuitorilor. Repartiţia dărilor pe sate sau cisluirea era făcută de către conducerea satelor, fie că erau libere sau aservite. Se făceau periodic recensăminte fiscale cu înscrierea gospodăriilor populaţiei dajnice, existau dregători special însărcinaţi cu repartiţia dărilor, cu perceperea lor, dar şi organe de constrângere, în caz de nesupunere.

În secolele XIV-XVII, pentru încasarea dărilor, vistieria nu lucra cu fiecare locuitor în parte, ci coopera cu comunităţile săteşti. Fiecare sat era trecut în catastiful vistieriei domneşti cu numărul contribuabililor, iar după acesta vistieria "arunca" birul pe satul întreg. Pe durata dintre două recensăminte, ţăranii liberi sau dependenţi nu se puteau muta din satul unde erau înregistraţi. Solidaritatea comunităţilor săteşti în faţa lumii din afară a fost transformată de domnie şi de slujbaşii săi în solidaritate fiscală deoarece dările neachitate din diferite motive, de cele mai multe ori fuga din sat, erau plătite obligatoriu de către toţi membrii comunităţii săteşti.

---

30 *D.R.H., B,* vol. V, întocmit de Damaschin Mioc, Marieta Adam Chiper, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1983, doc. 87, p. 95.

31 Bartolomeo Locadello, *op. cit.*, în *Călători srtăini...*, vol. V, p. 33.

32 *Relaţie anonimă turcă despre Ţara Românească, Moldova şi Bugeac*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 265.

33 Louis Roman, *Epoca lui Constantin Brâncoveanu...*, p. 324.

34 *Ibidem.* p. 319-320.

35 *Ibidem*, p. 328.

36 N. Iorga, *Studii şi documente,* vol. V, p. 135.

37 Şerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea...*, p. 41.

38 Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare se va nota: A.N.I.C.), fond M-rea Brâncoveni, XXI/10

39 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 99, p. 174.

40 *Ibidem*, doc. 102, p. 178.

41 *Ibidem*, doc. 250, p. 409.

42 *Ibidem*, doc. 74, p. 160.

43 *Idem*, vol. II, întocmit de Ştefan Ştefănescu, Olimpia Diaconescu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1972, doc. 112, p. 229.

Satele libere, fiscalizate prin procedeul cislei, răspundeau solidar pentru obligațiile către stat prin obștea însăși, iar pentru satele aflate sub stăpânire boierească, răspundea boierul local. Punând pe stăpâni să răspundă de cota parte a obligațiilor țăranilor dependenți, fugiți de pe moșiile lor pe durata unui recensământ fiscal, domnia le punea totodată la dispoziție aparatul administrativ pentru căutarea și aducerea celor fugiți de la plata dărilor. Chiar și cei care strângeau birurile erau obligați să contribuie din veniturile proprii pentru a întregi sumelor ce trebuiau date către vistieria țării.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, domnii munteni au început să trimită delegați ai vistieriei în satele din țară, pentru a întocmi o cisluire apropiată de realitatea existentă în plan local [44]. Așa a procedat și domnul Nicolae Mavrocordat care a trimis, în anul 1723, "în toate județele boiari mari cu jurământ ca să facă dreptate" pentru a întocmi izvoade de cislă "după numărul oamenilor și după puterea lor dându-le totodată "ponturi scrise, cum și în ce chip să lucreze fiecare" [45].

Satele românești au evoluat concomitent cu societatea medievală în ansamblu. La început, comunitatea sătească liberă sau aservită avea capacitatea de a reprezenta legal satele în tranzacții, probleme administrative, judecătorești etc. Domnii se adresau direct satelor, așa cum făcea Mircea cel Bătrân, la 1407, când poruncea "tuturor satelor care sunteți sub stăpânirea mănăstirii Tismana" [46]. În anul 1430 domnul Alexandru Aldea se adresa satului ca atare: "scrie domnia mea către voi borușanilor... astfel vă poruncește domnia mea ca să fiți ascultători" [47].

De la mijlocul secolului al XVII-lea porunca domniei către întregul sat a fost înlocuită treptat de cea adresată reprezentantului sau conducătorului acestuia. La 29 octombrie 1627, domnul Alexandru Coconul poruncea întregului sat Strehaia să vină în divan pentru a dovedi că nu sunt rumâni ai boierilor Craiovești [48]. Câțiva ani mai târziu Matei Basarab scria, la 1651, satelor și pârcălabilor ce sunt rumâni mănăstirii Strehaia "care nu lăsați mănăstirea să ia adetul..., de nu veți asculta, voi trimite de vă va spânzura" [49]. La 15 ianuarie 1652, același domn întărea lui Iordache postelnic satul Lungi și poruncea pârcălabului și întregului sat să asculte de omul postelnicului [50].

Documentele relevă astfel faptul că pârcălabul a fost cel care a preluat conducerea în sate, el având pe lângă sarcinile de a asigura liniștea și a împăca părțile aflate în conflict și atribuții fiscale. El era investit de comunitatea de săteni în satele libere și numit de stăpân în cele aservite și avea, atunci când i se cerea, putere de constrângere asupra locuitorilor. La 27 noiembrie 1632 domnul Matei Basarab cerea rumânilor din satul Grădiște să lucreze pentru stăpân, altfel: "care nu va asculta să fie volnic pârcălabul lui să-l bată multu" [51]. La 6 iulie 1634, același domn poruncea pârcălabului din Crătunești, județul Ilfov: "tu părinte care ești pârcălab acolo în sat " să mute ariile unor săteni din câmp în vatra satului, pentru a putea contribui astfel cu toții la cererile călătorilor turci și a slujitorilor domnești [52].

Consolidându-și puterea în cadrul comunității sătești, pârcălabii au început să se amestece uneori în probleme care nu erau de competența lor. La 30 mai 1638, Ștefan episcopul de Buzău poruncea pârcălabului de la Văleni să lase în pace popii și să nu se amestece la cununii, constatând că acesta "nu-și păzește pârcălăbia și învăluiește pe popi, călugări și pe muieri, care sunt judecățile Episcopiei" [53].

Trimițând diverse porunci supușilor țării, între anii 1696-1713, domnul Constantin Brâncoveanu se adresa "voauă căpitanilor dă păn târguri și voao pârcălabilor du pren sate" [54] sau "tuturor pârcălabilor și voaoă tuturor oamenilor de prin satele și de prin toate județele" [55] sau " voao altor pârcălabi de prin alte sate" [56], dovedind că pârcălabul a fost un element stabil în sate pe tot parcursul domniei sale. Un document, din 16 noiembrie 1706, amintește faptul că înainte de a fi dat schelerilor de la Rucăr dreptul de judecată asupra sătenilor din Dragoslavele, sătenii de aici erau "judecați dintotdeauna de pârcălabii lor" [57].

Decretul imperial, din 22 februarie 1719 [58], stabilea ca în fruntea fiecărui sat din Oltenia, aflată sub austrieci, să fie numit "ca și mai înainte" câte un pârcălab sau provizor [59] și un număr de jurați, proporțional

---

[44] V. Mihordea, *Obligațiile locuitorilor dependenți, rumânii și vecinii față de vistierie,* în "Studii. Revistă de Istorie", tom. XXV, 1972, nr. 1, p. 66-67.
[45] Radu Popescu vornicul, *op. cit.*, p. 260.
[46] *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 33, p. 72.
[47] *Ibidem,* doc. 70, p. 132.
[48] *Idem,* vol. XXI, doc. 279, p. 458.
[49] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 714, f. 961 v.
[50] Idem, Col. Doc. Istorice, LVIII/35
[51] *D.R.H., B,* vol. XXIII, îtocmit de Damaschin Mioc, București, Ed. Academiei Române, 1969, doc. 432, p. 632.
[52] *Idem,* vol. XXIV, întocmit de Damaschin Mioc, Sașa Caracaș și Constantin Bălan, București, Ed. Academiei Române, doc. 316, p. 418.
[53] A.N.I.C., M-rea Cotroceni, LXVI/ 2 bis
[54] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 28, p. 385-386; nr. 61, p. 407-408; nr. 179, p. 436-437.
[55] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 443, f. 213 v.
[56] Idem, Episcopia Argeș, II/76
[57] Idem, Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 392 v.
[58] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 326-327.

cu numărul locuitorilor fiecărui sat. La un număr de 100 de case trebuiau să fie patru juraţi, la 50 de case, trei juraţi, iar la 25 de case un jurat [60].

Acelaşi decret relevă un alt aspect caracteristic vieţii rurale din societatea românească medievală. În vederea păstrării siguranţei şi stabilităţii regionale, satele erau răspunzătoare pentru delictele comise în hotarul lor "vor răspunde totdeauna în conformitate cu vechiul obicei şi pravila 10 sau 12 sate înconjurătoare, între hotarul cărora s-a întâmplat omorul, furtul sau prădăciunea" [61]. Satele din jurul târgurilor şi oraşelor beneficiau însă de unele scutiri de la plata unor vămi "12 sate dimprejurul Bucureştiului şi alte 8 împrejurul târgurilor principale sunt scutite de impozit pentru tot ceea ce duc pe sus sau aduc la vânzare în pieţe" [62]. Numărul satelor care depindeau de târgurile şi oraşele ţării era în funcţie de mărimea acestora din urmă.

Datorită condiţiilor social-economice existente în spaţiul medieval românesc, *oraşele* au cunoscut o dezvoltare proprie, strâns legată de nivelul de dezvoltare a meşteşugurilor şi comerţului şi nu în ultimul rând al factorilor politici şi ecleziastici. În trecut ele au constituit, la nivel de judeţe, un punct de concentrare a populaţiei şi un loc de producere şi schimb a bunurilor necesare traiului. Dispuse de-a lungul râurilor la răscrucea unor mari artere de comerţ, primele oraşe şi-au format iniţial un târg periodic în care se vindeau produse locale. Lângă aceste târguri se stabilesc în a doua jumătate a secolului al XIII-lea pieţe statornice, ale negustorilor şi meşteşugarilor.

Înainte de constituirea statului politic centralizat, la sud de Carpaţi existau câteva localităţi care depăşiseră statutul de localităţi rurale: Argeş, Brăila şi Câmpulung [63].

Istoriografia consemnează pentru Ţara Românească, în secolele XV-prima jumătate a secolului al XVIII-lea, un număr de 22 [64]-24 [65] oraşe şi târguri. Cu excepţia Târgului Gilort sau al Bengăi, care se afla pe o veche ocină boierească, toate celelalte oraşe erau în legătură cu domnia. Douăsprezece dintre ele erau caracterizate, potrivit documentelor de până la 1600, drept oraşe sau scaune domneşti [66]. În zona de munte populaţia alogenă din primele oraşe era constituită cu precădere din saşi şi maghiari [67].

Documentele interne înregistrează încă de timpuriu existenţa unor oraşe din care domnii emiteau acte adresate supuşilor lor. Apariţia şi afirmarea localităţilor urbane a fost determinată de evoluţia unei zone înconjurătoare, de capacitatea economică a aşezărilor din jur, de existenţa unor drumuri comerciale şi de prezenţa temporară sau permanentă a autorităţii politice şi a instituţiei superioare bisericeşti.

În anul <1431>, cu prilejul reînnoirii privilegiului comercial acordat braşovenilor de înaintaşul său Mircea cel Bătrân, domnul Dan al II-lea se adresa tuturor „târgoveţilor" din târgurile situate de pe drumul comercial ce lega pasul Rucăr cu fluviul Dunărea, pe văile râurilor Dâmboviţa, Ialomiţa şi Buzău. Domnul poruncea atunci târgoveţilor din: Argeş, Târgovişte, Târgşor, Gherghiţa, Brăila, Buzău şi Oraşul Floci [68], toate fiind atunci localităţi urbane aflate în plină afirmare economică.

În ceea ce priveşte numărul oraşelor, mărturiile celor care au străbătut aceste meleaguri în acele vremuri sunt uneori apropiate de realitatea existentă, alteori mult exagerate. În anul 1589, italianul Giovanni Botero nota "Ţara Românească nu are alte oraşe decât Târgovişte, unde locuieşte domnul , şi Brăila şi <Târgşor>. Celelalte sunt sate şi târguri" [69]. Câţiva ani mai târziu un alt italian, Filippo Pigafetta, constata că alături de "Târgovişte, oraşul cel mai de seamă din acel ţinut... şi Bucureşti, oraş deschis, nicidecum mai mic decât Târgovişte" [70], în Ţara Românească mai erau încă 12 oraşe.

În anul 1641, Bartolomeo Locadello indica în Ţara Românească cinci oraşe mai mari: Buzău, Gherghiţa, Focşani, Râmnic şi Slatina, la care se adăugau "alte zece la fel, care cuprind fiecare câte 200 de <case>" [71]. Autorul mai aminteşte de oraşul Bucureşti, considerat a avea 1 500 de case, şi de Târgovişte "ce

---

[59] *Ibidem*, p. 326.
[60] *Ibidem*, p. 498.
[61] Al. A. Vasilescu, *Oltenia sub austriaci*, vol. I, Bucureşti, 1929, p. 110.
[62] Friederich Wilhelm von Bauer, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. X, 1, p. 181.
[63] *Istoria Românilor*, vol. III, p. 529-532; M. D. Matei, *Priorităţi cu privire la o sinteză asupra istoriei oraşelor medievale din Moldova şi Ţara Românească*, în "Revista de Istorie", tom. 33, 1980, nr. 3, p. 480.
[64] Lia Lehr, *Organizarea administrativă a oraşului Târgovişte în secolele XVI-XVII*, în "Acta Valachica. Studii şi materiale de istorie ", 1972, p. 155.
[65] Ion Donat, *Domeniul domnesc*, p. 116.
[66] *Ibidem*.
[67] *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 78.
[68] *D.R.H.*, *B*, vol. I, doc. 69, p. 130-131.
[69] Giovanni Botero, *Descrierea Ţării Româneşti şi a Moldovei*, în *Călători străini...*, vol. IV, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1972, p. 575. Autorul descrierii arăta că în Moldova ar fi existat un număr de 15 oraşe. Dintre cele trei oraşe enumerate în Muntenia, se cunoaşte faptul că Brăila era raia sub administraţie turcească.
[70] Filippo Pigafetta, *Campania creştinilor contra lui Sinan paşa, din 1595*, în *Călători străini...*, vol. III, p. 551. Pigafetta constata atunci că Bucureştiul, ars şi jefuit de turci, era al doilea oraş al Ţării Româneşti, după Târgovişte.
[71] Bartolomeo Locadello, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. V, p. 34.

este localitatea cea mai însemnată din Țara Românească..., unde ar putea fi peste 7 000 de case" [72]. La mijlocul secolului al XVII-lea, în anul 1654, sirianul Paul de Alep nota că Țara Românească "ar avea 26 de orașe" [73], și constata că: " Târgoviște este un oraș mare, cam cât Alepul sau Damascul" [74].

Mărimea și importanța localităților urbane s-a schimbat de la o perioadă la alta în funcție de rolul avut în viața economico-politică a țării. La sfârșitul secolului al XII-lea, la Argeș funcționa o curte voievodală, înconjurată de o așezare care ajunsese în secolul următor oraș, unde se afla sediul autorității politice de la sud de Carpați și sediul autorității religioase. În anul 1428, Argeș era oraș și capitală a Țării Românești, alături de cealaltă capitală, Târgoviște și de orașul Brăila [75], pentru ca peste două secole, în anul 1623, despre Argeș să se menționeze doar că este "oraș cu episcopie în trecut " [76].

Câmpulungul, văzut la 1589 ca "oraș cu 900 case" [77], era după un secol, la 1688, doar un "oraș mic" [78]. Târgoviște, a doua capitală, la 1428 [79], oraș "mai însemnat, destul de întins și capitala țării" la <1549> [80], și-a menținut aceeași poziție și în anul 1595, după el urmând atunci Bucureștiul [81]. După numai jumătate de secol, în anul 1659, Bucureștiul devenise deja "oraș renumit, capitala Țării Românești" [82], iar Târgoviște trecuse pe locul al doilea.

Odată cu intrarea țării sub dominația Imperiului Otoman, având drept rezultat intensificarea schimburilor comerciale cu zonele din sudul Dunării, au apărut și s-au dezvoltat unele orașe din zona de câmpie: Calafat, Brâncoveni, Hodivoaia, Ploiești, Pitești, Rușii de Vede etc.

Harta stolnicului Constantin Cantacuzino însemnează, la 1700, un număr de 23 de orașe și târguri: București, Craiova, Cerneț, Baia de Aramă, Târgu Jiu, Râmnicu (Vâlcea), Ocnele Mari, Caracal, Brâncoveni, Slatina, Argeș, Pitești, Câmpulung, Târgoviște, Gherghița, Câmpina, Ploiești, Buzău, Râmnicu Sărat, Focșani, Brăila, Orașul Floci, Hodivoaia [83]. În Oltenia stolnicul semnala un număr de 9 orașe și târguri, iar în Muntenia un număr de 14. În decembrie 1719 generalul Steinville enumera în Oltenia un număr de 7 localități urbane pe care le denumea "târgușoare": Râmnic, Ocna, Caracal, Târgu Jiu, Cerneți, Craiova și Slatina [84].

Bucurându-se într-o oarecare măsură de ajutorul domniei, orașele medievale românești au avut o organizare proprie constituită dintr-un județ care era ajutat de 12 pârgari, toți aleși anual [85]. Această instituție administrativă avea atribuții multiple dintre care cele mai importante erau: dreptul de a judeca orășenii în pricini mărunte, reprezentarea acestora în relațiile cu domnia, confirmarea tranzacțiilor de vânzare-cumpărare-schimb, danii, moșteniri de pământuri, case, prăvălii, pivnițe, crâșme etc. Alături de aleșii orașului se aflau și reprezentanții puterii domnești, în rândul cărora rolul cel mai important îl aveau pârcălabii [86], iar mai apoi ispravnicii. În oraș își mai desfășurau activitatea și slugile domnești care îndeplineau diverse sarcini date lor de domn.

Teritoriile orașelor erau împărțite astfel: zone aparținând orășenilor, mai ales în centrul orașului, în "bazar", constând în case, curți, prăvălii; zone domnești reprezentate prin curți domnești și terenuri și cele aparținând boierilor și instituțiilor eclesiastice. Orașele aveau în stăpânirea lor un spațiu înconjurător cunoscut sub numele de câmpul, ocina, seliștea sau hotarul orașului și au păstrat în ansamblu, până către mijlocul secolului al XVII-lea, un aspect semi-rural [87].

Localităților cu caracter urban le erau subordonate un număr de sate din jur, număr care varia în funcție de mărimea orașului sau târgului. Izvoarele documentare demonstrează că jurisdicția reprezentanților orașelor se extindea și asupra unor sate din jurul acestora. Când, la 23 aprilie 1532, domnul Vlad Înecatul dăruia lui Hamza mare ban al Jiului și al Craiovei "toată Craiova cu tot hotarul", el îi dăruia și "toate seliștile și satele" [88]. Județii, pârgarii și unii din locuitorii orașelor judecau, întăreau sau erau martori la diferite

---

[72] *Ibidem*, p. 35.
[73] Paul de Alep, *Călătoria patriarhului Macarie din Alep*, în *Călători străini...*, vol. VI, partea I, p. 118.
[74] *Ibidem*.
[75] Johann Schiltberger, *Țara Românească, Moldova și Transilvania*, în *Călători străini...*, vol. I, p. 30.
[76] Andrei Bogoslavic, *Relație despre Țara Românească*, în *Călători străini...*, vol. V, p. 9.
[77] Giovanni Botero, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IV, p. 576.
[78] Federico Veterani, *Relație despre Țara Românească*, în *Călători străini...*, vol.VII, p. 477.
[79] Johann Schiltberg, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. I, p. 30.
[80] Anton Verancsics, *Descrierea Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești*, în *Călători străini...*, vol. I, p. 404.
[81] Filippo Pigafetta, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. III, p. 551.
[82] Evlia Celebi, *Cartea de călătorii*, în *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, p. 465.
[83] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino*, p. 14.
[84] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 388, 415; E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. VI, 1 (1700-1750), tipărite de N. Iorga, București, 1878, p. 314.
[85] Cel mai vechi document cunoscut care amintește de județul din fruntea orașului este cel din 28 februarie 1424: *D.R.H., B*, vol. I, doc. 52, p. 102-103; Pârgarul este menționat un an mai târziu, într-un document din 17 iulie 1425: *Ibidem*, doc. 57, p. 112-113.
[86] Sunt menționați pentru prima dată în anul 1451: *ibidem*, vol. I, doc. 106, p. 187.
[87] Lia Lehr, *Organizarea administrativă...*, p. 161.
[88] *D.R.H., B*, vol. III, întocmit de Damaschin Mioc, București, Ed. Academiei Române, 1975, doc. 123, p. 197.

tranzacții care se desfășurau în localitățile limitrofe. Documentele dezvăluie că satele Ruși [89] și Săteni [90] țineau de orașul Târgoviște, Troian și Ulița de orașul Râmnic [91], Grădiștea de orașul Câmpulung [92], Vlădeni de Orașul Floci [93], Cireșov de orașul Slatina [94] etc.

În vremea domniei lui Constantin Brâncoveanu în orașele mari a fost întărit rolul pârcălăbiei, autorității acestei instituții domnești subordonându-i-se, probabil la fel ca și în trecut, câte 12 sate din jur. De la vistieria acestui domn au fost trimise porunci adresate pârcălabilor din următoarele orașe: București [95], Buzău [96], Caracal [97], Câmpina [98], Focșani [99], Gherghița [100], Odivoaia [101], Pitești [102], Târșor și Ploiești [103], Râmnic [104], Rușii de Vede [105] și Slatina [106].

Pârcălabii din respectivele orașe aveau dreptul "să aibă a judecare pre tot omul den cele 12 sate care sunt sub ascultarea aceștii pârcălăbii..., să ia vama și de la cele 12 sate den prejurul târgului..., cele 12 sate să aibă a face oborul târgului, iar carii vor sta împotrivă și nu vor asculta de pârcălabi, unora ca acelora să le facă certare" [107].

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea satele și orașele Munteniei au început să fie grupate și organizate, din punct de vedere fiscal și administrativ, în plăși și plaiuri.

Termenul *plasă* este cunoscut evului mediu românesc, numai în Țara Românească [108], cu înțelesul de moșie sau parte dintr-o moșie, aflată sub stăpânirea și administrarea unuia sau mai multor stăpâni. Acest termen este întâlnit în numeroase documente sub forma *plasa de jos* [109], *cât se află plasa* [110], *rumânii din plasa* [111], *plasa lui* [112], *plasa boierească* [113], *plasa de rumâni* [114] *etc.*

Teritoriul aflat mai târziu sub administrarea unui boier, investit de autoritatea statului, a fost denumit plasă. Austriecii au preluat, în Oltenia, termenul cu înțelesul respectiv, pornind de la realitățile existente aici și au denumit plasă acea subunitate administrativă a județului aflată sub autoritatea unui boier. Așa se explică faptul că în catagrafiile efectuate de austrieci pentru Oltenia subunitățile administrative sunt denumite plăși. Catagrafia județului Mehedinți, întocmită în anul 1723, arată că acesta era împărțit în patru plăși, fiecare sub administrarea unui boier localnic [115], iar cea a județului Vâlcea că județul era împărțit, în anul 1731, în patru plăși numite: plasa Muntelui, plasa Oltului, plasa Oltețului și plasa Cernii [116].

Raportul austriac despre "numărul de districte din care se compune Valahia otomană" , întocmit în anul 1737, relatează că județul Mușcel avea în componența sa două plăși: plasa Râul Doamnei și plasa Cârcinoavele [117], iar județul Argeș avea trei plăși: plasa Argeș, plasa Topolog și plasa Olt [118]. În catagrafiile

---

[89] *Idem*, vol. I, doc. 135, p. 228.
[90] *Idem*, vol. XXI, doc. 218, p. 377; 281, p. 461-463; vol. XXIII, doc. 237, p. 376-377; vol. XXV, întocmit de Damaschin Mioc, Maria Bălan, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, București, Ed. Academiei Române, 1985, doc. 63, p. 79-81.
[91] *Idem*, vol I, doc. 17, p. 44; 115, p. 200; *D.I.R., B, veac XVII*, vol. IV, doc. 160, p. 148-149; *Catalog - Țara Românească*, vol. VI, întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, București, 1993, doc. 1334, p. 499.
[92] *D.R.H., B*, vol.XXII, doc. 289, p. 548.
[93] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. I, doc. 192, p. 199.
[94] *D.R.H., B*, vol. XXI, doc. 245, p. 407.
[95] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 19, p. 379-380.
[96] *Ibidem*, nr. 1, p. 367; nr. 15, p. 376.
[97] *Ibidem*, nr. 22, p. 381-382.
[98] *Ibidem*, nr. 19, p. 379-380.
[99] *Ibidem*, nr. 20, p. 380-381.
[100] *Ibidem*, nr. 15, p. 376.
[101] *Ibidem*, nr. 21, p. 381.
[102] *Ibidem*, nr. 17, p. 377-378.
[103] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 718, f. 751-752; Ms. 705, f. 391 v.
[104] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 1, p. 367; nr. 15, p. 376.
[105] *Ibidem*, nr. 10, p. 372-373.
[106] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 220.
[107] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 10, p. 372-373; A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 718, f. 751-767; 797-798.
[108] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 363.
[109] A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, MCLXXVI/111
[110] Idem, M-rea Dealu, II/11
[111] Idem, Col. Doc. Istorice, CCCLXVII/133 și 136
[112] Ibidem, MLXIX/166, f. 66-66 v.
[113] Idem, Col. Vârtosu Emil, I/ 96
[114] *Catalog-Țara Românească*, vol. VII, întocmit de Dumitru-Marcel Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, Melentina Bâzgan, doc. 37, p. 28; 285, p. 108; 940, p. 327-328.
[115] Nicolae Chipurici, *Județul Mehedinți*, p. 142-151.
[116] Adina Berciu Drăghicescu, Dinică Ciubotea, *Structuri administrative*, p. 86-89.
[117] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 935.
[118] *Ibidem*.

oficiale, întocmite mai târziu acestor județe, sunt regăsite printre subunitățile administrative și plășile enumerate mai sus [119].

Considerăm că plasa, ca subunitate administrativă, exista în Muntenia înainte de reformele lui Constantin Mavrocordat. Ea a apărut, probabil, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, ca o necesitate în încercările domnului de a aduce modificări unităților teritoriale aflate în subordine, cu scopul de a le administra și exploata cât mai avantajos. Pentru a percepe banii cuveniți domniei din județele țării, acestea erau împărțite în plăși, fiecare cu partea ce trebuia să fie dată și cu perceptorii fiscali corespunzători. Reforma fiscală înfăptuită de acest domn a fost însoțită de o reformă administrativă, cu reguli ce au fost păstrate și îmbunătățite de domnii care au urmat.

Un document, din 14 februarie 1721, precizează cum se proceda la repartiția și plata dărilor în județe. O mărturie, dată de Lepădat și Vlaicu, arată că în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino (1714-1715), județul Teleorman i-a revenit pentru strângerea dărilor lui Velisari căpitanul de Roșiorii de Vede care "după ce au cisluit ne-au dat nouă plăși să strângem banii" [120]. Din județul respectiv au stâns bani, fiecare din plasa lui, Lepădat iuzbașă, Vlaicu și Bobu, Stoica iuzbașă și Gheorghe ceauș [121], ceea ce ne îndreptățește să credem că în județul Teleorman existau, la acea dată, 4 plăși administrative de percepere a dărilor fiscale, cu mult timp înaintea reformelor lui Constantin Mavrocordat.

Plasa corespundea din punct de vedere administrativ *plaiului* din zona de munte. Termenul plai, la fel ca și plasa, era cunoscut din vremuri îndepărtate [122] și avea mai multe sensuri. La 4 iunie 1497 domnul Radu cel Mare scutea m-rea Sf. Nicolae din Târgșor de dăjdii și vame arătând că aceasta nu trebuia să plătească „nici la câmpu vamă, nici la vaduri, nici la plaiuri vame" [123]. În documentul din 26 iulie 1634, prin care Matei Basarab întărea satului Dragoslavele anumite privilegii, acesta preciza că face acest lucru deoarece "fiind în drum și sat de margine satul păzește schela și plaiul în drumul Brașovului" [124] și în cel din 25 iunie 1644, "fiind oameni răi au fugit peste plai în țara Ungurească" [125], termenul apare cu înțelesul de trecătoare.

Denumirea s-a extins asupra unei zone limitrofe care cuprindea satele ai căror locuitori asigurau paza vămilor și a trecătorilor peste munți. La 4 septembrie 1652, domnul scutea de dări pe Opriș vătaf de plăiași deoarece acesta avea sarcina să "păzească plaiul Vâlcan și potecile" [126]. Plaiul Vâlcan este amintit și de vornicul Radu Popescu, care scria în lucrarea sa că în anul <1716>, pentru a opri trecerea armatei austriece în principat "domnul a trimis alți slujitori cu căpetenii către Jiu, către plaiul Vâlcanului" [127]. Plaiul Vâlcan s-a extins treptat asupra localităților de pe valea superioară a râului Jiu și a ajuns să se constituie în subunitate administrativă a județului Gorj, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea [128].

Toate trecătorile către Transilvania au constituit plaiuri, fiecare cu administrație proprie, și au devenit subunități administrative în județele pe teritoriul cărora se aflau. Un plai semnalat de multe ori în documente este plaiul Loviștei, acesta aparând ca unitate administrativă separată și în indicele alfabetic al localităților din harta căpitanului austriac Friederich Schwantz [129].

Termenul plai a fost cuprins și în titulatura primilor mitropoliți, iar domnii Țării Românești l-au folosit pentru a desemna posesiunile pe care aceștia le aveau peste munți în Transilvania, în depresiunile Amlașului și Făgărașului [130].

Plaiul, ca diviziune administrativă, era condus de un vătaf de plăiași, menționat în documente încă de la mijlocul secolului al XVII-lea. Vătafii de plai erau numiți direct de domn, atât în timpul lui Matei Basarab, cât și în timpul lui Constantin Brâncoveanu. Din cancelaria visteriei ultimului a fost emis un document din care reiese că domnul a pus personal "să fie vătaf de plai și să păzească foarte bine plaiul" poruncind

---

[119] În catagrafia întocmită pentru județul Mușcel, în anul 1774, plasa **Râul Doamnei** era alcătuită din 19 sate, iar plasa **Cârcinovului** avea 11 sate; vezi Florina Mohanu, Ioan Hera Bucur, *Catagrafia județului Mușcel din 1774, în* "Revista Arhivelor", 1992, nr. 3, p. 336-338. Catagrafia din anii 1773-1774, alcătuită pentru județul Argeș, arată că plasa **Argeș** avea în componență 15 sate, iar plasele **Oltul de Jos** și **Oltul de Sus** totalizau un număr de 28 de sate; vezi Ion Ionașcu, *Despre județele Olt și Argeș în Catagrafia din anii 1773-1774 de la Moscova,* în "Mitropolia Olteniei" an X, 1958, nr. 3-4, p. 252.

[120] N. Iorga, *Studii și documente...*, vol. V, 1, doc. 76, p. 139.

[121] *Ibidem.*

[122] Termenul apare pentru prima dată într-un document intern din 18 iulie 1437. La acea dată domnul VladDracul se intitula stăpân asupra plaiurilor, adică a trecătorilor către Transilvania: Vezi *D.R.H., D,* vol. I, doc. 248, p. 345.

[123] *Idem, B,* vol. I, doc. 275, p. 449.

[124] A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, CXXXIV/25.

[125] Idem.

[126] Idem, Col. Fotegrafii de documente, XLIX/1.

[127] Radu, Popescu vornicul, *op. cit.*, p. 223.

[128] Având la bază Catagrafia întocmită în timpul domnului Ioan Gh. Caragea, în anul 1815, Fotino nota prezenta, în județul Gorj, a unei diviziuni administrative cu numele Plaiul Vâlcanului; vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 174.

[129] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților...*, p. 352.

[130] A.N.I.C., M-rea Radu Vodă X/12; M-rile Bradul, Hanu Greci și Codreni, I/4; M-rea Arnota I/6.

totodată tuturor plăiaşilor de la această vătăşie "să căutaţi toţi să ascultaţi de vătaful vostru care vi l-am pus domnia mea" [131].

Pe baza relatărilor de mai sus putem concluziona că, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, judeţele Ţării Româneşti erau subîmpărţite în plase în zonele de şes şi în plaiuri în zenele de munte, diviziuni care cuprindeau în teritoriul lor un număr variat de sate şi oraşe.

[131] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 166, p. 430.

CAPITOLUL III.

CONDUCEREA JUDEȚELOR ȚĂRII ROMÂNEȘTI PÂNĂ LA MIJLOCU SEC. AL XVIII-LEA

Organizarea și conducerea vechilor județe au creat păreri și opinii diferite în rândul istoricilor, la fel ca și întemeierea acestora. În literatura de specialitate s-au conturat două opinii contrare despre administrarea statelor medievale românești: prima este conturată de P. P. Panaitescu care susținea ideea unei administrații incipiente pentru această epocă, în timp ce într-o a doua opinie, Const. C. Giurescu accepta existența în administrație a unui număr mare de dregători domnești care aveau atribuții fiscale[1].

Diferite sunt și părerile istoricilor despre cei care au condus județele statului medieval Țara Românească. A. D. Xenopol și Const. C. Giurescu considerau că pârcălabii erau cei care conduceau județele, ei fiind în calitate de reprezentanți ai domniei, adevărați domni în teritoriile avute sub jurisdicție[2]. Ioan Brezoianu [3] și I. C. Filitti [4] considerau că județele țării au fost conduse de căpitani prin intermediul slujitorilor pe care aceștia îi aveau în subordine.

Mare parte a istoricilor au considerat însă că în fruntea vechilor județe au stat sudeții. Potrivit acestor opinii, sudeții reprezentau organele puterii administrative locale care aveau la dispoziție un aparat represiv alcătuit din slujitori [5]. Izvoarele istorice arată că în fruntea județelor nu a fost doar un conducător, în persoana unuia sau altuia din supușii domniei, ci, au stat diferiți conducători, cu sarcini deosebite de la o perioadă la alta, în funcție de dezvoltarea statului în ansamblu și a puterii centrale, în special.

Când s-au constituit județele, ele aveau în frunte pe *județi-sudeți.* Ambii termeni, cunoscuți în evul mediu în Țara Românească, desemnau un conducător al unui sfat local [6]. Coborâtor din vechiul jude al obștii sătești, județul capăta, odată cu constituirea statului medieval centralizat și alte îndatoriri. Județul care se afla în fruntea comunităților orășenești și-a păstrat numele și a continuat să existe până în secolul al XVIII-lea. Acest județ, care era ales anual și era ajutat de un sfat constituit din 12 pârgari, a avut un rol important în organizarea și conducerea orașelor și a fost în permanentă opoziție cu domnia care, în calitate de stăpână a teritoriului, a căutat să-i suprime puterea de decizie.

Județul care-și extindea autoritatea asupra unui teritoriu mai întins, constituit din așezări sătești avea atribuții juridice, militare, iar pentru cele fiscale a devenit cârmuitor administrativ-fiscal al puterii centrale. Acest prim conducător al județelor a fost numit sudeț în actele slave și comite în cele latine [7] și este întâlnit încă din primele documente emise de cancelaria domnească în secolul al XIV-lea. Aceste izvoare documentare arată astăzi atribuțiile sudeților și gradul lor de subordonare în raport cu alți dregători și slujbași din administrația românească medievală.

Primul sudeț amintit venea într-o ierarhie constituită, la 21 noiembrie 1398, după rudele domnului și după alți boieri și era oprit să "tulbure" satul Cireșov, dăruit de domnul Mircea cel Bătrân mănăstirii Cutlumus de la Muntele Athos [8]. Documentul relevă că sudeții, în calitate de conducători ai unor formațiuni teritoriale, erau primii opriți să se amestece în daniile acordate de domni stăpânilor, laici sau eclesiastici. Ei se ocupau și cu supravegherea perceperii dărilor de către slujbașii domniei și vegheau ca acestea să fie percepute de la cei care se cuvenea să le dea domniei. Sudețului îi revenea și sarcina de a păzi respectarea proprietății în plan local, fapt sesizat dintr-o poruncă a domnului Mircea cel Bătrân: "nimeni din dregătorii domniei mele, fie sudeț, fie globnic sau orice dregători să nu cuteze să spună nici un cuvânt" [9]. Domnul făcea referire la dreptul mănăstirii Cozia de a primi bunuri de la cei care le dăruiau acestui lăcaș. La 23 noiembrie 1406, același domn trimitea pe Brata, județ al Jiului, să hotărască proprietatea mănăstirii Tismana, de pe malurile râului cu același nume, asupra căreia călugării aveau drepturi depline de pescuit, vânătoare și pășunat [10].

Sudeții din Oltenia erau subordonați marelui ban, iar cei din Muntenia marelui vornic [11]. La sfârșitul secolului al XIV-lea, documentele arată că sudețul avea aceleași sarcini, el fiind oprit să perceapă biruri și dări sau să se amestece în satele dăruite de domni "de ocină și ohabă" [12]. Un document de la începutul secolului al XV-lea sugerează rangul pe care-l avea acesta în aparatul de stat. Având titlului de dregător,

---

[1] Gheorghe Lazăr face o prezentare a opiniilor privind problema în studiu în lucrarea lui P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, p. 157.

[2] A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. III, p. 472; Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 294.

[3] Ioan Brezoianu, *Vechile instituțiuni ale României (1327-1866)*, București, 1882, p. 30.

[4] I. C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă*, p. 22.

[5] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 144; Paul Negulescu, *op. cit.*, p. 94; Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 259-260.

[6] *Ibidem*, p. 460.

[7] *D.R.H, D*, vol. I, doc. 46, p. 87; 141, p. 229.

[8] *Idem, B*, vol. I, doc. 19, p. 47.

[9] *Ibidem*, doc. 27, p. 62.

[10] *Ibidem*, doc. 32, p. 71.

[11] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 276-277.

[12] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 20, p. 48-49.

sudețul supraveghea activitatea desfășurată de globnicii și birarii trimiși în județ pentru "milostenii și după muncile domniei mele" [13]. Ei aveau, la mijlocul secolului al XV-lea, întâietate între dregătorii domnești însărcinați cu diferite atribuții la nivel local. Astfel, la 14 octombrie 1465, domnul Radu cel Frumos scutea de orice vamă două căruțe ale mănăstirii Cozia "la toate târgurile și la toate vadurile, de la Severin până la Brăila" [14] și poruncea să nu cuteze să împiedice acest lucru "nici sudeț, nici pârcălabi de orașe, unde sunt târguri, nici vornici, nici vameși, nici unul dintre boierii și dintre slugile domniei mele" [15].

Hrisoavele și cărțile domnești îi situau pe sudeți în fruntea slujbașilor cărora li se interzicea să "prade" proprietățile dăruite sau întărite diverșilor supuși. Porunca: "nici sudeți, nici birari, nici povodnicari, nici armași, nici bani, nici slugile banilor, nici slugile vornicilor"[16] apare în multe acte domnești emise în acest secol fără a delimita însă clar atribuțiile fiecăruia. La început, reprezentanții domniei care conlucrau cu birnicii trimiși prin satele țării erau membrii ai clasei boierești, ei fiind ajutați de slugi. Administrarea directă a satelor, efectuată prin intermediul clasei boierești, s-a transformat în timp prin apariția slujitorilor locali puși în subordinea unui dregător din partea locului. Cei trimiși după milostenii și munci domnești au fost înlocuiți cu slujbași care aveau misiuni mai limitate și cu teritorii precise de administrat [17].

Apariția slujbașilor cu sarcini administrative s-a datorat și acțiunii desfășurată de domni care își arendau drepturile lor din teritoriu unor supuși. Boierul care cumpăra un drept de exploatare fiscală de la domnie cumpăra un drept restrâns la un anumit teritoriu. Aceasta a dus la apariția unei perceperi fiscale cu alt caracter, iar noțiunea de "milostenie" a fost înlocuită cu cea de " impozit". Documentele prin care se acordau diverse scutiri, emise de cancelaria domnească, ne oferă informații despre diverși slujbași domnești trimiși prin sate cu sarcini fiscale. În perioada de formare a statului centralizat sunt întâlniți în documente slujbași cu sarcini generale, temporare sau permenente și cu conținut variat: executări fiscale, asigurarea liniștii, judecata și plata amenzilor. Alături de aceștia au apărut treptat slujitori cu slujbe precise și cu o poziție într-o ierarhie administrativă. Titlul lor rezultă din specializarea în urmărirea unui anumit drept domnesc. Acești slujbași aveau drept sarcini: colectarea, transportul bunurilor și banilor, asigurarea executării corvezilor și muncilor pentru domnie.

Din documentele de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului următor nu rezultă numărul dregătorilor și slujbașilor care asigurau administrarea județelor și nici o delimitare clară a atribuțiilor acestora. Dregătorii constituiau aparatul administrativ al domniei, care era totodată și organ de constrângere extraeconomică, iar slugile domnești erau prin excelență organ de represiune socială în timp de pace și cel mai apropiat sprijin al domniei în timp de război. În cancelaria domnească se întocmeau înscrisuri în care erau formulate porunci către cei care erau trimiși în țară după "milele și muncile" domnești, ceea ce dovedește faptul că reprezentanții domniei își aveau așezarea în unele localități mai importante sau curți, de unde se răspândeau în județe pentru perceperea dărilor sau muncilor cuvenite domniei.

În primele momente ale apariției statului nu se poate vorbi de administrație locală puternică cu slujbași care să aibă sarcini bine stabilite în repartizarea și strângerea dărilor. În timpul lui Mircea cel Bătrân structura teritorială a vechilor județe era deja bine conturată deoarece domnul dăruia, cunoscând realitatea, unor stăpâni ecleziastici un număr de găleți de grâu și cășăritul din unele județe oltene. Izvoarele istorice nu relevă cât de bine era asigurată administrația și cum erau organizați cei care administrau aceste județe. Numărul lor era cu siguranță redus, deoarece domnul Mircea recomanda locuitorilor unor sate, în anul 1407, să-și facă singuri dreptate în cazul în care ar fi năpăstuiți "cine ar umbla printre voi, dintre boierii domniei mele, ca să vă ia sau să vă tragă la alte munci, pe oricine să-l loviți în cap" [18].

Către sfârșitul secolului al XV-lea, rolul sudeților a scăzut, iar ei au dispărut treptat din actele domnești. În secolul următor întâlnim un sudeț, numit Mija, căruia domnul Neagoe Basarab îi poruncea să cerceteze care era mărimea unei moșii ce aparținea mănăstirii Bistrița, să nu dea voie nimănui să se amestece și să asigure condiții pentru exploatarea acesteia [19]. La 20 februarie 1512, același domn poruncea să nu supere nimeni satele mănăstirii Cutulmuz, printre cei opriți să o facă aflându-se și sudețul, de această dată enumerat după dijmari și găletari. Ultima mențiune a unui sudeț oprit să perceapă dări de pe moșii scutite de plata acestora este din 1 iunie 1526 [20]. După această dată, sudeții sunt întâlniți în documente doar cu calitatea de martori ai unor hotărnicii [21].

---

13 *Ibidem*, doc. 38, p. 81.
14 *Ibidem*, doc. 128, p. 220.
15 *Ibidem*.
16 *Ibidem*, doc. 281, p. 459.
17 Dinu C. Giurescu, *Țara Românească...*, p. 287-296.
18 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 33, p. 72.
19 *Idem*, vol. II, doc. 95, p. 194.
20 *Idem*, vol. III, doc. 73, p. 121. Sudețul, care era oprit să se amestece în treburile satelor care aparțineau mănăstirii Bistrița, era trecut în porunca domnească după "vătafii cei mari și cei mici".
21 *Ibidem*, doc. 114, p. 185; 156, p. 251. Printre hotarnicii care alegeau niște sate care aparțineau mănăstirii Cutlumus se aflau , în anul 1531, sudeții Brata și Vlad.

Dispariţia sudeţilor din administraţia ţării trebuie legată de de evoluţia social-economică şi demografică a ţării şi de un complex de factori ce au determinat importante prefaceri în societatea românească. Căderea ţării sub influenţa Porţii Otomane a obligat domnia să perceapă dări din ce în ce mai mari, pentru a face faţă obligaţiilor crescânde formulate de aceasta. Odată cu dezvoltarea pieţei de mărfuri, alături de sumele plătite pentru bir, populaţia era obligată să dea bani în contul unor dijme în natură sau prestaţii în muncă. Convertirea dărilor în bani şi creşterea treptată a obligaţiilor au produs reacţii de împotrivire din partea supuşilor ţării. Pentru a asigura evidenţa dajnicilor şi pentru a strânge numeroasele dări, domnia a fost nevoită să-şi organizeze un aparat administrativ puternic care trebuia să fie capabil să constrângă populaţia la plată. În acest context, cei ce îndeplineau atribuţii militare au fost puşi să asigure şi administraţia ţării.

Începând din a doua jumătate a secolului al XV-lea a aparut o nouă serie de dregători şi slujbaşi domneşti care şi-au consolidat puterea atât prin perceperea unei cote din veniturile ce se strângeau pentru domn, cât şi printr-o serie de nedreptăţi şi abuzuri pe seama populaţiei. În condiţiile creşterii puterii centrale, rolul conducător în judeţe a fost preluat treptat de vătafi, iar vechii sudeţi au devenit subalternii acestora. În timpul domniei lui Moise Movilă, vătafii erau opriţi, precum cândva sudeţii, să se amestece în dania domnească "nimeni să nu îndrăznească a-i tulbura, nici vornicul, nici banii, nici slugile banilor, nici domneşti, nici slugile boiereşti, nici vătafii cei mari nici cei mici" [22]. Documentul arată că la acea dată vătăfia era bine organizată deoarece existau vătafi mari care aveau în subordine vătafi mai mici, birnici, globnici, răbojari etc. Se păstra aceeaşi subordine a vătafului faţă de banul de la Craiova şi către vornicul mare de la curtea domnească, ca şi în perioada anterioară.

La fel ca şi sudeţii în trecut, marii vătafi [23] duceau la îndeplinire diverse porunci ale domniei la nivel local, îndeplineau diverse sarcini fiscale, asigurau liniştea şi ordinea în judeţ şi aveau un rol important la efectuarea hotărniciilor [24]. Competenţa lor se întindea asupra unor formaţiuni teritoriale mai întinse, deoarece unele din vechile judeţe fuseseră încorporate în teritoriul altora mai noi şi rentabile în administrare. Vătafii sunt redaţi de documente în diferite ipostaze ale atribuţiilor lor: sarcini fiscale [25], paza hotarelor [26], martori la vânzări, cumpărări şi hotărnicii de moşii [27]. Ei apar uneori şi în calitate de vânzători şi cumpărători de bunuri. La 6 mai 1577, Necula vătaf şi fratele său, Mihăilă, cumpărau nu mai puţin de 10 ocine în sate din judeţele Mehedinţi şi Gorj, o moară pe râul Motru şi nişte vii [28], dovedind că unii dintre vătafi aveau o situaţie materială foarte bună. Interesant este cazul unui fost mare vătaf, îndepărtat din funcţie poate din cauza faptului că "a avut multă datorie la visteria" [29] domnului Mihnea Turcitul. Neavând cu ce să plătească "ce a fost lipsă la vistierie", din ceea ce percepuse de la birnici, el a fost nevoit să vândă un sălaş de ţigani [30]. Pe lângă veniturile ce li se cuveneau de drept din ceea ce strângeau, vătafii erau uneori recompensaţi cu daruri din partea domnilor, aşa cum este acţiunea prin care domnul Mihnea Turcitul dăruia lui lui Muja vătaf şi cetei lui un munte întreg, la 14 aprilie <1582 - 1583> [31].

Rolul vătafilor în administraţia judeţelor a fost diminuat în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Ei au continuat să aibă atribuţii în zona montană a ţării, spre hotarele cu Transilvania. Puşi în fruntea plăiaşilor din satele de munte, vătafii aveau de îndeplinit sarcini bine determinate prin porunci domneşti. Ei erau obligaţi să asigure paza pietrelor de hotar de la graniţele ţării pentru ca acestea să nu fie schimbate din locurile lor, să poarte de grijă "zi şi noapte plaiurilor ca să nu treacă oameni dintr-o ţară în alta" [32] sau "să nu care cumva să treacă nu mai mult un rumân în ceia parte, că pentr-al cui plai vor treci, nu alt veţi plăti, ce numai cu capul" [33] şi să păzească vămile, mănăstirile şi satele ţării de "oameni răi" [34]. Vătafii de plăiaşi din zonele de

---

[22] *Ibidem*, doc. 72, p. 119.

[23] *Istoria Românilor*, vol. V, coordonatori Virgil Cândea, Constantin Rerachevici, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 2003, p. 662.

[24] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 495.

[25] *D.R.H. B*, vol. III, doc. 73, p. 121.

[26] *Idem*, vol. VII, întocmit de Ştefan Ştefănescu, Olimpia Diaconescu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1988, doc. 220, p. 295-296.

[27] *Idem*, vol. VIII, întocmit de Damaschin Mioc, Ioana Constantinescu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1996, doc. 90, p. 148; 181, p. 282; *D.I.R ., B, veac XVI*, vol. V, doc. 159, p. 151; *D.R.H., B*, vol. XI, coordonatori Damaschin Mioc, Ştefan Ştefănescu, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1975, doc. 7, p. 9; 42, p. 58; *D.I.R., B, veac XVII*, vol. I, doc. 154, p. 156; *D.R.H., B*, vol. XXI, doc. 100, p. 198.

[28] *Idem*, vol. VIII, doc. 66, p. 109-110.

[29] *Ibidem*, doc. 163, p. 254.

[30] *Ibidem*.

[31] *D.I.R., B, veac XVI*, vol. V, doc. 54, p. 53.

[32] *Catalog- Ţara Românească*, vol. VII, doc. 803, p. 277.

[33] *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 206, p. 279.

[34] *Catalog- Ţara Românească*, vol.V, doc. 1099, p. 465; A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, CLXXXV/1, Col. Fotografii de documente XLIX/1.

munte sunt menţionaţi la mijlocul secolului al XVII-lea, când ei sunt însemnaţi în documente în judeţele Buzău [35], Dâmboviţa [36], Muşcel şi Pădureţ [37], Râmnicul Sărat [38] etc.

Vătafii conduceau o vătăşie de câteva zeci de plăiaşi, dintr-un sat sau din mai multe sate apropiate, aveau drept de judecată şi pedeapsă în satele plăieşeşti şi ajutau la perceperea vămilor. Pentru responsabilităţile pe care le îndeplineau, ei aveau "scutită casa şi toate bucatele lui şi ce va avea de seama cea mare, de lipsă şi adaosul haraciului, de podvoade şi mertice, de conace, de cai de olac, ... de vinărici, de oierit, de dijmărit, de erbărit ..., iar alt nimic să aibă a păzi plaiul şi satile să nu fugă" [39]. Atribuţiile lor pe linia pazei şi administrării plaiurilor către Transilvania au fost restabilite de domnul Matei Basarab şi au fost păstrate în vremea domnilor următori şi chiar de austrieci în perioada cât au stăpânit Oltenia. În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, vătafii de plai plăteau birul pentru haraci în cadrul unei bresle, separat de ceilalţi slujbaşi[40], iar satele plăieşeşti beneficiau, potrivit condicii vistieriei, de scutiri ce mergeau până la jumătate din rânduiala mierii şi a fânului [41] în schimbul obligaţiilor variate de pază.

Iniţial, sarcinile vătafilor de natură vamală şi de pază se exercitau numai la punctele de trecere peste munţi, dar apoi s-au extins şi asupra unor zone de şes cu obligaţia localităţilor de a asigura paza drumurilor spre hotare. Condica vistieriei domnului Constantin Brâncoveanu menţionează, la 20 iulie 1690, un număr de **288** de sate plăieşeşti în 13 dintre cele 17 judeţe ale ţării, unele din ele aflate în zonele de câmpie [42].

Din vremea aceluiaşi domn, atribuţiile vătafilor de plai s-au lărgit, ei devenind conducătorii ai aparatului administrativ în satele pe care le aveau în subordine. Multe dintre aceste sate plăieşeşti vor constitui mai târziu, în judeţele de deal şi de munte, subunităţi administrative denumite plaiuri. Mai multe vătăşii dintr-o zonă aveau în frunte pe căpitanul de vătafi. În secolul al XVIII-lea, plaiul a devenit subdiviziune administrativă a judeţului, iar vătaful de plai a ajuns subaltern al ispravnicului aflat în fruntea judeţului. Vătafii erau subordonaţi marelui vornic, potrivit unei informaţii din secolul al XVIII-lea: "vătafii de plăieşi sau paznicii drumurilor de munte erau tot sub autoritatea vornicului mare" [43].

Oltenia a avut o situaţie aparte datorată rolului pe care l-au jucat dregătorii numiţi bani în această provincie. Când a creat marea bănie în Oltenia, la sfârşitul secolului al XV-lea, domnia îi subordona acesteia băniile teritoriale, unde funcţionau banii şi bănişorii de judeţ. Marele ban al Olteniei era mai mult decât un simplu dregător domnesc, deoarece uneori el era un reprezentant administrativ al domniei, alteori un senior, aceasta în funcţie de autoritatea, de forţa lui, cât şi de forţa şi autoritatea domniei [44]. Atâta vreme cât la Craiova au fost bani cei proveniţi din familia Craioveştilor, puterea lor a fost atât de mare încât, atunci când domnii îi înlocuiau se simţeau obligaţi să menţioneze că banul numit este membru al familiei lor, dar credincios domniei [45]. Banii olteni emiteau acte din cancelaria lor şi ignorau adesea puterea domnească. Banii din judeţe executau poruncile pe care le dădea marele ban sau chiar direct domnul, iar documentele vremii dovedesc rolul pe care ei şi subalternii lor l-au avut în administrarea Olteniei. La 6 aprilie <1496-1508>, domnul Radu cel Mare întărea mănăstirii Tismana nişte sate şi poruncea " să nu se amestece nici banii, nici slugile banilor, nici birari, nici sudeţi, nici slugile domniei mele" [46].

Diminuarea rolului banului de la Craiova a determinat şi scăderea rolul banilor din judeţe. După ce mai apar o vreme alături de vornici şi vătafi, cu funcţii în administrarea Olteniei " să nu-l tulbure nici vornicul, nici banii, nici slugile banilor, nici domneşti, nici slugile boiereşti, nici vătafii cei mari, nici cei mici" [47], importanţa banilor a scăzut, cu o revigorare a atribuţiilor acestora în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Un loc însemnat între bani l-a avut banul de Mehedinţi. La aceasta a contribuit atât tradiţia vechii bănii de Severin, cât şi obligaţiile pe care banul de aici le avea în apărarea ţinutului de la marginea ţării.

---

[35] A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, CXCVI/92, 99a.

[36] Idem, Mitropolia Ţării Româneşti, XXXIX/13.

[37] Idem, Episcopia Argeş, LXIX/11.

[38] Idem, Col. Doc. Istorice, CMLXXI/53.

[39] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 166, p. 430.

[40] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 105, 194, 283, 379, 534, 598, 649, 688, 735.

[41] *Ibidem*, p. 235, 328, 342-343, 436-437.

[42] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434-435. Condica are însemnate satele repartizate pe judeţe. În ordinea numărului de sate plăieşeşti cuprinse, judeţele sunt: Vâlcea şi Muşcel cu câte 38 de sate, Argeş cu 36 de sate, Dâmboviţa cu 33 de sate, Buzău cu 29 de sate, Saac cu 28 de sate, Gorj cu 23 de sate, Prahova cu 18 sate, Râmnicul Sărat cu 15 sate, Vlaşca, Teleorman, Ialomiţa cu 6 sate, Ilfov cu 3 sate. Condica nu are însemnate sate plăieşeşti în judeţele Mehedinţi, Dolj, Romanaţi şi Olt unde paza hotarelor revenea martalogilor.

[43] Friederich Wilhelm von Bauer, *Memorii istorice şi geografice despre Ţara Românească*, în *Călători străini...*, vol. X, 1, p. 169.

[44] Ştefan Ştefănescu, *Bănia în Ţara Românească*, p. 140.

[45] *Ibidem*, p. 148-149.

[46] *D.R.H., B.*, vol. I, doc. 265, p. 429.

[47] *Idem*, vol. III, doc. 72, p. 119; 93, p. 149; 116, p.190.

Instituţia băniei s-a extins şi în Muntenia, începând cu domnia lui Petru Cercel [48], dar aici aceasta n-a avut autoritatea şi valoarea celei din Oltenia. Domnul Mihai, însuşi, fusese ban în judeţul Mehedinţi, în timpul domniei lui Mihnea Turcitul [49], iar apoi mare ban al Craiovei [50]. În vremea acestui domn, banii de judeţ au căpătat, pentru o scurtă perioadă, un rol important în administraţia ţării, fapt reliefat de o scrisoare trimisă de domn peste hotarele ţării, la 11 iulie 1598. Mihai Viteazul prevenea atunci Curtea de la Viena asupra unei iminente invazii a tătarilor şi arăta prezenţa unui ban în partea de răsărit a Ţării Româneşti: "banul nostru de Buzău şi Brăila a trimis un om din ordinul nostru ca să cerceteze atât pe moldoveni cât şi pe tătari şi cazaci" [51]. Documentele acelor vremuri lămuresc competenţa pe care o aveau banii sau bănişorii de judeţ: "să nu mai prade şi să nu mai globească satul Jiblea al mănăstirii Cozia, pentru ce vor strica, pentru sfade şi gâlcevi să-i certe şi să-i prade egumenii. De va fi un hoţ sau o vină mai mare să fie dat bănişorilor" [52]. Bănişorii de judeţ [53] şi cei de margine [54] şi-au păstrat în timp dreptul de a judeca micile pricini între locuitori, fiind menţionaţi în documente şi în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat [55].

Matei Basarab a fost cel care, odată cu îmbunătăţirea organizării fiscale a ţării a adus şi unele schimbări în admnistraţie. Prin măsuri severe el a reorganizat paza hotarelor în încercarea de a opri fuga populaţiei impozabile. Domnul a creat în zona plaiurilor de munte un sistem coercitiv în care un rol important îl aveau vătafii de plăiaşi, care aveau asupra plăiaşilor din sate drepturi asemănătoare cu cele ale căpitanilor asupra subalternilor lor.

Celelalte zone ale ţării au fost puse sub controlul căpitanilor care aveau rang militar şi comandau aproape toate categoriile de oşteni: curteni, călăraşi, dorobanţi, lefegii [56]. Prima menţiune a unui căpitan este cea din cartea lui Mihai Viteazul, din 26 iunie 1597, prin care domnul chema în oastea sa lefegii, oferindu-le plăţi adecvate [57]. Un an mai târziu, era amintit un Ioan aga care avea rangul de mare căpitan de călăraşi şi pedestraşi [58].

La 25 aprilie1609, sătenii moşneni din satul Foleştii de Jos, pe Bistriţa, se vindeau rumâni lui Oprea logofăt din Şirineasa pentru bani şi pentru o datorie deoarece "le-a plătit dăjdiile şi merticul la catanele <lui> Berbervenţi căpitanul, pe trei luni, şi le-a plătit toate părţile de bir de a cheltuit aspri 3 700" [59]. Încă de la acea dată căpitanul avea pe lângă atribuţiile militare şi atribuţii administrative pe care le realiza cu ajutorul subalternilor din subordine.

În condiţiile instabilităţii politice din primele decenii ale secolului al XVII-lea, căpitanii au ajuns să deţină un rol important în viaţa politică a ţării ca urmare a sarcinilor în viaţa administrativă şi militară [60]. La 24 iulie 1635, o seamă de supuşi jurau credinţă lui Matei Basarab şi aliatului său ardelean, Gheorghe Rakoczi, iar actul era semnat de "noi toţi slujitorii Ţărăi Rumâneşti, căpitanii, iuzbaşii, ceauşăi, vătăşăi şi toţi cetaşăi, călărime şi pedestrime" [61]. Spre sfârşitul domniei acestui domn când "toţi boierii mari şi mici" cercetau furtul unor pungi din banii pentru haraci, printre cei ce făceau parte din Adunarea Stărilor constituită se numărau şi patru căpitani [62]. Înainte de a se hotărî dacă accepă tronul Ţării Româneşti, Constantin Brâncoveanu a chemat la sfat, potrivit cronicii: "pre toţi căpitanii de dorobanţi, iuzbaşii şi ceauşii, vătaşii şi cetaşii de s-au sfătuit cu dânşii" [63].

---

[48] Nicolae Stoicescu, *Despre subalternii marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova (sec. XV-XVIII)*, în "Studii şi Materiale de Istorie Medie", vol. VI, 1973, p. 72.

[49] *D.R.H.,B*, vol. XI, doc. 192, p. 256.

[50] *Ibidem*, doc. 263, p. 347.

[51] *Mihai Viteazul în conştiinţa europeană. Documente externe* vol. I, coordonatori Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Gheorghe Bondoc, Mircea Muşat, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1982, doc. 65, p. 208..

[52] A.N.I.C., Col. Manuscrise , Ms. 712, f. 449 v.

[53] *D.R.H., B*, vol. XXI, doc. 21, p. 34.

[54] *Ibidem*, doc. 90, p. 183 . La 15 iunie 1626, bănişorii de judeţ şi cei de margine erau opriţi să judece sau să ia "dăjdiile câte sunt peste an" de la sătenii din Satul Nou, judeţul Ialomiţa.

[55] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. XIV, 2, tipărite de N. Iorga, Bucureşti, 1917, doc. DCCCL, p. 873.

[56] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 84.

[57] *D.R.H., B*, vol. XI, doc. 244, p. 323. În document sunt amintiţi "căpitanii care vor fi căpitani".

[58] Giovanni De'Marini Poli, *Lista marilor boieri pământeni*, în *Călători străini...*, vol. III, p. 270.

[59] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. I, doc. 340, p. 377.

[60] *Istoria Românilor*, vol. V, p. 662.

[61] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. IV, Bucureşti, 1903, Prefaţă, p. CLXXVIII.

[62] Gheorghe I. Brătianu, *Sfatul domnesc şi adunarea stărilor în Principatele Române*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 1995, p. 89. Alături de mitropolit, episcopi, mari dregători, boieri mari şi mici se numărau, la 18 ianuarie 1652, căpitanii: Cârstea, Badea, Drăgoi şi Marin, *Catalog- Ţara Românească*, vol. VII, doc. 565, p. 201-202.

[63] Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, p. 98; *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*, p. 3. Cronicarul relatează că mitropolitul Theodosie şi fratele său Constantin Cantacuzino fost mare stolnic "numaidecât merseră la sfânta Mitropolie şi poruncirá de se strânseră toţi căpitanii dupre la toate cetele şi mulţime de boieri mari şi mici".

Din dregători cu sarcini îndeosebi militare, căpitanii au devenit în primele decenii ale secolului al XVII-lea, conducători ai administrației și judecători ai locuitorilor din județe. Ajutați de cetele de slujitori pe care le aveau în subordine, căpitanii răspundeau de paza hotarelor, de ordinea internă, de execuțiile fiscale și participau alături de alți boieri dregători la înfăptuirea actului de justiție. Izvoarele istorice relevă sporadic sarcinile căpitanilor. Dintre acestea amintim pe cel care arată că, pentru a nu fi rumânit pe nedrept, în iunie 1642, Vasile "a luat legea țării înaintea căpitanului și a tuturor negustorilor din Orașul <Floci>" [64]. Atunci când stabilea judecători în pricini diverse legate de natura stăpânirii, domnul Constantin Brâncovenu alegea dintre boieri "în primul rând pe căpitanii localnici și pe iuzbași" [65]. Atribuțiile administrativ-fiscale sunt reliefate și de poruncile primite de căpitani de la domnii țării [66]. Căpitanii de județ și căpitanii locali mai mici sunt regăsiți în documente în calitate de hotarnici, judecători sau martori deoarece ei au semnat pe actele întocmite laolaltă cu alți boieri dregători.

Unii istorici au afirmat că în calitatea lor de judecători căpitanii nu au avut dreptul să emită cărți [67]. Căpitanii implicați în pricini de judecată mai mici, care nu erau de competența marilor dregători sau a domniei, au emis asemenea cărți de judecată [68] și chiar cărți de împuternicire [69].

În secolele XVII și XVIII, până la domnia lui Constantin Mavrocordat, căpitănia a fost instituția căreia i-au revenit atribuții administrative, fiscale și juridice la nivelul județelor țării [70]. Anastasie Comnen Ipsilante arăta în lucrarea sa "căci domnia avea legături și un fel de stăpânire asupra celor 17 județe ale Țării Românești prin numitele căpitănii. Căpitanii fiind sub puterea marelui spătar, se aflau sub comanda sa" [71]. Autorul mai menționa faptul că la nivel de județ căpitanul era principalul ispravnic al puterii centrale, principalul factor de răspundere față de aceasta în privința pazei graniței, a ordinei interne, a urmăririi fugarilor și a perceperii fiscale: "Fiecare dintre căpitani are sub ascultatrea sa menzili și slujitori, care înainte vreme erau de asemenea bărbați superiori în ierarhia militară și cu ajutorul cărora se rezolvau înainte toate problemele politice în cele 17 județe și prin aceștia căpitanii lor adunau și adună impozitele înainte de a fi fost inventată această instituție a isprăvniciei" [72].

Atribuțiile căpitanilor în administrația țării sunt evidențiate, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, și de austriacul Friederich Bauer care aducea câteva precizări în lucrarea sa: "În orașele principale existau odinioară căpitani mari, căpitani de o mie, cu garnizoanele lor, compuse din slujitori sau soldați de țară. În timp de pace acești slujitori se schimbau cu rândul pentru paza hotarelor, iar în timp de război slujeau cu toți sub ordinele marelui spătar" [73]. Un sol polon nota, la 25 februarie 1640, că orașul Buzău era condus de un căpitan care avea în ascultare patru steaguri de oșteni [74], iar în anul 1655, o mențiune arăta că "au venit la domn căpitanii din Râmnic, Focșani, Buzău, Ploiești, Gherghița și cel din Târgșor" [75], ceea ce dovedește că la mijlocul secolului al XVII-lea căpităniile erau instituții organizate și că majoritatea își aveau reședința în orașele mai importante ale țării.

Între căpitanii Țării Românești cel al județului Mehedinți, cu reședința la Cerneți, și cel din județul Râmnicu Sărat, cu reședința la Focșani, erau cei mai importanți [76], deoarece aveau rangul de mari căpitani.

---

[64] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 209, f. 243.

[65] Idem, Ms. 705, f. 205.

[66] Domnul Nicolae Mavrocordat poruncea , la 6 aprilie 1716, "căpitanului de Cerneți și dumneavoastră boiari care veți fi zapcii și cislași într-acel județ, care veți fi strângători de bani acolo": A.N.I.C., M-rea Tismana XCIII/ 75; La 28 iunie 1731, domnul Mihai Racoviță poruncea căpitanului de la oraș să meargă la moșia mănăstirii Sf. Ioan din București să-i oblige pe toți la dijmă: "să mergi însuși capul tău acolo... nicidecum pă nici unul să nu-i îngăduiești". Idem, M-rea Sf. Ioan din București V/ 36. În anul 1737, Scarlat mare căpitan de margine de la Focșani primea poruncă de la domnul Constantin Mavrocordat pentru a-i obliga pe călărașii și sătenii din satul Măximeni să plătească darea pentru vite: "de care stăm și ne mirăm, fiind căpitan mare marginii de ce să-i îngăduiești să facă silnicii, încă mai vârtos fiind ei călărași". Idem, Col. Doc. Istorice, CXXVI/ 56.

[67] Ioan Brezoianu, *Vechile instituțiuni...*, p. 10

[68] Căpitanii Fiera, în anul 1699 și Lefter, în anul 1704, ambii din Ploiești, judecau și emiteau cărți în diverse pricini : George Potra, Nicolae Simache, *Contribuții la istoricul orașelor Ploiești și Târgșor (1632-1857)*, Ploiești, 1970, p. 151-155; Căpitanii de Cerneți judecau și înmânau cărți de judecată în anii 1712, 1714: A.N.I.C, Col. Manuscrise, Ms. 714, f. 965-966, M-rea Strehaia, XIV, 26.

[69] La 9 martie 1705, căpitanul de margine, Doni, dădea o împuternicire egumenului de la mănăstirea Mărgineni pentru ca acesta să poată "să-și strângă oameni la satul mănăstirii" : A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, CXXVII/ 3.

[70] *Istoria României,* vol. III, redactor responsabil A. Oțetea, București, Ed. Academiei Române, 1964, p. 81-83, 399.

[71] Olga Cicanci, *Informații despre organizarea administrativă și fiscalitate în Țara Românească(1764-1765) în opera lui Anastasie Comnen Ipsilante,* în "Studii. Revistă de Istorie", tom. XIX, 1966, nr. 2, p. 346.

[72] *Ibidem*, p. 346-347.

[73] Friederich Wilhelm von Bauer, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. X, 1, p. 156-157.

[74] Achacy Taszycki, *Relația secretarului,* în *Călători străini...*, vol. V, p. 171.

[75] Ioan Boros, *Scrisori,* în *Călători străini...*, vol. V, p. 529.

[76] Nicolae Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor în Țara Românească în secolele XV-XVIII,* în "Studii și Materiale de Istorie Medie", vol. IV, 1960, p. 218.

În alegerea reşedinţelor celor doi căpitani au precumpănit raţiuni de ordin militar. Matei Basarab a fost cel care a înfiinţat căpitănia de margine de la Focşani, din necesitatea de a asigura paza hotarelor nord-estice împotriva tătarilor şi a rivalului său din Moldova [77]. Nu ştim cu precizie când a fost înfiinţată căpitănia din estul ţării, dar un document, din 20 februarie 1642, arată că domnul Matei Basarab îi întărea lui Ghiorma Alexeanu mare ban un ţigan "scos din ceaia ţară", pe vremea când era căpitan şi fusese trimis de domn "spre margine la Focşani" [78]. Ghiorma a fost mare căpitan de călăraşi în perioada 1638-1640 [79] şi este posibil ca instituţia marii căpitănii de la Focşani să fi fost înfiinţată în anul 1638 sau mai înainte. Un alt căpitan de margine la Focşani este menţionat câţiva ani mai târziu, în anul 1651 [80]. În mai-iunie 1691, aici era căpitan de margine Mihalcea Cândescu [81], iar la 7 decembrie 1694, era Ianache Văcărescu [82].

Matei Basarab a creat şi căpitănia de margine de la Cerneţi, din judeţul Mehedinţi. Buliga Lupul, căpitan din Cerneţ, întâlnit în documente începând cu 15 octombrie 1636 [83] şi până în anul 1653 [84], apare cu titlul de mare căpitan din 20 mai 1642 [85], ceea ce dovedeşte că la aceea dată exista, ca instituţie, căpitănia mare de margine. Acestei căpitănii îi era subordonată o altă căpitănie din judeţ, cea de la Srehaia, unde, la 31 martie 1646, se înscriau drept călăraşi câţiva rumâni din satul Ploştina, acelaşi judeţ [86].

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Cerneţiul a devenit loc de popas şi tabără pentru domnii ţării, chemaţi de turci să participe cu oşti la luptele purtate împotriva habsburgilor. Transformarea Banatului de Caransebeş şi Lugoj în paşalâc turcesc (1652) şi cucerirea cetăţii Oradea (1660), a determinat menţinerea căpităniei de la Cerneţi şi a căpitanului acesteia la rangul de mare căpitan [87].

Dintre căpitanii din Cerneţi care apar în documente menţionăm pe: Stan căpitan (1656-1657) [88], căpitani străini: "puindu-să căpitani din altă ţară streini" în timpul domniei lui Radu Leon (1664-1669) [89], căpitanii Dumitraşco Cotruceanul şi fiul său Mihul [90] între anii 1668-1669 [91]. Prezenţa tatălui şi a fiului cu rangul de căpitani, în aceeaşi perioadă de timp, arată fie că această dregătorie era rentabilă şi era transmisă din tată în fiu, fie că unul din ei era căpitan la Cerneţi, iar celălalt era căpitan pe cuprinsul judeţului Mehedinţi. În anii 1668-1669, în judeţul Mehedinţi avea rangul de căpitan şi Iovan Glagoveanul [92]. La 10 mai 1699, în condica vistieriei domneşti este menţionată suma de 5581 taleri, care fusese dată marelui căpitan de la Cerneţi, Papa Otetelişanul "pentru plata a 600 de salahori ce au slujit; plata pe 3 luni" [93], ceea ce ne duce la concluzia că exista un sistem de plată în această instituţie. Documentele semnalează drept căpitani de margine la Cerneţi pe: Tănase, la 5 mai 1681 [94], Ştefan Cioroianul în 1687 [95], Dumitraşco Spineanu la 1693 [96], Hristodor Pârâianul, la 26 noiembrie 1694 [97] şi 8 august 1696 [98], Vasile la 1697-1698 [99], Papa Otetelişanul la 1699 [100], Matei Fărcăşeanul la 1706 [101], Dumitru Argetoianu la 1707 [102], Constantin Greceanu la 1710 [103], Staico Bengescu la 1715 [104], şi Dumitraşco Brăiloiu la 1716 [105]. Căpitanul Staico Bengescu, care fusese trimis de boierii olteni pentru tratative la generalul austriac Stephan von Steinville, cel care conducea

---

[77] Idem, *Matei Basarab,* Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1988, p. 218.
[78] A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, CXXXII/195.
[79] Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători dinŢara Românească şi Moldova sec. XIV-XVII,* Bucureşti, Ed. Enciclopedică , 1971, p. 105.
[80] A.N.I.C., Episcopia Buzău, LVII/7.
[81] Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători,* p. 151.
[82] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 74.
[83] Idem, M-rea Tismana, XI/2.
[84] *Catalog- Ţara Românească,* vol.VII, doc. 3, 62, 140, 146, 219, 346, 368, 407, 610, 630, 679, 815.
[85] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 449, f. 372.
[86] Idem, M-rea Tismana, LXXXVII/3.
[87] Nicolae Chipurici, *Căpitănia de margine la Cerneţi,* în "Revista Arhivelor", 1974, nr. 4, p. 393.
[88] *Ibidem,* p. 392; *Istoria Românilor,* vol. V, p. 348.
[89] A.N.I.C., M-rea Tismana, XC/19.
[90] Ibidem.
[91] Ibidem, XI/15, XIV/7.
[92] Ibidem.
[93] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 485.
[94] A.N.I.C., M-rea Tismana, LXXXVII/23.
[95] N. Iorga, *Oraşele oltene şi mai ales Craiova pe pragul vremilor nouă (1760-1830),* în "Arhivele Olteniei, an IV, 1924, nr. 20, p. 275.
[96] A.N.I.C., M-rea Tismana, LVII/4.
[97] Idem, Fond Mitropolia Ţării Româneşti, CCXXV/16.
[98] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 87.
[99] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 296; A.N.I.C., M-rea Govora, XXVII/37; Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 127.
[100] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 485.
[101] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 714, f. 927.
[102] Idem, M-rea Govora, XIII/17.
[103] Ibidem, XXV/37.
[104] Ibidem.
[105] Al. A. Vasilescu, *Oltenia sub austriaci,* vol. I, p. 35-36.

trupele austriece în Oltenia în luptele cu turcii din anul 1717, avea o îndelungată activitate în administraţie, el remarcându-se prin faptul că "sub trei domni, în timp de peste 30 ani, condusese judeţele Gorj şi Vâlcea" [106].

Căpitanii de judeţ de la Cerneţi erau numiţi şi revocaţi personal de domni, erau ispravnicii domniei pentru judeţul Mehedinţi şi principalul factor de răspundere faţă de puterea centrală în privinţa pazei hotarului, a ordinii interne, a urmăririi fugarilor, a tâlharilor şi a execuţiilor fiscale. Căpitănia de la Cerneţi şi-a încheiat activitatea în timpul stăpânirii austriece în Oltenia, atunci când administraţia oraşului a fost încredinţată unui jude subordonat vornicilor şi ispravnicilor de judeţ [107]. În timpul stăpânirii Olteniei de către austrieci, sediul instituţiei căpităniei mari a fost mutat la Slatina. Cerneţul a continuat să fie reşedinţa isprăvniciei de Mehedinţi după retragerea austriecilor [108]. Căpitanii de judeţ erau de origine boierească şi făceau parte, în timpul lui Constantin Brâncoveanu, din categoria boierilor mazili [109], deoarece plăteau haraciul separat de căpitanii de slujitori aflaţi în subordine, despre care condica vistieriei preciza "şi pentru voi slujitorii încă s-au socotit ca să nu fiţi amestecaţi cu ţara, ce s-au pus la voi osebi" [110].

În ascultarea marilor căpitani de margine şi a căpitanilor de judeţ se aflau căpitanii de călăraşi şi martalogi, căpitanii de dorobanţi [111] şi căpitanii de pedestraşi şi scutelnici. Ei asigurau constrângerea populaţiei la plata dărilor şi erau organizaţi pe judeţe încă din timpul domniei lui Matei Basarab, deoarece izvoarele istorice arată pe roşii, logofeţeii şi călăraşii din judeţele Argeş [112], Râmnic [113], Vâlcea [114] s.a. Reorganizarea militaro-administrativă înfăptuită de Constantin Brâncoveanu a avut drept rezultat apariţia a 12 categorii de slujitori rânduiţi în cele 17 judeţe [115].

Căpitanii de judeţ aveau reşedinţa în cele mai importante oraşe şi târguri din judeţe, iar cei de margine în localităţi aflate la hotarele ţării. Condica vistieriei domnului Constantin Brâncoveanu prezintă care erau căpităniile din Ţara Românească în timpul domniei acestuia. La 10 mai 1699, pe lângă căpitaniile mari de margine de la Cerneţi şi Focşani existau căpitănii în localităţile unde erau încartiruite steaguri de dorobanţi, călăraşi, scutelnici şi pedestraşi: Craiova, Comanca, Văleni, Chiojd [116], Râmnicu Sărat, Ploieşti, Lichireşti, Odivoaia, Ruşii de Vede, Caracal, Oraşul Floci, Ciocăneşti, Călugăreni, Bistriţa, Zimnicea [117]. La 1 aprilie 1700, funcţionau căpitănii de călăraşi la: Voiceşti, Grădiştea, Buzău, Ploieşti, Gherghiţa, Lichireşti, Odivoaia, Ruşii de Vede, Caracal[118] şi căpitănii de scutelnici la: Oraşul Floci, Ciocăneşti, Călugăreni, Podu Pitarului, Zimnicea, Bistriţa [119]. Condica menţionează un număr de 27 căpitănii în anul 1699 [120] şi un număr de 32 căpitănii în anul 1700 [121], fiind incluse şi cele două mari căpitănii de margine de la Focşani şi Cerneţ.

Numărul căpităniilor din Ţara Românească a fost în continuă creştere deoarece, faţă de cele 32 de căpitănii menţionate în anul 1700, erau semnalate un număr de 88 de căpitănii în anul 1765 [122]. Izvoarele documentare arată că numărul căpitanilor din ţară a fost totuşi redus simţitor de către domnii Nicolae şi Constantin Mavrocordat: "Nicolae Mavrocordat a micşorat mult numărul lor şi fiul său prin reforma sa i-a mai redus încă, astfel au mai rămas puţini" [123].

Căpitanii de judeţ nu aveau autoritate asupra oraşelor şi a ocoalelor acestora, care constau într-o zonă limitrofă aşezărilor urbane. Acest fapt este reliefat în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, când se acordau privilegii pârcălăbiilor oraşelor, care se exercitau şi asupra unei zone din jur constituită din 12 sate. Poruncile trimise către pârcălăbiile din oraşe erau însoţite de avertismente pentru căpitanii de judeţ care erau opriţi: "nimic să nu se amestece în veniturile pârcălăbiei" [124].

---

[106] *Ibidem*, p. 40.
[107] Şerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă*, p. 253.
[108] A.N.I.C., Fond Divanul Săvârşitor, dosar 261/1830.
[109] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 488, 555. Nicolae Stoicescu arăta că, la sfârşitul secolului al XVII-lea, marele căpitan de dorobanţi ajunsese boier de treapta a IV-a, îndeplinea atribuţii poliţieneşti în Bucureşti şi era membru al divanului domnesc. Vezi Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 84.
[110] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 30, p. 387.
[111] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 942, p. 404.
[112] *Idem*, vol. VI, doc. 1487, p. 550.
[113] *D.R.H.,B*, vol. XXV, doc. 224, p. 242.
[114] *Catalog- Ţara Românească*, vol V, doc. 1473, p. 615.
[115] *Istoria Românilor*, vol. V, coordonator Virgil Cândea, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 2003, p. 641-642.
[116] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 483.
[117] *Ibidem*, p. 484.
[118] *Ibidem*, p. 544.
[119] *Ibidem*.
[120] *Ibidem*, p. 483-484.
[121] *Ibidem*, p. 544-545.
[122] Olga Cicanci, *op. cit.* p. 352-357.
[123] Friederich Wilhelm von Bauer, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. X, 1, p. 157.
[124] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 1, p. 366, nr. 15-21, p. 376-381.

Spre deosebire de celelalte județe, autoritatea în județele Mușcel și Dâmbovița era asigurată de vornicul de Câmpulung și cel de la Târgoviște [125].

Oricare ar fi fost de-a lungul timpului conducători în județe, ei nu aveau voie să se amestece pe domeniile laice sau eclesiastice scutite de domnie de biruri și dăjdii. Încă din vechime domnii obișnuiau să arendeze birul și dările în produse unor dregători mai mari sau mai mici, diferite izvoare istorice amind de acest aspect. Încă din vremea domniei lui Mircea cel Bătrân, în anul 1406, domnul acorda un privilegiu în care amintea despre situația vămilor: "iar unde se află vamă sau cumpărată sau necumpărată" [126], ceea ce dovedește că obiceiul vânzării sau arendării unor drepturi care se cuveneau domniei era foarte vechi. Relevantă este mărturia italianului Franco Sivori, cel care-l împrumutase pe viitorul domn Petru Cercel (1583-1585) cu importante sume de bani pentru a dobândi tronul Țării Românești și care a fost răsplătit de acesta, atunci când a ajuns domn, cu zeciuiala dărilor din județul Buzău. Sivori relata cum se proceda la arendarea dărilor: "căci este obiceiul în Țara Românească ca principii, pentru a răsplăti pe boieri și pe alți favoriți, să le dea grija de a ridica și de a duce la curte toate veniturile țării, dând unuia grija unei provincii și altuia a alteia, după bunul plac al principelui. Acesta, după un vechi obicei, pentru osteneala de a strânge veniturile acordă zeciuială den tot ce scoate aceluia căruia i s-a făcut favoarea de a-i încredința grija". [127]

Peste jumătate de secol, la 3 septembrie 1636, un Vucina Sârbul ținea județul Argeș de bir "cum este obiceiul acestei țări" [128]. O noutate în arendarea birurilor și dăjdiilor este semnalată de Nicolae de Potra, în anul 1726. El relata: "Sub voievozi, boierii care căpătaseră arenzile acestor venituri, pentru a realiza câștiguri, le subarendau altor boieri subalterni sau boiernași și negustori ce ofereau mai mult" [129]. Arendarea birurilor a creat condiții prielnice pentru ca dregătorii și slujbașii lor să facă numeroase abuzuri pentru a-și spori averea. Dumitrașco mare stolnic din Filipești și Marco mare armaș, care "țineau județul Buzău de bir" în anul 1646 [130], speculau fuga unor rumâni din satul Șchiopeni, același județ și sub pretextul plății birurilor acestora le luau loturile de pământ, cu valoare mult mai mare. În timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, marele vornic Badea Bălăceanu a acaparat câteva sate întregi la prețuri mici pe motiv că "a ținut județul Teleormanului de dăjdiile vistieriei și, fugind satele dintr-acel județ, le-au plătit" [131].

Studiul documentelor ne duce la concluzia că birurile au fost arendate de domni marelui vornic[132] sau vornicilor mai mici[133], marelui stolnic[134], marelui paharnic și marelui logofăt[135], logofeților[136], postelnicilor[137], vătafilor[138], paharnicilor[139], slugerilor[140] și chiar căpitanilor. Un act emis în cancelaria domnului Matei Basarab, la 8 martie 1648, arată că Sava căpitan, Jipa postelnic și Dumitru căpitan "au ținut județul Buzău de birărie" [141]. Însuși domnul Matei Basarab scria în anul 1639, despre "vremea când el era boier și ținea județul Romanați pentru bir" [142]. Domnia mai arenda vămile[143], birul untului[144], darea mierii[145], vinăriciul[146], oieritul[147], ș.a.

Deprinderea arendării unor biruri către funcționarii mai importanți nu a fost îndepărtată nici în timpul administrației austriece în Oltenia. La 30 noiembrie 1720, oieritul provinciei era arendat de doi consilieri ai

---

125 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, p. 345; M. Carra, *Istoria Moldavii și a Românii*, traducere de N. T. Orășeanu, București, 1857, p. 225; <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 25. Cantacuzino preciza în lucrarea sa: Marele vornic de Târgoviște este judecătorul orașului Târgoviște și cârmuitorul districtului Dâmbovița".
126 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 30, p. 67.
127 Franco Sivori, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. III, p. 11.
128 *D.R.H.,B*, vol. XXV, doc. 376, p. 421-422.
129 Nicolae de Potra, *Reflecțiile privind starea Olteniei*, în *Călători străini...*,vol. IX, p. 118.
130 *Catalog- Țara Românească*, vol. VI, doc. 452, p. 178.
131 Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 112.
132 *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 32, p. 38.
133 *Catalog - Țara Românească*, vol. V, doc. 1073, p. 455.
134 *Idem*, vol. VI, doc. 705, p. 271.
135 *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 376, p. 421-422.
136 *D.I.R., B, veac. XVII*, vol. IV, doc. 375, p. 365.
137 *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 269, p. 287; *Catalog - Țara Românească*, vol. VI, doc. 888, p. 338.
138 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 127, f. 52-53.
139 *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 286, p. 314.
140 *Catalog - Țara Românească*, vol. V, doc. 778, p. 342.
141 *Idem*, vol. VI, doc. 1073, p. 396.
142 *Ibidem*, doc. 1546, p. 567.
143 *D.I.R., B, veac XVI*, vol.V, doc. 276, p. 262; 283-284, p. 268-269; *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 222, p. 297; *Catalog - Țara Românească*, vol. V, doc. 570, p. 257; 1218, p. 514; A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 243, 295.
144 *Catalog - Țara Românească*, vol. VII, doc. 939, p. 327.
145 *Idem*, vol. V, doc. 235, p. 114.
146 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 295.
147 *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 238, p. 377.

Administraţiei: Dosoteiu Brăiloiu şi Constantin Strâmbeanu [148]. În anul 1722, cei patru consilieri ai Administraţiei erau tovarăşi lui Nicolae Pater în arenda dijmăritului şi tutunăritului în Oltenia [149].

În timpul domnului Constantin Brâncoveanu, birul "ce s-a vândut după obicei în divan" era arendat în mare parte de marii dregători, ca o dovadă a faptului că aceştia aveau monopol asupra acestei practici care aducea venituri importante. Condica vistieriei domneşti arată că în anii 1694 [150], 1695 [151], 1697 [152] şi 1703 [153] birul, pe o perioadă de un an sau doar o lună, fusese arendat de marii dregători ai divanului domnesc, între ei numărându-se în anul 1703 şi doi mari căpitani[154]. Unii mari dregători luau în arendă birul din mai multe judeţe, aşa cum este cazul lui Radu Golescu, mare comis, care arendase birul pentru lunile martie şi aprilie 1697 din judeţele Romanaţi şi Muşcel[155]. În anul 1703, oieritul din cinci judeţe: Râmnicul Sărat, Buzău, Saac, Ialomiţa şi Prahova fusese arendat de marele paharnic [156].

Când acei care arendau judeţele "de bir sau de alte dăjdii", nu respectau imunităţile şi privilegiile acordate de domni intervenea conducătorul de judeţ. Acesta avea dreptul să impună legalitatea, în calitatea lui de supraveghetor al perceperii fiscale. Dovadă în acest sens este porunca lui Matei Basarab, din anul 1651, către căpitanul Dumitraşco prin care-i cerea să nu perceapă dijma de pe moşia mănăstirii Mărgineni de la Muşeteşti şi să " facă certare şi pradă" pentru cei care au cumpărat dijma din judeţ şi o iau pe nedrept de pe moşia mănăstirii [157].

Conducătorii de judeţe nu aveau voie să intervină în activitatea ocnelor şi a localităţilor care le deserveau, în administrarea vămilor şi schelelor şi a sloboziilor. Cămăraşii, vameşii şi schelerii administrau bunurile date lor de domni şi răspundeau în faţa acestora pentru modul cum îşi îndeplineau datoria. Tot ei aveau şi dreptul de judecată asupra satelor care asigurau forţa de muncă sau paza ocnelor şi vămilor [158].

Războiul austro-turc, din anii 1716-1718, desfăşurat în bună parte pe teritoriul Ţărilor Române, a dus la ocuparea succesivă a Olteniei, când de către trupele austriece, sprijinite de o parte a boierilor olteni dornici de autonomie de sub tutela domnului de la Bucureşti [159], când de către trupele româno-turce. Oltenia a trecut, începând cu anul 1716 sub administraţia austriacă, iar Curtea de la Viena a numit în fruntea provinciei pe serdarul Barbu Brăiloiul. În februarie 1718 au fost numiţi provizoriu în fruntea celor 5 judeţe oltene câte 2 boieri, cu sarcina de a "judeca pe cei nemulţumiţi cu hotărârile pârcălabilor şi ispravnicilor"[160]. La instaurarea ocupaţiei austriece în Oltenia, în administraţia judeţelor erau implicaţi ispravnici.

Încă din secolul al XVII-lea, pentru a evita deplasările lungi ale dregătorilor lor prin ţară, domnii Ţării Româneşti au început să numească în oraşe *ispravnici* care rezolvau, printre altele, şi pricinile ivite între locuitori în plan local [161]. Astfel de ispravnici erau, încă din timpul domniei lui Matei Basarab, în multe din oraşele mai importante ale ţării. La început, ispravnicii îşi exercitau autoritatea asupra teritoriului judeţelor unde erau numiţi, nu şi în oraşe, care se aflau sub jurisdicţia unui judeţ, a 12 pârgari aleşi şi a pârcălabilor ce-l reprezentau pe domn. Cu timpul, ispravnicii au început să dubleze conducerea oraşelor unde erau trimişi de domni.

Unii dintre ispravnici avuseseră înainte dregătorii importante, iar domnul le încredinţa conducerea administraţiei într-o regiune sau alta. Astfel, ispravnici ai scaunului Craiovei au fost: Ivaşcu Băleanu fost mare vornic, la 1624, Muşat fost mare clucer, la 1625, Fiera Leordeanu fost mare logofăt, la 1626, Preda Bucşanu fost mare logăfăt, la 1659, Bunea Grădişteanul fost mare comis, la 1706 [162]. Ispravnici ai oraşului Floci au fost : între anii 1647 august 30-1649 iunie 7, Preda Buzinca fost mare sluger[163], Apostolache comis în 1650[164] şi Moise spătar în 1653[165]. La 22 decembrie 1647 erau doi ispravnici la Văleni, judeţul Saac:

---

148 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 476-477.
149 *Ibidem*, p. 523-525.
150 C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 5.
151 *Ibidem*, p. 62.
152 *Ibidem*, p. 298.
153 *Ibidem*, p. 693.
154 *Ibidem*.
155 *Ibidem*, p. 298.
156 *Ibidem*, p. 693.
157 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 454, f. 223 v - 224.
158 *Catalog - Ţara Românească*, vol. IV, întocmit de Marcel-Dumirtu Ciucă, Doina Duca-Tinculescu, Silvia Vătafu-Găitan, Bucureşti, 1981, doc. 938, p. 431.
159 Al. A. Vasilescu, *op. cit.*, p. 98; Şerban, Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea...*, p. 24.
160 Al. A. Vasilescu, *op. cit.*, p. 100.
161 Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc...*, p. 125.
162 Em. Săvoiu, *Contribuţii la istoricul ispravnicilor de scaun ai Craiovei în secolul al XVII*, în "Historica", 1971, nr. 2, p.101-102.
163 A.N.I.C, M-rea Sf. Ioan Bucureşti, V/8, 11; Col. Doc. Istorice., CCCX/34; M-rea Radu Vodă XXVII/8.
164 Idem, Col. Manuscrise, Ms. 256 f. 498-499 v.
165 Idem, M-rea Radu Vodă, XXVII/2 , 8.

Dumitru vornic al doilea şi Drăgoi [166], iar între 13 septembrie 1697-10 august 1700, în oraşul Câmpulung a fost ispravnic Şerban Vlădescu fost mare comis[167]. Erau şi ispravnici care îşi exercitau atribuţiile în două judeţe apropiate, aşa cum este cazul lui Fiera logofăt care, la 21 iunie 1705, era ispravnic pentru judeţele Muşcel şi Argeş şi judeca o pricină în care părţile erau trimise de domn "iar măria sa Vodă l-a trimis aici la noi ca să-i facem dreptate"[168].

Ispravnicii domneşti erau numiţi şi din rândul căpitanilor care se aflau în judeţe, aşa cum este cazul ispravnicilor scaunului Craiovei: la 2 octombrie 1642, căpitanul Tudoran [169], în 1659 căpitanul Preda Pârâianu, în 1678 căpitanul Vasile, în 1681 căpitanul Iena [170], şi ispravnicul oraşului Floci, unde la 25 aprilie 1643, căpitanul Răzvan era ispravnicul oraşului [171].

Reşedinţele domneşti de la Bucureşti şi Târgovişte [172] aveau ispravnici de scaun, la fel ca şi reşedinţa banilor olteni de la Craiova. Ispravnicul scaunului Craiovei îl înlocuia pe banul plecat din localitate la curtea domnească şi este întâlnit în documente încă din anii 1617-1716 [173]. La Bucureşti, domnul alegea ispravnicii de scaun din rândul dregătorilor apropiaţi lui, cu scopul de a-l suplini atunci când pleca din capitală. Totuşi, la 13 august 1645, domnul Matei Basarab emitea o carte de judecată în divanul ţării [174], iar în aceeaşi zi Mircea pitar, ispravnicul scaunului dădea o carte de judecată pentru o proprietate de la Fundeni, judeţul Ilfov [175], validată şapte zile mai târziu de domn [176].

Semnalaţi de izvoarele istorice începând cu anul 1642 [177], ispravnicii scaunului Bucureşti au fost la început câte unul: Mitrea fost mare pitar (13 august 1643 [178] şi 13 august 1645 [179]), Sima fost al doilea vistier (6 octombrie 1643) [180], Gheorghe Caridi vistier (februarie şi iunie 1647) [181], Loiz clucer (februarie şi octombrie 1649) [182], Damaschin vornic (mai 1649) [183], Cazan Năsturel (între februarie şi octombrie 1653) [184], Ghinea Văleanu la 1659. [185]

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, deoarece domnii Ţării Româneşti plecau din capitală fiind nevoiţi să însoţească armata turcă în campaniile împotriva celei austriece, autoritatea domnească era asigurată la Bucureşti de 2-5 mari dregători, numiţi mai târziu caimacami, care deţineau puterea asupra întreagii ţări. În toamna anului 1663, domnul Grigore Ghica a lăsat la Bucureşti pe vornicul Stroe Leurdeanu şi pe vistierul Dumitraşcu Cantacuzino cu titlul de „ispravnici, să păzească scaunul" [186]. În anul 1672 erau ispravnici: Gheorghe Băleanu fost mare ban, Stroe Leurdeanul fost mare vornic şi Toader Sturza mare spătar [187], în 1677 Gheorghe Băleanul fost mare ban, Vâlcul Grădişteanul fost mare vornic, Hrizea Popescu mare vistiernic şi Iordache Ruset mare postelnic [188]. La 12 iulie 1679, erau ispravnici ai scaunului Bucureşti: Badea Bălăceanu mare vornic, Radu Creţulescu mare logofăt, Hrizea Popescu mare vistier şi Constantin Brâncoveanu mare agă [189], la 8 august 1693 Alexandru mare vornic, Diicul mare logofăt, Matei mare vistier şi Radu Golescu mare agă [190], iar la 14 mai 1718, un

---

166 *Catalog - Ţara Românească,* vol.VI, p. 375.
167 A.N.I.C., Col. Doc. Istorice., D/274; N. Iorga, *Studii şi documente,* vol. X, Bucureşti, p. 39-40, 165, 198, 204-205.
168 Idem, M-rea Radu Vodă, XVIII/43.
169 Idem, Col. Manuscrise, Ms. 723, f. 487v-488.
170 Em. Săvoiu, *op. cit,* p. 102.
171 A.N.I.C., Col. Doc. Istorice., CCCLXVII/128.
172 N. Iorga, *Studii şi documente,* vol. IV, p. 57; Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători,* p. 238; A.N.I.C., M-rea Câmpulung, V/9; Col. Doc. Istorice, XX/131.
173 Dan Berindei, *Ispravnicul sau ispravnicii scaunului Bucureştilor,* în "Studii şi Cercetări Ştiinţifice", an XIII, fasc. 1, 1962, p. 131; Em. Săvoiu, *op. cit.,* p. 98-102.
174 A.N.I.C., M-rea Radu Vodă, VII/7.
175 Idem, M-rea Plumbuita, III/8.
176 Ibidem, XI/7.
177 George Potra, *Documente privitoare la istoria oraşului Bucureşti (1594-1821),* Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1961, p. 100.
178 Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc...,* p. 126.
179 A.N.I.C., M-rea Plumbuita, III/8.
180 Ibidem, III/7.
181 Idem, Col. Doc. Istorice., DCCXXXV/100; M-rea Plumbuita, II/2,3.
182 Idem, M-rea Radu Vodă, XXXIX/21; Col. Doc. Istorice, XLIII/124.
183 Idem, Col. Achiziţii Noi, CXVII/44.
184 Idem, M-rea Plumbuita II/4 şi 5; Col. Doc. Istorice, XLIII/123 a şi 158; DCCXXIII/63; MLXXXVI/3, f. 29-29 v.; M-rea Câmpulung XXVII/4.
185 Idem, Col. Manuscrise, Ms. 719, f. 331-332.
186 *Istoria Ţării Româneşti...,* ediţia Const. Grecescu, 1960, p. 149.
187 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 128, f. 197.
188 Ibidem, f. 271.
189 Idem, Ms. 128, f. 197.
190 N. Iorga, *Studii şi documente..,* vol. V, 1, p. 488.

număr de cinci ispravnici: Şerban Năsturel mare ban, Pană Negoiescu mare vornic, Gligorie mare vistier, Ruset mare paharnic şi Ianache Stamco fost mare agă [191].

Ispravnicul domnului în scaunul Târgoviştei a fost vornicul de aici [192] care, începând cu anul 1695, purta titlul de mare vornic de Târgovişte [193]. La 10 decembrie 1712, Popescu Radu Hrizea purta titlul de mare vornic de Târgovişte [194], iar în anul 1717 era vornic de Târgovişte Radu Popescu [195].

Unii dintre călătorii străini care au trecut pe aceste meleaguri i-au numit ispravnici pe conducătorii aflaţi în fruntea judeţelor. Este cazul călătorului Paul de Alep care arăta că, în anul 1657, ispravnicii de ţinut aveau sub protecţie mănăstirea Bucovăţ din judeţul Dolj [196]. În anul 1688, un anonim nota: "ispravnicii sunt boieri de treaptă mai mică pe care (domnul) vrea să-i sărăcească şi le porunceşte să ia o anumită sumă de bani de la cutare sau cutare judeţ" [197].

Ispravnicii de la mijlocul secolului al XVII-lea au fost predecesorii celor care au fost numiţi în fruntea fiecărui judeţ, de către domnul Constantin Mavrocordat . Mihail Cantacuzino preciza în opera sa:" Constantin Vodă prin Reformă a desfiinţat căpităniile cele mari şi a rânduit în toate judeţele boieri ispravnici" [198], iar Dionisiu Fotino arăta că acelaşi domn " a ridicat de la căpitani puterea ce-o aveau peste judeţe şi au dat-o ispravnicilor" [199].

O anafora din anul 1749, întocmită de marii boieri ai ţării, arată de ce s-a ajuns la schimbarea căpitanilor din fruntea judeţelor şi la înlocuirea lor cu ispravnici. Boierii prezentau situaţia creată de faptul că populaţia nu putea să vină la domnie "nedându-le îndemână ca să vie cu cheltuială şi să caute judecăţi aici la Divan" [200], iar la căpitanii "cari era prin judeţe nu avea nici un fel de dreptate" [201]. Domnia nu mai putea face faţă cererilor de asigurare a justiţiei în condiţiile sporirii populaţiei şi a înmulţirii litigiilor. Deoarece căpitanii nu aveau putere deplină în aplicarea justiţiei [202], aceasta a fost transferată către o categorie nouă de dregători "socotitu-se s-au aşezat boieri ispravnici la toate judeţele pe plăşi, cu simbrie din dajdiile sferturilor Vistieriei, să caute pururea judecăţile tuturor săracilor cu bună îndreptare" [203].

Ispravnicii au existat în administraţia judeţelor înainte de reformele înfăptuite de Constantin Mavrocordat, fapt dovedit de situaţia Olteniei înainte şi după ocuparea acesteia de către austrieci. Intrată sub administrarea Imperiului Habsburgic, Oltenia oferea o realitate caracteristică întregului spaţiu românesc: o populaţie pusă pe fugă din cauza deselor invazii străine şi a nivelului exploatării şi o concurenţă între stăpânii de moşii pentru acapararea braţelor de muncă şi pentru cucerirea unor dregătorii în stat. Austriecii, la fel ca şi turcii, voiau să obţină profituri cât mai mari din administrarea provinciei, iar cu rigurozitatea care i-a caracterizat au tins la realizarea acestui scop. Preluând vechea organizare administarativă şi fiscală, ei au adus un model de organizare occidentală şi au iniţiat o reformare a societăţii româneşti de aici.

Socotită a fi provincie de graniţă, Oltenia a fost aşezată sub deplina autoritate a împăratului, care îşi exercita puterea prin intermediul unei instituţii speciale alcătuită din reprezentanţi ai Camerei Aulice şi a Consiliului de Război al imperiului [204]. Înainte ca tratatele să consfinţească trecerea oficială a Olteniei sub administraţia austriacă, Imperiul Habsburgic a început să destituie conducerea acestei provincii. În anul 1716 serdarul Barbu Brăiloiul a fost numit în funcţia de Director superior al Olteniei [205], având sediul la Vâlcea. El era subordonat generalului austric Stephan von Steinville [206] şi era ajutat de un director militar şi unul economic [207]. În ianuarie 1718, în funcţia de director politic şi judiciar a fost numit Radu Golescu, iar în luna următoare era din nou director serdarul Barbu Brăiloiul [208].

Directorul superior avea în subordine, pentru fiecare din cele cinci judeţe, câte doi boieri cu funcţia de magistraţi civili [209]. La 22 februarie 1719 funcţia de *Director suprem al Principatului Olteniei* a fost preluată

---

191 Const C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor*, Bucureşti, Ed. Sport-Turism, 1979, p. 284.
192 Radu Greceanu logofătul, *op. cit.*, p. 158, 164; Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, p. 492.
193 A.N.I.C., M-rea Banu IX/22.
194 Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor...*, p. 231.
195 Al. A.Vasilescu, *Oltenia sub austriaci...*, p. 14.
196 Paul de Alep, *Călătoria patriarhului Macarie din Alep*, în *Călători străini...*, vol. VI, p. 213.
197 Anonim, *Starea de acum a cârmuirii Ţării Româneşti*, în *Călători străini...*, vol. VII, p. 453.
198 <Mihail Cantacuzino >, *op.cit.*, p. 36.
199 Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 206.
200 P. Teulescu, *Documente istorice*, în "Arhiva Romana", Bucureşti, 1860, p. 70.
201 *Ibidem*.
202 O parte din atribuţiile juridice ale căpitanului fuseseră preluate de către vornicii din judeţe cărora domnul Constantin Brâncoveanu le preciza sarcinile printr-o poruncă, la 1 ianuarie 1695: Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 172, p. 432-433.
203 P. Teulescu, *Documente istorice*, p. 70..
204 Şerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânire austriacă*, p. 28.
205 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 84.
206 *Ibidem*, p. 162-163.
207 *Ibidem*, p. 110, 115-116, 130-131, 141, 173, 229, 278-284.
208 *Ibidem*, p. 254.
209 *Ibidem*, p. 277.

de generalul Stephan von Steinville, iar administrația locală civilă era asigurată de patru boieri autohtoni (Grigore Vlasto, Staico Bengescu, Dumitrașcu Brăiloiu și Constantin Strâmbeanu) [210] prezidați de Gheorghe Cantacuzino, care avea titlul de ban. Acesta a desfășurat numeroase demersuri pentru a fi numit domn în Oltenia, dar austriecii i-au încredințat doar bănia Craiovei și l-au făcut, potrivit cronicii "din cal măgar" [211] Sub numele de "Administrație" conducerea provinciei avea sediul la Craiova în casele fostei bănii [212].

"Administrația" cumula atribuții administrative, fiscale și judecătorești și se afla sub supravegherea Directorului suprem al Olteniei cu sediul la Sibiu, unde se afla conducerea militară austriacă pentru Transilvania și Oltenia [213]. Poruncile administrației centrale erau executate în județe de organele locale ale puterii. În fruntea fiecăruia din cele cinci județe, au fost numiți, la 15 octombrie 1719, câte un vornic care aveau printre sarcini: aducerea populației refugiate în satele de origine, asigurarea justiției, construirea și repararea de drumuri, poduri și fântâni, etc [214].

În subordinea vornicilor se aflau câte patru ispravnici care conduceau cele patru părți care compuneau județele: partea superioară, numită românește Plasa de Sus, partea inferioară sau Plasa de Jos, Plasa de Mijloc și Plasa de Margine [215]. Ispravnicii aveau mai mult sarcini represive: să închidă vinovații în diverse pricini, să încaseze banii de la debitori, să judece pricinile mărunte ivite între locuitorii satelor etc.

În fruntea fiecărui sat a fost numit câte un pârcălab sau provizor [216] și un număr de jurați, proporțional cu numărul locuitorilor. La un număr de 100 case trebuiau să fie patru jurați, la 50 de case doi jurați, iar la 25 de case un jurat [217]. Aceștia judecau doar pricini mărunte și aplicau amenzi la nivelul comunităților sătești.

La conducerea fiecărui oraș se aflau: un primar cu numele de județ, patru jurați, doi aprozi [218] și un notar [219]. Ei aveau rolul de a controla schimburile economice, evoluția prețurilor, securitatea împotriva incendiilor și răufăcătorilor și nu în ultimul rând, perceperea încasărilor fiscale. Un statut aparte au căpătat vămile oltene, iar printr-o nouă organizare a acestora au fost stabilite șapte vămi principale: Vodița, Comani, Oreava, Izlaz, Slatina, Râmnic și Vulcan, fiecare având în subordine mai multe filiale [220]. Fiecare vamă era condusă de câte un vameș ajutat de doi călărași și doi străjeri. Toți primeau salarii în funcție de importanța prestațiilor făcute, cu excepția străjerilor care erau scutiți de contribuții la sarcinile publice și primeau o treime din marfa de contrabandă găsită de ei [221].

Locuitorii Olteniei erau împărțiți după situația materială în boieri, orășeni și țărani [222] și plăteau dările cumulate într-o contribuție fiscală, aceasta fiind stabilită pe familie de contribuabili-gospodărie. Țăranii au fost împărțiți din punct de vedere fiscal în: *birnici* (țărani dependenți de pe moșiile boierești și mănăstirești), *megieși* (ce aveau moșiile lor) și *mărginași* (țăranii liberi din preajma Dunării și a Oltului) și plăteau cuantumuri diferite de biruri.

Din nevoia de a înlătura înșelăciunile și falsurile, pentru fiecare județ a fost constituit câte un sigiliu necesar la eliberarea chitanțelor, contractelor, comisioanelor etc. Fiecare sigiliu avea un semn deosebit, stabilit arbitrar după abundența unor produse constatate de austrieci în județe. Vâlcea a căpătat sigiliu având drept semn distinctiv un arbore, deoarece județul producea multe fructe, Romanați un sigiliu care reprezenta un snop, deoarece județul producea grâu din belșug, Dolj un sigiliu care reprezenta un pește, datorită mulțimii peștilor și bălților, Gorj un sigiliu cu un cerb deoarece în păduri se afla mult vânat, iar Mehedințiul un sigiliu reprezentând un stup de albine, ca dovadă a prisosului de miere [223].

În anul 1719, odată cu instaurarea oficială a Administrației în Oltenia s-a instituit salarizarea întregului personal administrativ, salarizarea devenind forma de retribuție în aparatul administrativ. Banul avea un salariu de 6 000 de florini anual, consilierii 1500 de florini [224], vornicii 250 taleri anual [225], etc. la care se adăugau anumite scutiri de dări [226]. Competența, atribuțiile și îndatoririle dregătorilor erau strict stabilite prin instrucțiunile emise de conducerea austriacă.

---

[210] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. VI, p. 319-320.
[211] Radu Popescu, vornicul, *op. cit.*, p. 248.
[212] Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 28-29.
[213] *Ibidem*, p. 252.
[214] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 326-327.
[215] Nicolae Chipurici, *op. cit.*, p. 137, 150.
[216] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 326; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 254.
[217] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 498.
[218] *Ibidem*, p. 388; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 258.
[219] C. Giurescu, *op. cit.*, p. 415; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 258.
[220] Al. A. Vasilescu, *Vămile Olteniei supt Austrieci*, în "Arhivele Olteniei", an. III, 1924, nr. 15, p. 370.
[221] *Ibidem*, p. 375.
[222] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 475-476.
[223] *Ibidem*, p. 328; Ana Toșa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică...*, p. 192.
[224] *Ibidem*, p. 331-332; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 261-262.
[225] *Ibidem*, p. 326-327.
[226] Șerban Papacostea, *op.cit.*, p. 262.

Practicile austriece novatoare au fost greu de impus în locuri în care tradiția era respectată de secole. De aceea, reformele introduse au evoluat încet, întreaga activitate desfăşurîndu-se în cadre rigide, fixate de decrete şi instrucţiuni prin care austriecii doreau transformarea aparatului administrativ dintr-un mijloc de satisfacere a intereselor boierimii într-un instrument util statului. Treptat, s-a imprimat o nouă concepţie asupra funcţiei, atribuţiilor şi îndatoririlor dregătorilor şi au apărut primele trăsături ale statului modern. Reformele înfăptuite de austrieci în Oltenia au contribuit, printre altele, la centralizarea puterii în mâna statului şi la îndepărtarea boierimii din poziţia hotărâtoare pe care acesata o deţinea în aparatul de stat [227].

Transformarea dregătorului din beneficiar al actului administrativ în slujbaş al interesului public a devenit una din caracteristicile de bază ale politicii de reforme desfăşurată de domnii fanarioţi în Muntenia. După încheierea preliminariilor de pace, la 30 august 1739, domnul Ţării Româneşti a păstrat în fruntea judeţelor oltene câte un ispravnic: Gheorghe Canilos în fruntea judeţului Vâlcea, Constantin Chiotis, fost mare armaş în judeţul Romanaţi, căpitanul Eliescu în judeţul Dolj, Radu, fost ispravnic la Ploieşti, în judeţul Mehedinţi şi Leonard postelnic în judeţul Gorj [228].

Beneficiile acţiunilor reformatoare austriece l-au inspirat în parte şi pe domnul Constantin Mavrocordat. Acesta a ridicat la nivelul cuvenit politica de reformare a societăţii româneşti prin măsuri radicale de ordin fiscal, juridic şi administrativ. Domnul a înţeles că administraţia nu putea deveni factor hotărâtor în stabilizarea populaţiei, şi deci a contribuabililor, decât odată cu suprimarea abuzurilor din vechea organizare, iar acest lucru putea fi înfăptuit în bună parte prin introducerea salarizării personalului din administraţie [229].

Controlul permanent şi sistematic al ţării nu putea fi realizat decât de un corp de dregători care trebuiau să fie în judeţe executanţi fideli ai noii concepţii de guvernare. Misiunea de a urmări pemanent aplicarea măsurilor domneşti la nivelul judeţelor a revenit ispravnicilor. Rolul acestora este arătat de Mihail Cantacuzino: "Ispravnicii se fac câte doi de judeţ; ei judecă şi fac cislele banilor prin sate; ei pun în lucrare orice măsură ce se ordonă de Vistierie în ţară; ei sunt datori să cunoască puterea locuitorilor şi numărul lor prin sate, pentru ca să-i oblige la ponturile legiuite către boierii mari şi mici şi către boierii de neam" [230].

După cum se poate constata, ispravnicii nu-şi limitau activitatea la sectorul administrativ, ci aveau şi atribuţii fiscale şi judecătoreşti, ei trebuind să împartă dreptatea şi să-i apere pe săraci de abuzurile agenţilor fiscali. Cei care ajunseseră să conducă judeţele, în deceniul al patrulea al secolului al XVIII-lea, erau în parte foşti căpitani, care deţineau doar puteri administrative. Un Alexe, fost căpitan de margine, judeca o pricină pentru nişte vii ale fostului mare ban Manolache, aflate în dealul Sârbenilor, el fiind, la 23 octombrie 1740, ispravnic al judeţului Saac [231].

Indiferent de numele purtat şi de perioada în care şi-au desfăşurat activitatea, conducătorii judeţelor au adus o contribuţie importantă la evoluţia societăţii româneşti medievale de la sud de Munţii Carpaţi.

---

227 *Ibidem*, p. 317-318.
228 Al. A. Vasilescu, *Oltenia supt austriaci*, p. 210.
229 I. Minea, "*Reforma*" *lui Constantin Mavrocordat*, în "Cercetări istorice", II-III, Iaşi, 1927, p.47-48, 52-53.
230 <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 25-26.
231 Emil Vârtosu, Ion Vârtosu, *Aşezămintele Brâncoveneşti, la 100 de ani de la înfiinţare (1838-1938)*, Bucureşti, 1938, doc. 77, p. 78.

CAPITOLUL IV

HOTARELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

Țara Românească, cunoscută în evul mediu sub denumirea de *Ungrovlahia*, sau *Valahia* [1], cuprindea spațiul din sudul munților Carpați și se învecina, după cum nota, la 29 iunie 1592, Michael Bocignoli din Raguza, "dinspre răsărit cu cealaltă Valahie, care e numită de unguri Moldova, și <a fost odinioară> numită de cei vechi Dacia, dinspre apus cu ungurii și cetatea Severinului așezată pe malul Dunării și ținând de unguri, dinspre nord cu munții care despart regiunea de supușenie ungurească a Transilvaniei de Țara Românească, dinspre miazăzi cu Dunărea" [2]. Același autor semnala că țara "se întinde în lungime de la apus la răsărit cale de 12 zile, iar în lățime de la miazăzi la miazănoapte cale de 3 zile și mai mult" [3].

Studiind hotarele țării și implicit pe cele ale județelor de graniță, se pot constata modificări ale acestora în funcție de perioada istorică la care ne raportăm. La începuturi, la hotarul vestic au existat numeroase schimbări deoarece acest teritoriu s-a aflat mult timp în atenția directă a regalității maghiare. Aceasta a creat, după anul 1230, Banatul de Severin care se întindea pe ambele versante ale Carpaților Meridionali [4], invocând drept scop principal necesitatea de a apăra regatul de atacurile bulgare.

Prima mențiune despre un dregător ungur aflat aici în slujba regalității datează din anul 1233, când era pomenit un ban numit Luca, iar următoarea din anul 1240 [5]. Cuprinzând partea de răsărit a Banatului de astăzi și partea de apus a Olteniei, Banatul unguresc de Severin se întindea în Oltenia până aproape de Jiu, pe o suprafață ce depășea județul Mehedinți de mai târziu [6]. Acest Banat a fost dăruit Cavalerilor Ioaniți împreună cu alte posesiuni, în anul 1247, printr-o diplomă care menționează pentru prima dată existența cnezatelor și voievodatelor românești la sud de Carpați. Din unirea acestora a rezultat Țara Românească, o entitate autonomă, organizată politic de sine stătător, care s-a împotrivit extinderii aici a regalității arpadiene .

Documentele, ajunse până astăzi, dezvăluie, sporadic, schimbările de hotare intervenite în partea de vest a țării. După anul 1279, când acolo era un ban Laurențiu, până în anul 1330 nu există în actele regalității maghiare nici o mențiune despre existența unor dregători regali în Banatul de Severin [7]. Aceasta deoarece, spre sfârșitul secolului al XIII-lea, o bună parte a Banatului de Severin a ajuns în stăpânirea voievozilor munteni care l-au avut sub administrare, cu excepția unor scurte perioade, până către anul 1342 [8].

Conflictul din anul 1330, care a avut drept rezultat apariția statului independent Țara Românească, a fost declanșat și datorită acțiunii românilor ce ocupaseră în anii anteriori o bună parte din Banatul unguresc estic ce cuprindea cetatea Severinului și zona limitrofă acesteia. Un document, din anul 1329, relevă că exista un magistru Dionisie Szechy, mai mare peste "cetatea noastră numită Mehadia, aflată la margine, pentru a sta împotriva bulgarilor, a lui Basarab..., a regelui sârb, precum și a tătarilor" [9]. Documentul dovedește că la acea dată cetatea Mehadia străjuia regatul ungar la hotarul acestuia cu voievodatul românesc condus de Basarab I. Încă de la începuturile sale ca stat, Țara Românească a intrat în posesia Banatului de Severin estic, mai întâi temporar, iar apoi definitiv, atunci când țara a fost consolidată de domnii ei.

Hotarul pornea, probabil, de la Orșova, trecea pe lângă cetatea Mehadia [10] și se îndrepta spre zona muntoasă din nord, pe unde datorită condițiilor geografice era greu accesibil de la est către vest. Țării Românești i-a aparținut o bună parte din culoarul pe unde se realiza trecerea de o parte și de alta a Munților Carpați [11] prin defileul Jiului.

---

[1] Primul act intern în care denumirea țării apare sub această formă este cel din <1374>: *D.R.H.,B*, vol. I, doc. 6, p. 18; Vasile Maciu, *Țara Românească - istoria unui nume al întregului teritoriu locuit de români*, în "Magazin istoric", an IX, 1975, nr. 12, p. 2-3, 36.

[2] Michael Bocignoli, *Descrierea Țării Românești*, în *Călători străini...*, vol. I, p.175.

[3] *Ibidem.*

[4] Pavel Binder, *Contribuții la geografia istorică a Banatului de Severin*, în "Studii. Revistă de Istorie", tom XXI, nr. 4, 1968, p. 629.

[5] Maria Holban, *Din cronica relațiilor româno-ungare*, p. 56-57; Șerban Turcuș, *Sfântul Scaun și românii în secolul al XIII-lea*, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 300.

[6] Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, București, Ed. Științifică, 1974, p. 211.

[7] *Istoria Românilor*, vol. III, p. 568.

[8] *Ibidem* , p. 219; *Constituirea statelor feudale românești*, 1980, p. 60-90; Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 30-33.

[9] *D.R.H, D*, vol. I, doc. 18, p. 41.

[10] Mehadia se afla, potrivit documentelor, sub stăpânire arpadiană: *Ibidem*, doc. 15, p. 36-37; 27, p. 54-55; 55, p. 96-98; 64, p. 108-109; 76, p. 123-125;132, p. 216-217.

[11] Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg. Jiu, 1904, p. 6.

Izvoarele istorice arată că, în perioada anilor <1430-1470>, fortăreața de la Severin a fost sub administrație ungară și a constituit un banat mai restrâns sub denumirea de Banatul de Mehedinți [12].

Prima informație documentară internă directă despre pierderi teritoriale survenite la granițele vestice ale țării se găsește într-un hrisov emis în cancelaria domnului Vlad Călugărul. Acesta întărea mănăstirii Tismana, la 3 septembrie 1491, niște sate aflate la hotarul de vest concluzionând: "iar ce au luat turcii sau ungurii, iar domnia mea nu avem ce face, iar ce se va găsi sub stăpânirea domniei mele în Țara Românească, iar domnia mea cu acele averi, cu toate, am dăruit sfânta mănăstire" [13].

Nu s-a păstrat nici un act care să dovedească astăzi clar care era hotarul nord-vestic al țării, în secolele XIII-XIV. O hotărnicire, cea mai veche pentru această parte de țară, este cea încheiată între Neagoe Basarab, domnul Țării Românești și Ioan Zapolya, principele Transilvaniei, la 9 iunie 1520 [14]. La acea dată delegații români ai celor două părți s-au întâlnit la Merișor, pe câmpul Jiului din depresiunea Hațegului și "au așezat hotarele și semnele pe munți și au ales munții Țării Românești de către munții Ardealului, precum au aflat după dreptate" [15], stabilind granițele "în veci" între cele două țări, de la Orșova și până la râul Olt, "tot pe vârf de munte" [16]. Documentul arată că hotarul nord-vestic al Țării Românești era format, pornind de la est către vest, de crestele Munților Parâng, Vâlcan, Mehedinți și Cerna, iar mai apoi de apa râului Cerna până la Dunăre. Hotarnica, pașnică după cum se poate observa în conținutul hrisovului, arată limpede că drepturile Țării Românești asupra spațiilor revendicate aveau o bază istorică indiscutabilă. Delimitarea din anul 1520 includea în spațiul statului românesc întreaga depresiune de la Petroșani, lungă de 40 kilometri și lată de 16 kilometri.[17]

Hotarele erau destul de aleatorii mai ales în zona trecătorilor peste munți și s-au deplasat mai la nord sau mai la sud în funcție de relațiile politico-militare existente între cele două provincii românești. Domnii Țării Românești au avut reședință permanentă în orașe din zona montană și submontană atâta timp cât primejdia la hotare era iminentă la trecători și s-au mutat la sud pentru a putea apăra țara în fața pericolului otoman.

După transformarea în pașalâc turcesc a Banatului Timișoarei, în anul 1552, și a Banatului de Caransebeș și Lugoj, în anul 1658, domnii, mitropoliții și marii dregători au trimis plângeri Imperiului Otoman care reclamau încercările de încălcare a marginilor vestice ale țării. O cronică relatează despre Antonie Vodă din Popești (1669-1672) care "văzând domnia mea răutățile ce fac turcii mărginași și cugetul lor de a stăpâni pământurile Țării Românești, călcând hotarele cele vechi și făcând atâtea certe și neorânduele în țară...". [18] a trimis o delegație la Poarta Otomană. În timpul domniei sale a fost restudiat și restabilit hotarul vestic al Olteniei: "și au pus iarăși piatră hotar lângă piatra de mai înainte" [19]

Hotărnicirea întocmită în 1520 a fost respectată în bună parte de unguri, de turci, iar mai apoi de austrieci încât, la 1722, harta căpitanului austriac Schwantz trasa marginile vestice ale Oteniei pe baza acestei delimitări. Căpitanul topograf justifica astfel hotarul nord-vestic al provinciei: "Înspre miază-noapte se află granița cu Principatul Transilvaniei, unde despărțitura între amândouă provinciile e făcută de marele lanț al Munților Carpați, ale căror limite exacte le-am punctat și măsurat după un hrisov al unei vechi hotărnicii făcută de Ioan Zapolya, principele Transilvaniei și de Basarab voievodul Țării Românești" [20]

Începuturile stăpânirii Țării Românești asupra Făgărașului și Amlașului nu pot fi precizate cu exactitate. Domnul Vladislav I (1364-1377) stăpânea în anul 1366 Amlașul, realitate cuprinsă într-o hotarnică care delimita proprietățile unui Ion, zis Tompa, pe care acesta le avea la Aciliu și Tilișca, proprietăți aflate atunci în componența Transilvaniei lângă "pământurile aflătoare sub voievodatul domnului Vladislav, voievodul nostru din Țara Românească" [21]. Amlașul medieval cuprindea un grup de sate din depresiunea cu același nume și a fost sub stăpânirea Țării Românești până la 1472 [22].

Țara Făgărașului se întindea în nordul Țării Românești, peste Carpați, de la crestele munților până la râul Olt în nord-vest și Țara Bârsei în est. Vladislav I a fost primul domn al Țării Românești care s-a intitulat "duce de Făgăraș", fapt dovedit și de legenda peceții sale, aplicată la privilegiul comercial dat brașovenilor la 20 ianuarie 1368 [23]. Cele două țări-plaiuri au fost pierdute temporar de urmașii lui Vladislav I, pentru ca, mai

---

[12] Pavel Binder, *op. cit*, p. 636-637.
[13] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 228, p. 362-364; Ion Donat, *Hotarele Olteniei*, p. 225-255.
[14] *D.R.H., B*, vol. II, doc. 194, p. 377-379.
[15] *Ibidem*, p. 378.
[16] *Ibidem*.
[17] Vasile Cărăbiș, *Istoria Gorjului*, București, Ed. Editis, 1995, p. 36.
[18] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 95.
[19] *Ibidem*, p. 97.
[20] Friederich Schwantz, *Descrierea Olteniei*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 47.
[21] *D.R.H.,D*, vol. I, doc. 45, p. 85.
[22] Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op.cit.*, vol. II, p.196.
[23] *D.R.H. D*, vol. I, doc. 46, p. 88.

apoi, în timpul lui Mircea cel Bătrân, stăpân şi asupra castelului Bran [24], ele să intre din nou sub autoritatea domnilor de la sud de Carpaţi.

Domnii munteni de după Mircea cel Bătrân se considerau stăpâni asupra celor două ţări de peste munţi, pe care şi le-au ataşat în titulatura domnească, unii pe temei real, alţii reclamând numai un drept mai vechi. De la 1366 până la 1464, exceptând domnia lui Radu I (1377-1383), şi domnia lui Vladislav al II-lea (1452-1455), Ţara Făgăraşului a fost stăpânită de domnii Ţării Româneşti [25]. Înainte de anul 1469 această "ţărişoară" românească a intrat în posesia comunităţii săseşti din sudul Transilvaniei [26]. Făgăraşul a devenit posesiune regală a coroanei maghiare începând cu anul 1503 [27]. Un secol mai târziu, la 1600, Ţara Românească reintra, pentru scurt timp, în posesia acestui teritoriu românesc, iar domnul unificator, Mihai Viteazul, numea atunci cetatea Făgăraş drept cetate de scaun [28].

În Ţara Făgăraşului, domnii şi boierii munteni au stăpânit de-a lungul secolelor sate şi moşii [29], cel mai întins domeniu fiind cel al familiei Brâncoveanu. Aceasta era stăpână, în timpul domnului Constantin Brâncoveanu, peste satele: Sâmbăta de Sus, Sâmbăta de Jos, Poiana Mărului, Rucăr, Berivoiul Mare, Berivoiul Mic, Bleşor, Sinsora şi Cincul Mare [30]. Tot în acest teritoriu românesc, domnii şi boierii Ţării Româneşti s-au comportat de-a lungul vremii ca adevăraţi stăpâni făcând danii, ţinând judecăţi şi construind edificii de cult.

Războaiele austro-turce de mai târziu, unele desfăşurate chiar pe teritoriul Ţării Româneşti, s-au încheiat cu tratate în care au fost stipulate prevederi privind hotarele ţării. Dacă Tratatul de pace de la Karlowitz (1699) întărea vechile hotărnicii şi arăta că graniţele despărţitoare între Transilvania şi Ţara Românească erau formate de muchea munţilor Carpaţi [31], în urma păcii de la Passarowitz (1718), Ţara Românească pierdea Oltenia, hotarul vestic al ţării fiind stabilit pe râul Olt. Domnului Nicolae Mavrocordat (1719-1730) i-a revenit sarcina să coordoneze hotărnicirea graniţei vestice către Oltenia intrată sub administraţia Imperiului Habsburgic. Domnul, împreună cu paşa de la Nicopole şi un reprezentant austriac "au aşezat hotarele Oltului ca să nu fie vreo gâlceavă" [32].

Timp de 21 de ani, domnii Ţării Româneşti nu au administrat cele cinci judeţe din partea dreaptă a Oltului. După ce acestea au revenint ţării prin pacea de la Belgrad, în urma războiului austro-turc (1735-1739), graniţele către Banat şi Transilvania au fost restabilite prin hotarnicele din anii 1739 şi 1741 [33]. În urma retragerii austriecilor din Oltenia, hotarul a fost stabilit pe vechile coordonate cunoscute de secole, iar hotarnica, întocmită după convenţia austro-turcă din 2 martie 1741, prevedea ca hotarul Ţării Româneşti cu Transilvania să fie repus pe vechile pietre despărţitoare aflate pe culmea munţilor Carpaţi [34]. Pentru unele porţiuni din nordul judeţului Gorj nu s-au mai pus alte semne hotarnice "ci au rămas după hotarele vechi ale moşiilor, căci atât din partea Ţării Româneşti, cât şi din partea Transilvaniei s-au mulţămit amândouă părţile" [35].

Studiind celelalte hotare ale ţării, se pot constata modificări la hotarul nord-estic către cealaltă provincie românească, Moldova. Basarab I, primul conducător al statului Ţara Românească şi-a întins stăpânirea în sudul Moldovei, de-a lungul întregului curs al Dunării, ocupând în urma luptelor purtate cu tătarii, în anii 1324-1328 teritoriul din nordul cetăţii Chilia [36]. Din timpul domniei lui datează denumirea Basarabia, nume sub care a fost cunoscută în istorie partea sudică a teritoriului cuprins între Prut şi Nistru [37]. După câteva decenii, între anii 1391-1392, domnul moldovean Roman Muşat a alipit Moldovei partea de la sud de oraşele Bacău şi Bârlad, pentru ca mai apoi aceste teritorii să fie din nou reluate de Ţara Românească în urma unui tratat semnat între Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun [38]. Titulatura domnului Mircea cel Bătrân indică faptul că acesta era stăpân "către părţile tătăreşti". Localizarea teritoriilor tătăreşti,

---

[24] Viorica Pervain, *Din relaţiile Ţării Româneşti cu Ungaria la sfârşitul veacului al XIV-lea*, în "Anuarul Institutului de Isorie şi Arheologie", Cluj, XVIII, 1975, p. 89-117.
[25] Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 195.
[26] *Ibidem,* p. 196.
[27] Ioan Puşcariu, *Munţii Tămaş şi Tămăşel,* în "Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii Istorice", seria a II-a, XXXIII, 1911, nr. 14, p. 790.
[28] *D.R.H.B,* vol. XI, doc. 372, p. 518.
[29] Ştefan Meteş, *Moşiile domnilor şi boierilor din Ţările Române în Ardeal şi Ungaria,* Arad, 1925, p. 10-42.
[30] *Ibidem,* p. 75-76.
[31] Ioan Puşcariu, *op. cit.,* p. 792.
[32] Radu Popescu vornicul, *op. cit.,* p. 247.
[33] Ion Donat, *Hotarele Olteniei,* p. 244-255; Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 186-192.
[34] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.,* p. 78-92; Al. A.Vasilescu, *Oltenia sub austriaci,* vol. I, p. 226-227.
[35] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.,* p. 79.
[36] *Istoria Românilor,* vol. III, p. 572; Const. C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila,* p. 42-42.
[37] Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 274.
[38] Şerban Papacostea, *Geneza statului,* p. 111-114. Anton Paragină, *Habitatul medieval la curbura exterioară a Carpaţilor în secolele X-XV,* Brăila, Ed. Istros, 2002, p. 103.

întâlnite în titulatura domnului, a reprezentat un aspect controversat în istoriografia românească, fiind avansate mai multe ipoteze privind plasarea geografică şi temporală a acestor teritorii [39].

În anul 1411, a avut loc o nouă delimitare de hotar, care aducea Moldovei cetatea Chiliei, Siretul inferior şi râul Putna [40]. Peste câţiva ani, în 1423, cetatea era sub ocupaţie munteană [41], pentru ca mai apoi să intre sub stăpânirea moldovenilor, în anul 1427 [42]. Între anii 1439-1446 [43], cetatea Chilia a fost stăpânită de domnii Ţării Româneşti după care s-a aflat sub stăpânirea ungurilor, până la cucerirea ei, în anul 1465, de către Ştefan cel Mare. Domnul moldovean a impus şi o nouă rectificare de hotar către Ţara Românească [44].

În urma ocupării Chilei (Vechi) de către Moldova s-a declanşat un lung conflict între cele două ţări. Ştefan a atacat Brăila (1470), i-a respins apoi pe munteni în anul următor şi i-a învins pe teren propriu, la Soci [45]. Radu cel Frumos, domnul Ţării Româneşti a construit în acelaşi an o fortificaţie, numită Crăciuna, în apropierea celui mai important vad de pe Siret. În replică, Ştefan cel Mare a înălţat o cetate proprie, deviind în acelaşi timp cursul Siretului de la cetatea construită de domnul muntean în albia Bârladului, pe teritoriul Moldovei [46]. Volumul de apă din vechea albie s-a deplasat spre răsărit şi a trecut în albia râului Bârlad, iar vechea albie a râului Siret, cu un volum de apă scăzut, a fost numită Sireţel sau Siretul cel Bătrân [47] şi a continuat să marcheze hotarul dintre cele două Ţări Române.

Tratatul de pace încheiat între domnul Moldovei şi Matia Corvin arată astăzi că regele ungar propunea, la 15 august 1475, domnilor Ştefan cel Mare şi Vlad Ţepeş să respecte vechiul hotar între cele două ţări, recunoscut în trecut de Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun: "Cât priveşte hotarele Moldovei cu Ţara Românească, după vechile delimitări frontaliere şi obiceiuri păstrate de voievozii precedenţi, îi împăcăm pe cei doi voievozi potrivit cu privilegiile lui Alexandru <cel Bun> şi Mircea <cel Bătrân>, domnii celor două ţări" [48]. Ştefan a continuat acţiunile care au avut drept rezultat consolidarea hotarului către Ţara Românească: a demantelat Chilia Veche şi a fortificat-o pe cea din stânga braţului fluviului şi a intrat în stăpânirea cetăţii muntene de la Crăciuna. Hotarul între cele două ţări a fost aşezat pe cursul râului Milcov, până la vărsarea lui în Putna [49], apoi pe Putna până la confluenţa cu Siretul şi pe cursul Siretului până la fluviul Dunărea [50]. Din timpul domniei lui Ştefan cel Mare şi până în secolul al XIX-lea hotarul dintre Ţara Românească şi Moldova a rămas în linii mari neschimbat.

Alte negocieri, cunoscute, pentru stabilirea acestui hotar au avut loc între domnii Matei Basarab şi Vasile Lupu, datorate probabil schimbărilor survenite în cursurile apelor de graniţă. Ambii domni au convenit ca hotarul să fie aşezat, potrivit izvoarelor istorice "pe unde a fost din veac" [51] dovedind statornicia acestuia.

O nouă cercetare a vechiului hotar dintre cele două ţări a avut loc în timpul domnilor Constantin Brâncoveanu şi Antioh Cantemir. În mai 1706, între cei doi s-a încheiat un tratat de bună vecinătate în care se stipula: "hotarul ţării pe unde a fost de veac, pe acolo trebuie să stea neclintit, iar Sireţelul de unde l-au mutat cineva din matca lui trebuie să-l dea iar pe unde a fost, iar de este vreo gâlceavă pentru mori, să se tocmescă ca să nu mai fie gâlceavă nici dinspre o parte, nici dinspre alta" [52]. Acest tratat nu se referă la tot hotarul, ci se ocupa doar de o parte contestată - aceea unde se produseseră modificări ale cursurilor apelor.

---

[39] Au fost avansate mai multe ipoteze care amplasau părţile tătăreşti pe litoralul basarabean dintre gurile Dunării şi Nistrului, în sudul Moldovei lângă cetatea Chilia, pe cursul inferior al Siretului. Pentru aceste opinii vezi: P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, p. 275-279; Radu Constantinescu, *Consideraţii asupra limitelor cronologice şi teritoriale ale stăpânirii lui Mircea cel Bătrân*, în "Revista Arhivelor", 1986, nr. 3, p. 283; Virgil Ciocâltan, *"Către părţile tătăreşti"*, în "Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie *A. D. Xenopol*, Iaşi, XXIV, 1987, 2, p. 349-355; Idem, *Chilia în primul sfert al secolului al XV-lea*, p. 2091-2096; Ştefan Andreescu, *Din istoria Mării Negre (genovezi, români şi tătari în spaţiul pontic în secolele XIV-XVII)*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 9-58.

[40] Radu Rosetti, general, *Graniţele moldovei pe vremea lui Ştefan cel Mare*, în "Anuarul Academiei Române. Memoriile Secţiunii Istorice", seria III, tom. XV, 1933, p. 86.

[41] *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 307.

[42] *Ibidem*, p. 308.

[43] Ştefan Andreescu, *op. cit.*, p. 39.

[44] *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 366-367.

[45] *Ibidem*, p. 373.

[46] *Ibidem*.

[47] C. Constantinescu Mirceşti, Ion Dragomirescu, *Contribuţii cu privire la cunoaşterea hotarului dintre Moldova şi Ţara Românească de la întemeiera Principatelor până la Unire*, în "Studii şi articole de istorie" 1964, nr. 6, p. 66.

[48] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. II, Bucureşti, 1913, p. 335; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 276. Ştefan Andreescu, *op. cit.*, p. 47.

[49] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 277; Cristofor S. Mironescu, *Hotarul dintre Moldova şi Muntenia*, în "Anuar de Geografie şi Antropogeografie", an. II (1910-1911), p. 105.

[50] Virgil Ciocâltan, *„Către părţile tătăreşti"...*, p. 353; N. Stoicescu, *Organizarea statului Ţara Românească în vremea domniei lui Mircea cel Mare*, în "Revista de Istorie", tom. 39, 1986, nr. 7, p. 626.

[51] N. Iorga, *Documente geografice*, extras din "Buletinul Geografic", IV, 1899, Bucureşti, p. 7.

[52] A.N.I.C., Col. Doc. Istorice, LXXIV/35; C. Constantinescu Mirceşti, Ion Dragomirescu, *op. cit.*, p. 69.

La cererea călugărilor mănăstirii Măxineni, din Țara Românească, adresată domnului Moldovei, în anul 1708, pentru a li se permite să îndepărteze cursul râului Siret, hotar între cele două țări "care surpă malul și-l ponorește", domnul, împreună cu "tot sfatul nostru" [53], este de acord cu modificarea hotarului, în defavoarea Moldovei, fără concedări sau obligații.

Câțiva ani mai târziu, la 12 decembrie 1726, Nicolae Mavrocordat scria domnului Moldovei, Grigore Ghica, despre certuri pentru hotare ivite între supușii lor. Scrisoarea dovedește astăzi modul cum erau reglementate disputele privind marginile de țară schimbate câteodată de apele învolburate: "și vechea datină între cele două domnii, când apele ies din patul lor, e aceasta: să se păzească drept hotar întreaga matcă a apei și să-și hotărnicească cei de amândouă părțile moșiile lor" [54].

În partea estică, limita Dunării a fost depășită în timpul unui domn destoinic și puternic, în persoana lui Mircea cel Bătrân. La 4 septembrie 1389, domnul se declara stăpân "al părților Podunaviei" [55], iar în anii 1404-1406 era stăpân asupra cetății Dârstorului[56] și asupra locurilor dintre Dunăre și mare, pierdute de creștini în favoarea turcilor otomani [57]. Nevoia de a apăra comerțul dunărean al țării și legăturile economice cu Dobrogea și Marea Neagră l-a determinat pe domn să facă din această parte de țară o pavăză în calea expansiunii turcești. Extinderea autorității domnului Mircea cel Bătrân în Dobrogea a fost însoțită de apariția în documentele Țării Românești a unor dregătorii atribuite celor care administrau aceste regiuni ale statului [58]. Pe perioada domniei fiului acestuia Mihail I (1418-1420) și după aceea, Dobrogea a fost cucerită de turci [59] și scoasă de sub administrația domnilor români pentru o perioadă care s-a întins timp de mai multe secole.

La sud, fluviul Dunărea a servit Țării Românești drept graniță naturală, hotarul fiind relativ ușor de apărat împotriva dușmanilor. Larga fâșie a regiunii inundabile ce însoțea fluviul, acoperită de bălți, mlaștini și vegetație sălbatică era un obstacol serios pentru cei ce nu cunoșteau locurile de trecere și acces. Cu toate acestea, hotarul din sud nu a urmat în permanență cursul fluviului.

La începutul secolului al XV-lea, la marginea dunăreană a țării au fost impuse raialele turcești Turnu și Giurgiu pentru ca la mijlocul secolului următor turcii să creeze și raiaua Brăilei. Hotarele acestora cu țara au fost stabilite prin acte impuse de Poarta Otomană, nerespectate însă în timp. Din rândul celor cunoscute, amintim firmanul sultanului Murat al III-lea, din 8 mai 1578 [60]. Deși acest firman prevedea limitele raialelor Giurgiu și Turnu, hotarele acestora către țară au fost sistematic încălcate. Interesantă este aprecierea făcută de domnul Mihai Viteazul pentru necazurile pricinuite țării și locuitorilor săi de către turci: "colo turci, pustiind satele, târgurile și orașele, răpind turmele, prădând pretutindeni și ducând pe bieții oameni de rând ca vitele în captivitatea cea mai crâncenă..." [61], pentru a înțelege rolul negativ pe care l-au avut raialele turcești. Acestea au ajuns să stăpânească multe sate, cea mai întinsă din spațiul Țării Românești fiind raiaua Brăilei [62]. Abuzurile turcești au determinat numeroase reacții ale domnilor țării, finalizate uneori cu hotărniciri oficiale. Astfel, în anul 1671, în timpul domniei lui Antonie din Popești, în urma unor plângeri argumentate adresate Porții, a fost stabilit hotarul sudic al țării, de la Orșova până la Brăila [63].

Peste două decenii, la 2 februarie 1695, a fost întocmită o nouă hotarnică a raialei Brăila către Țara Românească [64], dar cotropirile turcești n-au încetat în perioada următoare. Ele s-au accentuat în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino (1714-1715) încât un cronicar contemporan consemna: "întra turcii brăileni cu hotaru în țară de lua pământ mult și din toate hotarele, din toate satele după margine, până aproape de orașul Floci" [65]. Domnul a trimis la Poartă o delegație în această problemă care a determinat "multă gâlceavă, însă în cea după urmă au biruit boierii țării cu dreptatea ce au avut și au luat hogetu de la cadiiu, scriindu-se hotarele cele vechi ca să fie iar pe acolea și carte au scris" [66].

Încălcările de hotare au continuat și în timpul domnilor Nicolaie și Ioan Mavrocordat astfel încât o cronică arată: "turcii brăileni și dârstorenii trecuse hotarăle țării care le ținea țara d-început și să tindea brăilenii până la orașul Flocii, pe baltă în sus și despre Râmnic și Buzău să tindea până în apa Buzăului, de

---

[53] Gh. T. Ionescu, *O modificare de hotar între Moldova și Țara Românească la 1708*, în "Analele Universității București", Istorie, XX, 1971, nr. 2, p. 134.

[54] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. IV, București, 1878, doc. DCCCLXXX, p. 903.

[55] *D.R.H., B*, vol. I, doc 10, p. 29.

[56] *Ibidem*, doc. 28, p. 64.

[57] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 258.

[58] *D.R.H., B.*, vol. I, doc. 28, p. 65. Domnul adresa, în <1404-1406>, o poruncă către chefalia din Dârstor.

[59] *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 305.

[60] H. Dj. Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*, în "Revista Arhivelor", 1942, nr. 1, p.17-18.

[61] *Mihai Viteazul în conștiința europennă. Documente externe*, vol. I, p. 662.

[62] În timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782) raiaua Brăilei cuprindea un număr de 55 de sate și ciftlik-uri, iar raiaua Giurgiu un număr de 25 de sate și ciftlik-uri: Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 57, 63.

[63] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 92-99.

[64] Ilie Corfus, *Hotarele raialei Brăila la 1695*, în "Revista istorică română", XV, 1945, p. 335-342.

[65] *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717* , p. 124.

[66] *Ibidem*, p. 124.

stăpânea pământul şi satele şi pusease subaşi prin sate şi scaune pe baltă…iar dârstorenii s-au tins de au luat toate bălţile de la Oraş (Floci) în sus până la Greaca (judeţul Vlaşca) şi între bălţi pe unde iaste uscatul făcuse tot sate turceşti cu subaşi" [67]. Hotarul sudic a fost restabilit în timpul celei de-a doua domnii a lui Nicolae Mavrocordat (1719-1730) care, potrivit cronicii "au adus poruncă de la împărăţie ca să-şi ridice stăpânirea după pământul Ţării Româneşti şi să ţie numai până în hotarele cele bătrâne ce au ţinut cei de mult" [68].

Mărturiile de mai sus evidenţiază faptul că modoficările survenite la hotare au influenţat administraţia localităţilor situate la marginile ţării. Stăpânirile străine asupra unor teritorii de la hotarele ţării, mai mici sau mai mari, au determinat atât schimbări ale teritoriilor judeţelor apropiate cât şi ale slujbaşilor puşi de domni să asigure paza şi administrarea lor.

---

[67] Radu Popescu vornicul, *op. cit.*, p. 249. Autorul cunoştea bine situaţia hotarelor deoarece făcuse parte, în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino, din delegaţia trimisă să restabilească hotarele către raiaua Brăilei: în *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*, p. 124-125.

[68] Radu Popescu vornicul, *op. cit.*, p. 250.

CAPITOLUL V.

EVOLUŢIA JUDEŢELOR ŢĂRII ROMÂNEŞTI PÂNĂ LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVII - LEA

În perioada medievală, în Ţara Românescă erau cunoscute două regiuni: Oltenia şi Muntenia, mărginite în nord de Munţii Carpaţi şi în sud de fluviul Dunărea. Oltenia, amintită într-un document încă din 1437 [1], era cuprinsă între râurile Olt la est şi Cerna la vest, şi constituia conform unei mărturii contemporane vremurilor "o provincie cât jumătate din ţară" [2]. Muntenia se întindea între râul Olt la vest, fluviul Dunărea în est şi Ţara Moldovei la nord-est.

În actele din secolele XIV-XVI, judeţele Ţării Româneşti sunt menţionate foarte rar şi numai în legătură cu stabilirea unor dări în natură pe care locuitorii trebuiau să le dea domniei sau altor stăpâni. Nu se poate arăta precis momentul apariţiei şi dispariţiei unuia sau altuia dintre judeţele prezente în izvoarele documentare. Ele pot fi cu mult mai vechi decât semnalarea documentară sau pot fi întâlnite mai târziu, după ce dispăruseră. Un nume înrădăcinat în conştiinţa oamenilor putea să dispară greu, iar o cunoaştere rapidă a realităţilor locale într-un spaţiu destul de întins este greu de conceput pentru acele vremuri. Puţinele documente păstrate din spaţiul de la sud de Carpaţi, mai ales pentru perioada de început a statului, îngreunează cercetarea.

Majoritatea actelor din acele timpuri relevă relaţiile juridice în care erau implicaţi oamenii în calitate de stăpâni asupra diverselor bunuri materiale. Schimbările dese ale domnitorilor îi obligau pe unii stăpâni de bunuri, funciare în special, care nu aveau un statut juridic clar asupra acestora, să apeleze la clemenţa domniei. După cercetări la faţa locului şi apoi în divanul domnesc se întocmeau acte noi, în majoritatea cazurilor după cele vechi prezentate drept probe juridice. Slujbaşii cancelariei domneşti copiau, de cele mai multe ori, documentele vechi aşa cum erau şi actualizau doar datele despre stăpâni şi despre cei ce aveau puterea de a le valida. Nu se ţinea seama de unitatea administrativă unde se aflau moşiile sau satele, dacă aceasta mai exista sau dacă i se schimbase numele. Acest fapt este de înţeles, deoarece în vremurile de atunci slujbaşii cancelariilor domneşti nu puteau cunoaşte toate realităţile în materie de administraţie, raportate la întreg cuprinsul ţării. Practica de reînnoire a actelor de danii, vânzări, schimburi, moşteniri, a scutirilor de dări sau privilegii din vechile înscrisuri pierdute, distruse sau ilizibile, creează de asemenea neajunsuri. Satele care făceau parte dintr-un judeţ sau altul, menţionate într-un act "vechi şi înnegrit", au fost recopiate aproape identic în actele noi, de multe ori întocmite la mare distanţă în timp, când judeţul respectiv nu mai exista.

Studiul documentelor cunoscute până la mijlocul secolului al XVII-lea ne oferă posibilitatea unei evaluări de ansamblu asupra numărului judeţelor care alcătuiau Ţara Româneascǎ. Până la 1650, în spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre au fost menţionate documentar un număr de **23** de formaţiuni administrative numite judeţe. După amplasarea în spaţiul fizico-geografic, acestea pot fi împărţite în două grupe: una cuprinde judeţele care mărgineau zona sudică a Munţilor Carpaţi şi care înglobau în teritoriul lor forme variate de relief: munţi, podişuri, dealuri şi câmpii. În această grupă intră de la vest la est judeţele: Motru, Mehedinţi, Jaleş, Gorj, Gilort, Vâlcea, Argeş, Muşcel, Pădureţ, Dâmboviţa, Prahova, Saac, Buzău şi Râmnicu-Sărat. A doua grupă o constituie judeţele care mărgineau nordul fluviului Dunărea şi aveau în teritoriul lor, cu preponderenţă, zone de câmpie. Ele erau amplasate în sudul judeţelor din prima grupă şi erau, de la vest la est, următoarele: Judeţul de Baltă, Dolj, Romanaţi, Olt, Teleorman, Vlaşca, Ilfov, Ialomiţa şi Brăila.

Statul medieval Ţara Românească a cuprins în mod constant un număr de 16-17 judeţe grupate teritorial astfel: 5 în Oltenia, conduse de dregători şi slujbaşi subordonaţi direct marelui ban şi 11-12 în Muntenia, conduse de subordonaţi marelui vornic. La baza acestor împărţiri au stat criterii geografice, economice, militare şi poate şi cele legate de stăpânii unor teritorii dintr-o zonă sau alta. Izvoarele istorice din secolele XVII-XVIII amintesc numărul constant de judeţe care alcătuia administraţia ţării. Un anonim olandez nota în anul 1687 că Ţara Românească era împărţită "în 17 judeţe deosebite" [3], realitate întărită un an mai târziu şi de austriacul Federico Veterani [4]. Condica de venituri şi cheltuieli a visteriei, întocmită pe parcursul a 12 ani (1694-1704) în cancelaria visteriei domnului Constantin Brâncovenu, indică cuantumul birurilor şi dărilor percepute de domnie din cele 17 judeţe care compuneau ţara [5]. Acelaşi număr de judeţe înregistrează stolnicul Constantin Cantacuzino în harta din anul 1700 [6] şi un călător englez ce a trecut pe aici în anul 1702 [7].

---

[1] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 78, p. 141.

[2] Franco Sivori, *op. cit.*, în *Călători străini...* , vol. III, p. 14.

[3] *Relaţie anonimă olandeză*, în *Călători străini...*, vol. VII, p. 521.

[4] Federico Veterani, *Relaţie despre Ţara Românească*, în *Călători străini...*, vol VII, p. 476.

[5] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 1-740.

[6] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino*, p. 13.

[7] Edmund Chishull, *Călătoria în Ţara Românească şi Transilvania*, în *Călători străini...*, vol. VIII, p. 202.

Primele judeţe au apărut pe văile superioare ale râurilor din zona de munte a Olteniei. Aici existau la sfârşitul secolului al XIV-lea două judeţe: Jaleş, semnalat documentar la 3 octombrie 1385 [8] şi Vâlcea, menţionat la 8 ianuarie 1392 [9]. La începutul secolului al XV-lea, în spaţiul oltean sunt indicate documentar trei judeţe: Gorj (1406), Motru (1415) şi Judeţul de Baltă (1428), iar în Muntenia judeţul Argeş (1423). În a doua jumătate a secolului al XV-lea sunt semnalate pe tot cuprinsul ţării încă opt judeţe: Teleorman (1541), Ilfov (1482), Prahova (1482), Mehedinţi (1483), Brăila (1487), Vlaşca, Pădureţ (1498) şi Olt (1500). În acelaşi timp, au dispărut pentru totdeauna din administraţia ţării judeţele Jaleş, Motru şi Judeţul de Baltă.

În secolul următor sunt amintite unele judeţe a căror apariţie o considerăm cu mult mai veche decât prima lor semnalare documentară. Este vorba de judeţele Romanaţi (1501), Gilort (1502), Buzău (1515), Dâmboviţa (1520), Dolj (1534), Muşcel (1536), Râmnicu Sărat, Saac (1543) şi Ialomiţa (1575). Tot în acest secol a fost înlocuit şi a dispărut din administraţia ţării judeţul Gilort. Din motive economice, militare şi fiscale au fost desfiinţate de domnie, la începutul secolului al XVII-lea, judeţele Pădureţi şi Brăila, pe teritoriul ţării rămânând următoarele judeţe: Argeş, Buăzu, Dâmboviţa, Dolj, Gorj, Ialomiţa, Ilfov, Mehedinţi, Muşcel, Olt, Prahova, Râmnicul Sărat şi Brăila, Romanaţi, Saac, Teleorman, Vâlcea şi Vlaşca.

Pe parcursul celor patru secole, judeţele au evoluat şi din punct de vedere al teritoriului geografic ocupat. La începutul statului, judeţele erau multe la număr (23 de judeţe), dar unele dintre ele se întindeau într-un spaţiu geografic mic, de multe ori limitat doar la valea sau bazinul hidrografic al unui râu de munte. Este cazul judeţelor Jaleş, Motru, şi Gilort. La mijlocul secolului al XVII-lea, judeţele existente ocupau suprafeţe mult mai întinse. În Oltenia unele judeţe vechi şi de dimensiuni mici au fost incluse în judeţele vecine, tot atât de vechi sau mai noi: Motru a fost înglobat în judeţul Mehedinţi, care a preluat şi o parte din vechiul Judeţ de Baltă. Gorjul a inclus în teritoriul său judeţele Jaleş şi Gilort, iar Doljul a preluat o parte din Judeţul de Baltă.

Dispariţia unor judeţe în Muntenia a fost mai târzie dar a fost determinată de aceleaşi cauze ca şi în Oltenia. Tendinţele expansioniste străine asupra teritoriului românesc au cauzat desfiinţarea judeţului Brăila, la fel cum s-a întâmplat în trecut cu judeţele Motru şi de Baltă. Intervenţiilor străine în spaţiul românesc trebuie să le adăugăm decăderea din punct de vedere economic a unor formaţiuni administrative pe teritoriul cărora nu se mai desfăşurau activităţi economice rentabile populaţiei şi fiscalităţii statului. Menţionăm cazul judeţului Pădureţ, care a fost integrat judeţului Muşcel, având aceeaşi soartă ca şi vechile judeţe oltene, Jaleş şi Gilort. Acelaşi fenomen s-a repetat în perioada modernă determinând desfiinţarea vechiului judeţ Saac (Săcuieni), iar teritoriul şi localităţile care îl compuneau au fost repartizate judeţelor vecine [10].

Judeţele erau alcătuite din sate şi aşezări urbane şi se constituiau în unităţi administrativ-teritoriale capabile să sprijine material şi fiscal instituţii importante în stat: domnia, armata, biserica. Printre conducătorii ţării care s-au ocupat de organizarea administraţiei ţării s-a numărat Basarab I. Învingător în acţiunile îndreptate împotriva tendinţelor acaparatoare ale regilor maghiari în nord-vest, "marele voievod" s-a remarcat prin victorii militare şi diplomatice şi în estul ţării [11]. Pentru a putea guverna, Basarab I şi-a organizat ţara şi supuşii. Considerăm că acest domn a fost primul care a luat măsuri de organizare a capacităţilor economice, militare, administrative şi fiscale ale ţării. Domnul a creat puncte strategice în vechile locuri de rezistenţă în faţa duşmanilor, care erau totodată şi reşedinţe ale unor conducători locali. Acestea prezentau importanţă strategică în observarea căilor de pătrundere a duşmanilor, de apărare a principalelor drumuri comerciale şi ale locurilor de popas, constituiau locuri de colectare a vămilor, birurilor şi dărilor cuvenite domniei şi erau în acelaşi timp scaune de judecată pentru supuşi.

Cei care au adus îmbunătăţiri şi modificări în organizarea administarativă a ţării au fost acei domnii care, fie au fost nevoiţi să renunţe la anumite teritorii preluate abuziv sau să le reintegreze ţării pe cele reprimite de la vecinii expansionişti, fie au beneficiat de domnii stabile şi de lungă durată care le-au permis să-şi gospodărească mai bine supuşii şi veniturile.

Din categoria primilor domni amintim pe domnul Vlad Călugărul, care a preluat definitiv Banatul de Severin de la unguri, continuat în acţiunile sale de fiul său, domnul Radu cel Mare. Domnul Leon Tomşa a fost nevoit însă, sub presiuni turce, să accepte pierderile teritoriale din jurul oraşului Brăila şi să ia măsuri pentru reorganizarea administrativă a acestei părţi estice a ţarii sale.

Din a doua categorie face parte domnul Mircea cel Bătrân care, pentru a putea face faţă pericolului turcesc, a desfăşurat o intensă activitate de organizare a principalelor instituţii în stat: sfatul domnesc, armata, administraţia, fiscalitatea. Acţiunile sale s-au sprijinit pe o politică economică, militară şi pe o activitate diplomatică abil desfăşurată, în plan local şi internaţional, menite să-şi consolideze ţara, toate având la bază puterea credinţei şi sprijinul bisericii.

Domnul Matei Basarab a preluat o parte din politica înaintaşilor săi şi a organizat ţara adaptând capacitatea economică, militară şi demografică în scopul păstrării independenţei. Domnul a realizat un nou recensământ al populaţiei, având drept rezultat înscrierea la darea ţării a tuturor locuitorilor şi a reorganizat

---

[8] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 7.

[9] *Ibidem*, doc. 17.

[10] Judeţul Saac a fost desfiinţat din administraţia ţării în anul 1845.

[11] *Istoria Românilor*, vol. III, p. 591.

sistemul de impunere, percepere şi constrângere. A fost fixată o bază de calcul pentru toate dările de repartiţie, care odată stabilite au fost distribuite pe judeţe, sate şi gospodării după averea contribuabililor [12]. Alte măsuri i-au silit pe săteni să răspundă solidar de plata birurilor, în cazul fugii acestora la plată fiind obligaţi stăpânii satelor, cei ce percepeau sau arendau birurile şi cei care asigurau paza hotarelor [13]. Deşi măsurile sale au sporit fiscalitatea, în ţară a fost introdusă mai multă ordine, iar multe acte emise în timpul său au precizată în ele apartenenţa satelor la o diviziune administrativă sau alta. Demersurile domnului în plan economic, fiscal, administrativ, militar au dus la obţinerea puterii economice necesare satisfacerii pretenţiilor crescânde ale Porţii Otomane, la mărirea capacităţii de apărare a hotarelor, la menţinerea legalităţii în rândul supuşilor şi nu în ultimul rând, la dezvoltarea culturii şi artei pe cuprinsul ţării [14].

Judeţele aveau, către mijlocul secolului a XVII-lea, o suprafaţă relativ constantă şi destul de întinsă. Satele care alcătuiau judeţele erau compuse dintr-un număr relativ mic de case, dar suprafaţa pe care locuitorii o administrau era mai mare, hotarele lor întinzându-se de obicei până la limitele impuse de bariere naturale: culmi de munţi şi dealuri, movile, maluri de ape, margini de păduri, mlaştini etc. Mulţi dintre locuitorii ţării erau obligaţi faţă de domnie numai la plata birului. Ei erau dependenţi de marii stăpâni pe moşiile cărora îşi aveau gospodăria, care erau, de regulă, mari familii de boieri şi lăcaşuri de cult. În această perioadă nu s-a simţit nevoia de împărţire a judeţelor în subunităţi mai mici, deoarece numărul populaţiei şi implicit al impozanţilor era destul de mic.

De la administraţia domnească ambulantă, din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân [15], s-a ajuns la un aparat admintrativ destul de complex, care se baza în timpul domnului Matei Basarab pe "legea ţării" [16]. La mijlocul secolului al XVII-lea în judeţe îşi desfăşurau activitatea o mulţime de slujbaşi care asigurau administraţia locală: înregistrau locuitorii pe sate şi judeţe, ţineau evidenţa schimbărilor de domiciliu, împărţeau cuantumul dărilor, percepeau dările după puterea de plată a contribuabililor, asigurau transportul şi securitatea acestora etc. Tot ei răspundeau de ordinea internă în localităţile rurale şi urbane, împărţeau actul de justiţie în plan local şi asigurau paza hotarelor în faţa primejdiilor externe.

Pentru a înţelege modul cum a evoluat administraţia ţării este nevoie să parcurgem evoluţia fiecărei unităţi teritorial-administrative.

---

[12] Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, p. 36-94; Nicolae Veniamin, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Bucureşti, Ed. Sport-Turism, 1982, p. 62.
[13] *Ibidem*, p. 63-64.
[14] Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, p. 214-217.
[15] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, p. 147.
[16] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 76-79.

1. JUDEȚUL JALEȘ

În spațiul românesc de la sud-vest de Carpați, vechiul județ Jaleș este primul semnalat în documentele vremii. El apare pentru prima oară în hrisovul din 3 octombrie 1385 prin care domnul Dan I întărea mănăstirii Tismana vechile moșii, dăruindu-i și un mertic anual de "400 de găleți de grâu din județul Jaleșului". Domnul menționa pe lângă producția de grâu și venitul obținut din cultivarea pomilor fructiferi într-o localitate situată pe teritoriul județului: "și pe râul Jaleș, la Dăbăcești, nucii, copacii toți" [1]. Județul Jaleș este menționat apoi în încă opt documente, emise între anii 1385-1444, în care sunt întărite sau dăruite moșii și privilegii mănăstirilor Tismana și Vodița de către domnii Mircea cel Bătrân, Dan al II-lea și Vlad Dracul [2].

Alături de localitatea amintită, Dăbăcești, documentele semnalează câteva din satele care compuneau vechiul județ. La 5 august 1424, domnul Dan al II-lea dăruia mănăstirii Tismana satele "Ploștăna și Leurda și Cireșelul și Turcinești" [3]. Despre acestea aflăm că aparțineau de județul Jaleș din diploma regelui Ungariei, Sigismund, din 28 octombrie <1428>. Satelor enumerate mai sus le sunt adăugate prin acest înscris "și pe Jaleș, Arcani și Tamașiști și Balești și Rasov" [4].

În baza acestor documente putem preciza câteva din satele care au alcătuit vechiul județ. Pe valea râului Jaleș se află încă și astăzi, în județul Gorj, satele *Arcani, Rasova* și *Tămășești.* Satul *Dăbăcești* se numește astăzi Runcu. Pe râul Jiu, al cărui curs este arătat de documente ca fiind situat cu câțiva kilometri mai la vest decât cel de astăzi, între localitățile Târgu Jiu și Șoimănești se află în partea dreaptă, satul *Bălești.* Județului Jaleș i se adăugau, cu siguranță, satele din preajmă: *Ceauri* (astăzi integrat în comuna Bălești), *Ungureni* și *Dușăști* [5] (ambele dispărute). Satele *Leurda* și *Ploștina* există și în zilele noastre în apropierea orașului Motru, localitate în care au fost înglobate cu timpul satele *Cireșelul* și *Turcinești.*

Ocupând suprafața nord-vestică a județului Gorj din secolul al XVI-lea [6], județul Jaleș cuprindea, în secolele XIV-XV, valea râului cu același nume [7], dar și importante zone din jur. Județul se întindea, în nord-vest, de la izvoarele râului Tismana și în est până în apropierea orașului Târgu Jiu. Hotarele județului ajungeau la vest până la cumpăna apelor dintre râurile Motru și Jiu, la extremitatea sa sud-vestică până în apropierea râului Motru, lângă localitățile Ploștina și Leurda [8], iar la sud-est până la confluența râului Jilțul Mare cu râul Jiu.

Județul se învecina, la mijlocul secolului al XV-lea, la nord-vest cu Transilvania, la est cu județul Jiul de Sus și la sud-vest cu județul Motru. Acestui județ i-au aparținut probabil vechile sate semnalate în documentele din secolul al XIV-lea - începutul secolului al XVI-lea și localizate în spațiul arătat mai sus,[9].

Județul Jaleș și-a luat numele de la râul Jaleș, un subafluent al Sohodolului, care la rândul său este afluent al râului Bistrița ce se varsă în râul Tismana [10]. Pe valea râurilor Jiu, Jaleș și a celorlalte ape curgătoare din zona muntoasă a nord-vestului Olteniei, exista acea *Terra Lytuoy* condusă de voievodul Litovoi, amintită în *Diploma Cavalerilor Ioaniți* din anul 1247 [11]. În aceiași zonă sunt regăsiți mai târziu urmașii acestuia, Litovoi II și fratele său Bărbat [12], conducători ai unei formațiuni românești ce cuprindea regiuni de pe ambele versante ale Carpaților. Acestor voievozi și urmașilor lor le-a aparținut vremelnic, până în jurul anului 1400 când a fost luată de regalitatea maghiară, partea sudică a Țării Hațegului, cu care se făcea legătura prin pasul Vâlcan [13].

Voievozii, care aveau curți-reședință în această zonă montană, l-au sprijinit pe Basarab I în lupta pentru respingerea pretențiilor suverane ale regalității maghiare de la începutul secolului al XIV-lea. Sprijinul militar și material a putut fi realizat doar în condițiile prezenței unui aparat administrativ local, constituit din slujbași care îndeplineau cerințele unei autorități exercitate asupra supușilor liberi sau aserviți din teritoriu.

---

[1] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 7, p. 21.

[2] Mănăstirea Vodița, aflată în apropiere de localitatea Bahna, comuna Ilovița, județul Mehedinți, a dispărut pe la sfârșitul secolului al XV-lea.

[3] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 53, p. 106.

[4] *Ibidem,* doc. 62, p. 121.

[5] Cele trei sate apar în hrisovul lui Mircea cel Bătrân din <1400 - 1418>, fără a li se preciza județul: *Ibidem,* doc. 22, p. 54. În anul <1428>, ele sunt situate "pe Jiu" : *Ibidem,* doc. 62, p. 121).

[6] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pământul Țării Românești,* ediție îngrijită de Grigore Brâncuși, București, Ed. Minerva, 1984, p. 396.

[7] În accepțiunea lui Hasdeu, numele Jaleș definește un râuleț care se află în apropierea râului mai mare Jiu: *Ibidem,* p. 395.

[8] Const. C. Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească,* p. 5.

[9] Vezi anexa 1: harta cu județele dispărute din Oltenia.

[10] Const. C. Giurescu, *Vechile noastre județe,* p. 155; *Istoria Românilor,* vol. I, p. 279.

[11] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 1, p. 4.

[12] *Idem, D,* vol. I, doc. 13-14, p. 30-35; N. Iorga, *Cea mai veche ctitorie de nemeși români din Ardeal (1408-1409),* în "Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice", seria III, tom. VI, București, 1926, p. 2-3.

[13] Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc,* p. VI; Ion Donat, *Hotarele Olteniei,* p. 226; Ana Toșa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică* , p. 187.

Județul a avut o vreme reședința la Dăbăcești [14], iar mai târziu la Tismana, unde între anii <1454-1456>[15] a fost reședința banilor olteni retrași aici din Severinul ocupat de maghiari. Pe parcursul câtorva decenii localitatea a ajuns să fie un mic oraș, aici fiind probabil reședința celor care conduceau lupta pentru îndepărtarea pericolului maghiar. La 3 septembrie 1491, localitatea Tismana era menționată ca oraș în hrisovul domnului Vlad Călugărul care poruncea celor ce țineau de mănăstirea cu același nume "să se adune în oraș în Tismana" [16].

Ultima mențiune a județului Jaleș este în actul din anul 1444, emis în cancelaria voievodului Transilvaniei, Iancu de Hunedoara[17]. Județul a mai existat, probabil, până către sfârșitul secolului al XV-lea, când a fost înglobat în județul vecin Gorj.

Satele din zonele de munte au fost favorizate de factorii naturali împotriva marilor invazii și distrugerilor provocate de războaie. Până la apariția și consolidarea statului medieval, văile apelor montane și submontane au asigurat protecție locuitorilor și condiții prielnice pentru dezvoltarea relațiilor economice. Izolarea naturală, atât de benefică înainte de întemeierea statului și la începuturile existenței acestuia, a devenit o piedică în condițiile dezvoltării economiei de schimb. Puterea economică și rolul vechilor formațiuni administrative din văile munților a scăzut, cu precădere a acelora care nu asigurau pe teritoriul lor o rețea de drumuri care să garanteze activități comerciale intense, în care să fie valorificate atât produsele interne cât și cele aduse din străinătate.

---

[14] N. Gh. Dinculescu, *Vechi împărțiri administrative*, p. 172; Vasile Cărăbiș, *Sate de moșneni din Valea Jaleșului*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1976, p. 14; Al. Ștefulescu, *op. cit.*, p. 249.

[15] *D.R.H., D*, vol. I, doc. 324, p. 443; vezi și I. C. Filitti, *Banatul, Oltenia și Craioveștii*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1929, p. 19.

[16] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 228, p. 366..

[17] *Ibidem*, doc. 97, p. 170.

2. JUDEȚUL VÂLCEA

Numele județului, după părerile lui B. P. Hașdeu și a lui A. D. Xenopol, ar fi fost dat de locuitori, datorită numeroaselor vălcele aflate prin părțile locului, cuvântul *vâlcea* fiind diminutivul de la *vălcea* [1]. Const. C. Giurescu considera că numele este o moștenire din vremea conlocuirii cu slavii, deoarece *vâlcea* ar fi adjectivul provenit din bulgarul *Вулкъ* (*vulcu - lup*) ce ar semnifica "ținutul sau țara lupilor" [2] sau "pui de lup"[3]. Nicolae Iorga și Ion Donat considerau că numele ar aminti de un vechi jude sau cneaz, poate pe Farcaș, menționat în *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, din anul 1247, întrucât *Vâlcea* și *Farcaș* au în slavonă și maghiară același înțeles: *Lupul* [4].

Cnezatul lui Farcaș a fost o realitate istorică, iar în zona de munte a existat un Vâlcea care avea, cu siguranță, o reședință amplasată într-un loc prielnic ce putea fi la Râmnic [5]. Numele slav Vâlcea, al cneazului sau al "țării" de la care și-a luat denumirea județul arată vechimea acestei formațiuni teritoriale.

Județul Vâlcea este menționat pentru prima dată, la 8 ianuarie <1392>, în hrisovul de danie făcut de Mircea cel Bătrân mănăstirii Cozia unde se specifica: "în județul Vâlcea pe fiecare an să-și adune însăși călugării albinăritul" [6]. Județul mai apare în documente abia la 15 iulie 1475, când domnul Basarab cel Bătrân reîntărea aceleiași mănăstiri "găletăritul din județul Vâlcea" [7].

Semnalat documentar printre primele județe, Vâlcea a cunoscut în evul mediu o pronunțată stabilitate social-politică și economico-teritorială. Viața județului a gravitat în jurul localității Râmnic, amplastă la vadul Oltului din zona submontană. Aici a fost reședința conducătorilor județului chiar de la început, așezarea fiind menționată în documente în anul 1383 [8]. Râmnicul a fost un târg important încă din primele momente de existență a statului Țara Românească. În anul 1389, Mircea cel Bătrân întărea ctitoriei sale Cozia niște moșii și specifica că actul de danie a fost scris " în orașul domniei mele numit Râmnic"[9]. Localitatea și-a păstrat statutul de centru administrativ pe tot parcursul evului mediu polarizând o intensă activitate economică și cultural-spirituală. Așezarea geografică favorabilă a orașului și activitatea economică dinamică de aici au determinat domnia să înființeze o episcopie, pe la <1532-1535>, considerată de unii istorici drept continuatoare a vechii mitropolii de la Severin [10].

Întregul județ a cunoscut o dezvoltare economică puternică datorită bogățiilor naturale ale solului și subsolului și a drumurilor comerciale și pastorale ce-l străbăteau de la un capăt la altul. Cel mai important era drumul muntelui, care asigura legătura cu Transilvania pe valea Oltului sau pe calea mai ușoară prin trecătorile de pe teritoriul județului vecin, Argeș. Valea Oltului, străbătută în anotimpurile prielnice numai cu calul, a devenit accesibilă pentru transportul cu carele după ce a fost "modernizată" în timpul stăpânirii habsburgice în Oltenia. Drumul urma, spre sud, cursul râului Olt până lîngă Slatina și apoi se îndrepta spre vadurile Dunării pe două căi principale: una prin Craiova spre Calafat și Severin și alta spre vadurile de la Turnu, Zimnicea și chiar Giurgiu. Drumul și variantele sale erau cunoscute sub numele de *Drumul sării*, datorită sării de calitate deosebită care era transportată de la exploatările aflate la Ocnele Mari, pentru nevoile țării și pentru exportul pe piața balcanică [11].

Orașul Râmnic era condus de un județ și de 12 pârgari care apar menționați nominal într-un act din 26 septembrie 1485 [12]. Conducerea orașului își exercita autoritatea și asupra satelor limitrofe, situate în dreapta Oltului. Dintre satele aflate sub jurisdicția orășenilor amintim: Bogdănești, Brădățeni, Bujoreni, Lunciani, Olteni, Seaca, Ulița [13], Hinătești, Licura, Soaș, și Troianul. Satul Ulița, menționat drept "Ulița de la Râmnic" în documentul de la 1392 [14], apare în anul 1539 ca parte componentă a orașului: "Ulița din Râmnic" [15], demonstrând extinderea treptată a localității urbane.

---

[1] Dimitrie Frunzescu, *Dicționar Topografic și Statistic al României*, București, 1872, p. 506; B. P. Hasdeu *Etymologicum Magnum Romaniae*, ediție îngrijită de Grigore Brâncuși, București, Ed. Minerva, 1974, p. 40; A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. III, p. 471.

[2] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 280.

[3] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Ed. Academiei Române, 1963, p. 98.

[4] N. Iorga, *Farcaș-Vâlcea cneazul*, în "Revista Istorică", XV, 1929, p. 191-192; Ion Donat, *Date principale din istoria Olteniei*, p. 25.

[5] Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, p. 244.

[6] *D.R.H.*, *B*, vol. I, doc. 17, p. 44.

[7] *Ibidem*, doc. 150, p. 249.

[8] *Ibidem*, doc. 9, p. 27.

[9] *Ibidem*, doc. 10, p. 29.

[10] *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 252; Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, Ed. Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe, 1991, p. 267.

[11] Corneliu Tamaș, *Istoria Ocnelor Mari*, Rm. Vâlcea, Ed. Conphys, 1995, p. 70.

[12] *D.R.H.*, *B*, vol. I, doc. 196, p. 316.

[13] Ion Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească*, p. 115.

[14] *D.R.H.*, *B*, vol. I, doc. 17, p. 44.

[15] *Idem*, vol. IV, întocmit de Damaschin Mioc, București, Ed. Academiei Române, 1981, doc. 71, p. 95.

Un rol important în evoluţia economică a judeţului l-a avut şi localitatea Ocnele Mari. Aceasta a căpătat de timpuriu statutul de târg, iar aşezările din jur, ai căror locuitori erau antrenaţi în exploatarea sării din ocne, se aflau sub administraţia cămăraşilor domneşti.

Limitele judeţului se încadrau între râul Olt, care îl separa de judeţul Argeş la est şi valea râului Olteţ la vest. Cursul acestuia constituia, pe alocuri, graniţa cu judeţul vecin Gorj. La miazănoapte, hotarul judeţului pornea puţin mai sus de mănăstirea Cozia şi urma spre vest culmile Munţilor Căpăţânii, deoarece întreg bazinul hidrografic al râului Lotru aflat în nord ţinea din punct de vedere administrativ de judeţul Argeş. La sud, judeţul se învecina cu judeţul Romanaţi.

Dintre conducătorii judeţului Vâlcea amintim pe Oprea, pârcălab de la Râmnic, martor [16] şi chiar ispravnic [17] al unei porunci domneşti, consemnat în acte cu această dregătorie între anii 1501-1518, şi Fârtat, pârcălab de la Drăgăşani. Fârtat a pornit în ierarhia socială de la rangul de clucer, în anul 1526 [18], fiind menţionat ca dregător domnesc la 18 septembrie 1532 [19] şi ca vornic în anul 1543 [20]. În calitate de conducător al judeţului, el era judecător în pricinile care nu ţineau de domn sau de banul Olteniei. În anul 1543, după o poruncă domnească, vornicul Fârtat a condus hotărnicirea făcută de 24 de boieri pe teritoriul judeţului, la satul Pădureţi [21]. Pentru devotamentul său, domnii i-a dăruit şi întărit multe sate despre care se aprecia că au fost "dobândite cu dreaptă şi credincioasă slujbă către domnia mea" [22].

Aceşti pârcălabi, mari stăpâni de moşii în judeţul Vâlcea, aveau importante atribuţii militare, administrative şi judecătoreşti şi reprezentau interesele domniei în teritoriul dat lor în îngrijire. Autoritatea lui Fârtat se exercita asupra judeţului Vâlcea, nu şi asupra oraşului Râmnic unde orăşenii erau reprezentaţi de judeţ şi de pârgari. Banii din fruntea judeţului i-au înlocuit pe pârcălabi, ei fiind subordonaţi domniei şi marelui ban de la Craiova. Începând cu domnia lui Matei Basarab în judeţul Vâlcea, la fel ca şi în celelalte judeţe oltene, conducerea a fost preluată de un căpitan aflat tot în subordinea marelui ban de la Craiova [23].

La mijlocul secolului al XVII-lea judeţul era bine populat, iar oraşele Râmnic şi Ocna concentrau în jurul lor un număr mare de sate.

---

16 *Idem,* vol. II, 1972, doc. 4, p. 13.
17 *Ibidem,* doc. 167, p. 324.
18 *Ibidem,* doc. 24, p. 43.
19 *Idem,* vol. III, doc. 135, p. 212.
20 *Idem,* vol. IV, doc. 139, p. 172.
21 *Ibidem.* Stul Pădureţi se numeşte astăzi Scundu şi este comună în judeţul Vâlcea.
22 *Idem,* vol. III, doc. 101, p. 161.
23 <Mihail Cantacuzino>, *Istoria politică...,* p. 36.

3. JUDEȚUL GORJ

Denumirea de Gorj, sub care apare acest județ, este o prescurtare a vechii denumiri slave *Горнєму Жилю (Gornemu Jiliu)* sau *Горнєму Жил (Gornemu Jil)*, care înseamnă Jiul de Sus sau Jiul de Munte [1]. Numele a fost dat de autoritățile românești în perioada în care limba administrației Țărilor Române era slava. Denumirea, la început completă, a fost treptat prescurtată sub forma *Гор Жил*, care fiind transcrisă în alfabet latin s-a transformat în Gorjiu [2]. Începând din anul 1568 [3], județul este menționat în documente sub forma în care este cunoscut astăzi.

Prima mențiune documentară a județului există din 29 iulie 1497, în hrisovul prin care domnul Radu cel Mare dăruia mănăstirii Tismana un obroc anual de 300 de vedre de vin "din județul Jiul de Sus" [4]. Deducem că județul era bine organizat din moment ce se percepea o cantitate destul de mare de vin pentru o singură mănăstire. În zona montană și submontană a județului se afla, începând cu secolul al XIII-lea, Țara lui Litovoi și a urmașilor săi.

Nu se poate preciza vechimea județului, deși, la 23 noiembrie 1406, Mircea cel Bătrân poruncea unui jupan Brata să hotărască râul Tismana "pentru că a fost și acest județ al Jiului" [5]. Domnul, aflat în drum spre Severin pentru a se întâlni cu "craiul" [6], lăsa ca hotarnic și ispravnic al deciziei sale pe Brata în calitatea acestuia de stăpân și conducător al unei formațiuni teritoriale. În anul 1406, localitatea Tismana depindea, din punct de vedere administrativ, de județul Jaleș. Cercetarea satelor care aparțineau acestui județ, la începutul secolului al XV-lea, arată că ele sunt localizate de o parte și de alta a Jiului ceea ce ne îndreptățește să credem că pe valea superioară a acestui râu exista un județ cu numele Gorj, vecin cu județul Jaleș.

Pe Valea Jiului se efectuau schimburi economice și culturale între locuitorii de pe ambele părți ale Munților Carpați prin pasul Vâlcan și porneau drumuri spre vadurile Dunării de la Severin, Calafat și Turnu [7]. La intrarea în Defileul Jiului exista o curte, unde se afla reședința unui senior numit Vâlcan, de la numele căruia a fost luată probabil și denumirea plaiului-trecătoare. Curtea lui Vâlcan, devenită mai târziu Curtișoara, este menționată în documente începând cu anul 1480 [8]. Pentru toate mărfurile intrate și ieșite prin această trecătoare-plai, în zona cuprinsă între localitatea Orșova și râul Olteț, se plătea vama cunoscută până târziu sub numele de vama Vâlcanului [9].

Până la sfârșitul secolului al XV-lea, județul Gorj se învecina la nord cu Transilvania, de care era despărțit de culmile munților, la vest cu județul Jaleș, la sud cu județele Motru și Dolj, iar la est cu județul Gilort. Centrul administrativ al județului a fost, chiar de la constituirea sa localitatea submontană Târgu Jiu, care era deja oraș pe la anul 1406. Numele localității este dat în legătură cu începuturile sale, deoarece tranzacțiile se efectuau într-un târg unde se adunau mărfurile destinate consumului intern și cele ce străbăteau mai apoi meleaguri străine.

Târgu Jiu a fost pe tot parcursul evului mediu un important centru de negoț, de producție meșteșugărească și sediu a autorității politice, administrative și militare locale. Deși era oraș, localitatea apare în documente cu atributul de târg, la 20 martie 1429 [10] , 1546 [11] etc., alături de cel de oraș consemnat, la 1597 [12], în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Localitatea a păstrat până în zilele noastre denumirea de Târgu Jiu. Orașul era condus de un județ și de 12 pârgari, semnalați documentar în anul 1591, când judecau o pricină pentru o moșie. Alături de ei este consemnat și reprezentantul domniei, în persoana lui Dumitru pârcălab [13].

Așezat într-o zonă favorabilă schimburilor comerciale, orașul s-a dezvoltat continuu. El era amplasat la răscrucea celor mai importante drumuri care străbăteau județul Gorjul: prin nord se realiza legătura cu Transilvania, la sud cu orașul Craiova, la vest cu orașele Baia de Aramă și Cerneț și la est cu orașul Râmnicu Vâlcea. La începutul secolului al XVII-lea, Târgu Jiu a fost sub influența membrilor familiei Buzești [14]. Mărindu-

---

[1] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor,* p. 396; Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc,* p. 7.

[2] Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie,* București, Ed. Academiei Române, 1970, p. 302; Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 136.

[3] *D.R.H.*, B, vol. VI, îngrijit de Ștefan Ștefănescu, Olimpia Diaconescu, București, Ed. Academiei Române, 1985, doc. 68, p. 91.

[4] *Idem,* vol. I, doc. 276, p. 450.

[5] *Ibidem,* doc. 32, p. 71.

[6] *Ibidem.* Este vorba de întâlnirea domnului Mircea cu regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, în timpul căreia s-a alcătuit un plan de luptă împotriva turcilor otomani.

[7] Dinu C. Giurescu, *Țara Românească...,* p. 190.

[8] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 170, p. 275.

[9] *Idem,* vol. V, doc. 173, p. 186.

[10] *Idem,* vol. I, doc. 64, p. 65.

[11] *Idem,* vol. IV, doc. 206, p.249.

[12] *Idem,* vol. XI, doc. 241, p. 320.

[13] *D.I.R., B, veac XVI,* vol. VI, doc. 26, p. 22-23.

[14] Vasile Cărăbiș, *Istoria Gorjului,* p. 89.

şi mereu aria de locuire, oraşul şi locuitorii săi au intrat în conflict cu stăpânii moşiilor din satele vecine, conflicte care au determinat numeroase pricini de judecată, unele din ele desfăşurate în faţa divanurilor domneşti [15].

În contextul unei prosperităţi economice, la sfârşitul secolui al XV-lea, judeţului Gorj i s-au alipit cele două judeţe vecine, Jaleş şi Gilort. Hotarul nordic al judeţului către Transilvania, stabilit pe culmile Munţilor Carpaţi, a fost consemnat într-un act în anul 1520 [16]. Documentul arată că întreaga depresiune a Petroşanilor, cunoscută mai apoi sub numele de Ţinutul Jienilor, cu lungimea de 40 kilometri şi lăţimea de 16 kilometri, a fost recunoscută atunci de ambele părţi ca aparţinând judeţului [17]. La mijlocul secolului al XVII-lea, judeţul se întindea în nord până pe crestele munţilor, în sud cobora până mai jos de localitatea Turceni, în vest până pe cumpăna apelor dintre bazinele Motrului şi Jiului, iar în est atingea şi urma cursul superior al râului Olteţ. El se învecina cu judeţul Mehedinţi în vest, cu judeţul Dolj în sud şi cu judeţele Vâlcea şi Argeş în est.

La 25 august 1654, oraşul Târgu Jiu apare ca reşedinţă şi scaun de judecată a judeţului, documentul consemnând că boierii hotarnici ai satului Masloşi s-au "strâns toţi la scaunu, la Târgu Jiu" [18]. Fostele reşedinţe ale vechilor judeţe vecine, Jaleş şi Gilort, aveau la acea dată doar statut de localităţi rurale, ceea ce confirmă decăderea economică a acestora în conjunctura vieţii economice de la mijlocul secolului al XVII-lea.

După ce rolul conducător în judeţ a fost deţinut de sudeţ [19], la sfârşitul secolului al XV-lea în fruntea judeţului era recunoscut conducător banul. Acesta era autoritatea prin care domnia se făcea ascultată şi prin care se realiza transpunerea în practică a dispoziţiilor sale în plan local. La 3 septembrie 1491, când întărea mănăstirii Tismana nişte sate, domnul Vlad Călugărul specifica "şi am spus fiecărui om care ţine ocine de la sfânta mănăstire ca aceştia să se adune în oraş, în Tismana, înaintea cinstiţilor bani ai domniei mele, înaintea jupânului Dragomir şi a jupânului Detco şi a jupânului Deadiul şi a jupânului Diicul" [20]. Unul din cei patru bani era, la acea dată, conducătorul efectiv al judeţului Gorj.

Între anii <1496-1508> domnul Radu cel Mare întărea aceleiaşi mănăstiri nişte sate, din care unele în judeţul Gorj, şi poruncea "să nu-i tulbure nici banii, nici slugile banilor, nici birari, nici sudeţi, nici slugile domniei mele..." [21]. Banul se afla la conducerea judeţului Gorj şi după un secol şi jumătate, rezolvând problemele ivite între localnici. Un document, din <1564-1568>, arată: "s-a dus boierul domniei mele Arsenie banul cu toţi boierii Jiului acolo la acea trecere în munte pe unde au fugit acel hoţ şi au aflat cu sufletele lor că au făcut acea trecere Suhodolenii, de au scos şindrile şi scoarţe" [22]. În calitarea sa de şef al administraţiei, banul Arsene a cercetat şi a aplicat pedepse sătenilor din Sohodol, deoarece aceştia deschiseseră ilegal o potecă spre Transilvania pe unde îşi comercializau produsele, fără a mai plăti vămile ce se cuveneau domniei.

Pentru a-şi recăpăta o parte de moşie încălcată de un vecin, Moldoveanul din Scoarţa, judeţul Gorj, s-a adresat conducerii de atunci a judeţului, în persoana pârcălabului din Târgu Jiu, care i-a dat şi o carte de judecată, la 13 octombrie 1591 [23]. La 20 noiembrie acelaşi an, cei doi împricinaţi au căutat dreptate la marele ban de la Craiova care i-a trimis din nou, cu "răvaş", la judecata autorităţii locale din Târgu Jiu, în persoana lui Dumitru pârcălab [24].

---

15 Al. Ştefulescu, *Istoria Târgu-Jiului,* Tg. Jiu, 1906, p. 18-19.
16 *D.R.H., B,* vol. II, doc. 194, p. 377-378.
17 Vasile Cărăbiş, *Istoria Gorjului,* p. 36.
18 *Ibidem,* p. 98. Satul Masloş, astăzi dispărut, se afla în apropierea localităţii Tismana, judeţul Gorj.
19 Al. Ştefulescu, *Gorjul istoric şi pitoresc,* p. LI.
20 *D.R.H., B,* vol. I, doc. 228, p. 367.
21 *Ibidem,* doc. 265, p. 429.
22 *Idem,* vol. V, doc. 289, p. 318.
23 *D.I.R., B, veac XVI,* vol. VI, doc. 26, p. 22 .
24 *Ibidem,* doc. 26, p. 22-23; 29, p. 25.

În primele decenii ale secolului următor în fruntea județului se afla un vornic. Un vornic şi un căpitan, probabil cel ce-i conducea pe plăieşii care păzeau plaiul Vâlcan, au ieşit înaintea lui Matei Basarab şi a însoțitorilor săi pentru a-i opri să treacă peste munți în anul 1630 [25]. Răspunzători pentru ceea ce se întâmpla în teritoriul unde îşi desfăşurau activitatea, cei doi raportau domnului cele întâmplate: "au scris şi vornicul şi căpitanul la vodă şi la boiari ce răutate au făcut" [26]. Ajuns domn, Matei Basarab a fixat sarcini clare vătafilor de plăiaşi care păzeau hotarele în zona plaiurilor din munți şi schelei de la Vâlcan [27].

La mijlocul secolului al XVII-lea, în anul 1657, în fruntea județului se afla Nica pârcălab, iar în anul 1658 Dumitru pârcălab [28]. Localitățile aparținând județului au fost amplasate în hartă, care arată o densitate de locuire pe valea râului Jiu şi pe văile celorlalte râuri.

---

[25] *D.R.H., B,* vol. XXIII, doc. 168, 284-285. Fuga unor boieri, în frunte cu Matei aga din Brâncoveni, a avut loc în urma agravării conflictului dintre aceştia şi domnul Leon Tomşa. Conflictul a fost provocat de fiscalitatea excesivă şi de numeroasa clientelă grecească din jurul domnului.

[26] *Ibidem.*

[27] *Idem,* vol. XXIV, doc. 206, p. 278-279; *Catalog-Țara Românească,* vol. VII, doc. 803, p. 277-278.

[28] Al. Ştefulescu, *Gorjul istoric şi pitoresc,* p. LII.

4. JUDEȚUL MOTRU

Județul oltean Motru este semnalat numai într-un singur document. Este vorba de hrisovul prin care domnul Mircea cel Bătrân întărea unor boiernași, la 10 iunie 1415, "satul numit Beala, care este în județul Motrului" [1]. Satul Beala există și astăzi în sud-estul județului Mehedinți, pe valea râului Motru. Județul se afla deci amplasat în bazinul și valea râului de la care și-a luat numele.

Situat în zona de munte din vestul Olteniei, pe cursul superior al râului cu același nume, județul Motru nu se putea întinde prea mult spre apus, unde se afla la acea vreme Banatul de Severin unguresc. Județul cuprindea mai mult partea de sud a bazinului hidrografic deoarece județul vecin Jaleș se întindea în partea sa nord-estică, potrivit documentelor, până aproape de râul Motru.

Pe valea râului Motru se realiza legătura satelor de munte cu cele din zona de șes și cu lunca Dunării și se desfășurau intense schimburi de bunuri. În zona montană a râului exista, încă din vechime, o formațiune politico-militară condusă de căpetenii locale care a sprijinit lupta comună a voievozilor români împotriva expansiunii maghiare. Înaintea menționării documentare din anul 1415, în bazinul hidrografic al râului Motru exista o formațiune teritorial-administrativă ce recunoștea și în același timp contribuia, material și uman, la susținerea autorității centrale în persoana domnului Țării Românești.

Luând în considerare faptul că evoluția organizării administrative a pornit din zona de munte către cea de șes, centrul de reședință al județului putea fi localitatea Baia de Aramă [2], menționată documentar abia în anul 1518 [3], după ce județul nu mai exista. O baie de la care se percepea "zeciuială de aramă" pentru mănăstirea Tismana este amintită aici încă din vremea domniei lui Mircea cel Bătrân [4]. Această baie-mină de unde se extrăgea minereul de aramă era exploatată încă din vremea dacilor. Localitatea, unde se aflau trimișii domniei, a acaparat forța de muncă umană din satele înconjurătoare ajungând să depășească stadiul rural înaintea apariției sale documentare. Odată cu regresul economic al județului, probabil în perioada stăpânirii maghiare asupra Banatului de Severin și în condițiile creșterii primejdiei turcești [5] a decăzut și așezarea Baia de Aramă din apropierea căreia nu se mai extrăgea minereu ca altădată. În anul menționării documentare, la 1518, localitatea era doar sat "și am dat domnia mea amânduror Baia toată, pentru că singur domnia mea am dat satele ce s-au zis mai sus" [6].

Din cauza luptelor purtate pentru apărarea țării împotriva maghiarilor s-a dezvoltat în partea sudică a județului o altă localitate, numită Strehaia, unde a funcționat o episcopie [7] și unde a fost pentru scurt timp reședința banului, retras aici de la Severin în perioada anilor <1428-1470> [8]. Strehaia era amplasată într-un spațiu unde se puteau întâlni cu ușurință oștile alcătuite de locuitorii din așezările de pe văile râurilor Motru, Jaleș, Jiu și Gilort, atunci când primejdiile o cereau.

Considerăm că satele din bazinul hidrografic al râului Motru, menționate documentar până în deceniul al optulea al secolului al XV-lea, au făcut parte cândva din vechiul județ Motru [9]. La sud, județul se învecina cu Județul de Baltă și cu teritoriul limitrof cetății Severinului [10]. Nu se poate preciza dacă județul mărginea râul Motru până la vărsarea acestuia în Jiu. Dacă da, la confluența râurilor Motru și Gilort cu râul Jiu se întâlneau, în primele decenii ale secolului al XIV-lea, județele Jaleș, Motru, Gilort și probabil și județul Gorj.

Acest județ a dispărut atunci cînd Banatul de Severin a fost reinclus în administrația Țării Românești, după ce o perioadă mai îndelugată a fost sub ocupație ungurească [11]. Județul Motru a fost înglobat, după revenirea la Țara Românească, mai marelui și noului județ Mehedinți în acțiunea mai vastă a domniei de consolidare teritorial-administrativă și militară a acestei zone de la marginea țării. Teritoriul care a alcătuit cândva județul a constituit mai târziu o subunitate administrativă cu același nume în județul Mehedinți [12].

---

1 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 38, p. 81.
2 N. Gh. Dinculescu, *op. cit.*, p. 172.
3 *D.R.H., B*, vol. II, doc. 171, p. 328-329.
4 *Idem*, vol. I, doc. 14, p. 35. În anul <1391-1392>, Mircea cel Bătrân întărea mănăstirii Tismana "venitul care este al domniei mele de la roțile lui Ciop Hanoș, care le-a făcut de curând la Bratilov." Localitatea Bratilov există și astăzi lângă Baia de Aramă, iar roțile lui Ciop Hanoș erau folosite cu siguranță pentru extragerea aramei.
5 În anul 1491 domnul Vlad Călugărul menționa despre "ce au luat turcii și ungurii" din partea vestică a țării: *Ibidem*, doc. 228, p. 362-364.
6 *Idem*. vol. II, doc. 171, p. 328-329.
7 N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Vălenii de Munte, 1901, p. 120.
8 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 265; Pavel Binder, *Contribuții la geografia istorică a Banatului*, p.637.
9 Vezi anexa 1, cu harta județelor dispărute din Oltenia.
10 Const. C. Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească*, p. 5.
11 Este perioada deceniilor cinci-opt din secolului al XV-lea. Vezi Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 59.
12 Mult mai târziu, în anul 1833, județul Mehedinți cuprindea în spațiul său o plasă numită a Motrului, pe cursul mijlociu al râului cu același nume: Vezi *Harta administrativă a prințipatului Valahii, alcătuită din porunca deplin împuternicitului prezident al divanurilor prințipaturilor Valahii și Moldavii, domnul general adiutant Kiseleff*, București, 1833, A.N.I.C., Biblioteca, Colecția hărți, D / *V 1*.

5. JUDEȚUL ARGEȘ

Județul Argeș, numit astfel după principalul curs de apă care îl străbate, avea în evul mediu o configurație diferită și o întindere mult mai mică decât cele cunoscute astăzi. Aceasta deoarece actualul județ cuprinde în spațiul său, pe lângă vechiul județ al *Arghișului,* și teritoriul unor vechi județe dispărute. Este vorba de fostul județ *Mușcel* și de mai puțin cunoscutul județ al *Pădureților.*

Originea numelui județului a creat, de-a lungul timpului, numeroase discuții. Cei mai mulți cercetători au opinat că numele a fost preluat de romani de la populația autohtonă găsită aici. Unii istorici și lingviști au considerat că numele *Argeș* este nume străvechi, dat de traci apei mai importante din această zonă, și că tracicul *Ordessos* ar avea rădăcini indo-europene [1], iar alții că ar avea sorginte armeană [2]. Având în vedere faptul că hidronimele au fost primele care au dat nume regiunilor înconjurătoare și că aceste nume au prezentat o mare stabilitate în timp, putem considera că numele județului Argeș este foarte vechi. *Argeș* este considerat a fi nume propriu autohton, păstrat în limba română, care semnifică "râu sau apă curgătoare rece și limpede, strălucitoare, albicioasă" [3].

Județul este consemnat pentru prima oară într-un hrisov din cancelaria domnului Dan al II-lea, din anul 1423, ajuns până la noi sub formă de mențiune, în care se amintește despre "satul Băișoara din Loviștea, în județul Argeș" [4]. Câțiva ani mai târziu, la 13 august 1437, domnul Vlad Dracul emitea un hrisov prin care dăruia unor boieri jumătate din satul "Lănjești din Arghiș" [5].

Aflat în mare parte pe valea superioară a râului Argeș, județul s-a întins în partea sa nord-vestică mult peste râul Olt, care împărțea Țara Românească în două provincii distincte: Muntenia și Oltenia. Deși făcea parte din județele Munteniei, județul Argeș se întindea și în dreapta râului Olt, cuprinzând în hotarele sale întregul bazin al râului Lotru. În bazinul hidrografic al acestui râu a existat, pe tot parcursul evului mediu, o unitate politico-administrativă creată de condițiile geografice specifice, care a avut o istorie deosebită de cea a Olteniei, în nord-estul căreia s-a aflat. Această zonă, cunoscută sub numele de Loviștea sau Țara Loviștei, de la slavonescul ловити - cu înțelesul de vânătoare [6], este amintită în documentele externe în anul 1233 [7], iar în cele interne la 12 decembrie 1471 [8].

Primii voievozi care au avut reședința la Argeș au stăpânit această zonă montană încă înainte de a porni unificarea păstrând-o mai apoi în componența județului. Accesul în Loviștea era făcut doar dinspre județul Argeș, până către sfârșitul stăpânirii austriece în Oltenia, deoarece valea Oltului era greu de străbătut prin Defileul Munților Cozia. Țara Loviștei a fost considerată de unii cercetători ca fiind teritoriul aflat în dreapta Oltului, de la Carpați și până la râul Lotru [9] sau doar bazinul Titești din partea estică a Oltului [10]. Considerăm că documentele relevă clar faptul că Loviștea era alcătuită din așezările situate în depresiunea străbătută de cursurile râurilor Boia și Băiașul, afluenți din partea stângă a Oltului, din așezările situate pe ambele maluri ale Oltului, dar și din cele aflate în Valea Lotrului.

Bazinul Lotrului, înconjurat de munți care permiteau accesul direct doar dinspre valea Oltului, este cunoscut în istorie sub numele de Lotru. Domnul Alexandru Coconul, care judeca o pricină la 13 octombrie 1626, cerceta în divan "și cartea acestor doi boiari cu multe semnături de în Loviște și de în Lotru" [11]. Un an mai târziu, Stanciu armaș și Oprea logofăt, trimiși de același domn, au cercetat la Bujoreni, județul Vâlcea, o pricină pentru rezolvarea căreia "s-au strâns toți bătrânie din Loviște și din Lotru" [12]. Ambele regiuni, cunoscute mai mult sub numele de Loviștea, au aparținut din punct de vedere administrativ de județul Argeș până târziu, în secolul al XIX-lea, cu o întrerupere în timpul ocupației austriece (1718-1739), când această zonă a fost alipită Olteniei. Acest aspect istoric și geografic este înfățișat și de stolnicul Constantin Cantacuzino, care, în lucrarea sa cartografică, nota în dreapta Oltului un număr de 5 sate aparținând

---

[1] Vasile Pârvan, *Getica,* București, Ed. Meridiane, 1982, p. 140-141; Marius Sala, *Județele țării. Argeș, Bacău,* în "Familia", Oradea, VII, 1973, nr. 8, p. 8.

[2] B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae,* p. 322.

[3] I. Ionescu, *Despre originea și semnificația etimologică a toponimicului Argeș,* în "Limba Română", XX, 1971, nr. 3, p. 337.

[4] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 51, p.102.

[5] *Ibidem,* doc. 86, p.150, orig.

[6] Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV,* p. 77.

[7] E. Hurmuzaki, *op. cit.,* vol. I, 1, București, 1876, p. 127.

[8] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 139, p. 233-234.

[9] Ion Conea, *Țara Loviștei. Geografie istorică,* București, Imprimeria Națională, 1935, p. 2-8.

[10] *Ibidem,* p. 9-34. Conea admitea totuși faptul că Loviștea istorică, pe care el o amplasa doar în partea stângă a Oltului, se întindea, din punct de vedere administrativ, și asupra bazinului râului Lotru. Loviștea era alcătuită astfel din două zone separate de cursul râului Olt.

[11] *D.R.H., B,* vol. XXI, doc. 148, p. 277.

[12] *Ibidem,* doc. 278, p. 457.

județului Argeș [13], Prin Țara Loviștei și mai apoi pe valea Oltului, a existat în evul mediu un drum pe unde se făcea legătura între Țara Românească și Transilvania. La Genune, astăzi satul Câineni din județul Vâlcea, a funcționat secole de-a rândul schela sau vama țării către cealaltă provincie românească aflată peste munți.

În anul 1330, exista pe valea râului Argeș o localitate fortificată numită "Argyas", amintită de două documente emise în cancelaria Regatului ungar, unul din anul 1336 [14] și unul din 30 iunie 1347 [15]. Cele două mărturii evidențiază faptul că regele Carol Robert de Anjou, aflat pe aceste meleaguri în încercarea de a-l supune pe Basarab I, și-a așezat tabăra lângă acestă cetate, în vatra căreia funcționa, încă de la sfârșitul secolului al XII-lea, o curte voievodală [16]. Aici s-ar fi aflat atunci sediul autorității politice a voievodului român unificator, considerat de istorici ca urmaș al lui Seneslau [17], a cărui vechime, forță politică și militară au adunat în juru-i celelalte formațiuni teritoriale sud-carpatice.

Letopisețul Cantacuzinesc arată că "un voievod ce l-au chemat Radul Negru voevod, mare herțeg pre Amlaș și pre Făgăraș, ridicatu-s-au de acolo cu toată casa lui și cu mulțime de noroade: rumâni, papistași, sași, de tot feliul de oameni, pogorându-se pre apa Dâmboviței, început-au a face țară noao. Întâi au făcut orașul ce-i zic Câmpul-Lung. De acolo au descălecat la Argeș și iar au făcut oraș mare și și-au pus scaunul de domnie, făcând curți de piatră și case domnești și o biserică mare și frumoasă" [18].

Cronicarul Radu Popescu considera că Radu vodă s-a așezat mai întâi la Câmpulung, după care s-a mutat la Argeș "de au făcut scaunul acolo... Și au început a-și tocmi și a-și îndrepta țara cu județe, cu judecători și cu altele ce era de folosul domniei și a țării, lățindu-se până la Dunăre și până la Siret" [19].

Tradiția descălecatului, recunoscută de cronicari și unii istorici, arată că Argeșul a fost al doilea oraș în noul stat creat. În secolul al XIII-lea pe cele două versante ale Munților Făgărașului era o formațiune politică care avea o fortificație de apărare pe malul râului cu același nume [20]. Zona Argeșului superior a devenit, la începutul secolului al XIV-lea, nucleul unificării statale la sud de Munții Carpați. Reședința primilor domni ai Țării Românești a fost la Argeș, oraș unde se afla și scaunul domnesc, de unde se emiteau scrisori și porunci, se acordau danii și privilegii supușilor ecleziastici și laici.

În anul 1359, domnul Nicolae Alexandru a realizat o organizare ecleziastică superioară în stat prin transferarea Mitropoliei de la Vicina la Argeș [21], mitropolitul Iachint al Viciniei fiind recunoscut ca mitropolit al *Ungrovlahiei* de către sinodul Patriarhiei din Constantinopol. Se stabilea astfel subordonarea directă a mitropoliei muntene față de Patriarhia de la Constantinopol și era dobândită recunoașterea internațională a țării de la sud de Carpați în care conducătorul era "mare voievod și domn singur stăpânitor" [22]. Actul emis de acest sinod, în mai 1359 [23], este primul act în care Țara Românească apare cu denumirea *Ungrovlahia*, denumire sub care această provincie românească va fi cunoscută în cancelariile bizantine și patriarhale în secolele următoare. Sediul Mitropoliei a continuat timp de aproape un secol să fie la Argeș și după ce reședința domnească a fost stabilită la Târgoviște.

Prima mențiune internă, cunoscută, despre curtea domnească ce exista la Argeș datează de la 25 noiembrie 1369, dată la care domnul Vladislav I emitea un hrisov privitor la catolicii din țara sa [24]. Localitatea din jurul cetății de scaun a devenit centru urban la scurt timp după apariția statului centralizat, fiind favorizată de amplasarea sa pe drumurile care legau Țara Românească de Transilvania, pe văile râurilor Dâmbovița și Olt. Târgul periodic unde se efectuau schimburile și vânzările de produse locale și cele de tranzit a căpătat importanță, iar așezarea a devenit târg cu o piață permanentă în care apar pe lângă agricultori, meseriași și negustori, români și numeroși străini. Din orașul reședință Argeș, vornicul de la curtea domnească se ocupa și de administrarea unei întinse zone din jur, zonă ce a constituit mai apoi județul cu același nume.

Atâta timp cât capitala țării s-a aflat la Argeș, orașul și județul au prosperat, mai ales datorită legăturilor comerciale realizate cu orașele transilvănene. De la Argeș se traversau munții pe două drumuri.

---

13 *Ibidem*, p. 17-18. Stolnicul nota în harta sa, în partea dreaptă a Oltului, localitățile Brezoi, Călinești, Câineni, Malaia și Voineasa.

14 *D.R.H., D*, vol. I, doc. 30, p. 53.

15 *Ibidem*, doc. 35, p. 65-66.

16 *Istoria Românilor*, vol. II, coordonatori acad. Ștefan Pascu și Răzvan Theodorescu, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 529.

17 Nicolae Stoicescu, *"Descălecat" sau întemeiere? O veche preocupare a istoriografiei românești. Legendă și adevăr istoric*, în *Constituirea statelor feudale românești*, p. 82.

18 *Istoria Țării Românești (1290-1690)*, p. 2.

19 Radu Popescu vornicul, *op. cit.*, p. 5.

20 L. Chițescu, *O formațiune politică românească la nord și la sud de Munții Făgăraș în secolul al XIII-lea*, în „Revista de Istorie", tom. 28, 1975, nr. 7, p. 1057-1067.

21 C. Marinescu, *Înființarea mitropoliilor în Țara Românească și Moldova*, în "Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice", seria III, tom. II, 1924, p. 259-268.

22 Stelian Brezeanu, *Romanitatea orientală în evul mediu*, București, Ed. All, 1999, p. 197-204.

23 Idem, *"Domn a toată Țara Românească". Originea și semnificația unei formule medievale de cancelarie"*, în "Revista Istorică", tom. 1, 1990, nr. 2, p. 155; Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 256.

24 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 3, p. 13.

Unul pornea spre nord-vest, trecea prin localitățile Tigveni, Șuici, Sălătruc, mai apoi prin Loviștea pe la Perișani, Titești și Boișoara, ajungea la schela Genune-Câineni, iar de acolo urma Valea Oltului, pe la Turnu Roșu, până la Sibiu. Celălalt drum pornea spre nord-est, trecea pe la Domnești, Berevoiești, ajungea la Câmpulung și continua, prin Culoarul Rucăr-Bran, până la Brașov. Cel de-al doilea a fost cel mai vechi și cel mai vehiculat drum medieval, deoarece pe aici s-au stabilit și întreținut în timp, între românii de pe ambele versante ale munților Carpați, puternice legături economice, politice, religioase și culturale [25].Județul Argeș se învecina, la extremitatea sa vestică, cu vechiul județ Gilort, până la sfârșitul secolului al XV-lea, iar mai apoi cu noul județ constituit, Gorj. Județul Argeș mărginea nordul județului Vâlcea, separându-l totodată de Transilvania. Începând de la Defileul Coziei, spre sud, limita vestică a județului Argeș se afla pe râul Olt. La sud, județul Argeș se învecina cu județele Olt, Teleorman și Vlașca, iar la est cu județele Pădureț și Mușcel. După unirea ultimelor două într-o singură formațiune administrativă, la începutul secolului al XVII-lea, Argeșul s-a învecinat cu județul ce a purtat o vreme numele Mușcel și Pădureț, iar mai apoi numele Mușcel.

Județul Argeș se învecina la nord cu Țara Făgărașului și mai apoi cu Transilvania [26], de care era despărțit, atât la estul cât și la vestul rîului Olt, de crestele Munților Carpați [27].

Din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, care își construise o curte domnească și la Târgoviște, rolul orașului Argeș a început să scadă, mai întâi în plan politic, iar mai apoi și în plan economic.

Conducerea orașului era asigurată de un județ, care era ajutat de un sfat constituit din 12 pârgari. Aceștia judecau și emiteau cărți de judecată, întărite cu pecetea orașului, asemănătoare celei eliberate, la 6 mai <1552>, în pricina dintre mănăstirea Argeș și doi boieri [28]. Fostă reședință mitropolitană, mănăstirea Argeș a beneficiat de importante privilegii acordate de domnii țării și a intrat deseori în conflict cu administrația laică a orașului în timpul domniei lui Neagoe Basarab, care a construit biserica domnească pe moșia orășenilor [29].

Când, în anul 1558, domnul Mircea Ciobanul dăruia mănăstirii satul Flămânzești, situat în apropiere, poruncea: "iar voi orășenii din Argeș, să vă feriți de ocina sfintei mănăstiri" [30], evidențiind conflictul mai vechi dintre orășeni și mănăstire. Orășenii argeșeni, care încercaseră să cuprindă în hotarul orașului o parte din hotarul Flămânzeștilor, au pierdut în fața argumentelor prezentate de săteni în divanul domnesc [31]. Doi ani mai târziu, la 15 septembrie 1560, pentru a rezolva conflictul neîncheiat încă, domnul Petru cel Tânăr trimitea la fața locului 24 de boieri și punea ispravnic pricinei pe pârcălabul cetății Poenari [32]. Orășenii au mai pierdut un proces pentru niște vii pe care le stăpâneau la vest de oraș, în satul Vlădești, proces desfășurat în divanul domnesc împotriva clucerului Radu Năsturel [33], în anul 1606.

În anul 1628, domnul Alexandru Iliaș întărea mănăstirii Argeș, în virtutea unor privilegii date de domnul Neagoe Basarab, dreptul de judecată și vama în oraș și poruncea "să nu aibă treabă cu judecata orașului și cu vama, nici pârcălabii, nici banii de județ" [34]. Documentul confirmă scăderea rolului economic al orașului, dar și al conducătorilor săi, iar conducerea județului s-a mutat la sud în orașul mai important Pitești. Dreptul de judecată și de vamă asupra orașului a fost păstrat de mănăstire și în timpul domnului Constantin Brâncoveanu.

Documentul de mai sus relevă faptul că județul avea atunci în frunte un pârcălab, domnul adresându-se: "voi pârcălabilor și voi banilor din județul Argeș, de vreme ce veți vedea această carte a domniei mele, iar voi încă să vă feriți de oraș, nici un amestec să nu aveți cu orașul, numai să judecați țara, iar orașul să-l lăsați în pace" [35]. Printre pârcălabi un rol principal, pentru partea nordică a județului, se poate să-l fi avut, la începuturi, pârcălabul din cetatea Poenari [36]. Cetatea, unde un timp a fost adăpostit tezaurul

---

[25] În registrele vigesimale brașovene, din anii 1503-1554, sunt consemnați constant participanți la transportul de mărfuri din Curtea de Argeș în orașul de peste munți: Vezi Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV-XV)*, București, Ed. Științifică, 1965, p. 260-301.

[26] Antal Lukacs, *Țara Făgărașului în evul mediu (secolele XII-XVI)*, București, Ed. Enciclopedică, 1999, p. 184-194

[27] Ion Conea, *op. cit.*, p. 32-34.

[28] *D.R.H., B*, vol. V, doc. 17, p. 22.

[29] Pavel Chihaia, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București, Ed. Meridiane, 1974, p. 46-48.

[30] *D.R.H., B*, vol. V, p. 145

[31] *Ibidem*, doc. 191, p. 207-208;196, p. 212-213.

[32] *Ibidem*, doc. 205, p. 221-223. Cetatea construită în a doua jumătate a secolului al al XIV-lea avea rolul de apărare a hotarului nordic. Vezi Gheorghe I. Cantacuzino, *Cetăți medievale din Țara Românească în secolele XIII-XVI*, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 142,154.

[33] *D.I.R, B, veac XVII*, vol. I, doc. 210, p. 219-220.

[34] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 14, p. 15-18.

[35] *Ibidem.*

[36] Un Ratea pârcălab de Poenari era pus ispravnic pentru întărirea unei proprietăți la Mănicești, (azi în comuna Băiculești, județul Argeș), de domnul Basarab cel Tânăr, în anul 1481: *Idem*, vol. I, doc. 177, p. 287; La data de 27 mai 1510 din sfatul domnesc al lui Vlad cel Tânăr făcea parte și Danciul pârcălab de Poenari: *Idem*, vol. II, doc. 74, p. 163. La 17 martie, 3 aprilie și 10 mai 1534, Diicul și Stan erau mari pârcălabi de Poenari și făceau parte din sfatul domnesc al domnului Vlad Vintilă: *Idem*, vol. III, doc. 174, p. 287, 175, p. 287, 179, p. 295. În anul 1535 pârcălabi de Poenari erau Diicul și mai apoi Drăghici, ambii participând în sfatul domnesc: *Ibidem*, doc. 186-189, p.308-313, 196, p. 329.

ţării, a avut în administrare trei sate apropiate: Cheiani, Căpăţineni şi Poenari [37], ai căror locuitori contribuiau la întreţinere şi aprovizionare, sate pe care le-a stăpânit până când a fost părăsită. Incursiunile transilvănenilor conduşi de Gabriel Bathory, din iarna şi primăvara anului 1611, au determinat jefuirea oraşului, a curţii domneşti şi a mănăstirii de la Argeş. Deşi aşezarea a beneficiat de atenţia domnilor, dintre care se remarcă domnul Matei Basarab care a refăcut ctitoriile basarabene şi a restaurat curtea domnească [38], ea nu a mai reuşit să atingă stadiul de dezvoltare şi întâietatea de care se bucura în rândul oraşelor ţării cu un secol în urmă.

Ca rezultat direct al dezvoltării economico-sociale, dar şi al factorilor politici, a apărut şi s-a dezvoltat în sudul judeţului, încă din vremea domniei lui Mircea cel Bătrân, un nou oraş, aşezat tot pe râul Argeş. Cu o vechime mai mare decât menţiunea din 20 mai 1388 [39], satul, iar mai apoi oraşul Piteşti s-a dezvoltat continuu, fiind favorizat mai ales de amplasarea într-un punct obligatoriu de trecere a principalelor drumuri care asigurau legăturile între oraşele rezidenţiale domneşti, Târgovişte şi Bucureşti, cu cele din Transilvania, cu Oltenia, precum şi cu zona din sudul Dunării [40].

Oraşul Piteşti a avut ca organ propriu de conducere un sfat format din 12 pârgari conduşi de un judeţ, aleşi anual, amintiţi într-un document din 27 august 1582, iar ocina sa se întindea pe ambele maluri ale râului Argeş [41]. Probabil că reşedinţa conducătorilor administraţiei judeţului Argeş s-a mutat de la Curtea de Argeş la Piteşti înainte sau în timpul domniei lui Leon Tomşa, care, la 9 august 1631, amintea într-un document de un "Pană ceauşul de postelnici din oraşul domniei mele, din Piteşti" [42]. În anul 1640, oraşul Piteşti ar fi avut, potrivit relatărilor lui Petru Bogdan Baksic, aproximativ" 200 de case de români, adică vreo mie de suflete, oameni ceva mai răsăriţi" [43].

În noua reşedinţă a judeţului, domnia îşi avea reprezentanţii săi în persoana căpitanilor, pârcălabilor şi a altor mici dregători care desfăşurau slujbe variate, îndeosebi fiscale. Căpitanii erau dregătorii care aveau misiunea de a urmări permanent aplicarea poruncilor şi măsurilor domneşti şi de a veghea menţinerea capacităţii fiscale a locuitorilor din satele şi cătunele judeţului [44]. La 3 septembrie 1636 domnul Matei Basarab dădea în arendă birul din judeţ lui Vucina Sârbul mare paharnic şi lui Pârvul logofăt: "să ia didrahma de la toate satele din judeţ, cum este obiceiul acestei ţări" [45].

Amplasarea pe hartă a localităţilor care aparţineau judeţului indică, la sfârşitul secolului al XVII-lea, o concentrare a acestora în zona montană şi submontană. În partea sudică a judeţului localităţile menţionate în acte sunt mai puţine.

---

[37] Ion Donat, *Domeniul domnesc,* p. 114.
[38] Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 102-103.
[39] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 9, p. 25-28.
[40] Registrele comerciale braşovene consemnează că între anii 1503-1554 valoarea mărfurilor vehiculate, numărul transporturilor şi al participanţilor din Piteşti le-au depăşit cu mult pe cele ale orăşenilor din Curtea de Argeş. Vezi Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 260-301.
[41] La 10 septembrie 1628, domnul Alexandru Iliaş poruncea marelui postelnic Condilo să aleagă şi să împietrească, împreună cu 24 de boieri, ocinile mănăstirilor Argeş şi Vieroş către cele ale oraşului Piteşti . Hotarul oraşului trecea peste apa Argeşului şi se învecina cu ocinele satelor Izvorani şi Ştefăneşti, din judeţul Muşcel: *D.R.H., B,* vol. XXII, doc. 154, p. 322-323.
[42] *Ibidem,* vol. XXIII, doc. 264, p. 423.
[43] Petru Bogdan Baksic, *Descrierea Ţării Româneşti,* în *Călători străini...,* vol.V, p. 208.
[44] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti,* p. 59-60.
[45] *D.R.H., B,* vol. XXV, doc. 376, p. 421.

6. JUDEŢUL DE BALTĂ

Judeţul de Baltă este unul dintre cele mai puţin cunoscute judeţe ale Ţării Româneşti. Dacă celelalte judeţe pot fi localizate destul de uşor, datorită numelui lor care trimite aproape totdeauna la valea unei ape, Judeţul de Baltă apare imprecis şi fixarea lui geografică este mult mai greu de realizat. Aceasta se datorează şi faptului că judeţul este menţionat numai în două documente aproape identice.

Primul, din 28 octombrie 1428, arată că regele Ungariei, Sigismund, în calitate de stăpân al Banatului de Severin întărea mănăstirilor Tismana şi Vodiţa toate daniile şi privilegiile anterioare precizând: "şi în Judeţul de Baltă, la Dunăre, Vadul Cumanilor şi în Blatniţea, Saghiavăţ şi Pesticevo şi Toporno şi Sogoino şi în faţa Ţibrei, balta numită Bistrăţ şi pe lângă ea două sate, amândouă Calugherovţi" [1]. La 20 septembrie 1444, Iancu de Hunedoara întărea mănăstirilor de mai sus aceleaşi sate, adăugând în Judeţul de Baltă şi un "al doilea Saghevăţ" [2].

Realizând un studiu asupra localităţilor ce alcătuiau vechiul judeţ, potrivit celor două documente, Ioan Donat a întocmit câte un scurt istoric pentru fiecăre localitate în parte [3]. El concluziona că Judeţul de Baltă se întindea, la 1444, de-a lungul fluviului Dunărea, de la Blahniţa, pe care o identifica cu zona pârâului Blahniţa din judeţul Mehedinţi, până la balta Bistreţ, azi în judeţul Dolj. Judeţul cuprindea astfel în teritoriul său o mare parte din zona care mărginea cursul fluviului şi pătrundea pe aceeaşi linie până la jumătatea vechiului judeţ Dolj, zonă ce a constituit mai târziu sudul judeţului Mehedinţi [4].

Considerând că judeţul şi-a luat numele de la bălţile din preajma Dunării, I. C. Filitti aprecia că acesta corespundea cu vechiul judeţ Dolj [5], Const. C. Giurescu îl amplasa în partea sudică a judeţelor Mehedinţi şi Dolj [6], iar Dinu C. Giurescu între Calafat şi râul Olt [7].

Întinderea Judeţului de Baltă nu poate fi totuşi precizată cu exactitate datorită lipsei izvoarelor documentare. Cu excepţia lacului Bistreţ, care există şi astăzi în sudul judeţului Dolj, satele enumerate în documente au dispărut. Lângă lacul Bistreţ există astăzi un lac mai mic numit Călugăreni, în amintirea satelor cu acelaşi nume aflate pe malurile sale. Satul Vadul Cumanilor, întâlnit în documentele de mai târziu sub denumirea de Comanca / Comani, a fost localizat lângă actuala comună Basarabi, în judeţul Dolj. Toporna, astăzi dispărut, apare într-o hotarnică, din 6 iunie 1547, lângă Vadul Cumanilor "şi satul Comanca şi Vadul şi cu Toporna" [8] şi era situat în Lunca Dunării, lângă Vadul Cumanilor.

Considerăm că acest judeţ s-a întins de-a lungul Dunării, care avea în perioada medievală mult mai multe bălţi, pornind din aval de zona ce mărginea cetatea Severinului, unde exista o structură politică autohtonă încă din secolele XII-XIII [9]. Natura a creat în această zonă a Luncii Dunării condiţii favorabile oamenilor pentru hrană şi de apărare în caz de primejdii. Aceste condiţii au fost recunoscute peste secole şi de căpitanul Schwantz care nota" căci acest colţ de ţară din cauza bălţilor şi a Dunării este aproape ca şi închis de jur împrejur" [10]. Fluviul asigura de asemenea condiţii pentru transportul în aval şi în amonte şi pentru schimbul de produse cu populaţiile balcanice, efectuat mai ales prin vadul de la Calafat.

În urma războiului din anul 1230, izbucnit între regatul ungar şi ţaratul bulgar, a fost creat Banatul de Severin [11] cu reşedinţa în cetatea Severinului. Regalitatea maghiară a început să anexeze treptat acestei formaţiuni zone din câmpia şi mai apoi munţii Olteniei. Înaintarea regalităţii arpadiene în spaţiile de la sudul Carpaţilor a întâmpinat însă rezistenţa populaţiei româneşti condusă de căpeteniile locale [12]. Din rândul acestora se pare că au făcut parte şi conducătorii care îşi întindeau autoritatea asupra zonei situate în avalul Dunării faţă de cetatea Severin. Populaţiei din această zonă i-a revenit sarcina de a sprijini lupta împotriva expansiunii maghiare, luptă condusă de cnezii şi voievozii mai puternici din zona montană. În acest fel s-a ajuns la constituirea unei formaţiuni administrative consemnată în documentar cu numele Judeţul de Baltă. Această formaţiune teritorial-administrativă, la fel ca şi celelalte contemporane ei din Oltenia, nu putea avea un teritoriu prea mare. În spaţiul geografic dintre localităţile Severin şi Corabia existau în trecut numeroase pescării menţionate în Diploma Cavalerilor Ioaniţi din anul 1247: "pescăriile de la Dunăre şi iazurile de la Celeiu" [13]. Aceste pescării au fost semnalate apoi în hrisoavele domnilor Ţării Româneşti până târziu în evul

---

1 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 62, p. 120.
2 *Ibidem*, doc. 97, p. 170.
3 Ion Donat, *Judeţul de Baltă şi Banatul Severinului*, p. 3-8.
4 *Ibidem*, p. 6.
5 I. C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă*, p. 18.
6 Const. C. Giurescu, *Judeţe dispărute din Ţara Românescă...*, p. 6.
7 Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV*, p. 302.
8 *D.R.H., B*, vol. IV, doc. 232, p. 277.
9 Pavel Binder, *op. cit.*, p. 627.
10 Friederich Schwantz, *Descrierea Olteniei*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 74.
11 Pavel Binder, *op. cit.*, p. 630.
12 N. Iorga, *Cea mai veche ctitorie de nemeşi...*, p. 2-3.
13 *D.R.H. B*, vol. I, doc.1, p. 8; Celeiu - veche localitate românească se afla pe teritoriul de astăzi al oraşului Corabia, din judeţul Olt.

mediu [14]. Județul nu se putea întinde însă de la Severin și până la Olt, ci mai degrabă de la cotul Dunării, din aval de Drobeta-Turnu Severin, până în apropierea râului Jiu [15].

Satele notate în documente până la sfârșitul secolului al XV-lea, pot fi grupate în trei zone, într-o limită probabilă a județului. Primele două, cea din jurul Severinului și cea din jurul Calafatului sunt continuatoarele unor așezări din secolele anterioare, antrenate în schimburi comerciale cu populațiile din sudul Dunării, iar a treia cuprindea teritoriul din jurul lacului Bistreț, care oferea condiții mai bune de adăpost și hrană, comparativ cu zonele aride din nordul lacului. Fluviul Dunărea oferea posibilități pentru circulația oamenilor și a mărfurilor și asigura legătura între satele din aval cu cele din amonte.

Centrul Județului de Baltă a fost Calafatul. Așezarea se evidenția datorită amplasării lângă vadul Dunării, fiind menționată ca vamă încă de la 5 august 1424, în legătură cu Vadul Cumanilor și Toporna [16]. La 3 aprilie 1480 Calafatul era târg: "vama de la Calafat cu târgul" [17]. Credem că aici se percepea vama pentru mărfurile intrate și ieșite din țară în perioada cât Severinul se afla sub stăpânire maghiară. Calafatul a fost în toată perioada evului mediu centru de unde se asigura apărarea militară a graniței de pe Dunăre și loc de percepere a vămii prin schela ce a funcționat aici.

Județul de Baltă cuprindea pe teritoriul său numeroase bălți și chiar dacă a dispărut, către sfârșitul secolului al XV-lea, i s-a păstrat amintirea până târziu în epoca modernă [18].

Mărginit de fluviul Dunărea la sud, Județul de Baltă se învecina la nord-vest cu județul Motru și la nord-est cu județul Dolj. Pe la sfârșitul secolului al XV-lea, teritoriul său a fost înglobat județelor vecine Mehedinți și Dolj.

---

[14] Ele apar în hrisoavele de întărire a proprietăților mănăstirilor Tismana și Vodița, date de Vladislav Vlaicu, la 1374: *D.R.H., B*, vol. I, doc. 6, p. 18; Dan I la 3 octombrie 1385. *Ibidem*, doc. 7, p. 21; Mircea cel Bătrân, la 27 iunie 1387,<1387-1392>, <1392>, <1400-1418>:*Ibidem*, doc. 8, p. 24; 14, p. 35; 16, p. 41; 22, p. 54 și Radu cel Frumos, la 10 iulie 1464: *Ibidem*, doc. 124, p. 214.

[15] Vezi anexa 1, harta județelor dispărute din Oltenia.

[16] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 53, p. 106.

[17] *Ibidem*, doc. 172, p. 279.

[18] Catagrafia, întocmită la poruncă domnească în anul 1815, arată că județul Dolj cuprindea în spațiul său două plase ce purtau încă vechiul nume: plasa ***Bălții de Sus***, cu 8 sate, și plasa ***Bălții de Jos***, cu 11 sate; vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 177. Harta Țării Românești, întocmită în anul 1833, arată că județul Dolj avea în partea sudică, mărginind Dunărea, o plasă denumită ***a Bălții***: vezi *Harta administrativă a Prințipatului Valahii...;* În structura administrativă a aceluiași județ se regăsea, la 1861, o plasă *Balta:* vezi *Indicele comunelor orășene și rurale din Muntenia,* București, 1861, p. 13-17.

7. JUDEȚUL TELEORMAN

Hrisovul, din 14 mai 1441, dat de domnul Vlad Dracul mănăstirii Glavacioc, prin care se întăreau acestui lăcaş "şi în Teleorman, Mirceşti, care a dat-o Radul banul" [1], este cel mai vechi document păstrat care se referă la judeţul Teleorman. Judeţul este menţionat apoi într-un hrisov, din 5 august 1451, prin care domnul Vladislav al II-lea întărea mai multor boieri un sat "din Teleorman" [2].

Numele, de origine cumană [3] sau peceneagă [4] înseamnă *pădure mare* sau *pădure cumplită* sau *pădure nebună,* fiind o dovadă a codrilor uriaşi sau pădurilor întinse care acopereau acest judeţ în evul mediu. Iorgu Iordan considera că Teleormanul era un teritoriu locuit de cumani, teritoriu care despărţea două zone locuite de români: Vlaşca şi Romanaţi [5]. Aceasta este o interpretare filologică greşită deoarece în bazinul râului Teleorman, la adăpostul pădurilor seculare, au existat sate vechi locuite de o populaţie preponderent românească. Numele râului care străbatea zona împădurită a fost dat de migratori după vegetaţia întâlnită aici [6] şi a fost extins apoi asupra zonei situată în întreg bazinul acestuia.

Situat în majoritate în zona de câmpie, judeţul pornea în nord din zona deluroasă unde ocupa o bună parte din sudul actualului judeţ Argeş. El includea în cuprinsul său bazinele mijlocii şi inferioare ale râurilor Teleorman, Vedea, Călmăţui şi o parte din cursul superior al râului Glavacioc. Satele erau concentrate mai ales pe valea râului Teleorman, ceea ce explică preluarea numelui acestuia de către formaţiunea teritorial administrativă constituită. Judeţul se învecina la vest cu cetatea, iar mai apoi raiaua Turnu şi cu judeţul Olt, la nord cu judeţul Argeş, la est cu judeţul Vlaşca şi la sud cu fluviul Dunărea.

Pericolul turcesc din zona de sud a Dunării a determinat domnia să organizeze în regiunea de câmpie centre în care au fost concentrate trupe armate organizate, dispuse la distanţe strategice de locurile unde fluviul putea fi traversat pe la vaduri. Conduse de dregători domneşti gata să intervină acolo unde erau încălcate hotarele, aceste oştiri permanente au fost concentrate pe râul Vedea, la Roşii-Ruşii [7].

Localitatea Ruşii de Vede, al cărei nume amintea de soldaţii numiţi roşii şi de râul unde se afla amplasată, este semnalată pentru prima dată de călătorii germani Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstadt în anul 1385 [8], iar în documentele diplomatice interne într-un hrisov din 23 iulie <1512 - 1513> [9]. Paza hotarului din zona Dunării era asigurată şi de locuitorii satelor din lunca fluviului, care beneficiau pentru serviciile înfăptuite de scutiri importante la plata unor dări către domnie [10]. După ce, în anul 1417, turcii au ocupat cetatea Turnu [11] şi au transformat-o în raia, rolul localităţii Ruşii de Vede în apărarea hotarelor sudice a crescut. Hotarul raialei ajungea în nord, la 8 mai 1578, în apropierea unei păduri care aparţinea satului Liţa [12]. Judeţul Teleorman s-a extins în sud-vest asupra teritoriului judeţului vecin, Olt, în apropierea raialei .

Pe la Ruşii treceau din vechime câteva drumuri comerciale care au contribuit la dezvoltarea economică a aşezării şi la atingerea statutului de oraş, pe la mijlocul secolului al XVI-lea [13]. Registrele comerciale braşovene consemnează, între anii 1503-1554 [14], implicarea locuitorilor din Ruşii de Vede în traficul de mărfuri desfăşurat cu Braşovul. Documentele vremii, de până pe la mijlocul secolului al XVII-lea, nu confirmă că localitatea ar fi fost oraş. Trebuie avut însă în vedere faptul că domnii au acordat privilegii acestei localităţi unde se aflau încartiruite în permanenţă trupe de roşii şi călăraşi.

Negustorii braşoveni şi sibieni din Transilvania şi cei din partea de nord-vest a Munteniei treceau pe la Ruşii de unde, pentru a se îndrepta spre sudul Dunării alegeau drumul Turnului, cunoscut sub numele de *drumul Nicopolelui* sau drumul către vadul de la Zimnicea, numit şi *drumul Şiştovului.* Prin Ruşii-Roşiori treceau două drumuri, cunoscute sub numele de *drumul cerii* şi *drumul oilor,* după abundenţa celor două

---

1 *D.R.H., B,* vol. I, doc. 94, p. 163
2 *Ibidem,* doc. 105, p. 185.
3 Paul Negulescu, *Istoricul judeţelor în România,* p. 90.
4 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 283; *Vechile noastre judeţe,* p. 160.
5 Iorgu Iordan, *Toponimia românească,* p. 301, 305.
6 Const. C. Giurescu, *Vechile noastre judeţe,* p. 160.
7 Ion N. Staicu, *Aşezările judeţului Teleorman,* p. 265.
8 Peter Sparnau, Ulrich von Tennstadt, *Releţia călătoriei prin Ţara Românească şi Transilvania,* în *Călători străini...,* vol. I, p. 19. Localitatea este notată în relatările celor doi sub forma: *Russenart.*
9 *D.R.H., B,* vol. II, doc. 105, p. 214.
10 Nicolae Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor,* p. 192.
11 Cetatea de la Turnu , mai întâi romană, apoi bizantină, iar mai apoi sub stăpânirea domnilor români, era un important punct de sprijin în paza hotarului din zona Dunării, aproape de confluenţa cu Oltul. Vadul şi malurile Dunării facilitau legătura cu localitatea Nicopole şi mai departe cu zona sudică: vezi Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.,* vol. I, p. 243.
12 H. Dj. Siruni, *op. cit.,* p. 19.
13 Ion N. Staicu, *op. cit.,* p.265.
14 Radu Manolescu, *op. cit.,* p. 260-302.

produse ce erau transportate pe aici. Ultimul pornea din zona Sibiului, trecea pe la Vâlcea, Slatina, Roşiorii de Vede şi se îndrepta spre Zimnicea [15].

Localitatea Zimnicea a fost amintită de aceiaşi călători germani Sparnau şi Tennstdadt care exagerau atunci când arătau, în anul 1385, că aceasta era un mic oraş [16], iar izvoarele interne arată că aici era un port pe unde se făcea legătura cu Şiştov-Şviştovul din sudul Dunării [17]. Dezvoltarea aşezării a fost favorizată de faptul că aici exista una din schelele ţării către sudul Dunării, spre Peninsula Balcanică. Localitatea este cunoscută în documente şi sub numele de Podul Şiştovului, după podurile care au existat în timp peste fluviu, poduri ce legau Zimnicea de localitarea bulgărească Şiştov.

Datorită importanţei strategice, la Ruşii de Vede a fost centrul administraţiei judeţului. Diviziunea administrativă Teleorman a fost condusă la început de judeţi, iar mai apoi de vătaful care se afla în fruntea ostaşilor, cu preponderenţă roşii. Matei Basarab a fost cel care a întărit paza hotarelor şi a adăugat roşilor de aici pe călăraşii de margine şi pe dorobanţi [18]. Căpitanii acestora îi conduceau în situaţii de război şi îi foloseau în timp de pace pentru a asigura ordinea şi condiţii prielnice repartizării şi perceperii dărilor de la populaţie, cuvenite statului şi celorlalţi stăpâni.

Fiind judeţ de şes, numărul localităţilor care îl alcătuiau era mai mic. La fel ca şi în celelalte zone geografice ale ţării, aşezările mărgineau cursurile apelor mai importante care străbăteau câmpia îndreptându-se spre Dunăre.

---

[15] *Ibidem*, p. 267.

[16] Peter Sparnau, Ulrich von Tennstadt, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. I, p. 19.

[17] *D.R.H., B*, vol. doc. 214, p. 343.

[18] Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, p. 73-74.

8. JUDEȚUL ILFOV

În actele scrise în limba slavă și în cele românești din cancelaria munteană, județul era denumit Elhovul. Enxa (Elha) în vechea slavă însemna "arin"[1], deci Elhovul era "ținutul cu arini"[2]. Din Elhov s-a ajuns la Ilhov, din care a rezultat forma Ilfov de mai târziu[3]. Teritoriul județului era străbătut în trecut, ca și astăzi, de numeroase râuri, dar, doar cel numit Ilfov i-a dat numele, poate pentru că majoritatea râurilor mai importante dădeau deja nume unor formațiuni administrative vecine, pe cursurile lor superioare.

Purtând numele apei care îl străbate, județul este menționat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Tânăr, din 23 martie 1482, prin care acesta întărea mănăstirii Snagov "oricâte sate are sfânta mănăstire în județul Elhov"[4]. Domnul mai dăruia mănăstirii o treime din venitul cuvenit domniei din "vămeșia Elhovului", fapt care demonstrează schimburile comerciale intense ce aduceau venituri considerabile domniei în acest județ. Ca formă de organizare teritorial-administrativă, Ilfovul este mult mai vechi decât semnalarea documentară din anul 1482. Începuturile acestei formațiuni administrative nu pot fi precizate cu exactitate, dar pornesc, la fel ca și în cazul celorlalte județe, încă din timpul perioadei prestatale.

Se știe că formarea statului Țara Românească a fost rezultatul unui proces de unificare a unor forme de organizare politică prestatale existente în spațiul extracarpatic. Depășirea stadiului de uniuni sătești și gruparea în formațiuni socio-politice locale s-a petrecut în secolele XI-XIII. Satele amplasate în zone prielnice vieții și desfășurării activităților economice și care erau situate între râurile Argeș, Dâmbovița, Ilfov și Colentina au avut rolul lor în lupta pentru apărare, mai întâi în plan local, iar mai apoi în cadrul unui efort mai larg ce a dus la apariția statului centralizat. Această zonă care era dens populată încă din evul mediu timpuriu presupune existența unui centru administrativ în care se afla curtea cneazului sau voievodului. Aici se strângeau dările și se aflau ostașii și dregătorii cu ajutorul căroa se administra ținutul. Se pare că acest centru a fost în zona Bucureștiului de astăzi, deoarece acesta era amplasat la punctul de interferență a unor drumuri pastorale și comerciale ce favorizau schimbul produselor între locuitorii regiunilor din jur.

Bucureștiul a avut o evoluție asemănătoare altor așezări românești. Satul cu numele Bucur s-a dezvoltat ca urmare a evoluției societății în ansamblu, atât datorită amplasării pe calea cea mai scurtă ce lega Transilvania cu vadul de la Giurgiu, pe Dunăre[5] cât și datorită existenței unei fortificații aparținând unui conducător local. Stabilitatea politică apărută odată cu statul medieval, măsurile domnilor ce asigurau protecție comunităților rurale și urbane și principalelor rute de comunicație și schimb au determinat apariția și dezvoltarea unei unități teritoriale în această zonă de câmpie.

Mircea cel Bătrân, a cărei preocupare principală a fost apărarea Dunării de pericolul turcesc, a fost cel care a construit la București o fortăreață pe locul uneia mai vechi[6], deoarece de aici putea supraveghea mai ușor hotarul dintre Siret și Olt. Cronica întocmită de banul Mihail Cantacuzino arată că domnul Mircea ar fi fost cel care a întemeiat scaunul domnesc de la București și prezintă, totodată, o realitate ce a caracterizat puterea centrală munteană secole de-a rândul:"el mai întâi a așezat scaunul domniei la București, șezând când la Târgoviște când la București"[7].

Centrul administrativ al județului a fost în permanență la București, menționat pentru întâia oară într-un hrisov de la Vlad Țepeș, din 20 septembrie 1459[8]. Domnul, preocupat ca și înaintașul său de apărarea Dunării în fața pericolului turcesc, întărea la acea dată un act scris "în cetatea București"[9]. Cancelaria acestui domn a emis mai multe acte din cetatea reconstruită de el[10], ceea ce demonstrează preferința acestuia față de această localitate ce-i oferea importante avantaje strategice.

Bucureștiul a trecut de-a lungul timpului prin mai multe stadii de dezvoltare și a străbătut pe parcursul unui secol drumul de la așezarea preurbană prevăzută cu o cetate care a devenit "cetate de scaun", la 18 ianuarie 1480[11], "minunata cetate de scaun" la 11 ianuaria 1516[12] și apoi "scăunatul oraș București", la 21 aprilie <1518>[13]. O vreme aici au conviețuit preocupările agricole rurale cu cele urbane, meșteșugărești și comerciale.

---

[1] Const. C. Giurescu, *Vechile noastre județe*, p. 159.
[2] Idem, *Istoria românilor*, vol. II, p. 283.
[3] *Ibidem*.
[4] *D.R.H.,B*, vol. I, doc. 179, p. 291.
[5] Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, p. 19.
[6] Gheorghe I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 232.
[7] <Mihail Cantacuzino >, *op. cit.*, p. 129.
[8] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 118, p. 204.
[9] *Ibidem*.
[10] Gheorghe I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 69, 232-233.
[11] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 170, p. 276.
[12] *Idem*, vol. II, doc. 142, p. 281.
[13] *Ibidem*, doc. 169, p. 327.

Străinii care au străbătut aceste meleaguri au consemnat că Bucureştiul era "oraş frumos, scaunul mitropoliei şi capitala ţării" în anul 1595 [14] "oraş mare al Ţării Româneşti" în anul 1598 [15] şi "oraş foarte mare...cu patruzeci de biserici şi mănăstiri şi vestitul râu Dâmboviţa care curge prin mijlocul său. Curtea (domnească) este o clădire uimitor de armonioasă şi care încântă privirile şi este mai mândră şi mai veselă decât curtea de la Târgovişte" în anul 1656 [16]. Către mijlocul secolului al XVII-lea oraşul capitală se întindea deja pe ambele maluri ale râului Dâmboviţa, avea aproximativ "toate pieţele şi străzile podite cu un fel de poduri de lemn" [17] şi antrena localităţile din jurul său într-o intensă activitate economică. Schimbul de mărfuri cu regiunea înconjurătoare, cu celelalte oraşe din ţară şi din străinătate a jucat un rol de seamă în evoluţia ascendentă a oraşului capitală.

Bucureştiul, la fel ca şi celelalte oraşe din Ţara Românească, s-a bucurat de drepturi de autoadministrare, conducerea sa fiind împărţită între autorităţile locale mandatare ale orăşenilor şi reprezentanţii domniei [18]. Orăşenii îşi alegeau anual conducătorii, în persoana unui judeţ ajutat de un sfat comunal alcătuit din 12 pârgari, cu rol mai ales în administrarea bunurilor lor. Primul act emis de conducerea aleasă este cel, din 13 mai 1563, prin care Necula judeţ, fiul lui Bobanea, 12 pârgari şi alţi martori întăreau o proprietate în Bucureşti situată "lângă biserica Domnească din pazar" [19]. Este semnalată la acea dată prezenţa în oraş a bazarului. Judeţul Necula mai apare în încă două documente, el fiind urmat la conducere de Stan, la 26 mai 1577, Caloian, la 28 noiembrie 1580, Baciul, la 6 februarie 1587, alt Stan, la 6 februarie 1587, Vâlcan la 15 februarie 1590 s.a. [20]. Prezenţa dregătorului care reprezenta puterea domnească este mai timpurie. Acesta este semnalat, la 8 noiembrie 1469, în persoana lui Neagul vornicul care se adresa la acea vreme din Bucureşti orăşenilor din Sibiu [21].

Importanţa economică şi strategică a oraşului a impus domnilor să ia unele măsuri pentru buna organizare a activităţii urbei. La fel ca şi în celelalte reşedinţe domneşti de la Argeş şi Târgovişte, autoritatea domnească în oraş a fost atribuită unui vornic care a avut printre atribuţii şi coordonarea administrării întregului judeţ Ilfov. Vornicul urmărea îndeaproape aplicarea hotărârilor domniei, încasarea veniturilor cuvenite acesteia de la locuitori [22] etc. El colabora pentru îndeplinirea sarcinilor de percepere fiscală în secolul al XVII-lea cu căpitanii de oşteni. Stabilirea reşedinţei domnului la Bucureşti a determinat apariţia unui nou dregător domnesc cu sarcini fiscale, vamale şi judecătoreşti [23]. Este vorba de ispravnicul scaunului Bucureşti, menţionat pentru prima dată în timpul domniei lui Matei Basarab, la 7 ianuarie 1642 [24].

Un alt oraş, important pe cuprinsul judeţului, a fost Gherghiţa, menţionat ca vamă la 1431 [25], loc de emitere a documentelor domneşti la 1453 [26] şi oraş la 1534, dată la care i se precizau şi hotarele [27]. Localitatea a progresat datorită situării pe drumul comercial ce lega oraşele din Transilvania, pe văile râurilor Dâmboviţa, Ialomiţa şi Prahova cu cele de la Dunărea de jos şi Marea Neagră prin oraşele porturi la Dunăre, Floci şi Brăila.

Regresul oraşului Gherghiţa s-a datorat aceloraşi motive care au contribuit la ridicarea lui. Atunci când importanţa drumului comercial ce trecea pe aici a scăzut, a scăzut şi cuantumul tranzacţiilor comerciale, a activităţilor productive şi deci şi puterea economică a locuitorilor săi [28]. În anul 1636, un sol polonez menţiona deja decăderea oraşului despre care spunea că "a fost pe vremuri mai mare şi mai populat" [29]. Oraşul a avut instituţii care şi-au desfăşurat activitatea şi în perioada următoare, printre ele

---

[14] Anonim, *Descrierea lungii şi obositoarei călătorii pe care au făcut-o cei o sută de italieni împotriva sultanului şi a lui Sinan Paşa,* în *Călători străini...,* vol. III, p. 581.
[15] Filippo Pigafetta, *Scriere despre apărarea Transilvaniei,* în *Călători străini...,* vol. III, p. 561.
[16] Paul de Alep, *Călătoria patriarhului Macarie din Alep,* în *Călători străini...,* vol. VI, p. 227.
[17] Petru Bogdan Baksic, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. V, p. 216.
[18] Paul Cernovodeanu, *Consideraţii privitoare la organizarea administrativă a oraşului Bucureşti în secolele XVI-XVII,* în "Materiale de Istorie şi Muzeografie", Muzeul de Istorie al oraşului Bucureşti, 1964, p. 161.
[19] *D.R.H.,B,* vol. VI, doc. 266, p. 292.
[20] Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor,* p. 281.
[21] E. Hurmuzaki, *op. cit.,* vol. XV, 1, tipărite de N. Iorga, Bucureşti, 1911, doc. CXXVII, p. 73.
[22] Primul vornic al oraşului Bucureşti apare într-un document din 7 ianuarie 1626 prin care domnul Alexandru Coconul dădea voie mănăstirii Sf. Troiţă, din capitală, să-şi facă mori pe Dâmboviţa, lângă morile domneşti. La morile călugărilor nu aveau voie să se amestece "nici vornic de acolea din Bucureşti, nici judeţul". Vezi *D.I.R., B, veac XVII,* doc. 485, p. 470.
[23] Dan Berindei, *Ispravnicul sau ispravnicii scaunului Bucureştilor,* p. 133.
[24] George Potra, *Documente privitoare la istoria oraşului Bucureşti (1594-1821),* p. 100.
[25] *D.R.H.,B,* vol. I, doc. 69, p. 131.
[26] *Ibidem,* doc. 110, p. 193.
[27] *Idem,* vol. III, doc. 175, p. 286.
[28] Aurelian Sacerdoţeanu, *Începuturile oraşului Gherghiţa,* în "File din trecutul istoric al judeţului Prahova", Ploieşti, 1971, p. 40.
[29] Anonim, *Descriere anonimă a soliei lui Jerzy Krasinski,* în *Călători străini...,* vol. V, p. 120.

enumerându-se o căpitănie ai cărei ostaşi puteau să intervină repede în caz de atacuri atât dinspre munţi cât şi dinspre zonele de şes.

Câteva documente emise între anii 1575-1579 [30] şi două documente din timpul domniei lui Leon Tomşa amintesc de o a treia aşezare cu caracter urban pe teritoriul judeţului Ilfov. Este vorba de localitatea Cornăţel, amplasată în sudul judeţului pe malul lacului cu acelaţi nume, ai căror locuitori erau numiţi de domnul Tomşa "oroşani de la Cornăţel" la 23 ianuarie 1630 [31]. O lună mai târziu, oraşul Cornăţel este amintit din nou într-o carte domnească de întărire [32].

Analizând teritoriul judeţului Ilfov pe baza aşezărilor însemnate în documente se poate constata că acesta se întindea de la râul Prahova în nord, până la Dunăre în sud, şi de la râurile Sabar şi Argeş în vest până la est de râul Mostiştea în est. Localităţile judeţului au evoluat ca întindere şi număr mai ales după ce sediul autorităţii centrale s-a stabilit la Bucureşti.

Judeţul Ilfov se învecina la nord cu judeţul Dâmboviţa, ale cărui limite erau mult mai aproape de Bucureşti, la est cu judeţul Ialomiţa, care ajungea până aproape de localitatea Fierbinţi de astăzi. La vest se învecina cu judeţul Vlaşca, care ocupa o bună parte din judeţul de mai târziu şi la sud cu fluviul Dunărea. Mărimea şi configuraţia judeţului Ilfov este dată de satele identificate pe teritoriul său până la mijlocul secolului al XVII-lea.

[30] *D.R.H., B*, vol. VII, doc. 257, p. 351-352; vol. VIII, doc. 263, p. 424; 267, p. 429;
[31] *Idem*, vol. XXIII, doc. 35, p. 70.
[32] *Ibidem*, doc. 55, p. 102.

9. JUDEȚUL PRAHOVA

Cu o întindere mult mai mică decât cea de astăzi, județul Prahova este menționat pentru prima dată în hrisovul din 23 martie 1482 prin care Basarab cel Tânăr întărea mănăstirii Snagov "în fiecare an, din județul Prahova, de la 8 sate, 8 găleți de grâu" [1].

Istoriografia românească leagă această unitate teritorial-administrativă de numele râului care îl străbate de la nord la sud. Прахъ (Prah), termen slav [2], înseamnă în limba română praf, pulbere [3]. În limba bulgară *Prahova* înseamnă loc prăfos sau râu ale căror maluri au praf [4]. Județul Prahova cuprindea zonele de munte și deluroase din bazinele râurilor Provița, Prahova și Doftana și o zonă de șes cuprinsă între văile râurilor Prahova, Cricovul Dulce și Cricovul Sărat.

Bogățiile naturale ce caracterizează întreaga zonă au creat condiții prielnice pentru întemeierea de localități încă din cele mai vechi timpuri. Interesant este faptul că în evul mediu teritoriul acestui județ avea arealul de locuire în spațiul montan mult mai la sud față de cel cunoscut astăzi. Cu cât societatea românească a înaintat spre perioada modernă, cu atât așezările omenești s-au întemeiat mai către nord, spre culmile munților.

Văile râurilor au constituit pentru români un cadru adecvat pentru întemeierea primelor forme de organizare. Între comunitățile umane s-au format de-a lungul timpului nu numai anumite căi de legătură, ci și anumite puncte bine stabilite unde se negociau produsele și se percepeau taxe pentru reprezentanții conducătorilor locali. O cale de legătură deosebit de importantă pentru comerțul zonal și pentru comerțul interstatal a fost valea râului Prahova pe unde erau transportate mărfuri dinspre și spre orașul mai apropiat din Transilvania, Brașovul.

Valea Prahovei este menționată drept cale de schimb între Transilvania și Țara Românească încă de la mijlocul secolului al XIV-lea, când regele Ungariei Ludovic I de Anjou, la 28 iunie 1358, emitea un salvconduct prin care asigura pe brașoveni că "puteți trece slobod și netulburat cu mărfurile voastre și orice fel de lucruri, între Buzău și Prahova, adică din locul unde se varsă în Dunăre râul numit Ialomița până unde se varsă în Dunăre râul numit Siret" [5].

Conștient de importanța drumurilor comerciale în obținerea de venituri pentru domnie, dar mai ales interesat în controlul acestora și în menținerea independenței țării în fața intervenției inoportune a regalității maghiare, domnul Vladislav Vlaicu stabilea, la 20 ianuarie 1368, vămile ce trebuiau plătite de brașoveni pe teritoriul țării sale [6]. Erau prezentate în același timp și o serie de privilegii, stabilite în urma unor tratative, pentru a-i atrage pe negustorii străini să tranziteze țara, privilegii ce au fost reîntărite mai apoi și de domnii următori.

Pe valea râului cu același nume ființa o vamă cunoscută sub numele Vama Prahovei, semnalată documentar în anul 1422 [7], care a fost localizată de unii istorici la Câmpina [8]. În acestă localitate au avut sediul peste secole vătafii de plai care-i conduceau pe plăiașii satelor care supravegheau potecile, în număr de opt, de pe Valea Prahovei [9]. Importanța drumului care trecea munții pe valea râului Prahova reiese și dintr-o scrisoare adresată brașovenilor de marele vornic Cazan, scrisă în anii <1480-1882>. Vornicul cerea atunci brașovenilor să deschidă, pe lângă căile de acces de la Rucăr și Buzău, și celelalte două drumuri cunoscute "dar țara noastră nu poate să rămâe numai cu două căi, ci deschideți și Prahova și Teleajenul" [10].

La întretăierea drumului comercial de pe Prahova, străbătut doar cu calul, cu drumul ce venea din vest s-a dezvoltat o localitate ce a primit numele Târgșor, poate pentru a fi deosebită de orașul Târgoviște. Localitatea a devenit destul de repede târg și apoi piață cu aspect orășenesc. Pe la Târgșor se întretăiau: drumul ce venea de la Brașov prin Bran, Rucăr, Câmpulung, care urma Valea Dâmboviței, a Prahovei și mai departe Valea Ialomiței spre orașul Floci sau pe la Gherghița și București spre Giurgiu, drumul care venea din Transilvania pe Valea Teleajenului și drumul care trecea prin zona subcarpatică, cu legături spre Moldova [11].

Localitatea Târgșor este amintită ca punct de vamă în privilegiul comercial acordat de Mircea cel Bătrân negustorilor brașoveni la 6 august 1413 [12] și reîntărit mai apoi de urmașii săi la 21 noiembrie 1421 [13],

---

[1] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 179, p. 291.
[2] Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie,* p. 76.
[3] B. P. Hasdeu, *Istoria critică,* p. 450.
[4] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 281.
[5] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 39, p. 72. Vezi și Radu Manolescu, *op. cit.,* p. 65.
[6] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 46, p. 87.
[7] *Idem, B,* vol. I, doc. 50, p. 101.
[8] Silviu Dan Cratochvil, *Monografia orașului Câmpina*, Câmpina, 1990, p. 23-27. Autorul aduce în lucrarea sa argumente geografice și istorice pentru a justifica alegerea aceastei localități.
[9] *Ibidem,* p. 24.
[10] I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul,* p. 287.
[11] George Potra, Nicolae Simache, *Contribuții la istoricul orașelor Ploiești și Târgșor,* p. 67.
[12] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 120, p. 198.
[13] *Ibidem,* doc. 133, p. 218.

23 octombrie 1422 [14], 10 noiembrie 1424 [15], 1431 [16] şi 8 aprilie 1437 [17]. Documentele enumerate mai sus prezintă, printre altele, informaţii privind varietatea produselor şi distanţele mari de unde erau aduse mărfurile. Unele produse tranzitate pe aici precum piperul, bumbacul şi şofranul erau aduse pe meleagurile noastre tocmai din Orient. În acest context, la începutul secolului al XV-lea Târgşorul era un târg mare, iar în secolul următor a atins trepta cea mai înaltă a dezvoltării sale, ca oraş şi ca piaţă de desfacere [18].

Dezvoltarea oraşului a fost înlesnită şi de faptul că unii domni şi-au stabilit reşedinţa la Târgşor, permanent sau temporar, aşa cum a făcut domnul Vladislav al II-lea (1447-1456) [19]. Din cele arătate, se poate trage concluzia că la Târgşor s-a aflat prima reşedinţă a dregătorilor şi slujbaşilor care se ocupau cu administrarea judeţului. Sursele istorice nu oferă însă informaţii despre potenţiali administratori ai acestei formaţiuni administrative. Oraşul reşedinţă era condus de un sfat alcătuit dintr-un judeţ şi 12 pârgari, menţionaţi într-un document, din 20 august 1571, pe care domnul o cerceta pentru a face dreptate unor supuşi din zonă [20].

Un act formulat la porunca directă a lui Mihai Viteazul arată că domnul considera Târşorul drept "oraşul domniei mele" [21], deşi el a interprins acţiuni care au avut drept rezultat decăderea continuă a oraşului. La sfârşitul secolului al XVI-lea, domnul Mihai a cumpărat un sat din apropierea oraşului şi şi-a aşezat aici oştile în acţiunile de pregătire pentru trecerea în Transilvania. El a înfiinţat un târg săptămânal [22] şi şi-a zidit un palat [23] şi o curte pentru el şi dregătorii care-l însoţeau. Satul, numit Ploieşti, a preluat treptat activitatea economică şi comercială a oraşului Târgşor şi a devenit la rândul lui oraş de prestigiu al ţării.

Strămutarea capitalei de la Târgovişte la Bucureşti şi diminuarea intensităţii schimburilor comerciale pe drumul ce trecea prin Târgşor au contribuit la scăderea puterii economice a orăşenilor şi la decăderea oraşului. Unii domni au continuat să acorde atenţie acestei localităţi, aşa cum a făcut Matei Basarab care punea, în anul 1645, o pisanie la biserica construită aici cu sprijinul său [24].

Judeţul Prahova se învecina, la mijlocul secolului al XVII-lea, la nord cu Transilvania, la vest cu judeţul Dâmboviţa, la sud cu judeţul Ilfov şi la est cu judeţul Saac.

---

14 *Ibidem*, doc. 136, p. 221-222.
15 *Ibidem*, doc. 141, p. 229.
16 *Ibidem*, doc. 175, p. 277.
17 *Ibidem*, doc. 243, p. 340-341.
18 George Potra, Nicolae Simache, *op. cit.*, p. 98.
19 *Ibidem*, p. 66.
20 *D.R.H., B*, vol. VII, doc. 61, p. 81-82.
21 *Idem*, vol. XI, doc. 64, p. 87.
22 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, p. 348.
23 G. Petrescu-Sava, *Târguri şi oraşe între Buzău, Târgovişte şi Bucureşti în dezvoltarea istorico-geografică, economică şi comercială*, Bucureşti, 1937, p. 17.
24 *Ibidem;* Nicolae Veniamin, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, p. 121.

10. JUDEȚUL MEHEDINȚI

Județul din Oltenia aflat la extremitatea vestică a Țării Românești se numea în trecut, la fel ca și astăzi, Mehedinți. Analizând originea numelui acestui județ filologii și istoricii au ajuns la concluzia că numele dac *Mede*, care desemna un pârâu din partea locului [1], a fost preluat de romani, care au construit la *Ad-Mediam* [2] o stațiune balneară, nu departe de cea cunoscută de la Herculanum. În documentele emise în cancelaria ungară, în secolul al XIV-lea, termenul care denumea localitatea apare sub forma latină: *Myhald* [3], iar în documentele românești sub forma *Mehedia* [4], Zona din jurul cetății, ridicată aici pe ruinele romane prin secolul al XII-lea, a fost numită *Mehedinți.* Originea latină a termenului Mehedinți, care numea formațiunea teritorial-administrativă apărută la hotarul vestic al țării, este admisă de B. P. Hasdeu [5], A. D. Xenopol [6], Paul Negulescu [7] ș.a.

În epoca romană și mai apoi cea bizantină, în această parte vestică a țării noastre a existat, pe malul fluviului Dunărea, cetatea cu numele Drobeta. Deoarece cetatea era părăsită, prin secolul XIII, piatra de aici a fost întrebuințată pentru construirea în apropiere a unei fortificații noi, numită Severin [8]. În jurul acestei cetăți s-a constituit, la începutul aceluiaș secol XIII, formațiunea politică Țara Severinului [9] prin unirea populației autohtone așezată în satele de pe ambii versanți sudici ai Carpaților Meridionali.

În urma războiului din anul 1230, izbucnit între regatul maghiar și țaratul bulgar, ungurii au întemeiat în jurul cetății Severin o formațiune administrativ-militară pe care au numit-o Banatul de Severin. Acesta cuprindea o parte din Oltenia [10] și ținutul dintre Dunăre și Munții Semenic [11]. Crearea Banatului de Severin avea drept scopuri apărarea graniței regatului maghiar și înființarea unui avanpost în vederea supunerii teritoriului românesc dintre Carpați și Dunăre. În acest spațiu existau, încă din secolele XII-XIII, organizații teritorial-politice românești, amintite și de Diploma Cavalerilor Ioaniți, din anul 1247. La acea dată acestea au fost silite să cedeze pretențiilor coroanei maghiare deoarece diploma arată că banul ungur de la Severin urma să fie ajutat în îndeplinirea atribuțiilor sale militare de căpeteniile formațiunilor politice românești [12].

Începând cu ultimul sfert al secolului al XIII-lea, izvoarele documentare atestă încercările repetate ale căpeteniilor românești de a se desprinde de sub tutela ungară și de a se constitui în formațiuni politice de sine stătătoare [13]. După anul 1278, în lista dregătorilor din Regatul Ungar nu figurează nici un ban de Severin [14], ceea ce ne îndreptățește să credem că Banatul de Severin se afla sub administrarea unei căpetenii române, autoritară în plan local, probabil în persoana voievodului român Litovoi al II-lea.

Din 1291 și până către 1342 [15], cu excepția unor scurte perioade, în anii 1324 și 1330 [16], voievozii români de la sud de Carpați au stăpânit Banatul Severinului pentru care, la început, au plătit regulat tribut maghiarilor. În timpul voievodului Basarab I, fiul lui Tihomir, s-a înfăptuit unificarea voievodatelor și cnezatelor dintre Carpați și Dunăre și a fost constituit statul centralizat și de sine stătător Țara Românească. A fost perioada în care domnia a organizat formațiunile teritorial-administrative locale de unde se percepeau de la supuși banii și produsele naturale necesare întreținerii aparatului de stat, dar și nevoilor unei armate care avea menirea de a apăra hotarele țării.

Pentru întreținerea și apărarea cetății Severinului a fost constituită de domnie formațiunea teritorială cunoscută sub numele Județul de Baltă. În această parte a țării, la adăpostul bălților care mărgineau Dunărea în aval de cetatea Severin, se dezvoltau așezări ai căror locuitori erau chemați să răspundă necesităților autorității în stat, în persoana domnului și armatei sale care le asigura protecție în fața invadatorilor. Tot atunci, la hotarul apărut între statul român și cel maghiar s-a consolidat rolul militar al cetății Mehadia, care a fost la începutul statului român centralizat când sub administrația domnilor români [17], când sub aceea a regalității

---

[1] G. Pascu, *Elemente dace. Mehadia. Mehedinți,* în "Arhiva Societății Științifice și Literare", Iași, XVII, 1906, nr. 2, p. 93; nr. 3, p. 135.
[2] *Ibidem,* p. 89.
[3] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 15, p. 36.
[4] G. Pascu, *op. cit.,* p. 93.
[5] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor,* p. 405.
[6] A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană,* vol. III, p. 470-471.
[7] P. Negulescu, *Istoricul județelor în România,* p. 90.
[8] Pavel Binder, *op. cit.,* p. 626-627.
[9] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 1, p. 8.
[10] Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească,* p. 19.
[11] Pavel Binder, *op. cit.,* p. 630.
[12] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 1, p. 8-9.
[13] Ștefan Ștefănescu, *op. cit.,* p. 29.
[14] Pavel Binder, *op. cit.,* p. 631.
[15] Ștefan Ștefănescu, *op. cit.,* p. 30-31.
[16] *Istoria Românilor,* vol. III, p. 573.
[17] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 15, p. 36-37; 76, p. 123-125.

maghiare [18]. Între anii 1330 şi 1391 funcţia de ban al Severinului a figurat atât în titlul unor dregători maghiari, cât şi în titlul domnilor Ţării Româneşti [19].

Pentru a-şi consolida posesiunile în această zonă strategică şi pentru a contracara propaganda catolică a regalităţii maghiare care era sprijinită de papalitate, domnul Vladislav I a înfiinţat o Mitropolie la Severin [20] şi o mănăstire la Vodiţa [21]. Mitropolia Severinului, a doua în stat după cea de la Argeş, a activat între anii 1370-1403 [22]. În timpul lui Mircea cel Bătrân administrarea şi apărarea hotarului vestic al ţării erau concentrate în mâna unui ban cu reşedinţa la Severin, domnul însuşi atribuindu-şi titlul de ban în virtutea dreptului de stăpânire a cetăţii Severinului [23].

În condiţiile deselor cedări a cetăţii Severinului către români şi în faţa pericolului turcesc, sediul administrativ al băniei ungureşti de margine s-a stabilit la Mehadia. Între anii 1391 şi 1421, cetatea Severinului a fost în stăpânirea domnilor români pentru ca în pentru perioada anilor 1428-1470 aceasta să fie administrată de unguri [24]. În această ultimă perioadă, banii unguri au stăpânit în versantul estic al Carpaţilor teritoriul dintre Motru şi Dunăre. Centrul administrativ şi militar al întregii regiuni a fost în Severin şi în Mehadia, iar regii maghiari au emis acte de danie care priveau statutul juridic al unor localităţi din această parte a ţării [25]. În acest interval de timp sediul băniei româneşti a fost retras la Strehaia [26] şi mai apoi la Tismana [27].

Revenind Ţării Româneşti, în deceniul opt al secolului al XV-lea, Banatul de Severin a fost reorganizat, în timpul domnilor Basarab cel Tânăr (1477-1482) şi Vlad Călugărul (1482-1495), sub denumirea de Banatul de Mehedinţi [28]. Teritoriul situat în partea estică a râului Cerna, numit Mehedinţi, a constituit un judeţ care era condus de un ban atunci când domnii români şi-au asigurat o stăpânire definitivă asupra acestui colţ de ţară.

La sfârşitul secolului al XV-lea sediul băniei s-a mutat definitiv de la Severin la Craiova, iar banii au căpătat statutul de mari bani în ierarhia dregătorilor statului. La hotarul ţării au rămas reprezentanţi ai domniei, numiţi bani, care au preluat o parte din funcţiile marelui ban. Pentru a conferi putere mai mare acestui bastion aflat la hotarele ţării, Banatului de Mehedinţi, devenit mai apoi judeţul Mehedinţi i-au fost alipite o bună parte din teritoriile formaţiunilor administrative mai vechi: judeţul Motru în partea nordică şi judeţul de Baltă în partea sud-estică.

Începând cu sfârşitul secolului al XV-lea avem informaţii documentare referitoare la organizarea teritorial administrativă a zonei Mehedinţi. La 27 ianuarie 1483, domnul Vlad Călugărul întărea unor boieri nişte sate printre care se enumera şi "Criva de la Mehedinţi" [29]. Acelaşi domn întărea, la 10 aprilie 1493, o danie mănăstirii Tismana pentru care depuneau mărturie "patru boieri care sunt mai bătrâni din Mehedinţi" [30]. Câţiva ani mai târziu, la 29 iulie 1497, judeţul era bine organizat din punct de vedere fiscal deci şi administrativ din moment ce domnul dăruia mănăstirii Tismana "din judeţul Mehedinţi, câte 300 de vedre de vin,...15 găleţi de grâu din venitul domniei mele, afara satelor sfintei mănăstiri" [31]. Deducem că erau cunoscute satele ce compuneau judeţul, cele ce aparţineau altor stăpâni decât domnia, şi era organizat un aparat administrativ care putea să respecte dania şi porunca domnului.

În fruntea judeţului era banul ce avea un rol important în apărarea graniţelor de vest ale ţării, el fiind ales din rândul unor mari boieri. La 17 august 1511, între boierii martori ai omagiului depus de Vlad cel Tânăr faţă de regele maghiar figura şi Radul, ban de Mehedinţi [32]. La conducerea judeţului erau, la 23 aprilie 1486, doi bani: Dumitru Ghizdavăţ şi Detco, care erau împuterniciţi de domnul Vlad Călugărul să asigure ordinea locală şi să-i pedepsească pe cei care nu se supuneau autorităţii sale: "să-i ia acelui om pentru un singur cuvânt hatalm şi ocina să şi-o piardă" [33].

Judeţul Mehedinţi s-a aflat într-o continuă dezvoltare economico-socială favorizată de poziţia geo-strategică care permitea circulaţia oamenilor şi a mărfurilor pe vechile căi de comunicaţie, din şi spre vestul

---

[18] *Ibidem,* doc. 27, p. 54-55; 55, p. 96-98; 64, p. 108-109; 76, p. 123-125; 132, p. 216-217.

[19] Pavel Binder, *op. cit.,* p. 636.

[20] *Ibidem.,* p. 637; *Istoria Românilor,* vol. III, p. 250.

[21] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 6, p.18. Mănăstirea Vodiţa a fost ctitorită pe la anul 1372.

[22] *Istoria Românilor,* vol. IV, p. 250.

[23] *D.R.H.,B,* vol. I, doc. 3, p. 13; 5, p. 16; 13, p. 33; 24, p. 57; 45, p. 91.

[24] Pavel Binder, *op. cit.,* p. 637.

[25] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 62, p. 118-122; 97, p. 168-171. Sunt recunoscute în anii 1428 şi 1444 privilegiile mănăstirilor Tismsna şi Vodiţa.

[26] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 265; Ştefan Ştefănescu, *op. cit.,* p. 59.

[27] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 324, p. 442-443.

[28] I. C. Filitti, *Banatul Olteniei şi Craioveştii,* p. 20-21; Ştefan Ştefănescu, *op. cit.,* p. 56-57.

[29] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 184, p. 298. Localitatea Crivina la care face referire documentul există şi astăzi în judeţul Mehedinţi pe malul Dunării, în aval de Drobeta Turnu-Severin.

[30] *Ibidem,* doc. 236, p. 382.

[31] *Ibidem,* doc. 276, p. 450-451.

[32] Ştefan Ştefănescu, *op. cit.,* p. 60.

[33] D.R.H.,B, vol. I, doc. 197, p. 317.

Europei şi spre sudul Dunării. De la Severin pornea spre estul ţării un drum care străbătea peste dealuri şi ses localităţile mai importante de la vadurile apelor: Craiova, Slatina, Piteşti, Bucureşti [34]. De aici se bifurcau două drumuri: unul spre Brăila şi unul spre Oraşul Floci.

Rolul banului din această zonă a ţării a crescut, mai ales după ce Banatul Timişoarei a fost cucerit şi transformat în paşalâc turcesc, în vara anului 1552. La 1 ianuarie <1588>, domnul Mihnea Turcitul poruncea "slugii domniei mele, lui Mihai ban de judeţul Mehedinţi " [35] această poruncă arătând astăzi care erau unele dintre îndatoririle banului în calitatea sa de conducător al judeţului. El trebuia să rezolve atunci plângerea făcută domnului de călugării de la mănăstirea Tismana împotriva unor sate din judeţ, care se opuneau plăţii dărilor ce se cuveneau mănăstirii în calitate de stăpân. Banul trebuia să-i însoţească pe călugări la acele sate "ca să dea găleţile şi ceia ce este dajdea sfintei mănăstiri, dar nici mai mult, ci cum dau şi ceilalţi vecini celorlalte mănăstiri sau boierilor" [36], având sarcina de a impune perceperea obligaţiilor ce rezultau din relaţia supus-stăpân şi de a supraveghea ca acestea să fie făcute în temei legal.

Datorită contribuţiei pe care-o aduceau la apărarea hotarului ţării, banii de Mehedinţi aveau un statut aparte în rândul conducătorilor celorlalte judeţe oltene. Acest atu la care se adauga şi posibilitatea achiziţionării de averi [37], în bună parte pe seama contribuabililor, a făcut ca Mihai banul de Mehedinţi din anul 1588, să ajungă mare ban al Craiovei, iar mai apoi domn al Ţării Româneşti.

Cu hotarul din vest spre Banatul aflat sub administraţie ungară, delimitat prin hotarnica din 9 iunie 1520 [38], judeţul Mehedinţi era, la mijlocul secolului al XVII-lea, cel mai mare din cele cinci judeţe ale Olteniei. El se învecina în nord-est cu judeţul Gorj, în est cu judeţul Dolj, iar în sud cu fluviul Dunărea. Centrul administraţiei a fost mai întâi la Strehaia [39], la Severin până la arderea şi distrugerea cetăţii de către turci în anul 1524 [40], iar ulterior la Cerneţi, menţionat pentru prima dată într-un document din 27 august 1571 [41].

O altă localitate importantă în judeţ a fost Calafatul. Acesta era cunoscut încă din vechime, iar după întemeierea statului Ţara Românească a căpătat denumirea de Vadu Jiului deoarece aici se percepea vama pentru produsele care ieşeau din ţară, din zona cuprinsă "din gura Jiului până la izvoară" [42]. Rolul localităţii a crescut, în perioada cât vadul de la Severin se afla sub stăpânirea maghiară, deoarece tranzacţiile către Balcani se realizau prin acest loc accesibil de trecere a fluviului [43].

În timpul domniei lui Matei Basarab conducerea judeţului Mehedinţi a fost încredinţată unui căpitan cu sediul la Cerneţ care a devenit mare căpitan de margine în jurul anului 1642 [44]. Căpităniei de la Cerneţ i se subordonau căpităniile de la Strehaia şi cele apărute mai târziu la Baia de Aramă şi la Calafat. Căpitanii de margine din fruntea judeţului Mehedinţi aveau pe lângă sarcinile militare şi sarcini administrative şi judecătoreşti. Banii de judeţ, numiţi bănişori de judeţ, aveau drept sarcină judecarea micilor pricini ivite între locuitori ce nu ţineau de competenţa domnului, marelui ban sau marelui căpitan [45].

Judeţul Mehedinţi se învecina la mijlocul secolului al XVII-lea cu Banatul unguresc la vest, cu fluviul Dunărea la sud, cu judeţul Gorj la nord-est şi cu judeţul Dolj la est. Partea cuprinzând munţi şi dealuri era mai populată, spre deosebire de cea de şes şi din Lunca Dunării.

---

34 Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV,* p. 190.
35 *D.I.R., B, veac XVI,* vol.V, doc. 358. Dregătoria de ban al judeţului Mehedinţi era ocupată la acea dată de viitorul domn Mihai Viteazul.
36 *Ibidem.*
37 Ion Donat, *Domeniul domnesc în Ţara Românească* , p. 198.
38 *D.R.H, B,* vol. II, doc. 194, p. 375-379.
39 Ştefan Ştefănescu, *op. cit.,* p. 60.
40 Nicolae Chipurici, *Moşia şi satul Severinului,* în "Drobeta". Muzeul regiunii Porţile de Fier, I, Drodeta Turnu-Severin, 1974, p. 199.
41 *D.R.H., B,* vol. VII, doc. 60, p. 80.
42 *Idem,* vol. V, doc. 173, p. 186.
43 Ion Donat considera că aşezarea Calafat avea statut de oraş la sfârşitul secolului al XVI-lea: în *Domeniul domnesc în Ţara Românească,* p. 116.
44 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 449, f. 372.
45 *D.R.H., B,* vol. XXIV, doc. 27, p. 31.

11. JUDEȚUL BRĂILA

Orașul Brăila, considerat de istorici că ar fi mai vechi decât statul Țara Românească, cu începuturi ce pornesc înainte de 1300 [1], a dat numele unui întreg județ căruia i-a servit apoi drept reședință. Acest oraș "poartă spre lume" [2], amplasat într-un loc prielnic pe malul stâng al Dunării, face parte din categoria orașelor care s-au dezvoltat pe ruinele unor așezări antice, la dezvoltarea lui contribuind în primul rând relațiile comerciale în care era implicat. Numele Brăila a fost luat probabil de la numele întemeietorului așezării.

Cronicarii români aminteau de prezența orașului încă de la întemeierea statului și arătau că Brăila a fost unul din locurile până la care "pogorâseră noroadele" [3], iar domnii Țării Românești l-au menționat adesea în actele lor ca fiind la marginea țării pe care o conduceau [4]. Deoarece era amplast la extremitatea estică a țării în punctul cel mai apropiat de mare, pe aici se îndreptau majoritatea produselor care urmau să ia calea apei și tot pe aici intrau mărfurile aduse din lumi îndepărtate precum Grecia, Veneția, Genova, Caffa [5], inclusiv cele din teritoriile ocupate de turci.

Prima mențiune externă despre Brăila arată că în anul 1428, cu puțin înainte de cucerirea orașului Constantinopol, aici veneau "corăbii cu care negustorii aduc mărfuri din țara păgânilor" [6], fapt care demonstrează că interesele economice ale celor ce practicau comerțul în oraș se detașau de multe ori de aspectul politic și religios. Drumul Brăilei, ce pornea de la Dunăre și ajungea pe mai multe căi prin munți până în regiunile transilvănene, a continuat să fie funcțional în pofida restriștilor vremurilor scurse deoarece a fost legat de interesele comerciale ale genovezilor, bizantinilor, tătarilor, turcilor, regalității maghiare și mai ales ale românilor.

Avantajele economice pe care le-a oferit acest port comercial tuturor celor care au fost stăpâni aici, mai mult sau mai puțin timp, au fost atât de benefice încât s-au creat permanent condiții pentru bunul mers al schimburilor și nu s-a simțit necesitatea unei fortărețe de tip cetate. Ziduri de protecție și o cetate au fost ridicate de turci abia în secolul al XVI-lea [7], pentru a se apăra în fața drepturilor legitime formulate de domnii Țării Românești, stăpâni de drept ai teritoriului pe căre se afla orașul.

În condițiile apariției statului Țara Românească, orașul a căpătat un nou avânt economic deoarece acesta asigura protecție atât orașului cât și celor ce practicau comerțul într-un spațiu mult mai mare [8]. Domnii români au acordat Brăilei o atenție deosebită și au luat măsuri care au contribuit la dezvoltarea orașului port deoarece vama percepută aici reprezenta o importantă sursă de venituri pentru vistieria țării.

Prima mențiune directă și precisă a orașului Brăila într-un document intern este din 20 ianuarie 1368, în tratatul comercial încheiat de domnul Vladislav I Vlaicu cu negustorii brașoveni, unde este amintit drumul Brăilei [9]. Tratatul exprima dorința domnului de a favoriza traficul prin port prin reîntărirea către brașoveni a "toate libertățile pe care le-au avut ei din bătrâni" [10], ca o dovadă a vechilor schimburi comerciale practicate pe meleagurile românești. Privilegiul făcea din Brăila un port cu statut *porto-franc* pentru comerțul oriental deoarece negustorii erau scutiți de vama de intrare [11]. Tratatul a fost reînnoit de domnii care au urmat, cu precizări privind plata vămilor în favoarea negustorilor țării.

Județul care înconjura orașul este semnalat în documente mult mai târziu. El este menționat pentru prima dată în scrisoarea lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, adresată tuturor boierilor "mari și mici și tuturor judecilor și tuturor judecătorilor și tuturor săracilor, de la mic până la mare, din tot ținutul Brăilei", în 1481 [12]. Scrisoarea evidențiază o structură teritorial-administrativă în care clasele sociale ce o compuneau,

---

[1] Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 36.

[2] *Ibidem*, p. 16.

[3] *Istoria Țării Românești (1290-1690)*, p. 2.

[4] Domnul Dan al II-lea sprijinea negustorii din Târgoviște, pe la <1424-1431>, dându-le voie să facă negoț în toată țara: "apoi iar să umblați și pe la Severin și prin toate târgurile și la Brăila" Vezi *D.R.H., B*, vol. I, doc. 55, p. 109; La 7 august 1451, domnul Vladislav al II-lea preciza clar limitele sud-estice ale țării sale într-un act prin care scutea mănăstirea Cozia de orice vamă "la toate târgurile și la toate vadurile, de la Severin până la Brăila": *Ibidem*, doc. 106, p. 187.

[5] Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 48-49.

[6] Johann Schiltberger, *Țara Românească, Moldova și Transilvania*, în *Călători străini...*, vol. I, p. 30.

[7] Gheorghe I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 50. Mihai Maxim, *Teritorii rpmânești sub administrație otomană în secolul al XVI-lea*, (I), în "Revista de istorie", tom. 36, 1983, nr. 8, p. 811-812.

[8] Este cunoscut faptul că Basarab I și-a extins stăpânirea până la Dunărea de Jos și Marea Neagră. La fel au procedat mai apoi și unii din urmașii acestuia.

[9] *D.R.H., D*, vol. I, doc. 46, p. 87.

[10] *Ibidem.*

[11] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, ediția Gheorghe Lazăr, p. 115.

[12] I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești*, p. 283-284.

de la săraci până la marii boieri, aveau în frunte judecători cu un cuvânt de spus în relațiile cu Moldova, pe care domnul le dorea "în pace" după contactele încordate avute în anii anteriori [13].

Câțiva ani mai târziu, județul este semnalat într-un document emis în cancelaria domnească. La 31 iulie 1487, domnul Vlad Călugărul dăruia mănăstirii Snagov "gălețile de grâu domnești ohabnice și dijma domnească și vămeșitul, zeciuiala care este domnească de la stupi și cu perperii, cu tot, în întreg județul Brăilei" [14]. Documentul precizează care erau bogățiile care caracterizau județul: grâul, stupii de albine, vămile, la care se adăuga și peștele pescuit din abundență în fluviu și bălți.

Mărturiile istorice referitoare la întinderea acestei structuri teritorial-administrative și la conducătorii acestui județ sunt puține. Documentele care s-au păstrat menționează câteva din satele care alcătuiau județul și formațiunile administrative cu care acesta se învecina. El avea drept hotar spre nord râul Siret, cu albia mai spre sud față de cea cunoscută astăzi, la nord-vest se învecina cu județul Râmnic, la vest cu județul Buzău, iar la sud cu județul Ialomița. Județului îi aparțineau o parte din localitățile aflate pe partea dreaptă a văii inferioare a râului Buzău, aflate la hotarul cu județul Râmnicu Sărat. Județul deținea și spațiul dintre cele două brațe ale Dunării, cunoscut sub numele de Balta Brăilei [15], care era un loc important pentru iernatul turmelor de oi, ce au coborât aici din Munții Carpați secole de-a rândul [16]. Comparând acest județ cu celelalte județe ale Țării Românești se poate constata o populare redusă, deoarece această zonă de șes era expusă permanent incursiunilor tătărești și turcești.

La 17 septembrie 1543, județul făcea parte din eparhia ce ținea de episcopia cu sediul în orașul Buzău, alături de județele Buzău, Râmnicul Sărat și Săcuieni [17].

În anul 1538, în timpul campaniei întreprinse împotriva Moldovei condusă la vremea aceea de Petru Rareș, turcii au ocupat orașul, l-au întărit și transformat în raia, între anii 1540 [18] - 1542 [19]. Pierzând orașul și teritoriul din jurul lui, domnii Țării Românești au fost lipsiți de o importantă sursă de venituri, care provenea mai ales din vamă, și au fost determinați să considere această zonă drept țară străină. O asemenea situație este întâlnită în actul prin care domnul Pătrașcu cel Bun dăruia Episcopiei Buzău, la 9 noiembrie 1557, o ocină ce aparținuse lui Stoica care "a fugit la Brăila, în țară străină" [20].

Teritoriul rămas din județ, pentru că nu tot județul a intrat în componența raialei turcești, a constituit un județ cu administrație separată și a fost semnalat documentar mai bine de jumătate de secol după înființarea raialei. Centrul acestei diviziuni administrative a fost probabil la Făurei, localitatea mai importantă pe linia directă ce lega Brăila de capitala Târgoviște. Întrucât baza economică a județului a fost mult diminuată prin pierderea orașului, el n-a reușit să se mențină din punct de vedere economico-fiscal, mai ales pentru că pe teritoriul său erau puține așezări și implicit puțină populație contribuabilă. Investigația noastră indică pentru județul Brăila un număr de **44** de așezări, dintre care mai bine de jumătate sunt dispărute, unele fiind chiar greu de localizat astăzi.

Pentru o scurtă perioadă, domnul Mihai Viteazul a restabilit hotarul țării pe linia Dunării, atunci când oastea sa a cucerit raiaua și orașul, în anul 1595 [21]. Un document intern , din 12 iulie 1614, prin care câțiva săteni din Bărbulești de Galicia, localitate aflată aproape de cetatea raia, erau eliberați din rumânie de domnul Radu Mihnea amintea de faptul că sătenii se vânduseră rumâni "în zilele răposatului Mihai Voievod...pe vremea când a fost bătută cetatea Brăilei" [22].

Județul Brăila a existat și câțiva ani mai târziu, de vreme ce domnul Gavril Movilă întărea, la 19 februarie 1620, o seliște "anume Tărăcioi din județul Brăila" [23]. Din motive economico-financiare județul a fost alipit județului vecin Râmnicu Sărat. Contopirea județului Brăila cu județul Râmnicu Sărat și apariția unității administrative Râmnicu Sărat și Brăila s-au petrecut, probabil, în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Iliaș (1627-1629) sau în timpul domniei lui Leon Tomța (1629-1632) [24]. În două documente

[13] La 20 februarie 1470, Ștefan cel Mare cu o armată de moldoveni a prădat și distrus orașul care încercase să sprijine un pretendent la tronul Moldovei. Vezi Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 159.

[14] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 205, p. 330.

[15] Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila,* p. 16.

[16] Ion Conea, *Din geografia istorică a bălților Ialomiței și Brăilei,* în "Probleme de geografie", vol. IV,1956, p. 272-273.

[17] *D.R.H., B,* vol. IV, doc. 150, p. 185.

[18] N. Iorga, *Când, cum și de ce s-a luat Brăila de turci,* în "Analele Brăilei", V, 1933, nr. 1, p. 3.

[19] Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila,* p. 82-83.

[20] *D.R.H.,B,* vol. V, doc. 108, p. 122.

[21] *Mihai Viteazul în conștiința europeană. Documente externe,* vol. I, p. 83.

[22] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. II, doc. 268, p. 303.

[23] *Idem,* vol. III, doc. 438, p. 483.

[24] Ionel Cândea, *Considerații privind evoluția istorică a județului Brăila ca unitate administrativ-teritorială până la 1829,* în "Istros", Brăila, IV, 1985, p. 169.

eliberate în cancelaria domnului Leon Tomşa, din anul 1630, numele dat noii formaţiuni teritoriale arată că se înfăptuise deja unirea celor două judeţe [25].

Considerentele care au stat la baza unirii celor două judeţe nu pot fi astăzi decât intuite. Se pare că domnia a luat în calcul forţa militară de care dispunea judeţul de margine, Râmnicu Sărat, şi distanţa mai mică a căpităniilor din acest judeţ faţă de raiaua turcească. Căpităniile de la Focşani şi Râmnicu Sărat erau mai capabile să facă faţă permanentelor incursiuni turceşti, faţă de cele aflate la distanţă mai mare în judeţele Buzău şi Ialomiţa.

Raiaua Brăilei a fost cea mai întinsă dintre cele trei înfiinţate de turci pe pământul Ţării Româneşti [26]. Ea a reintrat sub administraţie românească abia în deceniul doi al secolului al XIX-lea, atunci când a fost reconstituit vechiul judeţ Brăila [27].

---

[25] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 62, p. 112; 72, p. 131. Ambele documente sunt originale, sunt emise la distanţă de zece zile şi se referă la pricina de judecată dintre sătenii din Vărăşti, judeţul Râmnicu Sărat şi Brăila cu Mitropolia Ţării Româneşti. În urma judecăţii, domnul întărea mitropoliei întregul sat Vărăşti şi satele Călugăreni şi Periaţi, din acelaşi judeţ.

[26] În timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782) raiaua Brăilei cuprindea 55 de sate şi selişti. Vezi Const. C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, p. 83. Cifra de circa 50 de sate ce ar fi fost anexate raialei înfiinţate, în anul 1542, nu poate fi justificată cu documente, nici în teritoriu. Vezi Mihai Maxim, *op. cit.*, p. 809.

[27] Const. C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, p. 89. Judeţul Brăila va fi reînfiinţat temporar în timpul războiului ruso turc din anii 1806-1812. El va activa din nou în cadrul administraţiei româneşti după pacea de la Adrianopol, din anul 1829.

LOCALITĂŢILE CARE ALCĂTUIAU JUDEŢUL BRĂILA PÂNĂ ÎN PRIMA JUMĂTATE A SEC. AL XVII-LEA

Nume sat în document	Jud eţ sig. pr.	Dată document	Localizare actuală	Jud
1. Andolie #	Br.	1505 iul. 18 , o.	lg. Urleasca, com. Traian	Br.
2. Bărbuleşti de Galicia #	Br.	1613 mai 24, o.	lg. Pitulaţi, com. Scorţaru Nou	Br.
3. **Brăila**	Br.	<1300>	oraş	Br.
4. Călugăreni #	Br.	1588 iun. 14 tr.	lg. Custura, com. Racoviţa	Bz.
5. Ciorani #	Br.	1613 mai 24, o.	lg. Scorţaru Nou, com.	Br.
6. Ciuliniţa-Ciulniţa	Br.	<1407-18> , o.	pr. lg. Grădiştea, com.	Br.
7. Cojoceşti #	Br.	1594 iun. 18 , o.	lg. Tătarul, com. Dudeşti	Br.
8. Comăneşti	Br.	1571 iul. 9 tr.	Comăneasca, com. Tudor Vladimirescu	Br.
9. Cornu #	Br.	1533, oct. 13 , o.	pr. Plopu, com. Ianca	Br.
10. Deşiraţi	Br.	1578, oct., o.	sat, com. Scorţaru Nou	Br.
11. Dudeşti	Br.	1588 iun 14 tr.	com.	Br.
12. Ezda = Iazda	Br.	1505 iul. 18 , o.	Esna, com. Movila Miresii	Br.
13. Fântânele #	Br.	1565 aug. 31 , o.	nelocalizat	
14. Florea #	Br.	1580 ian. 20 , o.	lg. Plopu, com. Ianca	Br.
15. Gâlma #	Br.	1594 iun. 18 , o.	lg. Tătarul, com. Dudeşti	Br.
16. Găujanii Oancei #	Br.	1614 iul. 13, o.	lg. Plăsoiu, com. Vişani	Br.
17. Gemenele	Br.	1579 apr. 2, tr.	com.	Br.
18. Giurmăneşti &	Br.	1604 febr. 27, o.	azi Polizeşti, com. Stăncuţa	Br.
19. Gugeşti #	Br.	1499 iun. 15 , o.	pr. Brădeanca, com. Jirlău	Br.
20. Gurguiaţi	Br.	1615 aug. 7, o.	sat, com. Scorţaru Nou	Br.
21. Iaşi #	Br.	1505 iul. 18, o.	lg. Urleasca, com. Traian	Br.
22. Licicote	Br.	<1585> mai 28 , o.	Lişcoteanca, com. Bordei Verde	Br.
23. Moereşti = Măcreşti #	Br.	1588 iun. 14 tr.	lg. Suteşti, com.	Br.
24. Muşeţelul #	Br.	1538 iul. 16 , o.	lg. Lacul Rezii, com. Însurăţei	Br.
25. Orleşti = Urleşti	Br.	1594 mai 28 , o.	Urleasca, com. Traian	Br.
26. Păpeneşti #	Br.	1614 iul. 13, o.	lg. Plăsoiu, com. Vişani	Br.
27. Păuneşti	Br.	1510 mai 27, o.	în Lişcoteanca, com. Bordei Verde	Br.
28. Periaţi #	Br.	1547 iun. 5, o.	pr. lg. Grădiştea, com.	Br.
29. Pitulaţi	Br.	<1581-82> , o.	sat., com. Scorţaru Nou	Br.
30. Plăcicoi #	Br.	1499 iun.15, o.	pr. Brădeanca, com. Jirlău	Br.
31. Plăsoi	Br.	1620 febr. 19, o.	Plăsoiu, com. Vişani	Br.
32. Râmnicelu	Br.	1620 febr. 19, o.	com.	Br.
33. Săpăteni = Săpteni #	Br.	1583> mai 28 , o.	lg. Lişcoteanca, com. Bordei Verde	Br.
34. Scheaul #	Br.	1505 iul. 18 , o.	pr. lg. Filiu, com. Bordei Verde	Br.
35. Scrofeni #	Br.	1594 iun. 18 , o.	lg. Tătarul, com. Dudeşti	Br.
36. Slăviteşti	Br.	1579 mai 20 , o.	lg. Brădeanca, com. Jirlău	Br.
37. Someşti #	Br.	1570 apr. 29, o.	lg. Scorţaru Nou, com.	Br.
38. Şchiopeni #	Br.	1570 apr. 29, o.	lg. Latinu, com. Măxineni	Br.
39. Şindreşti #	Br.	<1581-82> , o.	lg. Brădeanca, com. Jirlău	Br.
40. Tărăcicoi #	Br.	1585 iul. 14 , o.	lg. Grădiştea, com.	Br.
41. Tătarul de Câmpie	Br.	1538 iun., o.	sat , com. Dudeşti	Br.
42. Tătuleşti	Br.	<1469> aug. 25, tr.	sat, com. Padina	Bz.
43. Tufeşti	Br.	1538 iun. 8, o.	com.	Br.
44. Văraşti #	Br.	1606 nov. 23, o.	lg. Grădiştea, com.	Br.

12. JUDEȚUL VLAȘCA

Județul este menționat pentru prima dată, la 13 iulie 1498, într-un document de la Radu cel Mare care întărea la acea dată mănăstirii Râncăciov (azi în comuna Călinești, județul Argeș), un obroc anual "din județul Vlașca iarăși din venitul domnesc din grâu și din orz" [1]. Alte două semnalări documentare ale județului fac referire la bogăția în cereale care caracteriza acest județ de câmpie și aducea domniei importante venituri încât aceasta dăruia o parte din ele unor lăcașuri religioase [2].

Cu nume slav [3] ce înseamnă în slava veche "Țara Vlahilor", adică a românilor [4], județul Vlașca, acoperit în vremurile îndepărtate de păduri întinse și zone mlăștinoase [5], a căpătat denumirea de la năvălitorii slavi care au găsit aici o zonă intens locuită de români. După întemeierea statului, formațiunea teritorial-administrativă care cuprindea o populație compact românească a păstrat vechea denumire, Vlașca [6].

Județul Vlașca era așezat în partea de câmpie a Munteniei în dreptul unui vechi vad al Dunării și era străbătut de râurile Dâmbrovnic, Câlniștea, Glavacioc și Neajlov. Cuprins între județul Teleorman la vest și județul Ilfov la est, județul Vlașca se învecina la sud cu fluviul Dunărea, iar la nord cu județele Argeș și Dâmbovița. Locuitorii județului aveau drept îndeletniciri principale cultivarea plantelor [7], creșterea animalelor, pescuitul în bălțile ce mărgineau Dunărea și practicarea schimburilor comerciale, mai ales în zona vadului Dunării de la Giurgiu.

Portul de la Dunăre, numit din timpurile vechi Giurgiu după numele întemeietorului satului [8] sau după numele unei vechi așezări genoveze care a înflorit aici după constituirea imperiului latin de răsărit [9], constituia încă din perioada stăpânirii romane un important loc de trecere al produselor materiale și al schimburilor culturale între popoarele din sudul peninsulei Balcanice și cele din centrul Europei. Importanța economică și strategică a localității port, ce asigura legătura cu drumurile comerciale din sudul Dunării, a fost apreciată și de domnul Mircea cel Bătrân care a construit la Giurgiu o cetate în primii ani de domnie, pe la 1388 [10], pe ruinele unei cetăți mult mai vechi [11]. Domnul a construit fortăreața pentru a proteja orașul care se ridicase aici [12] și granițele țării de primejdia turcă ce apăruse la sudul Dunării. Cu toate eforturile depuse, câțiva ani mai târziu cetatea și orașul au fost cucerite pentru scurt timp de turci [13]. Ea a fost reluată de români, dar la sfârșitul domniei lui Mircea cel Bătrân cetatea și orașul au fost cucerite și transformate în raia turcească [14]. Giurgiul și zona din jur ce constituia raiaua au fost recucerite pentru perioade scurte, în timpul campaniilor antiotomane desfășurate de domnii Vlad Țepeș [15] și Mihai Viteazul [16].

Raiaua înființată de turci pe teritoriul județului Vlașca era subordonată administrativ Sangiacului condus de un pașă, cu centru la Nicopole [17]. Pentru a putea interveni în forță pe teritoriul Țării Românești, turcii au construit de multe ori poduri peste Dunăre [18]. Hotarele acestei raiale au fost extinse treptat, în funcție de evoluția evenimentelor istorice și de puterea economică, militară și abilitatea diplomatică a domnilor români. Acțiunile desfășurate de turci, în defavoarea hotarelor țării, au declanșat numeroase "gâlcevi" între domnii români și autoritățile turce. Nu se cunoaște când a fost trasat pentru prima dată hotarul

---

1 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 285, p. 465.

2 La 20 iunie 1507, domnul Radu cel Mare dăruia mănăstirii Glavacioc, în fiecare an, câte 13 găleți din grâu și din orz, iar după câțiva ani, la 30 iunie 1512, Neagoe Basarab dăruia aceleiași mănăstiri câte 260 de obroace de grâu din venitul cuvenit domniei. *Idem*, vol. II, doc. 53, p. 114; 108, p. 222.

3 A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. III, p. 471.

4 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 282; Ion Donat, *Geografia ca mijloc de cunoaștere în istorie*, în "Studii. Revistă de istorie", tom. 20, 1967, nr. 6, p. 1155.

5 *Ibidem.*

6 Paul Negulescu, *op. cit.*, p. 90.

7 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 285, p. 465. La 19 iulie 1498 era amintit venitul de grâu și orz din județ.

8 Gheorghe I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 200.

9 I. Boldescu, *Monografia orașului Giurgiu*, Giurgiu, 1912, p. 15.

10 *Ibidem*, p. 49.

11 Gheorghe Cantacuzino, *op. cit.*,, p. 204-205.

12 La 17 mai 1411, domnul Mircea redacta conținutul tratatului de alianță cu regele Poloniei din "orașul nostru Giurgiu". *D.R.H., D*, vol. I, doc. 115, p. 187.

13 Cetatea a fost cucerită în urma atacului otoman întreprins de turci în anul <1394-1395>. Vezi *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 283.

14 P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, p. 399-402.

15 I. Boldescu, *op. cit.*, p. 39.

16 Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul*, p. 84.

17 N. A. Constantinescu, *Întinderea raialelor. Cu deosebită privire la raiaua Giurgiului*, în "Anuar de Geografie și Antropogeografie", an II (1910-1911), p. 33.

18 Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 83; *Istoria Țării Românești (1290-1690)...*, p. 63, 139; Anonim, *Dare de seamă a venirii celor o sută de toscani...*, în *Călători străini...*, vol. III, p. 592.

țării către cetatea raia și zona înconjurătoare aferentă acesteia. Banul Mihail Cantacuzino amintea în lucrarea sa despre o delimitare a acestui hotar efectuată în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, în anul 1546, de către o delegație a Țării Românești condusă de marele ban al țării și de marele vornic Coadă [19]. Hotarul trasat atunci a fost consemnat în izvoarele istorice sub numele de *drumul banului* [20]. La 8 mai 1578 a fost înfăptuită o nouă hotarnică la intervenția domnului Alexandru Mircea [21], deoarece hotarele raialei trecuseră mult în teritoriul țării. Delimitarea întocmită de reprezentanții celor două părți, română și turcă, arată că hotarele raialei ajunseseră la acea dată în apropierea localităților Cosova [22], Frasin, Vieru și Malu [23].

Limitele județului, la mijlocul secolului al XVI-lea, erau mai spre nord și ocupau o parte din sudul județelor Argeș și Dâmbovița. Centrul administrativ al județului a fost, până la cucerirea de către turci, în orașul Giurgiu. După transformarea acestuia în raia, centrul administrativ a fost mutat mai la nord, în localitatea Hodivoaia / Odivoaia. Aici se aflau sediul vămii și al garnizoanei românești, domnia acordând o atenție deosebită acestei localități deoarece de aici se putea interveni imediat cu forțe armate împotriva incursiunilor turcești de mai mică anvergură. Matei Basarab a întărit această localitate cu trupe de călărași și dorobanți creând o căpitănie cu rol important în apărarea hotarului. În prima jumătate a secolului al XVII-lea localitatea era un mic orășel.

Călătorul suedez Clas Brorsson Ralamb, aflat pe meleagurile românești pe la anul 1657, relata despre oștile încartiruite la hotarele sudice: "Domnul este silit să țină veșnic trupe la hotarul dinspre Țara Turcului, pentru a preîntâmpina orice năvălire, totdeauna de temut, cu tot tributul de trei sute de pungi sau 15 000 de taleri suedezi pe an. Domnul are deci o garnizoană de 2 000 de oameni la Buzău, 2 600 de oameni la Brăila și 4 000 de oameni la Odivoaia pentru apărarea sa [24].

Chiar dacă cifra amintită pare exagerată, nu trebuie neglijat faptul că întreținerea unor asemenea trupe în anumite orașe ale țării a contribuit la dezvoltarea unor activități meșteșugărești, desfășurate pentru satisfacerea nevoilor de cazare, dotare, hrană etc., în care erau implicați locuitorii orașelor respective și cei din așezările înconjurătoare.

---

19 <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 137.

20 N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 72.

21 N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, I, p. 475-476.

22 H. Dj. Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene*, p. 19.

23 N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 73. Localitățile enumerate există și astăzi în apropierea orașului Giurgiu.

24 Clas Brorsson Ralamb, *Descrierea Țării Românești*, în *Călători străini...*, vol. V, p. 613.

13. JUDEȚUL PĂDUREȚ

Considerăm că deşi a fost menționat pentru prima oară în hrisovul, din 19 iulie 1498, prin care domnul Radu cel Mare confirma mănăstirii Râncăciov "vinăriciul lui David din Cârstiani, gălețile ohabice din venitul domnesc din grâu şi din orz din județul Pădurețilr, satele anume Iacoveştii şi Dobroieştii" [1], acest județ a fost fără îndoială mult mai vechi. Prin acelaşi hrisov se întărea mănăstirii "din munții județului Pădureților căşăria domnească şi iarăşi de la acele sate, care sunt mai sus scrise să le fie vămeşitul domnesc" [2].

Localitățile amintite în acest document arată că Pădurețul era amplasat în zona submontană pe cursurile inferioare ale râurilor Doamnei, Târgului şi Argeşel, munții şi dealurile împădurite dând şi numele județului [3]. Localitatea Iacoveşti se afla cândva în apropierea oraşului Găeşti de astăzi. Probabil județul se întindea până aproape de această localitate[4]. Numele Păduret definea o zonă acoperită cu păduri întinse, iar faptul că a constituit cîndva o unitate administrativă arată că această zonă era bine populată.

Hrisovul arată câteva din caracteristicile economice şi geografice ale acestei formațiuni teritorial-administrative dispărută încă din perioada medievală. Pe cuprinsul ei erau în partea nordică munți, iar locuitorii se ocupau cu creşterea animalelor din care realizau venituri din prelucrarea laptelui. Teritoriul județului din zona deluroasă permitea cultivarea pomilor, a viței de vie, dar şi a cerealelor din care domnia percepe găleți ohabnice din grâu şi orz. Venitul cel mai important obținut de domnie era cel rezultat din perceperea vămii pentru produsele tranzitate şi comercializate în acest județ.

Un alt document în care apare menționat județul este cel din anul <1523> prin care domnul Vladislav al II-lea întărea bolnița de la Simidreani, aflată sub oblăduirea mănăstirii Argeş, "toată căşăria, oricât se va alege din județul Păduret" [5]. Ultima mențiune a județului este cea dintr-un document de la domnul Radu Mihnea prin care se întărea unor boiernaşi o "ocină în Lăpuşani, în județul Păduret". Domnul punea atunci, în anul 1613, drept martori "mulți oameni buni, megieşi din jurul locului" [6]. Martorii enumerați în document erau locuitori din satele vecine Lăpuşaniului, sate ce aparțineau cu siguranță județului Muşcel. Este vorba de satele Davideşti, Dărmăneşti, Negreşti, Țigăneşti şi Vrăneşti.

Apărut probabil în secolul al XIV-lea într-o zonă bine populată [7], datorită apropierii de capitala țării, județul Păduret a fost printre primele organizate de domnie pentru interesele statului. Pe văile apelor din județ erau drumuri străbătute obligatoriu de tot ce era legat de curtea domnească de la Argeş, iar locuitorii săi erau printre primii chemați să acorde sprijin uman şi material în cazul unei invazii străine venite din nord. Vama care trebuia plătită la Câmpulung [8] impunea celor ce practicau comerțul, peste munți şi în zona Dunării, să străbată calea cea mai scurtă şi mai bună situată pe valea râului numit Râul Târgului, care trecea prin mijlocul acestui județ. Intensitatea schimburilor comerciale şi activitățile agricole au asigurat prosperitate locuitorilor care au format o capacitate fiscală în stat.

Odată cu mutarea capitalei de la Curtea de Argeş la Târgovişte şi apoi la Bucureşti s-a produs şi o schimbare în ierarhia importanței rutelor comerciale ce stăbăteau țara. Ponderea mărfurilor şi negustorilor ce treceau prin județ a scăzut, iar practicarea comerțului cu zonele din sudul Dunării, impus de turci, a izolat treptat județul. Toate au determinat decăderea economică a locuitorilor acestui județ cu o suprafață destul de mică.

Localitatea Păduret, care pare să fi fost centrul administrativ al județului cu acelaşi nume, a păstrat statutul de localitate rurală, iar dacă a fost cumva mai mult decât atât, acet lucru nu reiese din izvoarele documentare cunoscute până în prezent. Ea a continuat să existe până în perioada contemporană, până la reîmpărțirea administrativă din anul 1968, când a fost înglobată satului Jupâneşti, comuna Coşeşti, din județul Argeş [9]. Documentele şi aşa puține, nu scot în evidență existența unei localități mai importante pe teritoriul acestui județ care cuprindea un număr de aproximativ **68** de aşezări.

Județul Păduret a continuat să funcționeze până la începutul secolului al XVII-lea. El a fost unit, din considerente economice şi fiscale, cu județul Muşcel încât, în anul 1609, este consemnată pentru prima dată formațiunea administrativă cu numele de Muşcel şi Păduret [10]. Noul județ a apărut sub această denumire în actele cancelariei domneşti şi în cele particulare, până către mijlocul secolului al XVII-lea, pentru ca mai

---

[1] *D.R.H, B,* vol. I, doc. 285, p. 465.
[2] *Ibidem.*
[3] Const. C. Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească,* p. 7.
[4] Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în sec. XIV-XV,* p. 302-303. Documentul din 19 iulie 1498 în care apare localitatea Iacoveşti aminteşte de satul Găeşti şi de alte câteva sate care se aflau în preajma aceastuia, toate depinzând administrativ de județul Vlaşca. Probabil limita între județe a fost cândva între localitățile Iacoveşti, care ținea de județul Păduret, şi Găeşti care ținea de județul Vlaşca.
[5] *D.R.H., B,* vol. II, doc. 218, p. 418.
[6] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. II, doc. 201, p. 218.
[7] Const. C. Giurescu, *op. cit.,* p. 7.
[8] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 69, p. 131.
[9] Ion Iordan, Petre Gâşteanu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților,* p. 195.
[10] *D.I.R, B, veac XVII,* vol. I, doc. 327, p. 358.

târziu numele de Pădureţ să dispară. Prosperitatea zonei pe unde trecea principalul drum cu legătură spre Transilvania a făcut ca numele Muşcel să rămână, în timp ce acela de Pădureţ să fie uitat.

Cele patru sate menţionate de izvoarele documentare ca aparţinând cu certitudine judeţului: Cârstieni, Dobroeşti, Iacoveşti şi Lăpuşani, precum şi cele care sunt precizate în documentele secolului al XVII-lea ca aparţinând judeţului Muşcel şi Pădureţ, ne indică cu aproximaţie care erau limitele judeţului. Judeţul Pădureţ se afla amplasat în partea sudică a judeţului Muşcel. Limita sa nord-vestică se situa mai la nord de satul Pădureţi şi cobora treptat, spre sud-est, până la râul Cârcinov, unde se învecina cu judeţul Dâmboviţa. La sud, judeţul atingea râul Argeş care îl despărţea parţial de judeţul Vlaşca. La vest judeţul se întindea până la cumpăna dintre bazinele hidrografice ale râurilor Vâlsan şi Râul Doamnei care constituia hotarul cu judeţul Argeş.

Satele cuprinse între aceste limite aproximative [11] făceau parte cândva din vechiul judeţ Pădureţ. Dacă localitatea Iacoveşti, arătată ca aparţinând judeţului, este una şi aceeaşi cu Iacoveştiul localizat în apropierea oraşului Găeşti de astăzi înseamnă că vechiul judeţ Pădureţ cobora mai spre sud pe valea râului Argeş, pe teritoriul ce a aparţinut mai târziu judeţului Vlaşca. Atunci când Pădureţul a fost unit cu Muşcelul o parte din vechiul judeţ a fost dată judeţului vecin Vlaşca, poate pentru a compensa pierderile teritoriale ale acestiua la sud, către raiaua Giurgiu.

Judeţul Pădureţ a fost înglobat judeţului Muşcel probabil atunci când reşedinţa judeţului Argeş a fost stabilită la Piteşti. Drumul comercial care venea de la Bran-Rucăr, cobora până la Piteşti şi mai apoi se îndrepta spre viitoarea capitală, Bucureşti, iar vechiul drum care lega Curtea de Argeş cu Târgovişte, prin judeţul Pădureţ, nu mai avea importanţa de altădată.

[11] Vezi harta şi lista alăturată. Câteva din satele cuprinse în listă au data apariţiei documentare mai târzie decât data la care acest judeţ a fost alipit cu Muşcelul. Întrucât aceste sate erau cu mult mai vechi decât semnalarea lor documentară, considerăm că ele făceau parte din vechiul judeţ Pădureţ.

LOCALITĂȚILE CARE ALCĂTUIAU JUDEȚUL PĂDUREȚ PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SEC. AL XVII-LEA

Nume sat în document	Jud eț sig. pr.	Dată document	Localizare actuală	Jud
1. Baloteşti	Păd.	1437 aug. 13, o.	Baloteasca-Leordeni, com.	Ag.
2. Bârluiul	Păd.	1565 apr. 4, o.	Bârloi, com. Bogați	Ag.
3. Bădeşti #	Păd.	<1351-52>, menț.	în Vrăneşti, com. Călineşti	Ag.
4. Băjeşti	Păd.	1519 sept. 5, o.	sat, com.Bălileşti	Ag.
5. Bălileşti = Băileşti	Păd.	<1549-50>, o.	Bălileşti, com.	Ag.
6. Bălteni ¤	Păd.	1576 mart. 15, cop.	în Goleşti, com. Ştefăneşti	Ag.
7. Beleți	Păd.	1526 aug. 29, tr.	sat, com. Beleți Negreşti	Ag.
8. Berceni	Păd.	1568 sept. 22, o.	pr. lg. Purcăreni, com. Colibaşi	Ag.
9. Bonțeşti = Boțeşti	Păd.	1576 mai 20, tr.	com.	Ag.
10. Brătuleşti = Brătileşti #	Păd.	1612 aug. 20, o.	lg. Vrăneşti, com. Călineşti	Ag.
11. Budeşti = Budişteni	Păd.	<1501 dec.-sept.>, o.	Budişteni, com.	Ag.
12. Buneşti	Păd.	1510 aug. 2, o.	sat, com. Mălureni	Ag.
13. Caracal ¤	Păd.	<1526 iul. 6>, o.	în Păuleasa, com. Miceşti	Ag.
14. Cârstieneşti	Păd.	1452 aug. 5, cop.	Cârstieni, com. Călineşti	Ag.
15. Călineşti	Păd.	1388 mai 20, cop.	com.	Ag.
16. Cătun = Turculeşti ¤	Păd.	<1631 apr. 21>, o.	în Ciocăneşti, com. Călineşti	Ag.
17. Cernăteşti #	Păd.	1566 ian. 18, o.	lg. Budişteni, com.Leordeni	Ag.
18. Ciocăneşti	Păd.	<1421> iun. 19, o.	sat, com. Călineşti	Ag.
19. Ciumeşti ¤	Păd.	<1532-33> aug.14, o.	azi Argeşelul, com.Mărăcineni	Ag.
20. Conțeşti	Păd.	<1579> iun. 20, o.	sat, com. Davideşti	Ag.
21. Cornet #	Păd.	1524 febr. 9, tr.	lg. Goleşti, com. Ştefăneşti	Ag.
22. Davideşti	Păd.	1608 dec. 15, o.	com.	Ag.
23. Dărmăneşti	Păd.	<1526 iun. 6>, o.	Dârmăneşti, com.	Ag.
24. Dobroeşti	Păd	1498 iul. 26 , o.	Dobreşti, com.	Ag.
25. Drăghiceni #	Păd.	1572 sept. 25, o.	lg. Goranu, com. Călineşti	Ag.
26. Găleşeşti	Păd.	1526 aug. 29, tr.	sat, com. Budeasa	Ag.
27. Găureni #	Păd.	1532 sept. 1, o.	lg. Negreşti, com. Beleți Negreşti	Ag.
28. Glâmboc	Păd.	1520 nov. 26, cop.	Glâmbocel, com. Bogați	Ag.
29. Goleşti	Păd.	1512 iul. 23, o.	Goleşti Vulpeşti, com. Bălileşti	Ag.
30. Goleşti #	Păd.	1526 aug. 29, tr.	în Topoloveni, oraş	Ag.
31. Groşet #	Păd	1568 iun. 21, cop.	lg. Miceşti, com.	Ag.
32. Guşați &	Păd.	1618 ian. 12, o.	azi Radu Negru, com. Călineşti	Ag.
33. lacoveşti #	Păd	1498 iul. 19, o.	lg. Găeşti, oraş	Db.
34. Izvorani	Păd.	1493 iun. 16, o.	sat, com. Ştefăneşti	Ag.
35. Jupâneşti	Păd.	1541 iun. 1, cop.	sat, com. Coşeşti	Ag.
36. Lăpuşani	Păd.	<1449-50>, o.	sat, com. Coşeşti	Ag.
37. Lehceşti	Păd	<1549-50>, o.	sat, com. Coşeşti	Ag.
38. Leurdeni	Păd.	1526 mai 18, tr.	Leordeni, com.	Ag.
39. Mălureni &	Păd.	1456 apr., 11, o.	azi Colibaşi, com.	Ag.
40. Mărăcineni	Păd	1525 iul. 24, o.	com.	Ag.
41. Măzgani #	Păd.	1599 iun. 1, cop.	lg. Văleni-Podgoria, com. Călineşti	Ag.
42. Miceşti	Păd.	1456 apr., 15, o.	com.	Ag.
43. Mihoveni	Păd.	<1485> sept.1, cop.	Mioveni, com. Colibaşi	Ag.
44. Mogoşeşti #	Păd	1526 mai 18, o.	lg. Băjeşti, com. Bălileşti	Ag.
45. Negreni	Păd.	<1549-50>, o.	sat, com. Dârmăneşti	Ag.
46. Negreşti	Păd.	1556 febr. 18, o.	sat, com. Beleți Negreşti	Ag.
47. Petreşti	Păd.	1549-50>, o.	sat, com. Coşeşti	Ag.
48. Piscani	Păd.	<1526 iun. 6>, o.	sat, com. Dârmăneşti	Ag.
49. Priboieni	Păd.	1515 mai 23, o.	com.	Ag.
50. Purcăreni	Păd.	<1487-94>, o.	sat, com. Miceşti	Ag.
51. Racovița	Păd.	1532 dec. 29, o.	sat, com. Colibaşi	Ag.
52. Râncăciov, m-re	Păd.	1498 iul. 19, o.	sat, com. Călineşti	Ag.

53. Româneşti #	Păd.	1572 sept. 25, o.	în Bălileşti, com..	Ag.
54. Stăpâni	Păd	1575 iun. 15, o.	pr. Stâlpeni, com.	Ag.
55. Şchei #	Păd.	1571 oct. 11, o.	lg.Topoloveni, oraş	Ag.
56. Ştefăneşti	Păd.	1452 aug. 5, o.	com.	Ag.
57. Târseni &	Păd.	1497 apr., 1, o.	azi Purcăreni, com. Miceşti	Ag.
58. Tămăşeşti &	Păd.	1569 ian. 21, o.	azi Valea Nandrii, com. Dârmăneşti	Ag.
59. Tocsobeşti #	Păd.	1512 iul. 30, o.	lg. Colibaşi, com.	Ag.
60. Topoloveni	Păd.	<1421>, iun. 19, o.	oraş	Ag.
61. Ţigăneşti ¤	Păd.	1556 febr. 18, o.	în Topoloveni, oraş	Ag.
62. Valea Mare	Păd.	<1597-98>, cop.	Valea Mare, com. Ştefăneşti	Ag.
63. Valea m-re &	Păd	1532 dec. 29, o.	azi Ţiţeşti, com.	Ag.
64. Valea Popii #	Păd.	1560 nov. 22, cop.	lg. Ploscari, com. Ştefăneşti	Ag.
65. Viraşul = Vieroş &	Pad.	1525 iul. 24, o.	azi Făgetu, com. Colibaşi	Ag.
66. Viţicheşti #	Păd.	<1421> iun. 19, o.	în Topoloveni, oraş	Ag.
67. Voroveni	Păd.	<1512-13> iul. 23, o.	sat, com. Davideşti	Ag.
68. Vrăneşti	Păd.	1541 iun. 1, cop.	sat, com. Călineşti	Ag.

14. JUDEȚUL OLT

Spre deosebire de județul Olt de astăzi, care este situat pe ambele maluri ale râului cu același nume, vechiul județ era amplasat doar în partea estică a acestuia și făcea parte din Muntenia.

Nu se poate preciza dacă domnul Vlad Dracul se adresa boierilor din județul Olt sau boierilor olteni din Oltenia, atunci când poruncea la <1437-1446> lui "Stoica Harsean și tuturor boierilor olteni" [1]. Județul este menționat abia la 26 aprilie 1500, în hrisovul prin care domnul Radu cel Mare dăruia mănăstirii Ostrov (astăzi în orașul Călimănești, județul Vâlcea), o dare anuală din produsele cerealiere ce caracterizau acest județ "din județul Oltului 5 găleți ohabnice de grâu și de orz 5 găleți" [2].

Numele județului este împrumutat de la cel al râului Olt, nume ce își are originea în perioada traco-dacică [3]. Spre deosebire de celelalte județe care integrau în spațiul lor bazinul hidrografic al apei de la care își luau numele, județul Olt se afla situat doar în partea stângă a râului cu același nume, mai precis în partea inferioară a acestuia. În partea superioară a cursului Oltului, atât cât se afla pe teritoriul Țării Românești, s-a constituit formațiunea teritorial-administrativă numită Argeș, formațiune care în partea sa de nord se întindea asupra ambelor maluri ale râului.

Faptul că râul Olt n-a dat nume unui județ în partea sa superioară arată că aici existau în perioada construirii statului Țara Românească două formațiuni teritorial-administrative puternice: una cu sediul la Argeș și una cu sediul la Râmnic. În același timp, în partea dreaptă a Oltului în zona de câmpie se afla formațiunea cunoscută cu numele de Romanați. Acțiunea de organizare a noului stat la sud de Carpați a avut ca rezultat atribuirea județului Olt a unui teritoriu din partea stângă a râului cu același nume, pornind din zona subcarpatică până la fluviul Dunărea.

La confluența râului Olt cu Dunărea, într-un loc în care fluviul putea fi trecut cu ușurință, domnii au ridicat o cetate cu scopul de a apăra vadul de aici și hotarul sudic din această parte a țării. Cetatea ridicată este menționată documentar la 6 iunie 1397 sub numele de Nicopol [4]. Numită și Turnu, după turnul de observație aflat în mijloc [5], cetatea a fost una din cele mai vechi fortărețe ridicate de domnii români la Dunăre [6] și totodată prima de pe teritoriul Țării Românești cucerită de turci, în anul 1417 [7]. Datorită rolului jucat în comerțul desfășurat prin acest vad între comunitățile de o parte și de alta a fluviului, cetatea a fost nucleul în jurul căruia s-a constituit o așezare importantă, considerată de unii istorici ca fiind oraș în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân [8]. După ce au cucerit cetatea și au transformat-o în raia, turcii i-au anexat treptat o zonă din jur luând din teritoriul județului Olt trei sate, mult mai puțin decât în cazul celorlalte două raiale existente pe teritoriul Țării Românești, Giurgiu și Brăila [9].

O mărturie de la mijlocul secolului al XV-lea precizează rolul jucat de această raia și dorința domnului de atunci [10], ca și a acelora care au urmat, de a include din nou cetatea în teritoriul Țării Românești: "Nu vedeți oare acest turn zdravăn așezat în fața Nicopolelui pe care îl țin turcii și care domină țara mea; datorită lui îmi fac în fiecare an mare pagubă. Așadar vă rog să binevoiți a-mi da ajutor până va putea fi cucetit sau dărâmat" [11].

Anexările făcute de turci au închis, din punct de vedere teritorial, accesul județului Olt la fluviul Dunărea, iar partea care a rămas din județ pe Lunca Dunării a fost alipită, din motive strategice, județului învecinat Teleorman. De la Rușii de Vede, unde domnii constituiseră o garnizoană pentru ostașii care apărau în permanență hotarele dunărene din această zonă, se putea interveni mai repede în caz de atac armat.

Străbătut de câteva râuri ce se varsă în Olt și de râul mai important, Călmățui, care se varsă în Dunăre, județul se învecina la nord cu județul Argeș, iar la vest cu județele Vâlcea și Romanați. Până la cucerirea cetății de la Turnu județul era mărginit la sud de fluviul Dunărea, iar mai apoi de raiaua Turnu și de județul Teleorman. Cu județul Teleorman se învecina și în partea sa estică. Râul Olt, care ieșea deseori din

---

[1] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 78, p. 141.
[2] *Ibidem,* doc. 300, p. 492.
[3] Vasile Pârvan, *Getica,* p. 158.
[4] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 99, p. 157.
[5] Jehan de Wavrin, *Anchiennes croniques d' Engleterre,* în *Călători străini...,* vol. I, p. 113 : Un cavaler burgund, care a participat în anul 1445 la cruciada proiectată pentru alungarea turcilor din Peninsula Balcanică, nota despre cetatea de la Dunăre faptul că aceasta avea "un turn mare rotund, înconjurat de ziduri, în chip de brace".
[6] N. A. Constantinescu, *Întinderea raialelor...,* p. 35.
[7] M. Maxim, *Teritorii românești sub administrație otomană în sec. XVIII-lea,* p. 810.
[8] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân,* p. 77. Istoricul includea alături de orașele Argeș, Târgoviște, Severin, Bistrița, Târgu Jiului, Râmnicu Vâlcea, Câmpulung, Pitești, Giurgiu, Brăila, aflate în Țara Românească în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, și localitatea oraș Turnu. Vezi și *Istoria Românilor,* vol. IV, p. 73.
[9] Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila,* p. 83.
[10] Este vorba de domnul Țării Românești Vlad Dracul (1443-1447).
[11] Jehan de Wavrin, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. I, p. 114.

matcă şi îşi schimba uneori chiar cursul, nu constituia o barieră pentru hotarele unor sate tăiate de cursul apei şi care se întindeau de o parte şi de alta a râului. Un asemenea caz este reliefat de un document, din 8 iunie 1641, care arată că satul Cireşov din judeţul Olt avea "hotarul cel vechi ce trece Oltul" [12].

Centrul administraţiei a fost încă din vechime localitatea Slatina, menţionată în documente mai întâi drept vamă, la 20 ianuarie 1368 [13], drept târg peste aproape un secol în timpul domniei lui Vlad Dracul [14] şi apoi oraş , la 5 iunie 1535 [15]. Aşezată la vadul de pe râul Olt, cu nume latin [16] sau slavon după *Златна* care înseamnă *aur* [17] sau *apă sărată* [18], Slatina a jucat un rol deosebit important pe drumul comercial ce lega sudul Dunării cu partea montană a ţării şi cu Transilvania. Slatina era probabil oraş atunci când a fost integrată statului centralizat Ţara Românească [19]. Oraşul era condus de un judeţ ajutat de 12 pârgari, menţionaţi în documente abia în timpul domniei lui Gavril Movilă (1618-1620) [20]. La jumătatea secolului al XVII-lea, în anul 1640, bulgarul Petru Bogdan Baksic consemna despre Slatina că ar fi "oraş aşezat între dealuri, pe malul râului Olt, peste care se trece cu luntrea, are 100 de case, adică peste 500 de locuitori" [21]. Oraşul şi conducătorii săi îşi exercita autoritatea şi asupra unei zone din jur în perimetrul căreia intrau şi satele Călugări, Cireaşov, Predeşti, Strehăreţ şi Zorileşti [22].

Judeţul a avut în frunte dregători cu atribuţii prepondernt militare datorită apropierii raialei Turnu. Hotarul raialei, stabilit în timpul domnilor Mircea Ciobanul <1546>, Petru cel Tânăr (1559-1568) şi Alexandru al II-lea Mircea (1568-1574) [23] a rămas aproape constant. Mihai Viteazul a fost cel care a recucerit cetatea pentru o perioadă scurtă şi a desfiinţat raiaua turcească din jur.

Dacă în secolele XV-XVI paza la Dunăre era asigurată mai ales de locuitorii din satele de pe lunca fluviului [24], în secolul al XVII-lea paza hotarelor sudice a fost încredinţată ostaşilor numiţi roşii, călăraşi şi martalogi [25]. Matei Basarab a înfiinţat sate întregi de roşii şi călăraşi acolo unde era graniţă de păzit, iar căpitanul acestor ostaşi avea şi autoritate asupra aparatului administrativ din judeţ.

Acelaşi Petru Bogdan Baksic, aflat în trecere prin Ţara Românească, nota la 1640 despre mărimea raialei turceşti din sudul judeţului care ar fi avut "cam şase mile de teritoriu al Ţării Româneşti în lung şi în lat, poate mai mult, sunt în întregime ale turcilor" [26], iar în anul 1660 turcul Evlia Celebi arăta despre Turnu că este "cetate cu oraş în exterior ce are trei sute de case" [27]. Cetatea apăra un important punct de trecere a mărfurilor spre şi dinspre sudul Dunării şi datorită creşterii cuantumului comerţului şi a sprijinului acordat de turci, care obţineau importante beneficii de aici, a concentrat în jurul său un mic orăşel ce s-a menţinut pe tot parcursul perioadei medievale.

---

[12] A.N.I.C., M-rea Clocociov, VII/ 4.
[13] *D.R.H., D,* vol. I, doc. 46, p. 87.
[14] *Idem, B,* vol. I, doc. 84, p. 148.
[15] *Idem,* vol. III, doc. 199, p. 334.
[16] G. Poboran, *Istoria oraşului Slatina,* Slatina, 1908, p. 16-17.
[17] *Ibidem,* p. 18.
[18] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 308.
[19] *Istoria Românilor,* vol. III, p. 532; P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân,* p. 77.
[20] Primul este menţionat la 21 decembrie 1618: *D.I.R., B, veac XVII,* doc. 249, p. 282; Un Jipa judeţ din Slatina apare câţiva ani mai târziu, la 20 mai 1620: *Ibidem,* doc. 474, p. 526; Vezi şi G. Poboran, *op. cit.,* p. 57.
[21] Pertu Bogdan Baksic, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. V, p. 207-208.
[22] Vezi harta anexată.
[23] N. A. Constantinescu, *op. cit.,* p. 37.
[24] Nicolae Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor,* p. 217.
[25] *Ibidem.*
[26] Petru Bogdan Baksic, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. V, p. 200.
[27] Evlia Celebi, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. VI, p. 704-705.

15. JUDEȚUL ROMANAȚI

Dispărut în perioada contemporană, județul a fost menționat pentru prima dată la 23 mai 1501, în dania domnului Radu cel Mare către mănăstirea Iezer (astăzi în comuna Jegălia, județul Ialomița), căreia îi acorda drept mertic "în fiecare an câte trei găleți de grâu ohabnice și câte 3 găleți de orz și să le ia din județul Romanați" [1]. Având în vedere vechimea celorlalte județe din Oltenia, considerăm că și acest județ este mai vechi decât prima sa mențiune documentară.

Istoricii și lingviștii români apreciază că numele județului ar veni de la vechiul oraș roman Romula [2] (azi localitatea Reșca, comuna Dobrosloveni, județul Olt), că ar fi un termen slav-sârb, însemnând "urmașii lui Roman", deci urmașii romanilor [3] sau al unui vechi cneaz ori voievod cu acest nume [4] sau că este slav-bulgar și înseamnă "Țara românilor", fiind dat de barbari populației găsite aici în perioada migrațiilor [5]. Nicolae Iorga considera numele Romanați ca fiind creat de românii ocoliți de slavi și de cumani, pornind de la numele a două sate astăzi dispărute [6]. Putem concluziona că numele județului are o origine latină, fiind luat de la populația romanizată aici în timpul stăpânirii romane, el definind peste timp pe urmașii romanilor găsiți de migratorii slavi ce au străbătut trecător aceste meleaguri.

În timpul stăpânirii romane asupra Daciei, platoului mai înalt al Câmpiei Române din partea dreaptă a Oltului i s-a acordat o atenție deosebită. La Celei (Sucidava), a fost ridicat un castru roman pentru a proteja trecerea peste Dunăre [7]. Din portul construit aici pornea un drum pietruit care se întâlnea cu cel ce venea pe Valea Oltului, de la Islaz. Drumul urca în nord până la ocnele de sare din Vâlcea și peste munți, pe valea aceluiași râu, până în Transilvania. Această cale de comunicare comercială, militară și culturală, cunoscută sub numele *Via Traiani,* a fost utilizată secole de-a rândul și era încă vizibilă în anul 1722, când a fost descrisă de cartograful austriac Friedrich Schwantz [8].

Pe teritoriul județului de mai târziu romanii au ridicat mai multe fortificații dintre care cea mai importantă era cea de la Romula [9], localitate ce a devenit cel mai influent centru urban al Daciei romane de la sud de Carpați. Localitățile din stânga Dunării au rămas în atenția Imperiului Roman de Răsărit, împăratul Constantin cel Mare (306-337) construind din motive strategico-economice un pod peste fluviu, la Celei [10]. Legăturile păstrate cu sudul Dunării au avut drept consecință dezvoltarea și prosperitatea economico-comercială a populației nord-dunăreane, fenomene care au continuat de-a lungul secolelor.

Izvoarele istorice din secolul al XIII-lea atestă în câmpia din dreapta Oltului o populație în care relațiile social-economice erau bine conturate, deoarece aceasta era grupată într-o formațiune teritorial-politică condusă de cneazul Ioan [11]. Centrul acestei formațiuni a fost, probabil, la Celei, unde era o așezare fortificată în apropierea vadului Dunării. Fortificația de aici [12] a fost centru administrativ de unde autoritatea locală supraveghea schimburile comerciale vehiculate prin portul de la vadul fluviului și totodată un important centru militar în sistemul defensiv al Țării Românești. Incursiunile turcilor stabiliți pe linia Dunării au determinat mutarea administrației în localitatea Caracal, menționată în documentele medievale, târziu, în anul 1538 [13].

---

[1] *D.R.H., B,* vol. II, doc. 4, p. 12.

[2] A. D. Xenopol, *op. cit.,* vol. I, note, comentarii Mihăilescu Bârliba, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 206; B. P. Hașdeu, *Istoria critică...,* p. 403.

[3] Dimitrie Frunzescu, *op. cit.,* p. 402-403; Iorgu Iordan, *Toponimia românească,* p. 301.

[4] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 280; Iorgu Iordan, *op. cit.,* p. 301.

[5] G. Pascu, *Romanați. Românești. Roman. Vâlcea. Vâlcu. Vulcan,* în "Arhiva Societății Științifice și Literare", Iași, XVI, 1905, nr. 2, p. 80; Ion Donat, *Geografia ca mijloc de cunoaștere,* p. 1155.

[6] N. Iorga, *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor. I. Teleormanul,* în " Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice", seria III, tom. XXIII, București, 1941, p. 17-19. Vezi și Emil Petrovici, *Studii de Dialectologie,* p. 258.

[7] Ricman Ștefan, Constant Paul, Enescu Vasile, Iosif Fr., *Contribuțiuni la monografia județului Romanați,* Craiova, Ed. Ramuri, 1928, p. 26.

[8] Căpitanul austriac descria astfel acest drum: "Chiar de aici (de la Celei) începea drumul pietruit *Via Traiani,* cunoscut de toți istoricii și însemnat pe toate hărțile, care se mai vede lămurit în mai multe locuri până mai sus de Râmnic și pe care se mai circulă; țăranii îl numesc *Calea Troianului*; acesta mergea până la Cozia și până în munți, unde pomenitul Traian a voit să pună să se facă un drum de-a lungul Oltului peste munți în Transilvania și s-a început să se lucreze la el". Friederich Schwantz, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. IX, p. 64.

[9] Localitatea Romula a fost ridicată la rangul de municipium în timpul împăratului Hadrian (117-138), devenind singurul oraș din Dacia Inferioară și mai apoi colonie, pe la anul 244, în timpul împăratului Filip Arabul (244-249). Vezi *Istoria Românilor,* vol. II, p. 60-61.

[10] *Ibidem,* p. 559-560.

[11] *D.R.H.,B,* vol. I, doc. 1, p. 7-10.

[12] Gheorghe I. Cantacuzino, *op. cit.,* p. 98-100. Fortificația de aici a dăinuit, potrivit cercetărilor arheologice efectuate, până către sfârșitul secolului al XVI-lea.

[13] *Idem,* vol. IV, doc. 69, p. 91.

Amplasarea localităţii într-un loc favorabil, care lega vestul cu estul ţării şi zona de nord cu Dunărea, a permis dezvoltarea Caracalului şi atingerea statutului de târg medieval în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. La Caracal a fost reşedinţa administraţiei şi a dregătorilor mai importanţi care-l reprezentau pe domn. Mihai Viteazul, ce a deţinut până la domnie importante dregătorii în Oltenia, a avut în oraş o curte despre care bulgarul Petru Bogdan Baksic nota în anul 1640: "este oraş în care se văd vechile case ale domnului Mihai (Viteazul), acum în ruină... are 150 de case de români care totalizează peste 700 de suflete" [14]. Baksic mai arată că oraşul era amplasat într-o mică vâlcea şi că aici se ţinea târg în fiecare miercuri "şi vin mulţi negustori catolici şi se vinde un mare număr de vite, ca şi la Craiova" [15].

La data de 6 septembrie 1626, domnul Alexandru Coconul poruncea " pârcălabilor de în oraşul domniei mele de în Caracal" [16] să-i sprijine pe oamenii mănăstirii Cozia în acţiunea de strângere a dărilor ce li se cuveneau din satele aflate în judeţ: Frăsinet şi Vădăstriţa. Dacă localitatea Frăsinet era aproape de Caracal, în schimb, satul Vădăstriţa se afla la depărtare apreciabilă de reşedinţa pârcălabilor. Implicarea pârcălabilor de la Caracal în acţiuni de ordine interioară pe teritoriul judeţului ne îndreptăţeşte să credem că la acea dată pârcălabii Stan şi Căzan [17] erau autoritatea investită de domnie cu puteri administrativ-militare la nivel de judeţ. Oraşul era condus în aceeaşi perioadă de un judeţ Jitea şi de 12 pârgari, toţi participând în calitate de martori, alături de cei doi pârcălabi şi de alţi oameni buni şi bătrâni, la vânzarea în rumânie a lui Lepa din Studina către Ghiuriţă căpitan din Frăsinet [18].

O altă localitate importantă a judeţului a fost Brâncoveni. Acelaşi Petru Bogdan Baksic nota în anul 1640 faptul că Brâncoveni era sat lângă Olt şi că aici se afla "locul de baştină al domnului Matei (Basarab)" [19]. Domnul Matei a acordat o atenţie deosebită aşezării, abătând chiar o parte din cursul râului Oltişor pe lângă curtea domnească, unde existau un palat şi o biserică construite de el. Câtiva ani mai târziu, la 1657, sirianul Paul de Alep însemna despre aceeaşi aşezare că aceasta "este târg în care se află palatele marelui vornic Preda şi casele răposatului Matei voievod" [20]. Localitatea Brâncoveni a avut o dezvoltare rapidă începând cu prima jumătate a secolului al XVII-lea, datorită atenţiei acordate acesteia de marii dregători care-şi aveau originea aici. Din rândul acestora s-au ridicat doi domni: Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu [21].

Judeţul Romanaţi făcea parte din judeţele de câmpie ale Ţării Româneşti, iar ocupaţiile de bază ale locuitorilor din mediul rural erau agricultura şi creşterea animalelor. Fiind amplasat în partea dreaptă a râului Olt, judeţul se învecina la nord cu judeţul Vâlcea, la vest cu judeţul Dolj, la sud cu fluviul Dunărea, iar la est cu râul Olt, care îl şi despărţea de judeţul muntean cu acelaşi nume ca şi râul. După cum se poate vedea pe harta Ţării Româneşti [22], judeţul Romanaţi era cel mai mic judeţ dintre cele cinci aflate în Oltenia.

Unele sate din judeţ îşi întindeau hotarele şi peste râul Olt, atunci când râul prin revărsări tăia proprietăţile, despărţindu-le. Un asemenea caz este semnalat de un document din 6 iunie 1626, când unii din sătenii din Gostavăţ, judeţul Romanaţi se vindeau rumâni marelui vistier Trufanda " cu toată ocina lor şi de dincoace de Olt şi de peste Olt" [23].

Paza hotarelor sudice era asigurată, în secolele XIV-XVI, de locuitorii satelor ce mărgineau Lunca Dunării. În zilele lui Pătraşco voievod, la 4 septembrie 1560, Boica cu ceata lui şi alţi vecini de la Potelu arătau că "au fost paznici la marginea dinspre Dunăre, ca să nu treacă pribegii sau alţi răufăcători " [24]. Deoarece din neglijenţă au lăsat să treacă trei "pribegi" prin locul dat lor în pază, sătenii au fost obligaţi să plătească trei deşegubine întrucât " n-au păzit graniţa după legea cea veche" [25]. În secolul al XVII-lea paza hotarului spre Dunăre era asigurată şi de călăraşii de margine şi de martalogi [26]. În fruntea acestora erau căpitanii de slujbaşi cu sediul în localităţile apropiate hotarului dunărean.

La mijlocul secolului al XVII-lea judeţul era condus de un căpitan, cu sediul la Caracal, subordonat banului de la Craiova [27]. Din rândul dregătorilor care au avut funcţii în judeţ amintim pe Matei Basarab care a ţinut judeţul Romanaţi de bir în timpul domnului Leon Tomşa. Când a fost pus de domnul Tomşa să plătească datoriile sătenilor fugiţi din sate, în anul 1630, viitorul domn a trecut împreună cu alţi boieri în Transilvania [28].

---

[14] Petru Bogdan Baksic, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. V, p. 208.
[15] *Ibidem.*
[16] *D.R.H., B*, vol. XXI, doc. 139, p. 266.
[17] *Ibidem*, doc. 191, p. 334.
[18] *Ibidem.*
[19] Petru Bogdan Baksic, *op. cit.*, p. 208.
[20] Paul de Alep, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. VI, p. 215.
[21] Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători*, p. 125-127, 208-209.
[22] Vezi anexa nr. 57.
[23] *D.R.H., B*, vol. XXI, doc. 82, p. 166.
[24] *Idem*, vol V, doc. 203, p. 220.
[25] *Ibidem.*
[26] Nicolae Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor...*, p. 217.
[27] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 36.
[28] Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători...*, p. 209.

16. JUDEȚUL GILORT

La începutul secolului al XVI-lea documentele vremii semnalau în partea centrală a Olteniei un județ cu numele Gilort. Acesta este menționat pentru prima oară într-un hrisov prin care domnul Radu cel Mare dăruia, la 3 mai 1502, mănăstirii Govora un mertic anual "din județul Gilort, câte 4 burdufe brânză şi câte 6 caşuri" [1], fără a preciza însă vreo localitate de pe cuprinsul său.

Situat pe valea apei cu acelaşi nume [2], județul era cu siguranță mult mai vechi decât această mențiune şi făcea parte, alături de județele Jaleş, Motru şi Județul de Baltă, din vechea organizare administrativă a Țării Româneşti.

Județul Gilort mai este menționat, potrivit aprecierilor lui N. Gh. Dinculescu [3] însuşite şi de Const. C. Giurescu [4], în două documente care nu mai există astăzi. Primul, fără dată, indica o danie făcută către mănăstirea Bistrița ce consta în "500 de găleți de grâu, pe fiecare an din județul Gilortului" [5], iar cel de-al doilea, din 3 noiembrie 1516, amintea despre o danie a domnului Neagoe Basarab către mănăstirea Cornet în care apărea satul Poia "din Gilort" [6]. După această dată, județul nu mai este amintit în nici un document, ceea ce înseamnă că el a fost desființat. Întrucât satele de pe valea râului Gilort apar în documentele de mai târziu ca făcând parte din județul Gorj, nu este greu de realizat faptul că acest județ a fost înglobat acestui județ vecin.

În localitățile de pe valea râului Gilort s-a desfăşurat încă din vechime o intensă activitate economico-socială. De la Baia (de Fier) se extrăgea minereul de fier care era prelucrat de locuitorii din zonă şi comercializat mai apoi sub stricta supraveghere a domniei [7]. Baia de unde se extrăgea acest minereu, cunoscută încă din vremea dacilor, apare într-un document din 18 ianuarie 1480 prin care domnului Basarab cel Tânăr întărea jupânului Ticuci şi fraților lui mai multe sate, printre care se găseau şi ocinile lor vechi: "satele anume Banea şi Gilort şi Polovragi" [8]. Satele enumerate erau amplasate în zona montană a bazinului hidrografic al râului Gilort şi făceau parte din formațiunea teritorial administrativă numită Gilort.

Atât Baia de Fier cât şi Târgul Gilort puteau fi centre de reşedință pentru conducătorii administrativi din acest județ. Localitățile erau târguri, primul strâns legat de activitatea extractivă, iar cel de-al doilea de schimburile de produse ce se efectuau aici între locuitorii din munți şi cei din zona deluroasă, ceea ce reflectă intensa activitate economică ce caracteriza acest județ în secolul al XIV-lea.

Exploatarea minieră a stagnat odată cu intrarea Țării Româneşti sub dominația Imperiului Otoman, din cauza politicii duse de domni care încercau să împiedice preluarea centrelor miniere de către turci [9]. La această situație se adauga, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, schimbarea polarității comerțului ce a coborât din zonele montane în zonele de deal şi de şes ca urmare a impunerii monopolului turcesc. Centrele miniere şi de prelucrare a minereurilor au regresat, antrenând şi decăderea economică a localităților care le deserveau. Un document de la domnul Vlad Călugărul, din 24 aprilie 1484 [10], arată declinul economic al Târgului Gilort care la acea dată era prezentat ca fiind sat.

Limitele acestui județ pot fi astăzi doar intuite plecând de la situația constatată la celelalte unități administrative. Granițele județului se situau pe munții şi dealurile ce constituiau cumpăna apelor în jurul bazinului hidrografic al râului Gilort [11]. Acestea erau formate la nord de culmile Munților Parâng şi Căpățânii, care îl despărțeau de Transilvania, de munții şi dealurile care-l separau la vest de județul Gorj, la est de județul Vâlcea, iar la sud de județul Dolj.

---

[1] *D.R.H., B*, vol. II, doc. 15, p. 47.
[2] Numele ar fi însemnat în limba dacică *râu voinic*: vezi B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, p. 401.
[3] N. Gh. Dinculescu, *op. cit.*, p. 168.
[4] Const. C. Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească*, p. 7.
[5] *Ibidem.*
[6] *Ibidem.*
[7] Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV*, p. 83.
[8] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 170, p. 275.
[9] *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 70.
[10] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 192, p. 311.
[11] Vezi anexa 1. Considerăm că satele, apărute în documentele din secolele XIV-XV, din bazinul hidrografic al râului Gilort, constituiau cândva formațiunea administrativă cu acelaşi nume.

17. JUDEŢUL BUZĂU

Judeţul Buzău înglobează unităţi variate de relief (munţi, dealuri, câmpie) şi poartă numele apei mai importante care-i străbate teritoriul. Numele dat apei, oraşului şi judeţului este considerat continuator al vechiului nume trac [1] care a evoluat după legile fonetice ce caracterizează limba română [2]. Vechiul nume trac a fost probabil apropiat de un cuvânt din familia celui care este la originea românescului boz (numele unei plante erbacee cu miros neplăcut) [3] sau ar avea la origine combinaţia dintre bulgarul *bozovo* şi maghiarul *bozo* ce ar însemna "loc unde creşte boz" [4].

Formaţiunea teritorial administrativă Buzău a fost amintită pentru prima dată în scrisoarea lui Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, adresată la 5 martie 1481 tuturor boierilor "din ţinutul Buzău şi Râmnic" [5] prin care acesta solicita sprijin locuitorilor de aici pentru domnul Ţării Româneşti impus de el. Judeţul Buzău este menţionat într-un document intern la 29 noiembrie 1519, în hrisovul prin care domnul Neagoe Basarab întărea unora satul "Sineşti din Buzău" [6] şi mai apoi în hrisovul, din 8 septembrie 1525, prin care domnul Radu de la Afumaţi întărea Episcopiei Buzău "căşeria din judeţul Buzău...şi un popor din judeţul Buzău, însă din partea de sus, să muncească la morile episcopiei" [7].

Cercetările istorice au evidenţiat la curbura Carpaţilor o densitate de locuire ridicată determinată de bogăţiile solului şi subsolului şi de condiţiile create de trecerea pe aici a unor importante rute pastorale şi comerciale. Existau trasee comerciale vechi ce înlesneau trecerea de la sud la est de Carpaţi, altele ce legau zona de la gurile Dunării de cea montană şi mai ales drumuri pe care se făceau schimburi extraregionale unind marea şi porturile de la Dunăre cu oraşele de peste munţi, din Transilvania. Această ultimă cale cunoscută sub numele de "Drumul Brăilei", al "Buzăului" sau al "Tătarului" [8] a fost folosită timp îndelungat antrenând, datorită importanţei economico-comerciale şi strategice, aspiraţiile expansioniste ale regalităţii maghiare. Aceasta, din dorinţa de a-şi consolida autoritatea asupra trecătorilor, a creat la curbura Carpaţilor Episcopia Cumanilor [9], la începutul secolul al XIII-lea, iar după distrugerea acesteia de către tătari, Episcopia Milcoviei [10].

Pe ruta comercială mai importantă a apărut şi s-a dezvoltat târgul şi apoi oraşul Buzău, amplasat pe malul drept al râului cu acelaşi nume, apreciat de unii istorici ca fiind mai vechi decât statul Ţara Românească [11]. Menţionarea târgului Buzău în documente este legată de comerţul intern şi de tranzit desfăşurat în această localitate. Buzăul este menţionat încă din 1431, dată la care domnul Dan al II-lea poruncea "tuturor târgurilor domniei mele şi vămilor", printre care enumera şi pe "buzăiani", cerându-le să dea voie negustorilor din Braşov să negustorească "şi să fie cum a fost şi în zilele părintelui domniei mele Ioan Mircea voievod" [12]. Un an mai târziu, domnul Alexandru Aldea scria din Buzău palatinului şi comitelui Timişoarei despre iminenta sosire a turcilor împotriva Transilvaniei [13].

Dezvoltarea comerţului practicat pe ruta ce trecea pe Valea Buzăului peste Carpaţi este reliefată şi de registrele vigesimale ale negustorilor braşoveni, care arată că Buzăul se afla pe locul cinci în anul 1503 [14] şi şase în anul 1554 [15], în ceea ce priveşte numărul negustorilor şi al transporturilor efectuate de oraşele de la sudul Carpaţilor. Pasul Buzăului oferea condiţii naturale favorabile pentru traversarea munţilor şi constituia unul din cele patru drumuri principale care legau Ţara Românească de Transilvania, alături de cele de pe văile Teleajenului, Prahovei şi Dâmboviţei [16].

---

[1] Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 59.
[2] Dimitrie Gh. Ionescu, *Istoria oraşului Buzău din cele mai vechi timpuri şi până asăzi,* Bucureşti, Ed. Litera, 1979, p. 38.
[3] Marius Sala, *op. cit.*, în "Familia", V, nr. 11, p. 5.
[4] Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 581.
[5] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare,* p. 284.
[6] *D.R.H., B,* vol. II, doc. 190. p. 367.
[7] *Ibidem,* doc. 242, p. 457.
[8] Anton Paragină, *Habitatul medieval,* p. 67.
[9] *Ibidem,* p. 37; *Istoria Românilor,* vol. III, p. 362-365.
[10] *Ibidem,* p. 364.
[11] Dimitrie Gh. Ionescu, *Lupta orăşenilor din Buzău cu episcopia (1550-1850),* în "Studii şi articole de istorie", VIII, 1966, p. 83.
[12] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 69, p. 131.
[13] *Idem, D,* vol. I, doc. 192, p. 292.
[14] Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 260-261: Buzăul se situa în acel an după oraşele muntene Câmpulung, Târgşor, Târgovişte şi Gherghiţa având impicaţi în activitatea de comert 34 de participanţi , un număr de 61 de transporturi către Braşov şi o valoare a mărfurilor de 217 555 aspri.
[15] *Ibidem,* p. 300-303: Oraşul Buzău se situa după oraşele Câmpulung, Gherghiţa, Piteşti, Târgovişte şi Târgşor cu un număr de 42 de participanţi, 159 de transporturi şi o valoare a mărfurilor de 269 680 aspri.
[16] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 286-287; Dimitrie Gh. Ionescu, *Istoria oraşului Buzău,* p. 64-67.

Analizând documentele care fac referiri la aşezările judeţului putem arăta câteva din bogăţiile care caracterizau această formaţiune administrativă: mori pe cursul apelor [17], căşării, vin, grâu, miere de albine, peşte, lemne [18], grădini cu legume [19] etc. Notele lăsate de italianul Franco Sivori arată că judeţul Buzău era în anul 1583 " una din cele mai bogate provincii ale Ţării Româneşti" [20].

Pentru a contracara propaganda catolică activă din această zonă, domnul Radu cel Mare a înfiinţat la Buzău, în anul 1504, o episcopie care şi-a desfăşurat activitatea "ca enorie şi scaun de judecată, cel întru folosul sufletului, după legea lui Dumnezeu şi credinţa creştină" [21] pe tot parcursul evului mediu. Episcopia Buzău, înzestrată cu importante avuţii de către domni, marii şi micii boieri şi enoriaşii de rând, avea autoritate asupra unei eparhii ce se întindea în anul 1543 asupra locuitorilor din estul ţării aflaţi în judeţele Brăila, Buzău, Râmnicul Sărat şi Saac [22].

De la târgul şi vama existente la înfiinţarea statului, localitatea Buzău a ajuns oraş în prima jumătare a secolului al XVI-lea. La 7 aprilie <1536-1540> domnul Radu Paisie se adresa "judeţului şi celor 12 pârgari din oraşul domniei mele" [23] reliefând totodată conducerea autonomă care se afla în fruntea localităţii. Fiind mai mult o aşezare comercială decât una meşteşugărească ,[24] Buzăul avea o organizare proprie, un bazar [25], prăvălii [26], negustori [27] şi o mulţime de meseriaşi din rândul căror amintim pe cei prezentaţi de documente: croitori [28], cismari [29], săpunari [30], bărbieri [31] s.a. La mijlocul secolului al XVII-lea, descris de un călător străin, Buzăul era "aşezat pe un şes cu câmpii întinse, era un oraş foarte plăcut şi împodobit cu vii şi grădini. Are şase sute de case şi două mănăstiri precum şi o sută de dughene" [32].

Reprezentanţii domniei în oraş au fost pârcălabii, semnalaţi documentar pentru prima oară la 31 mai 1634. La acea dată sunt amintiţi ca martori ai unei vânzări trei pârcălabi: Stan, Simion şi Radul, fiul lui Roman iuzbaşă, alături de alţi martori din rândul cărora evidenţiem şi pe "Gheorghe banul de judeţ" [33]. Spre deosebire de cel care avea funcţii importante în timpul domnului Mihai Viteazul, banul de judeţ avea doar îndatoriri judecătoreşti în micile conflicte ivite între locuitori, conflicte a căror rezolvare nu ţineau de judecata domniei sau a episcopiei.

Deoarece era situat spre marginea de la est, de unde veneau des primejdii asupra ţării, în judeţ se aflau numeroşi ostaşi din rândul cărora amintim călăraşii [34], dorobanţii [35] şi roşii [36], care erau conduşi de ceauşi [37], iuzbaşi [38] şi căpitani [39]. În funcţie de domni şi perioade istorice oştile şi cetele de ostaşi erau organizate în comun cu cele ale judeţului vecin, Râmnicu Sărat [40]. Mihai Viteazul, care a reintegrat pentru o scurtă perioadă oraşul Brăila Ţării Româneşti, a înfiinţat funcţia de ban pentru judeţele Buzău şi Brăila [41].

La fel ca şi în celelalte judeţe, domnii acordau ostaşilor şi căpeteniilor lor importante facilităţi constând în bunuri, produse, loturi în folosinţă şi chiar supuşi dependenţi. Domnul Matei Basarab a

---

[17] *D.R.H., B,* vol. IV, doc. 211, p. 254.
[18] *Idem,* vol. II, doc. 242, p. 457.
[19] *D.I.R., B., veac XVII,* vol. I, doc. 98, p. 86.
[20] Franco Sivori, *Memoriale delle cose occorse,* în *Călători străini...,* vol. III, p. 11.
[21] *D.R.H.B,* vol. IV, doc. 150, p. 185.
[22] *Ibidem.*
[23] *Idem,* vol. IV, doc. 9, p. 11.
[24] Dimitrie Gh. Ionescu, *op. cit.,* p. 85.
[25] *D.R.H., B,* vol. VII, doc. 236, p. 232: Documentul, din 9 iulie 1575, aminteşte de bazarul din oraşul Buzău şi precizează modul cum erau vândute unele proprietăţi în evul mediu: "au vândut şi această ocină dinaintea tuturor megieşilor din jur şi dinaintea tuturor orăşenilor şi a oamenilor bătrâni, pentru că a strigat în mijlocul bazarului din Buzău".
[26] *D.I. R., B, veac. XVI,* vol. V, doc. 193, p. 180-181.
[27] *Idem, veac XVII,* vol. III, doc. 321, p. 358.
[28] *Ibidem,* doc. 157, p. 184.
[29] *Ibidem.* doc. 157; 180, p. 207.
[30] *Idem,* vol. IV, doc. 200, p. 190.
[31] *Ibidem,* doc. 35, p. 33.
[32] Evlia Celebi, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. VI, p. 727.
[33] *D.R.H., B,* vol. XXIV, doc. 285, p. 380.
[34] *Idem,* vol. XXI, doc. 150, p. 281.
[35] *Idem,* vol. XXIV, doc. 161, p. 212.
[36] *Ibidem,* doc. 266, p. 358.
[37] *Idem,* vol. XXV, doc. 368, p. 413.
[38] *Idem,* vol. XXIII, doc. 150, p. 450.
[39] *Idem.* vol. XXIV, doc. 101, p. 134.
[40] *Ibidem,* doc. 266, p. 358: La 11 mai 1634, domnul Matei Basarab trimitea o poruncă către " slugile domniei mele roşiilor de Buzău şi de Râmnic care au fost chezaşi ..."
[41] Domnul supraveghea îndeaproape graniţele ţării prin oamenii săi din rândul cărora făcea parte şi banul de Buzău şi Brăila. Vezi *Mihai Viteazul în conştiinţa europeană. Documente externe,* vol. I, doc. 65, p. 208.

manifestat o grijă deosebită față de ostașii care apărau țara. La 16 iunie 1633 domnul lua de la Ursu căpitan de la Buzău o vie pe care i-o dăduse "să se hrănească" oferindu-i în schimb "5 coți de postav de grana" [42], iar la 24 februarie 1634 miluia "pre niște iuzbași de călărași den târgu Buzău cu acești rumâni den Cioceni ca să se hrănească cu dânșii" [43].

Toți acești ostași și conducătorii lor aveau pe lângă sarcini militare și atribuții administrativ-fiscale. Călărașii și dorobanții "și toate slugi ale domniei mele care veți umbla în județu Buzău" [44] erau conduși de căpitani al căror număr a crescut constant. Un document din 23 aprilie 1646 arată că în județ erau cel puțin trei căpitani: Sava căpitan din Mărăcineni, Dragomir căpitan din Rătești și Dumitru căpitan din Vernești [45], toți martori pentru niște săteni fugiți din cauza birului, din satul Șchiopeni. La acea dată căpitanii ajutau la strângerea birului ce fusese dat de domn în custodia marilor săi dregători: Dumitru mare stolnic din Filipești și Marco mare armaș [46].

Județul Buzău se învecina la nord-est cu județul Râmnicu Sărat, la sud-est cu județul Brăila, la nord-vest cu Transilvania, la vest cu județul Saac și la sud cu județul Ialomița. Localitățile județului erau amplasate cu preponderență pe valea rîului Buzău și a afluenților acestuia din zona montană și submontană.

---

[42] *D.R.H., B,* vol. XXIV, doc. 101, p. 134.
[43] *Ibidem,* doc. 205, p. 277-278.
[44] *Ibidem,* doc. 161, p. 212.
[45] *Catalog-Țara Românească,* vol. VI, p. 178.
[46] *Ibidem.*

18. JUDEȚUL DÂMBOVIȚA

Județul Dâmbovița este, de asemenea, un județ care poartă numele râului pe malurile căruia se află amplasat. Numele are origine slavă [1] și vine de la vechiul slav дъмбъ-*dâmb* care înseamnă "copac" și "frunză de stejar". Dâmbovița semnifică deci, "apă care curge prin păduri de stejar" [2]. Cu toate că pe teritoriul județului Dâmbivița izvorăsc râurile Ilfov și Ialomița, ce au dat nume de județe, numele județului a fost luat de la râul mai important pe valea căruia se realiza legătura cu cealaltă provincie românească de peste munți-Transilvania. Prin județ trecea unul din cele mai vechi drumuri ale țării care venea din județul vecin Mușcel și era cunoscut sub numele de *Drumul Dâmboviței*. Județul Dâmbovița a fost singurul județ din Muntenia care nu a avut pe teritoriul său pasuri peste munți spre Transilvania.

Prima mențiune documentară a județului datează din 13 noiembrie 1520, dată la care domnul Neagoe Basarab întărea o ocină mănăstirii Nucet "din județul Dâmbovița" [3]. După această dată, numele județului și ale localităților care-l compuneau sunt consemnate în documente destul de rar. Cu toate că din documente nu reiese, credem că teritoriul acestui județ s-a aflat întotdeauna pe cursurile superioare ale râurilor Dâmbovița și Ialomița și că a cuprins aproximativ aceleași regiuni de munte și podiș ca și în prezent. În zona de câmpie județul se întindea mult mai spre sud și ajungea până aproape de orașul București de astăzi.

Pe Valea Dâmboviței s-a realizat, încă din cele mai vechi timpuri legătura cu cealaltă provincie românească, iar vama se plătea, cu mici fluctuații în timp, la Rucăr [4], pentru Țara Românească și la Bran [5], numit și Turciu [6], pentru Transilvania.

La interferența dintre deal și câmpie, pe la sfârșitul secolului al XIII-lea-începutul secolului al XIV-lea, pe valea râului Ialomița se afla o așezare care juca rolul de localitate de schimb pentru surplusul de produse realizat de populație. Treptat, localitatea a început să capete un caracter preurban, să aibă influență asupra întregii zone din împrejurimi și să concentreze schimbul de produse din întreaga vale a Ialomiței. Numele Târgoviște, primit de localitatea amplasată potrivit unui descrieri medievale "pe un loc atât de frumos, încât mai frumos nu poate fi" [7], apare pentru prima dată într-un document, din 6 august 1413, care preciza vama ce trebuia plătită "prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila" [8]. Statul a asigurat protecție drumului de pe Valea Dâmboviței, continuat cu cel de pe Valea Ialomiței, drum ce a devenit cel mai important traseu pentru produsele comerciale străine, deoarece lega sudul-estul Dunării, prin porturile Brăila și Floci, cu orașele din Transilvania.

După întemeierea statului independent și de sine stătător, domnia a urmărit să organizeze un cadru propriu de dezvoltare care să reziste îndeosebi tendințelor de expansiune ale vecinilor. Câteva din măsurile luate în acest sens au avut urmări asupra evoluției localităților, din rândul cărora făcea parte și Târgoviștea. Sporirea rolului și a importanței drumului ce trecea pe valea Dâmboviței către Brăila, prin diploma acordată de Vladislav I în anul 1368 [9], a constituit o premisă importantă pentru creșterea economică a așezărilor aflate pe acest traseu, mai ales a celor aflate la vaduri de ape și locuri de popas. Mircea cel Bătrân, devenit domn când Țara Românească era amenințată de turci, s-a străduit în permanență să asigure apărarea și consolidarea țării, construind cetăți și reorganizând sistemul militar și administrativ. El a mutat capitala de la Curtea de Argeș la Târgoviște [10], fapt care a contribuit la ridicarea și dezvoltarea orașului din toate punctele de vedere.

Reînnoirea vechilor privilegii comerciale acordate brașovenilor [11], acordarea de către domnul Dan al II-lea a unui privilegiu orășenilor târgovișteni care căpătau dreptul "să umbe și pe la Severin și prin toate

---

[1] Emil Petrovici, *op. cit.*, p. 76, 78.

[2] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, p. 405-406; Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 281.

[3] *D.R.H., B*, vol. II, doc. 202, p. 391.

[4] Vama de la Rucăr este menționată pentru prima oară într-un document din 23 august 1413, scris în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. Era precizat la acea dată cuantumul banilor ce trebuiau plătiți la vama de la Rucăr pentru diverse produse intrate și ieșite din Țara Românească: *Idem, D*, vol. I, doc. 121, p. 200.

[5] Localitatea apare într-un document din 19 noiembrie 1377 prin care regele Ungarieie, Ludovic I, confirmabrașovenilor stăpânirea unor sate cu obligația din partea acestora de a ridica o nouă cetate la Bran: *Ibidem*, doc. 67, p. 111.

[6] *Ibidem*, doc. 120, p. 198 și următoarele.

[7] I. Crăciun, *Scrisoarea lui Petru Pellerdi privitoare la ajutorul dat de Sigismund Bathory lui Mihai Viteazul în campania din 1595*, în "Anuarul Institutului de Istorie Națională", Cluj, VI, 1931-1935, p. 495.

[8] *D.R.H., D*, vol. I, doc. 120, p. 198.

[9] *Ibidem*, doc. 46, p. 87; Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 29.

[10] Cea mai veche mențiune a calității de reședință domnească a acestui oraș este relatarea călătorului german Hans Schiltberger care menționa, în anul 1428, că a fost în Valahia și în cele două capitale ale ei, Argeș și Târgoviște: Hans Schiltberger, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. I, p. 30.

[11] Pe parcursul celor trei domnii, Dan al II-lea a reîntărit de câteva ori brașovenilor privilegiul comercial: 23 octombrie 1422, 10 noiembrie 1424, 28 ianuarie 1431: *D.R.H., D*, vol. I, doc. 136, 141, 175.

târgurile şi la Brăila şi prin toată ţara, nicăieri să nu daţi vamă, numai la Târgovişte"[12] şi respectarea acestora de către domnii următori au avut drept consecinţă atingerea de către oraş a unui nivelul înalt de dezvoltare. Încă de la apariţia sa, oraşul Târgovişte este consemnat în documente ca un adevărat oraş de scaun cu forme mature de viaţă orăşenească[13].

Începând din prima jumătate a secolului al XV-lea, oraşul capitală şi reşedinţă mitropolitană[14] a devenit cel mai important centru economic, cultural, administrativ şi militar al Ţării Româneşti[15]. Oraşul concentra o intensă activitate meşteşugărească şi comercială desfăşurată în ateliere meşteşugăreşti, mori, prăvălii şi pivniţe de piatră care serveau ca locuri de păstrare a mărfurilor şi vinului şi uneori şi ca locuri de desfacere. Locuitorii oraşului şi ai satelor din jur erau angrenaţi într-o serie de activităţi productive chemate să satisfacă cerinţele de consum determinate de prezenţa curţii domneşti[16], a dregătorilor, a ostaşilor ce-l păzeau pe domn etc.

Populaţia oraşului era foarte variată şi cuprindea şi străini, iar alături de oamenii de rând locuiau aici domnul şi familia sa, marii dregători ai curţii domneşti şi mari familii de boieri. În anii 1581-1589 oraşul ar fi avut peste 1 000 de case[17], iar la mijlocul secolului al XVII-lea peste 4 000 de case, cu aproximativ 20 000 de locuitori[18]. Dezvoltarea activităţilor economice a contribuit şi la extinderea teritorială a oraşului încât, la 10 iulie 1614, este consemnată în spaţiul său prezenţa unei mahalale[19].

Oraşul a avut o organizare proprie specifică celorlalte oraşe medievale româneşti şi s-a bucurat de sprijinul domniei chiar şi atunci când nu mai era capitala ţării. Prima conducere aleasă a oraşului este menţionată în timpul domniei lui Alexandru Aldea, când sunt amintiţi pârgarii din Târgovişte[20], iar primul pârcălab semnalat documentar este un Ion în casa căruia se realiza vânzarea unui sat din apropiere, la 30 octombrie 1610[21].

După ce la conducerea judeţului au fost sudeţii, cei care se ocupau cu administrarea acestuia au fost vornicii curţii domneşti[22] ce au cumulat uneori şi funcţia de ispravnici ai scaunului din Târgovişte. Primii ispravnici ai scaunului Târgoviştei apar în anul 1624, atunci când ei înlocuiau lipsa domnului Alexandru Iliaş plecat în Moldova[23]. În anul 1630 erau doi ispravnici ai scaunului de Târgovişte: Gheorghe vornic şi Nestor logofăt[24], iar în anul 1635 Cârstian vornic din Boteni[25]. La 15 februarie 1634, într-o vânzare de bunuri apar drept martori un Dumitru căpitan din Târgovişte alături de Petrică şi Stanislav călăraşi[26], ceea ce demonstrează faptul că la acea dată în Târgovişte funcţiona o căpitănie de călăraşi, cu atribuţii în primul rând militare.

Pe teritoriul judeţului se găseau numeroase sate moşteneşti sau aservite şi nu se cunosc informaţii documentare despre alte localităţi orăşeneşti în afară de Târgovişte. Situaţia economică a oraşului Târgovişte a avut de suferit din aceleaşi motive care au contribuit cândva la ridicarea sa. Scăderea importanţei drumului Brăilei, după ce oraşul a intrat sub stăpânire otomană, care asigura înflorirea Târgoviştei, dar mai ales mutarea capitalei ţării la Bucureşti au contribuit la decăderea treptată a oraşului.

Judeţul se învecina cu judeţul Prahova la est, cu judeţul Ilfov la sud, cu judeţele Vlaşca, Pădureţ şi Muşcel la vest şi cu Transilvania la nord. Locuitorii săi trăiau în sate amplasate în munţi, mai la sud de arealul de locuire cunoscut astăzi.

---

12 *Idem, B,* vol. I, doc. 55, p. 109.

13 Şt. Olteanu, *Cercetări cu privire la geneza oraşelor medievale din Ţara Românească,* în "Studii. Revistă de istorie", XVI, 1963, nr. 6, p. 1278.

14 În vremea domniei lui Neagoe Basarab la Târgovişte a fost sfinţită, la data de 17 mai 1520, noua catedrală mitropolitană consfinţind mutarea aici a sediului acesteia de la Curtea de Argeş: *Istoria Românilor,* vol. IV, p. 416; *D.R.H., B.* vol. II, doc. 1519, p. 357.

15 Lia Lehr, *Organizarea administrativă a oraşului Târgovişte,* p. 155.

16 M. D. Matei, *Priorităţi cu privire la o sinteză asupra istoriei oraşelor,* p. 483.

17 Jeronim Arsengo, *Vizitaţie apostolică,* în *Călători străini...,* vol. II, p. 509; Giovanni Botero, *op. cit.,* în Călători străini..., vol. IV, p. 576.

18 Petru Bogdan Baksic, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. V, p. 215. Datele consemnate de Baksic ni s-au părut mai verosimile faţă de cele arătate un an mai târziu de italianul Bartolomeo Locadello. Cel din urmă indica că oraşul Târgovişte ar fi avut peste 7 000 de case şi peste 40 000 de locuitori: în *Călători străini...,* vol. V, p. 35.

19 *D.I.R., B, veac XVII,* vol. II, doc. 267, p. 300.

20 *D.R.H., D,* vol. I, doc. 237, p. 334.

21 *D.I.R., B, veac XVII,* doc. 431, p. 488-489. Ion era pârcălab de Târgovişte, alături de Bădilă, în anul 1612: *Idem,* vol. II, doc. 122, p. 119 şi în anul 1613: *Ibidem,* doc. 173, p. 183.

22 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. III, p. 292,

23 *D.I.R., B, veac XVII,* vol. IV, doc. 416, p. 402.

24 *D.R.H., B,* vol. XXIII, doc. 77, p. 137; doc. 96, p. 177.

25 Oproiu Ion Mihai, *Oraşul Târgovişte şi împrejurimile sale între 1600-1848,* Bucureşti, 1980. Teză de doctorat, p. 91

26 *D.R.H., B,* vol. XXIV, doc. 200, p. 271.

19. JUDEȚUL DOLJ

Județul Dolj face parte din rândul județelor Olteniei a cărui existență a fost legată de râul Jiu, mai precis de valea inferioară a acestui râu. Din denumirea *Долни Жил* (Dolni Jil), scrisă la început complet, s-a ajuns la forma prescurtată *Дол Жил-Должию*, care transcrisă cu alfabet latin a dat forma Dol Jil-Dolju (Jiul de Jos sau Jiul de la vale) [1]. La fel ca și în cazul denumirii județului Gorj, numele Doljului este dat de autoritățile românești în perioada în care limba folosită în administrația țării era limba slavă [2]. Este unul din puținele cazuri când un nume slav dat de administrație a intrat în limba vorbită [3].

În jurul Jiului au gravitat în permanență comunități umane, valea râului înlesnind legături între zonele montane și submontane din nord cu cele din Lunca Dunării, pe unde se întrețineau vechile relații cu populațiile din sudul fluviului. Cercetările arheologice indică, între secolele VIII–XI, prezența unor grupări ale populației în așezări rurale, mai ales în în zonele din jurul Craiovei, Calafatului și Corabiei [4].

În condițiile perpetuării vechilor rute pastorale și comerciale legate de economia rurală și a dezvoltării producției de mărfuri în Oltenia secolului al XIII-lea, populația a trecut la un nivel superior de organizare teritorial-politică. Câteva drumuri pe care erau vehiculate produse interne sau erau aduse produse necesare locuitorilor din locuri îndepărtate au determinat importante prefaceri în structura economico-socială și politică a acestei provincii.

Drumul ocnei sau *sării* cobora de la Ocnele Mari-Vâlcea pe Valea Oltului, până la Slatina, se îndrepta spre vest prin vadul Olteţului de la Baş şi cel al Jiului de la Craiova. De aici drumul, cunoscut și sub numele de *Drumul Vidinului*, continua până la Calafat, pe unde se făcea legătura cu localitatea Vidin din sudul Dunării. Un alt drum care venea din vest prin Culoarul Timiș-Cerna, trecea pe la Severin, Strehaia, se îndrepta spre est și lega vadurile râurilor Motru și Jiu de cele ale Oltețului și Oltului. Cel mai important drum comercial era cel de pe Valea Jiului care lega satele din Câmpia Desnățuiului și Lunca Dunării cu așezările montane și cu orașele transilvane: Sibiu și Brașov.

Pe valea inferioară a râului Jiu a apărut și s-a dezvoltat un cnezat, din rândul conducătorilor săi evidențiindu-se Ioan, menționat în anul 1247. O reședință a acestui cneaz era situată neîndoielnic pe Valea Jiului, într-un punct de interferență a drumurilor comerciale. Aici, acesta și-a format o curte de unde își trimitea slujbașii pentru a mobiliza supușii în caz de primejdie, dar și pentru a percepe dările care i se cuveneau în calitate de stăpân. Când s-a întemeiat statul centralizat, urmașii cneazului de la Jiu dădeau domnului o parte din dările pe care le percepeau, iar în procesul de consolidare a statului au acceptat prezența reprezentanților acestuia. Acești slujbași au început să perceapă ei înșiși dările cuvenite domnului în calitatea sa de "dominus eminens" din formațiunea teritorial-administrativă numită județ.

Județul Dolj este neîndoielnic mai vechi decât menționarea sa în documentele care au ajuns până la noi. Apărut pe valea inferioară a râului Jiu, județul putea avea un prim centru administrativ la confluența râurilor Motru și Gilort cu râul Jiu, în zona unde mai târziu s-a dezvoltat localitatea Filiași. Potrivit relatărilor lui Paul de Alep, în anul 1657 această localitate era un mic oraș [5]. Din acest loc strategic se realizau ușor legături cu județele vecine situate în bazinele hidrografice ale râurilor Motru, Jiul superior și Gilort. În sudul județului Dolj se afla, la începutul statului centralizat, Județul de Baltă.

Reorganizarea administrativă a teritoriului țării, înfăptuită după ce Banatul de Severin a revenit, în anul 1470, sub administrația Țării Românești, a avut repercusiuni și asupra zonei Jiului de Jos. Necesitatea organizării unei paze riguroase a hotarelor era stringentă, îndeosebi datorită întăririi puterii turcești la sud de Dunăre. Domnia a fost nevoită să reorganizeze vechile formațiuni teritorial-administrative și să creeze altele noi, capabile să susțină material și uman aparatul defensiv pus în slujba apărarii hotarelor țării. Aceste formațiuni administrative trebuiau să garanteze totodată și contribuția ce se cuvenea domniei, pentru ca aceasta să facă față pretențiilor din ce în ce mai mari impuse de dominația otomană. În acest scop, în județe a fost pus la punct un întreg aparat administrativ-fiscal care percepea dările de la populația dajnică, de multe ori în mod coercitiv.

Complexul de factori externi, la care se adaugă dezvoltarea social-economică și demografică, a permis schimbarea reședinței banului de la Severin la Strehaia, iar mai apoi la Craiova, la sfârșitul secolului al XV-lea. La stabilirea reședinței a contribuit, probabil, și faptul că aceia care au avut un rol hotărâtor în conducerea luptelor pentru eliberarea părții vestice a țării erau din zona Craiovei [6]. În zona Jiului inferior a fost reconstituit atunci județul Dolj, cu o suprafață mult mărită prin alipirea unei părți din vechiul Județ de Baltă. Cu un teritoriu mai mic decât cel de astăzi, județul Dolj se învecina la vest cu județul Mehedinți, la nord cu județele Gorj și Vâlcea, la est cu județul Romanați și la sud cu fluviul Dunărea. Județul este menționat documentar la 12

---

[1] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor...*, p. 396.
[2] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, p. 136-137; Emil Petrovici, *Studii de Dialectologie...*, p. 302.
[3] Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric...*, p.VII; Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 280.
[4] Ștefan Olteanu, *Structuri teritoriai- politice...*, p. 303.
[5] Paul de Alep, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. VI, p. 212.
[6] Ștefan Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 62-63.

septembrie 1534 într-un hrisov prin care domnul Vlad Vintilă întărea marelui logofăt nişte sate luate "de la Radul, strângător de bir în judeţul Jiul de Jos" [7].

Centrul administrativ al judeţului a devenit oraşul Craiova, menţionat pentru prima oară la 1 iunie 1475 [8]. La această dată, Craiova era un târg pe moşia boierilor Craioveşti unde se păstra tradiţia de a se ţine săptămânal un bâlci şi toamna o nedeie [9]. Deoarece era proprietate a unei familii de boieri [10], reprezentanţii locuitorilor au apărut mai târziu, atunci când localitatea a căpătat statutul de oraş situat pe domeniu domnesc. Prima menţiune a funcţiei de jude al Craiovei apare într-un document, din 8 octombrie 1612, când sunt întâlniţi doi judeţi: Mihai şi Dobre [11]. Câţiva ani mai târziu, un document din 21 noiembrie 1615 aminteşte de un judeţ şi cei 12 pârgari ai Craiovei [12], iar un document de la 21 aprilie 1619 arată că în oraş era un reprezentant al domnului, pârcălabul Nica [13].

Situat la convergenţa numeroaselor drumuri comerciale, oraşul Craiova se prezenta ca o unitate teritorial-administrativă care cuprindea în perimetrul său numeroase sate apropiate din jur. Din rândul satelor care intrau în circuitul economic şi administrativ al Craiovei amintim satele Breaza, Bucovăţ, Cernele, Cornăţel şi Craioviţa [14]. La sfârşitul secolului al XVI-lea, în oraş se desfăşura un puternic comerţ intern şi de tranzit, iar vama Craiovei sau vama Jiului [15] aducea importante beneficii. Oraşul a devenit cel mai important centru economic din Oltenia şi antrena o intensă activitate meşteşugărească, negustorească, politică, militară, religioasă şi culturală. Boierii Craioveşti întreţineau o reţea vastă de legături economice, politice şi culturale cu dregătorii otomani, cu bulgarii şi sârbii din sudul Dunării, dar şi cu negustori veniţi din centre europene îndepărtate: raguzani, veneţieni etc [16].

Prosperitatea economică a aşezării este reflectată şi de relatările străinilor care au trecut pe meleagurile oltene. Petru Bogdan Baksic descria viaţa economică a oraşului şi arăta că aici avea loc în anul 1640 "în fiecare vineri se ţine târg în acest oraş şi se aduc de la sate oi şi alte vite în număr foarte mate şi vin negustori din Turcia, ba chiar şi de la Constantinopol ca să cumpere...Sunt 200 de case, ceea ce face peste 1000 de suflete şi toţi au multe biseici din lemn şi o biserică din piatră mare şi frumoasă, cu cinci turle" [17]. Străbătând aceleaşi ţinuturi în anul 1657, Paul de Alep nota că în judeţ, alături de oraşul reşedinţă exista şi târgul Segarcea "aşezat într-un loc frumos cu pământ întins şi proprietăţi numeroase" [18].

Craiova nu constituia numai reşedinţa administraţiei judeţului Dolj, ci era şi centrul Băniei Olteniei, a doua instituţie politică în stat după domnie, cu autoritate în cele cinci judeţe situate în dreapta Oltului. Rolul marelui ban a crescut odată cu ridicarea lui Neagoe Basarab, din familia Craioveştilor, în scaunul domnesc. Banul oltean a preluat o parte din atribuţiile domniei, creând la Craiova o curte cu numeroşi slujbaşi şi o cancelarie în cadrul căreia se redactau acte după formularul celor domneşti. O creştere a autorităţii banului a fost posibilă atât datorită perioadelor de criză a instituţiei domneşti, cât şi ca urmare a dezvoltării imunităţii pe moşiile marilor stăpâni.

Din rândul banilor aflaţi în fruntea Băniei Olteniei evidenţiem pe Mihai, viitor domn al Ţării Româneşti despre care un istoric afirma: "administra de câtăva vreme banatul Craiovei şi aduse cu încetul această bănie în starea ei cea veche de neatârnare administrativă şi judecătorească şi ostăşească, fără altă legătură cu domnia ţării decât plata unui tribut. Astfel că în minutul când armata ţării era dezorganizată de domnul ce se temea de dânsa, el îşi organiză un trup de oştire, prin care ţinea în frână împilările turcilor şi ocrotea pe supuşii săi" [19].

Craiova era aşadar, la sfârşitul secolului al XVI-lea, un important centru economic şi politic, cu sarcini militare şi strategice. Corpul de oaste pus la dispoziţia marelui ban era folosit pentru apărarea hotarelor, dar şi pentru reprimarea răzvrătirilor sociale [20]. În timpul domniei lui Mihai Viteazul, Craiova era

---

[7] *D.R.H., B,* vol. III, doc. 184, p. 303.

[8] *Idem,* vol. I, doc. 148, p. 245.

[9] *Istoria Craiovei,* Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1977, p. 18.

[10] La 23 aprilie 1532, domnul Vlad Înecatul întărea lui Hamza mare ban oraşul şi satele din jur , toate vechi proprietăţi ale familiei Craioveştilor: "Craiova toată, cu tot hotarul şi cu toate satele şi seliştile şi cu ţiganii şi cu morile şi bălţile şi cu viile, oricât au ţinut jupan Barbul şi Preda ban": *D.R.H., B,* vol. III, doc. 123, p. 197.

[11] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. II, doc. 116, p. 114.

[12] *Ibidem,* doc. 381, p. 442.

[13] *Idem,* vol. III, doc. 310, p. 349.

[14] Vezi harta alăturată; *Istoria Craiovei,* p. 18.

[15] I. Minea, *Câteva vămi vechi oltene. Vama de la Jiu, Vama de la Calafat, Vama Oltului de la Genune. Cea mai veche menţiune a părpăritului şi câteva venituri ale mănăstirii Cozia,* în "Arhivele Olteniei", an. XII, 1933, nr. 69-70, p. 245.

[16] *Istoria Craiovei,* p. 21.

[17] Petru Bogdan Baksik, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. V, p. 207.

[18] Paul de Alep, *op. cit.,* în *Călători străini...,* vol. VI, p. 221.

[19] Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul,* ediţia G. Zane, Elena G. Zane, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1986, p. 37-38.

[20] *Istoria Craiovei,* p. 22.

potrivit unei relatări contemporane: "oraş al Ţării Româneşti care este reşedinţa banului-dregător de căpetenie însărcinat cu cârmuirea unei părţi a Valahiei Mari...şi ţinând cu plată două sute de cazaci şi mulţi ostaşi de pază valahi, odinioară pentru nevoile dregătoriei sale stabilite de mai înainte, iar acum pentru apărarea acelor graniţe" [21]. Ostaşii şi dregătorii aflaţi în slujba banului, răspândiţi în toate judeţele oltene, erau folosiţi în administraţie pe timp de pace şi la apărarea hotarelor ţării pe timp de război. Aparatul administrativ al marelui ban era subordonat domniei şi asigura pe teritoriul oltean ordinea, strângerea dărilor şi executarea poruncilor domneşti. Slujitorii olteni trebuiau să asculte şi să execute nu numai poruncile marelui ban ci şi pe cele ale domniei.

Judeţul Dolj a avut în fruntea slujitorilor administrativi pe sudeţ, care a fost înlocuit mai apoi cu banul de judeţ pe la sfârşitul secolului al XV-lea. La mijlocul secolului următor banul avea întâietate în judeţ în faţa celorlalţi dregători şi slujbaşi. La 18 septembrie 1531, domnul Vlad Înecatul poruncea supuşilor din judeţ: "nimeni să nu cuteze a-i tulbura, nici banii, nici slugile banilor, nici marii vătafi". Toţi dregătorii şi slujbaşii mai importanţi din judeţ erau opriţi să se amestece în interesele călugărilor de la Tismana în încercarea acestora de a face un sat la Vadul Bistreţului, în judeţul Dolj [22].

Câteva mărturii documentare reflectă care erau cei care administrau judeţul. Un act din 28 octombrie <1589> arată că domnul Mihnea Turcitul poruncea banului Armega să-şi trimită slugile la Vârbiţa, judeţul Dolj, pentru "găleţile şi dăjdiile mănăstirii Tismana"[23]. La acea dată mare ban era Iane <Cantacuzino>, iar Armega ban era conducătorul administraţiei judeţului. Peste un secol, la 28 mai 1650, fraţii Gheorghe şi Stoia se judecau în divan cu Sima cămăraş după ce, în prealabil, nu se supuseseră hotărârii domneşti: "luând la mijloc pe Barbu ban, Necoară portar şi Loizu clucer" [24]. Ei au ajuns la înţelegere cu Sima pentru stăpânirea unei moşii la Obedeni, judeţul Dolj. Banul Barbu menţionat era probabil conducătorul judeţului Dolj, deoarece dregătoria de mare ban era ocupată la acea dată de Ghiorma Alexeanu (1646-1652) [25]. Rolul banului aflat în fruntea judeţului Dolj era însă diminuat de atribuţiile marelui ban căruia îi era subordonat. Slugile băniei judeţene se supuneau mai întâi marelui ban şi apoi banilor de judeţ.

Autoritatea marelui ban şi acţiunile acestuia în plan local stânjenea de multe ori politica domnilor care, începând cu deceniul al doilea al secolului al XVII-lea, i-au chemat la Bucureşti şi au numit ispravnici domneşti în scaunul Băniei Craiovei [26]. Dacă la început, între anii 1657-1655 [27], ispravnicii conduceau bănia în lipsa marelui ban [28], activitatea acestora a diminuat treptat autoritatea marelui ban, mai ales după ce domnul Constantin Şerban a impus permanent această dregătorie [29]. În calitate de locţiitori ai banului, ispravnicii scaunului Craiovei au avut un rol important în Oltenia anilor 1655-1716 [30]. În anul 1657, misionarul Paul de Alep sesiza reducerea atribuţiilor marilor bani arătând cauza acestui fapt: " Constantin voievod a desfiinţat atât rangul cât şi exercitarea autorităţii respective pentru ca să nu se ivească de aici stricăciune şi corupţie" [31].

În secolul al XVII-lea au fost reduse rolul şi funcţiile banilor de judeţ. Aceştia nu mai apar în documente cu rolul de cârmuitori de judeţ, ci doar ca judecători în unele pricini mai mici şi ca agenţi de execuţie. La mijlocul secolului, începând cu judeţul Mehedinţi, banul din fruntea judeţului a fost înlocuit cu căpitanul de judeţ.

21 Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther...*, p. 61.
22 *D.R.H., B,* vol. III, doc. 116, p.189..
23 *D.I.R., B, veac XVI,* vol.V, doc. 435.
24 *Catalog - Ţara Românească,* vol. VII, doc. 134.
25 I. C. Filitti, *Banii şi caimacamii Craiovei,* Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1924, p. 22.
26 Primul ispravnic cunoscut al scaunului Craiovei este Hrizea logofăt care deţinea această funcţie la 25 aprilie 1617: *D.I.R., B, veac XVII,* vol. III, doc. 99, p. 123.
27 Em. Săvoiu, *Contribuţii la istoricul ispravnicilor,* p. 98.
28 I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 16-17; Idem, *Despre vechea organizare administrativă...*, p. 27.
29 Idem, *Banii şi caimacamii...*, p. 16. Autorul considera că ispravnicul de scaun era "un funcţionar permanent, care, la împrejurări ţinea şi locul banului absent".
30 Em. Săvoiu, *op. cit.*, p. 98..
31 Paul de Alep, *op. cit.*, în *Călători străini...,* vol. VI, p. 212.

20. JUDEȚUL MUȘCEL

Cu apariție documentară mai târzie, județul Mușcel este întâlnit prima dată într-o însemnare ulterioară făcută pe un hrisov din anul 1536 [1]. Posterioare sunt și mențiunile de pe hrisovul din 30 octombrie 1575 [2] și de pe documentul îndoielnic din 14 februarie 1607 [3]. Prima mențiune certă a județului este în cartea lui Radu Șerban, eliberată la data de 23 ianuarie 1609, prin care domnul întărea lui "Tudoran sluger, fiul lui Ivașco fost mare vornic, din Golești... ca să-i fie tot satul Goleștii din județul Mușcel și Pădureț" [4]. Județul era la fel de vechi ca și județul vecin Argeș și se afla amplasat în zona montană de pe cursurile superioare ale râurilor Doamnei, Bratia, Târgului, Argeșel și Dâmbovița.

Numele județului este românesc și se trage de la muscelele și colinele care se aflau pe teritoriul său [5]. Poziția geografică avantajoasă, lângă drumul cel mai important care asigura schimburi economice și culturale între populația de pe cele două versante ale Carpaților, a permis dezvoltarea orașului Câmpulung și a așezărilor din jur. Potrivit tradiției *descălecatului* înscrisă în vechile cronici românești, aici s-ar fi așezat mai întâi Radu Negru venit din Făgăraș [6]. Tot el ar fi fost întemeietorul vechii cetăți de pe râul Dâmbovița din apropierea localității Cetățeni, județul Argeș, cunoscută sub numele de "Cetățuia lui Negru Vodă" [7].

Reședința județului a fost în permanență orașul Câmpulung. Prima informație despre existența acestei vechi localități este oferită de o inscripție, din anul 1300, care amintește de un conducător politico-militar "comes Laurentius de Lango Campo" [8]. Orașul s-a aflat în primele decenii ale secolului al XIII-lea sub influența regalității maghiare [9] de unde a trecut apoi sub stăpânirea voievozilor români [10]. Pe la 1300, în Câmpulung existau trei instituții de cult [11], ceea ce reflectă puterea economocă și demografică a localității. Mărturiile istorice indică prezența și conviețuirea alături de români a sașilor și a ungurilor [12], care dezvoltau împreună o producție meșteșugărească strâns legată de comerțul intern și de tranzit. Denumirea *Lango Campo* sau *Longocampo* întâlnită în documentele scrise în limba latină [13] a devenit cu timpul Câmpulung. Orașul Câmpulung a fost chiar capitală a noului stat Țara Românească, calitate confirmată de faptul că aici au fost înmormântați primii domni ai țării: Basarab I și fiul său Nicolae Alexandru [14].

Domnii Țării Românești au impus plata vămii la Câmpulung, pentru produsele intrate și ieșite din țară prin Culoarul Rucăr-Bran. Așezământul comercial emis de domnul Vladislav I pentru negustorii brașoveni, la 20 ianuarie 1368, precizează despre tricesima din produsele tranzitate și de "dreapta vamă de demult" care era percepută la Câmpulung [15], ca o dovadă a vechimii raporturilor comerciale cu cealaltă provincie românească.

Prin amplasarea sa, județul Mușcel constituia un segment important al tranzitului internațional de mărfuri care se încrucișa peste munți la Brașov. Intensificarea schimbului de mărfuri intern și relațiile comerciale ale Țării Românești cu Transilvania au contribuit la progresul economic al zonei și la accelerarea dezvoltării pieței interne, în secolele XIV-XVI. Importul de produse meșteșugărești brașovene și apusene era urmat de un proces de vânzare-cumpărare la care participau clase sociale largi [16]. Pentru a cumpăra produsele de import, locuitorii din țară trebuiau să dea în schimb produse, bani realizați din vânzarea produselor proprii sau să participe la intermedierea vânzării și transportului mărfurilor importate.

Amplasat pe această importantă rută a comerțului extrazonal, Câmpulungul a ocupat primul loc în relațiile comerciale desfășurate cu Brașovul, între anii 1503-1554 [17]. Registrele vamale din orașul transilvănean arată că valoarea mărfurilor tranzitate prin Câmpulung, numărul participanților și al transporturilor de aici depășeau cu mult valoarea activităților comerciale din celelalte orașe muntene.

Cea mai veche știre externă despre orașul Câmpulung ne este oferită de italianul Giovanni Botero care, trecând pe aici în anul 1589, compara mărimea orașului cu alte orașe din țară. El arăta că aici erau 900

---

1 *D.R.H., B*, vol. IV, doc. 11, p. 14.
2 *Idem*, vol.VII, doc. 254, p. 347.
3 *D.I.R., B, veac XVII*, vol. I, doc. 7, p. 248.
4 *Ibidem*, doc. 327, p. 358.
5 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 281.
6 Radu Popescu vornicul, *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 1-5.
7 Gheorghe I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 156.
8 C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*, p. 14.
9 Idem, *Câmpulungul Muscelu. Istoric și legendari*, Câmpulung, 1925, p. 19; Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 307.
10 *Câmpulung- Muscel, ieri și azi. Istoria orașului*, coordonator Gheorghe Pârnuță, Câmpulung-Muscel, 1974, p. 62.
11 *Ibidem*, p. 42.
12 *Ibidem*, p. 53-54.
13 *D.R.H., D*, vol. I, doc. 46, p. 86; 68, p. 112, 121, p. 199.
14 *Câmpulung- Muscel...*, p. 61-62, 67.
15 *D.R.H.,D.*, vol. I, doc. 46, p. 86-87.
16 Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 255.
17 *Ibidem*, p. 260-303.

de case cu tot atâtea familii şi semnala prezenţa altor naţii, dintre care un număr de 40 de case erau ale saşilor [18]. Din cele arătate, rezultă că populaţia oraşului se ridica atunci la aproximativ 4 500 locuitori, în care un procentaj mic îl reprezentau saşii catolici [19]. Evenimentele politico-militare de la sfârşitul secolului al XVI-lea-începutul secolului al XVII-lea, cu precădere campaniile conduse de Mihai Viteazul precum şi incursiunea lui Gabriel Bathory din anul 1610, au afectat şi situaţia economico-socială şi demografică a oraşului. În anul 1640 bulgarul Petru Bogdan Baksic nota că în oraş se aflau "12 biserici, 400 de case, cu peste 2 000 de suflete de români" [20], fapt ce demonstrează regresul localităţii faţă de perioada anterioară.

Câmpulungul a fost un oraş cu proprietate obştească veche şi cu drepturi recunoscute în timp prin hrisoave domneşti [21]. El era condus de un judeţ şi de 12 pârgari şi avea o casă a obştii [22] şi o cancelarie orăşenească proprie [23]. Când şi cum era ales judeţul la Câmpulung este descris mult mai târziu în secolul XIX [24]. Alegerea şi investirea acestuia se făcea anual, imediat după Paşte şi se desfăşura conform unor tradiţii moştenite din vechime. Instituţia judeţului şi a pârgarilor a condus oraşul Câmpulung până în secolul al XIX-lea, cu mult peste durata cunoscută pentru această instituţie în celelalte oraşe muntene [25]. Cel mai vechi judeţ ales al oraşului şi totodată cunoscut, este Neacşu Lupu, din anul 1521, identificat a fi emitentul primei scrisori redactate în limba română [26]. Judele era ales pentru un an dar, în istoria Câmpulungului au existat juzi care au au obţinut încrederea orăşenilor şi au fost investiţi în această funcţie mai mulţi ani la rând.

Judeţul Muşcel se învecina la vest cu judeţul Argeş, la sud cu judeţul Pădureţ, la est cu judeţul Dâmboviţa, iar la nord cu Transilvania. El era bine populat, iar locuitorii să practicau creşterea animalelor, pomicultura, apicultura [27], meşteşugurile, comerţul s.a. Pe lângă activităţile economice, locuitorii satelor se ocupau şi cu activităţi menite să asigure protecţia hotarului cu Transilvania şi a drumului ce făcea legătura cu această provincie. Rolul plăieşilor şi al conducătorilor acestora a fost foarte important în viaţa rurală medievală. Nu trebuie neglijaţi nici vameşii de la Câmpulung şi Rucăr, care aveau în subordine sate întregi date de domnie cu acelaşi scop: protecţia vămilor şi hotarelor. Deoarece era amplasat în apropierea graniţei ţării, oraşul Câmpulung s-a bucurat de o atenţie deosebită din partea domnilor ce trimiteau aici pârcălabi [28] şi ispravnici domneşti pentru a rezolva diverse sarcini fiscale, probleme legate de supravegherea hotarului şi transmiterea de ştiri [29].

La începutul secolului al XVII-lea judeţului i-a fost alipit judeţul Pădureţ din sud, iar numele purtat de noua formaţiune teritorial-administrativă mărită a fost mult timp acela de Muşcel şi Pădureţ [30].

---

18 Giovanni Botero, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IV, p. 576. La acea dată oraşul Târgovişte ar fi avut 1 000 de case, cu doar 100 de case mai mult decât Câmpulungul.

19 *Câmpulung - Muscel...*, p. 42.

20 Petru Bogdan Baksic, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. V, p. 208.

21 C. Rădulescu - Codin, *Muscelul nostru*, p. 21.

22 *Ibidem*, p. 47.

23 Lia Lehr, *Organizarea oraşelor din Ţara Românească în anii 1501-1650*, în "Studii. Revistă de istorie", tom. 9, 1956, nr. 2-3, p. 72.

24 Judeţul era ales dintre mai mulţi candidaţi, consacrat în biserică unde jura că va conduce treburile oraşului cu credinţă, dreptate, hărnicie şi iubire pentru interesele orăşenilor. Jurământul era repetat în "piaţa judeţului" unde i se încredinţa pecetea, hrisoavele şi condicele oraşului. Mai apoi el era confirmart şi de domn. C. Rădulescu-Codin, *Câmpulungul Muscelului*, p. 101-102.

25 Ultimul judeţ al oraşului a fost Ion Săulescu, menţionat în acte din anul 1831: *Câmpulung-Muscel...*, p. 71.

26 *Ibidem.*

27 *D.I.R., B, veac XVII*, vol. III, doc. 123, p. 147.

28 Primul pârcălab, în persoana lui Neacşu din Câmpulung, este menţionat într-un document din 9 mai 1604: *Idem*, vol. I, doc. 128, p. 122.

29 Dan Berindei, *op.cit.*, p. 132.

30 Prima menţiune a judeţului sub forma Muşcel şi Pădureţ apare în timpul domniei lui Radu Şerban, la data de 23 ianuarie 1609. *D.I.R., B, veac XVII*, vol. I. doc. 327, p. 358.

21. JUDEŢUL RÂMNICU SĂRAT

Judeţul Râmnicu Sărat purta numele apei mai importante de pe cuprinsul său şi se afla la extremitatea nord-estică a ţării, la graniţa cu cealaltă provincie românească extracarpatică, Moldova. Râmnic este la origine un cuvânt slav ce vine de la *рыба, ръба*, care înseamnă peşte şi a fost atribuit unui râu care avea mult peşte [1]. Râmnic a desemnat cu timpul şi locul pe unde se scurgea apa curgătoare cu mult peşte [2]. În actele emise de autorităţile statului denumirea acestui judeţ a apărut prin procedeul traducerii formei slave *Сланй Рувникй* sau *Слами Рувйникй* [3].

Structura teritorial-administrativă Râmnicu Sărat este menţionată pentru prima oară în scrisoarea adresată de domnul Moldovei, Ştefan cel Mare, în anul 1481 "tuturor boierilor şi mari şi mici şi tuturor judecilor şi tuturor judecătorilor şi tuturor săracilor din ţinutul Buzăului şi Râmnicului" [4]. În izvoarele istorice interne îl găsim pentru întâia oară în hrisovul domnului Radu Paisie, prin care acesta întărea Episcopiei Buzău dreptul de judecată în judeţele Buzău, Râmnicu Sărat, Brăila şi Săcuieni, la 17 septembrie 1543 [5].

Cea mai importantă aşezare de pe cuprinsul judeţului s-a constituit la un vad al râului Râmnic, într-un loc unde dealurile submontane se întâlneau cu câmpia. Vadul era frecventat de cei care îşi transportau produsele comerciale de la sud la est de Carpaţi şi de cei din câmpie care urmau cursul superior al râului pentru a trece munţii. Aşezarea de pe malul stâng al râului, unde negustorii făceau popas, a devenit treptat şi loc unde se desfăceau şi se comercializau produsele locale sau tranzitate. Numele localităţii a fost luat de la numele apei lângă care se afla, iar menţiunea lui documentară este în legătură cu vama pe care trebuiau să o plătească negustorii polonezi în Ţara Românească, în anul 1439 [6]. Cel mai important drum care trecea pe la Râmnic era cel ce venea din Moldova, pe la Focşani şi se îndrepta mai departe pe la Buzău spre Târgovişte sau spre Bucureşti [7].

Localitatea Râmnic este menţionată într-un act intern la 12 aprilie 1574 [8]. În cancelaria munteană târgul şi apoi oraşul a fost numit Slam-Râmnic, pentru a fi deosebit de celălalt Râmnic aflat în Oltenia. Oraşul a concentrat o activitate meşteşugărească şi comercială, iar câteva din documentele vremii amintesc de arcari [9], ciubotari [10], croitori [11], dascăli [12], negustori [13] s.a. care-şi desfăşurau activitatea în perimetrul său. La 14 decembrie 1614 [14], un Oprea pârcălab primea de la domnie un hrisov de întărie pentru mai multe moşii în apropiera oraşului Râmnic. El era delegatul intereselor domniei în oraş. Primul reprezentant al conducerii orăşenilor este amintit în anul 1634, când în fruntea oraşului era judeţul Andrei [15].

Oraşul a fost sediul dregătorilor şi slujbaşilor domneşti care asigurau administraţia şi fiscalitatea asupra populaţiei de la curbura Carpaţilor. Judeţul constituia o unitate administrativă de sine stătătoare în cadrul administraţiei ţării, dar forţele sale militare erau unite cu cele ale judeţului Buzău, pentru a face faţă deselor incursiuni tătărăşti şi turceşti ce devastau deseori hotarul estic al ţării. La Râmnic a funcţionat o căpitănie, semnalată la începutul domniei lui Matei Basarab, în anul 1632 [16], care avea ostaşi pe călăraşii [17] şi roşii din regiune [18]. Căpitanul de la Râmnic avea şi îndatoriri administrative şi judiciare. El asista la diferite tranzacţii funciare [19], iar subalternii săi îl ajutau să administreze judeţul. Astfel, la 12 august 1634 [20], roşii din Râmnic luau o deşegubină pentru un omor de la sătenii din Găujani, aflat pe cuprinsul judeţului, impunând legalitatea şi ordinea în zonă.

La extremitatea nordică a judeţului, la hotarul cu Moldova, s-a dezvoltat o localitate lângă drumul care unea cele două Ţări Române [21]. Locuitorii aşezării numită Focşani au fost angrenaţi încă de timpuriu în

---

1 Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, p. 282.
2 Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 98.
3 Emil Petrovici, *op. cit.*, p. 302.
4 I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, p. 284-285.
5 *D.R.H., B*, vol. IV, doc. 150, p. 185.
6 P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, p. 123.
7 Anton Paragină, *op. cit.*, p. 68.
8 *D.R.H., B*, vol. VII, doc. 172, p. 230.
9 *D.I.R., B, veac XVII*, vol. IV, doc. 183, p. 173.
10 *Ibidem*, doc. 63, p. 56.
11 *Catalog-Ţara Românească*, vol. VI, doc. 747, p. 286.
12 *Ibidem.*
13 *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 410, p. 611.
14 *D.I.R., B, veac XVII*, vol. II, doc. 310, p. 348-349.
15 *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 352, p. 473.
16 *Idem*, vol. XXIII, doc. 410, p. 611.
17 *Idem*, vol. XXIV, doc. 391, p. 516.
18 *Ibidem*, doc. 352, p. 473.
19 O asemenea vânzare se efectua în faţa lui Zarovschi căpitan de Râmnic în anul 1632. *Idem*, vol. XXIII, doc. 410, p. 611.
20 *Idem*, vol. XXIV, doc. 352, p. 473.
21 C. Constantinescu-Mirceşti, Ion Dragomirescu, *Contribuţii cu privire la cunoaşterea hotarului dintre Moldova şi Ţara Românească*, p. 71-78; Anton Paragină, *op. cit.*, p. 68.

traficul cu mărfurile ce treceau dintr-o ţară în alta prin această parte de hotar. Aria de acţiune a participării acestora depăşea limitele judeţului şi ale ţării încât un locuitor din Focşani a fost consemnat cu un transport de mărfuri în registrul oraşului Braşov, în anul 1546 [22]. Focşaniul era un sat mai mare în toamna anului 1600, tăiat în două de graniţa dintre cele două provincii româneşti [23], un orăşel de graniţă în anul 1636 [24] şi mare oraş în anul 1657: "format din două oraşe aşezate faţă în faţă, iar între ele curge râul Milcov. În cele două oraşe sunt cu totul 5 000 de case acoperite cu şindrilă şi cu trestie, joase şi cu etaj. Partea din Ţara Românească este administrată de un stăpân care atârnă de beiul Ţării Româneşti" [25]. Evoluţia impetuoasă a localităţii este o consecinţă a dezvoltării de ansamblu a societăţii româneşti şi calităţii pe care o avea, aceea de vamă şi schelă a ţării pe unde treceau obligatoriu mărfurile şi oamenii dintr-o ţară în alta.

Judeţul se învecina la nord-vest cu Transilvania, la sud-vest cu judeţul Buzău, la sud-est cu judeţul Brăila, iar la nord-est cu Ţara Moldovei. Pe hartă se constată o concentrare a aşezărilor pe valea râului Râmnic şi pe drumul ce unea Râmnicul Sărat de cealaltă localitate mai importantă de pe cuprinsul judeţului, Focşani.

În deceniul al treilea al secolului al XVII-lea, judeţul Râmnic a fost unit cu judeţul Brăila rezultând unitatea teritorial-administrativă numită Râmnicu Sărat şi Brăila. Judeţul nou apare pentru prima dată cu acest nume în hrisoavele prin care domnul Leon Tomşa întărea Mitropoliei din Târgovişte nişte sate pe cuprinsul judeţului, la 10 martie [26] şi 20 martie 1630 [27]. Judeţul nu cuprindea în hotarele sale întreg fostul judeţ Brăila, deoarece o bună parte din acesta fusese inclus în raiaua cu acelaşi nume.

În noile condiţii, la mijlocul secolului al XVII-lea, judeţul Râmnicul Sărat şi Brăila se învecina la sud cu judeţul Ialomiţa, la est cu Dunărea şi cu raiaua Brăila, la vest cu judeţul Buzău şi la nord cu Moldova. Locuitorii săi au suportat consecinţele negative ce decurgeau din vecinătatea imediată a raialei turceşti. Relaţiile economice, comerciale şi religioase dintre locuitorii din judeţ şi cei din raia s-au menţinut în continuare. La intrarea în raiaua Brăilei în anul 1632 "exista o schelă unde se plătea vama turcilor" [28], în localitatea Vădeni din apropierea râului Siret, aflată atunci sub stăpânirea acestora, astăzi comună în judeţul Brăila.

---

[22] Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 279.
[23] Stanislaw Zolkiewski, *Din ziarul de campanie al unui polon despre operaţiunile din Moldova*, în *Călători străini...*, vol. IV, p. 233.
[24] Anonim, *Descriere a soliei lui Jerzy Krasinski (1636)*, în *Călători srtăini...*, vol. V, p. 119.
[25] Evlia Celebi, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. VI, p. 728-729.
[26] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 62, p. 233.
[27] *Ibidem*, doc. 72, p. 131.
[28] Paolo Bonnicio, *Relaţiune asupra Moldovei*, în *Călători străini...*, vol. V, p. 20.

22 . JUDEŢUL SAAC

Între judeţele Prahova şi Buzău a existat încă din cele mai vechi timpuri un judeţ Saac, numit şi Săcuieni. N. Iorga aprecia că numele Săcuieni, purtat de teritoriul cuprins între Bucov şi Chiojd, se trage de la faptul că aici au venit cândva români din secuime [1]. Numele a fost luat de la populaţia sosită din zona secuiască a Transilvaniei şi stabilită pe aceste meleaguri alături de autohtoni încă din vremea cavalerilor teutoni (1211-1225) [2], sau de la vecinătatea secuilor cu care populaţia din această zonă avea strânse legături [3].

Ambele variante evidenţiază fenomenul de mişcare a populaţiei de o parte şi de alta a munţilor, pe văile râurilor Buzău şi Teleajen prin pasul Tătarul, pe drumul cunoscut sub numele *Drumul Teleajenului* [4]. Calea sau drumul Teleajenului a fost secole de-a rândul o importantă rută pe care erau vehiculate bunuri de o parte şi de alta a munţilor. Pe acest drum, încă din vechime domnii munteni au constituit la hotarul ţării o schelă apărată de vechea cetate de la Tabla Buţii [5]. Prezenţa unei vămi a Teleajenului a fost semnalată în izvoarele istorice începând cu anul 1481 [6].

Cele două Ţări Române aflate de o parte şi de alta a versanţilor sudici ai Munţilor Carpaţi au fost implicate în diverse forme de relaţii. Relaţiile economice, comerciale, politice, militare, spirituale au fost completate cu schimburi de locuitori dintr-o parte în alta datorită unor evenimente istorice. Din categoria acestor evenimente fac parte colonizările cu secui întreprinse de cavalerii teutoni în deceniul al doilea al secolului al XIII-lea şi imigrările populaţiei din Transilvania spre Ţara Românească în a doua jumătate a secolului al XV-lea [7].

Domnii munteni au încurajat încă de timpuriu fenomenul de strămutare al locuitorilor de peste munţi sau din alte părţi şi de stabilire pe teritoriul stăpânit de ei cu scopul de a creşte populaţia ţării. Ei au acordat de nenumărate ori scutiri temporare de dări prin constituirea aşa numitelor *slobozii* pe moşii domneşti, ecleziastice sau laice. Prima slobozie semnalată documentar este cea anunţată de o carte a domnului Mircea cel Bătrân pentru mănăstirea Cozia, numită Cărăreni, din judeţul Ialomiţa. Domnul poruncea atunci, pe la 1406: "oricine ar dori să meargă în satul mănăstirii, din satele boiereşti mari şi mici, să fie slobod de orice dăjdii" [8]. Precizări despre înlesnirile de care se bucurau cei care erau chemaţi să se stabilească într-un sat cu statut de slobozie întâlnim într-un document ce a fost emis în cancelaria domnului Vlad Călugărul. Cei care urmau să se aşeze în satul Potel, din judeţul Romanaţi, proprietatea marelui vornic Pârvu, erau scutiţi în anul 1493 de: "podvoaze să nu facă, nici olacuri, nici la lucrul domniei mele să nu lucreze, nici caii să nu li se ia, nici găleata domnească să nu plătească, drept patru ani, fără numai birul să-l plătească şi oastea cea mare să o facă, iar alta nimic" [9].

Constituirea unor slobozii se făcea de regulă în regiunile lipsite de populaţie sau depopulate în urma războaielor şi invaziilor străine. Este cunoscut faptul că în evul mediu o moşie care nu avea forţă de muncă era nerentabilă în exploatare. Dacă în regiunile de şes locuitorii erau necesari pentru muncile la câmp, pescuitul pe bălţile cu peşte, la activităţi de cărăuşie şi la paza hotarelor, în zonele montane oamenii erau necesari pentru creşterea animalelor, la îngrijirea livezilor, viilor, stupinelor, la tăierea şi prelucrarea lemnului şi la paza plaiurilor şi trecătorilor cărte hotarele din munţi. Transilvania a fost pe tot parcursul perioadei medievale locul de unde veneau în Ţara Românească oameni liberi sau aserviţi, din cauza opresiunilor economice şi religioase [10]. Aceşti colonişti transilvăneni, în majoritate români au fost denumiţi de localnici *ungureni* [11], nume dat şi aşezărilor întemeiate de ei. Judeţul Saac a fost una din regiunile unde s-au stabilit un număr mare de români ungureni, iar toponimia satelor alcătuite de aceştia păstrează şi astăzi amintirea vechilor deplasări transmontane [12].

---

1 N. Iorga, *Documente de pe Valea Teleajenului*, Vălenii de Munte, 1925, p. 12.
2 Const. C. Giurescu, *Judeţe dispărute din Ţara Românească*, p. 8.
3 A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. III, p. 471.
4 Ecaterina Zaharescu, *Vechiul judeţ al Saacului*, p. 147. Calea de acces de pe Valea Teleajenului este amintită pentru prima oară în scrisoarea lui Albul către judele Braşovului, din anul 1431. Vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 250-251. Deşi nu era numit direct în diploma dată de regele Ungariei Ludovic I, la acest drum se făcea referire atunci când se acorda liberă trecere braşovenilor la 28 iunie 1358: "cu mărfurile voastre şi orice fel de lucruri, între Buzău şi Prahova". *D.R.H., D*, vol. I, doc. 39, p. 72.
5 Gheorghe Cantacuzino, *op. cit.*, p. 183.
6 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 176, p. 285.
7 Ştefan Meteş, *Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII-XX*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977, p. 11-21, 71-147; Ecaterina Zaharescu, *op. cit.*, p. 150.
8 *D.R.H., B*, vol. I, doc. 29, p. 66.
9 *Ibidem*, doc. 242, p. 391.
10 Ştefan Meteş, *op. cit.*, p. 11-21.
11 *Ibidem*, p. 76.
12 Din toate satele medievale dublate cu denumirea Ungureni, în anul 1974 pe teritoriul fostului judeţ se mai întâlneau satele Fântânele-Ungureni, Homorâciu-Ungureni, Izvoarele-Ungureni, Măneciu-Ungureni, Poseşti-Ungureni şi Ungureni. Vezi Ion Iordan, Petre Gâştescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităţilor din România*, p. 256.

Stabilirea unui număr mare de ungureni în acest judeţ demonstrează condiţiile favorabile vieţii, dar mai ales prosperitatea economică de care se bucura încă din timpuri îndepărtate această regiune. Drumul comercial ce trecea prin judeţ a determinat implicarea pe scară largă a locuitorilor în traficul de mărfuri local sau extrazonal şi totodată o creştere a bunăstării aşezărilor lor. Registrele comerciale braşovene indică faptul că, între anii 1503-1554, de pe cuprinsul judeţului Saac erau angajate în transportul şi schimbul de mărfuri cu Braşovul un număr de 27 sate [13]. Importanţa drumului care trecea peste munţi prin pasul Tătarului şi a întregii regiuni din bazinul Teleajenului a crescut odată cu mutarea capitalei la Bucureşti deoarece pe aici era ruta cea mai scurtă între Dunăre şi oraşul Braşov. La acest lucru adăugăm faptul că judeţul constituia drumul cel mai drept pentru coborârea din munţi, folosit de ciobanii cu turmele de oi care mergeau spre bălţile Dunării pentru a ierna. Cum din judeţ se extrăgea sarea din apropierea Slănicului [14], putem afirma că judeţul Saac era unul din cele mai bogate judeţe din Ţara Românească.

Cu toată importanţa economică şi strategică, prima menţiune a judeţului este destul de târzie şi aceasta datorită lipsei izvoarelor istorice. Judeţul este numit în hrisovul prin care domnul Radu Paisie întărea Episcopiei Buzău, la 17 septembrie 1543, dreptul de judecată în judeţele Buzău, Râmnicul Sărat, Brăila şi Săcuieni [15]. Dreptul la judecata enoriaşilor din judeţ a aparţinut acestei episcopii în toată perioada evului mediu [16]. Judeţul era bine populat şi cuprindea pe teritoriul său munţii şi dealurile de pe cursurile superioare ale râurilor Teleajen şi Buzău precum şi câmpia din bazinul inferior al râului Cricovul Sărat. El a avut un prim centru în Târgul Săcuieni, amintit în porunca lui Dan al II-lea din anul 1431 [17], al cărui amplasament însă nu se mai cunoaşte astăzi.

Poziţia strategică şi tradiţia relaţiilor cu Transilvania au impus mai apoi localitatea Văleni, care în secolul al XV-lea era loc de popas, vamă şi punct de pază al drumului ce o străbătea [18]. Această localitate este menţionată pentru prima oară într-un document din 16 mai 1573 [19]. Izvoarele istorice arată că Vălenii a fost sat până la mijlocul secolului al XVII-lea. Importanţa localităţii a crescut după ce jumătate din moşia sa a fost donată de vornicul Ivănuş episcopiei cu sediul la Buzău, în anul 1646 [20].

Judeţul se învecina în evul mediu în nord cu Transilvania, în vest cu judeţul Prahova, la sud cu judeţul Ialomiţa şi la est cu judeţul Buzău. Judeţul Saac depăşea prin puterea economică, numărul de aşezări şi locuitori pe fiecare din aceste judeţe vecine.

---

[13] Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 260-303. În ordinea semnalării cronologice aceste sate erau: Boldeşti, Cheia, Voineşti, Chiojd, Esteu, Ghitioara, Teişoara, Slănic, Bâsca, Scăieni, Cristeşti, Leoteşti, Ogretin, Sărăţel, Hoşta, Loloeşti, Răspopi, Sibiciu, Benga, Cărunţi, Moşeşti, Prăjani, Silişte, Băşineşti, Glaveş, Inoteşti, Carcadulea. Trebuie precizat faptul că unele din aceste sate sunt consemnate de mai multe ori în registrele braşovene.

[14] Ec. Hanganu, *Contribuţii la monografia judeţului Saac*, în "Hrisoave Prahovene", 1971, p. 41.

[15] *D.R.H., B*, vol. IV, doc. 150, p. 186.

[16] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. III, doc. 152, p. 179. Domnul reîntărea episcopiei dreptul de judecată în anul 1618 şi oprea pe bănişorii de judeţ să se amestece, semnalând o încălcare a drepturilor episcopiei de către aceştia din urmă.

[17] *D.R.H., B*, vol. I, doc. 69, p. 131.

[18] Ion Bocioacă, Paul Popescu, *Vălenii de Munte. Geografie, istorie, turism*, Bucureşti, Ed. Sport-Turism, 1988, p. 36.

[19] *D.R.H., B*, vol. VII, doc. 138, p. 183.

[20] *Catalog- Ţara Românească*, vol. VI, doc. 641, p. 247; doc. 789, p. 304.

23. JUDEŢUL IALOMIŢA

Numele judeţului derivă din cel al râului Ialomiţa pe a cărui vale inferioară este situat. El face parte din categoria judeţelor aflate pe cursurile inferioare ale unor râuri care au luat numele apelor, deoarece acestea nu aveau judeţ în partea superioară a bazinelor hidrografice [1]. *Ianовъ (Ialov)* în dialectele slavice înseamnă *arid, sterp, neroditor,* [2], de aici formându-se numele Ialovniţa, adică "apă ce străbate locuri neroditoare, nelucrate" [3]. Acelaşi înţeles de sterp şi pustiu, împrumutat de râu de la caracterul bioclimatic al regiunii cu ierburi uscate, îl reflectă şi denumirea turco-cumană a Bărăganului [4]. Nu e de mirare deci, că singura apă mai importantă a dat numele unei întregi zone din jur.

Judeţul Ialomiţa este menţionat în izvoarele istorice mult mai târziu decât celelalte judeţe, deşi unele din localităţile care îl compuneau sunt consemnate în cele mai vechi documente păstrate, scrise în cancelaria Ţării Româneşti [5]. Primii domni ai Ţării Româneşti au găsit în zona Dunării spaţii libere de stăpâni şi le-au dăruit unor instituţii ecleziastice, rudelor sau supuşilor fideli. În zona gurii de vărsare a Ialomiţei în Dunăre, Mircea cel Bătrân a făcut importante danii către ctitoria sa de la Cozia [6]. Domnul a fost şi iniţiatorul unor măsuri menite să crească numărul populaţiei în satele din Lunca Dunării, cu scopul de a avea aici paznici la hotarul expus invaziilor tătare şi turce. El a creat o slobozie în anul 1406, la Cărăreni, în apropiere de locul unde fluviul forma un vad uşor de traversat [7].

Din cauza condiţiilor aride ale pământului lipsit de apă din câmpie, aproape toate satele care se găseau în judeţ erau amplasate în Lunca Dunării şi pe Valea Ialomiţei. Lunca Dunării oferea mult peşte, locuri de prisacă, păşuni şi legături de schimb natural cu populaţia de pe malul opus al fluviului, iar Valea Ialomiţei crea condiţii prielnice pentru practicarea îndeletnicirilor agricole, pastorale şi mai ales posibilitatea de a participa la traficul de mărfuri tranzitate pe drumul ce lega târgurile şi oraşele din munţi cu portul de la Dunăre, numit Floci. Numele portului a fost luat de la cantitatea mare de lână ce era comercializată în târgul apărut în locul de popas al ciobanilor care coborau anual cu turmele de oi pentru a ierna în bălţile Dunării [8]. Localitatea Floci, care apare ca vamă alături de alte târguri şi oraşe ale ţării în anul 1431 [9], a ajuns repede oraş ca urmare a situării sale în apropierea unui vad al Dunării, străbătut din timpuri îndepărtate de cei care practicau comerţul între Munţii Carpaţi şi Marea Neagră.

Stadiul de dezvoltare al oraşului este reflectat de apariţia de timpuriu a reprezentanţilor locuitorilor alături de cei ai domniei [10]. Aici era capătul unui vechi şi important drum pastoral şi de negoţ ce venea din munţi pe la Târgşor, Gherghiţa şi pe Valea Ialomiţei [11]. De la Floci se ajungea pe apă sau pe uscat la celălalt port fluvial important, Brăila, iar mai departe pe fluviu până la mare. Domnii au fost interesaţi în protejarea acestei localităţi-port pe unde erau tranzitate mărfuri venite din colţuri îndepărtate ale Europei centrale şi ale Asiei [12] şi de unde se obţineau importante sume de bani din vama percepută.

Importanţa oraşului în tranzacţiile de la Dunărea de Jos poate fi sesizată şi din acţiunea întreprinsă de domnul moldovean Ştefan cel Mare pentru a îndepărta concurenţa pe care Oraşul de Floci o făcea porturilor moldovene. Armata condusă de domnul moldovean a incendiat şi ars cele două oraşe rivale, Brăila şi Floci, în urma unei acţiuni întreprinse în februarie 1470 [13]. Oraşul a fost refăcut iar rolul său a crescut după ce turcii au ocupat celălalt port de la Dunăre şi au constituit raiaua Brăilei. Orăşenii din Floci apar în documente pe la începutul secolului al XVI-lea, din rândul lor evidenţiind negustori [14] care îşi desfăşurau activitatea în dughene cu pivniţe [15], cojocari, pietrari [16] ş.a. Pricinile legate de stăpânirea bunurilor erau judecate de judeţ, cei 12 pârgari aleşi şi de oamenii bătrâni [17], tot ei intermediind şi relaţiile orăşenilor cu domnia.

Un drum comercial şi cu importante rosturi militare era cel numit *Drumul Silistrei* care cobora de la Brăila, traversa Bărăganul şi Valea Ialomiţei pe la Vaideeni, se îndrepta apoi spre Dunăre la Silistra şi

---

[1] Sabin Oprean, *op. cit.*, p. 36-37.
[2] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor,* p. 407-408.
[3] Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 283; Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 515.
[4] A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. I, p. 372-373.
[5] Este vorba de satul Cărăreni (1392), Corneni, Lumineni (1424) şi Alexeni (1431).
[6] Ion Donat, *Domeniul domnesc...*, p. 114.
[7] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 29, p. 66.
[8] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân,* p. 76-77.
[9] *D.R.H., B,* vol. I, doc. 69, p. 131.
[10] *Ibidem*, doc. 131, p. 224: La 15 ianuarie 1467 sunt menţionaţi în oraş pârcălabi şi un Petre pârgar.
[11] Christache Stan, *Privire istorico-geografică asupra originii şi dezvoltării oraşului Slobozia-Ialomiţa,* în "Probleme de Geografie", vol. V, 1957, p. 367-368.
[12] Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 143-199.
[13] Const. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. II, p. 159.
[14] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. I, doc. 254, p. 272; vol. IV, doc. 595, p. 581; *D.R.H., B,* vol. XXII, doc. 332, p. 635.
[15] *D.I.R., B,* vol. IV, doc. 595, p. 581.
[16] *Idem*, vol. I, doc. 192, p. 199; vol. IV, doc. 595, p. 580.
[17] *Ibidem.*

continua prin Peninsul Balcanică până la Constantinopol [18]. Pe ambele drumuri de interes comercial şi militar care au legat pe direcţia cea mai scurtă ţinuturile transcarpatice de cele dunărene şi de cele balcanice s-au constituit în judeţ numeroase aşezări mai mult sau mai puţin populate.

După ce zona de câmpie de la cotul Dunării a fost integrată statului centralizat au fost luate măsuri menite să apere locuitorii şi hotarele. Cu toate măsurile de apărare iniţiate de domni, locuitorii de aici s-au aflat, mai mult decât alţii, în calea năvălitorilor veniţi din est şi sud. Tocmai de aceea numărul documentelor privind populaţia şi aşezările vechiului judeţ din această margine de ţară a ajuns până la noi în număr mic. Considerăm că judeţul este mai vechi decât prima menţiune documentară de la 5 iunie 1575. La acea dată domnul Alexandru Mircea întărea fraţilor Buzeşti un sat care era trecut într-un hrisov scris de logofătul Stan "din judeţul Ialomiţa" [19].

Judeţul Ialomiţa se învecina la nord cu judeţele Brăila, Buzău şi Saac, la vest cu judeţul Ilfov şi la sud-est cu fluviul Dunărea. Judeţului îi aparţinea şi insula cuprinsă între braţul Borcea şi Dunăre, cunoscută sub numele de Balta Ialomiţei [20]. După desfiinţarea judeţului Brăila judeţul Ialomiţa se învecina, la mijlocul secolului al XVIII-lea, cu judeţul Râmnicu Sărat şi Brăila. Judeţul era, alături de judeţul oltean Mehedinţi, unul din cele mai întinse judeţe ale Ţării Româneşti, dar spaţiul său era mai puţin populat în comparaţie cu celelalte judeţe de câmpie.

[18] Const. C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, p. 53.
[19] *D.R.H., B*, vol. VII, doc. 225, p. 301.
[20] Ion Conea, *Din geografia istorică a bălţilor Ialomiţei şi Brăilei*, p. 266-273.

CAPITOLUL. VI

EVOLUȚIA JUDEȚELOR ȚĂRII ROMÂNEȘTI DE LA MIJLOCUL SEC. AL XVII-LEA PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. AL XVIII-LEA

Întreaga viață economică, socială și politică a Țării Românești din a doua jumătate a secolului al XVII-lea și prima jumătate a secolului al XVIII-lea a fost influiențată pe plan extern de accentuarea rivalității marilor puteri vecine, în tendința lor de a acapara spațiul românesc care a devenit de multe ori teatru de război, de cădere a țării sub monopolul politic și economic al Porții Otomane, cu consecința sporirii cerințelor acesteia, iar pe plan intern de mărirea puterii partidelor politice boierești aflate în permanentă rivalitate cu puterea centrală și, nu în ultimul rând, de rezistența maselor largi împotriva fiscalității excesive a statului.

Domnii erau nevoiți să facă cheltuieli tot mai mari din cauza obligațiilor impuse de Poarta Otomană, iar teama de a nu fi maziliți i-a determinat să găsească mijloace prin care să-și asigure venituri mari în timp scurt. Măsurile inițiate au dus la lărgirea bazei fiscale a statului, la sporirea cuantumului dărilor și convertirea treptată a acestora în bani. Periodic, în țară se făceau recensăminte fiscale cu înscrierea gospodăriilor populației dajnice, erau numiți dregători însărcinați cu repartiția dărilor, perceperea lor și constrângerea la plată a celor ce refuzau să o facă. Activitatea pentru organizarea și reorganizarea sistemului fiscal a dus și la o permanentă reorganizare a sistemului administrativ. Județele au fost împărțite în subunități administrative de care răspundeau anumiți slujbași sau cei care arendau birurile și dările.

Modificări în administrația țării, deci și a județelor, au fost realizate în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu și au fost legate de reforma fiscală întreprinsă de acesta. Numărul mare de dări la care era supusă populația țării sunt reflectate de documentele vremii [1] care indică și un număr mare de slujbași implicați în activitățile administrativ-fiscale. Domnul a încercat o sistematizare a strângerii birurilor prin generalizarea sistemului *ruptorii*, adică al perceperii unei sume fixe de la fiecare sat, plătită în patru rate trimestiale (seama mare, haraciul, seama a doua și seama a treia).

În același timp, mărturiile istorice reflectă dificultățile la plată ale locuitorilor și înmulțirea acțiunilor de împotrivire la dări. Domnul a încercat să reducă numărul dărilor și să le încaseze la intervale de timp mai mari, dar măsurile de percepere a patru dări principale într-un an, din anul 1701, nu au putut fi respectate în anii următori din cauza exigențelor bănești ale turcilor [2]. Nicolae Mavrocordat a încercat, în anul 1723, să revină la practica ruptorii inițiată de Brâncoveanu, impunând la rându-i ca birul să fie plătit în patru sferturi, dar a fost nevoit să renunțe pentru a-și putea asigura sumele de bani pentru vistieria țării și pentru a-și păstra tronul [3].

Pe parcursul unui secol, început de la mijlocul secolului al XVII-lea, se remarcă în plan administrativ modificări teritoriale ale județelor care compuneau țara. Configurația hotarelor unor județe, precum județele Olt, Teleorman, Vlașca și Brăila, a suferit schimbări ca urmare a acțiunii expansioniste desfășurată de turcii din raialele care mărgineau țara. Aceste acțiuni au determinat pierderi teritoriale care au fost mai importante în cazul regiunii din jurul raialei Brăila. Din cauza operațiunilor turce, unele dintre orașele de margine ale țării au decăzut din punct de vedere economic și au pierdut și statutul de reședințe în administrația județelor pe teritoriul cărora se aflau. În această situație s-a aflat orașul Floci, care a fost înlocuit cu orașul Slobozia și Hodivoaia, înlocuit cu localitatea Găești, ambele situate mai departe de hotarul țării și în plin proces de dezvoltare economică și demografică. Schimbări teritoriale ale hotarelor au intervenit și în cazul județului Argeș căruia austriecii i-au luat, între anii 1718-1739, partea nord-vestică, cunoscută și sub numele de Loviștea.

La începutul secolului al XVIII-lea, țara a fost lipsită de administrarea celor cinci județe care alcătuiau provincia Oltenia, preluate pentru o perioadă de mai bine de două decenii de Imperiul austriac. Cele cinci județe de aici au păstrat se pare aceeași componență teritorială, dar au suferit modificări în modul de conducere și administrare a lor. Pentru o evidență mai bună a populației și pentru o percepere fiscală avantajoasă, județele oltene au fost subîmpărțite în teritorii mai mici numite plăși. Apărute întâi în Oltenia, aceste subîmpărțiri administrative se regăsesc și în Muntenia, în anul 1737, într-un document care numește câteva plase ce alcătuiau atunci județele Argeș și Mușcel. [4]

---

[1] Condica de porunci a vistieriei acestui domn indică în intervalul 1694-1704 un număr de 48 de biruri: Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, p. 356-358.

[2] Const. C. Giurescu, *Istoria Românilor,* vol. III, p. 450-451. M. Berza, *Haraciul Moldovei și ȚăriiRomânești în sec. XV-XIX,* în "Studii și Materiale de Istorie Medie", vol. II, 1957, p. 40-42.

[3] *Ibidem:* Anastasie Comnen Ipsilante întocmea în anul 1776 o statistică privind creșterea nejustificată a haraciului plătit de Țara Românească în intervalul anilor 1695-1741. El arăta că la începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu se plăteau Porții un număr de 80 de pungi, iar la sfârșitul domniei acestuia și în timpul domnilor următori 400 de pungi. Numărul pungilor înmânate Porții a rămas același și după ce țara a fost lipsită de administrația celor cinci județe oltene. În anul 1720, domnul Nicolae Mavrocordat a mai adăugat 100 de pungi, pentru a-și păstra tronul, iar după reunirea celor cinci județe la Țara Românească, în anul 1739, suma se ridica la 619 pungi: Vezi E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. XIV, 2, tipărite de N. Iorga, București, 1917.

[4] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești*, p. 935.

Cu toate neajunsurile, Țara Românească a avut, în perioada cuprinsă între mijlocul secolului al XVII-lea și mijlocul secolului al XVIII-lea, o continuă dezvoltare economică, socială, politică, culturală și demografică. Dacă luăm în calcul doar datele privind numărul satelor din Oltenia, constatăm că în anul 1722 existau, potrivit evidențelor, un număr de 878 sate [5], iar în anul 1815 un număr de 968 de sate [6], deci cu aproate 100 de sate mai mult.

În secolul al XVIII-lea, statul medieval românesc avea o structură administrativă centralizată, bazată pe un sistem de instituții centrale și locale aflate sub jurisdicția domniei. Sistemul administrativ existent lăsa populația la bunul plac al dregătorilor care aveau dreptul de a judeca, de a impune amenzi și a percepe taxe. Acest sistem de percepere crea neajunsuri atât contribuabililor, care erau jecmăniți fără milă cu mult peste limita necesară, dar și domniei care era pe de o parte privată de integritatea drepturilor ce i se cuveneau și pe de altă parte era stânjenită de acțiunile celor care se îmbogățiseră tocmai din administrație. Treptat, a apărut necesitatea ca dregătorul tradițional, care făcuse din dregătorie un mijloc de căpătuială, să fie înlocuit de un agent de execuție a autorității în stat și pentru stat. În noile împrejurări economice, sociale și politice de la începutul secolului al XVIII-lea, domnii au înțeles că pentru a consolida puterea statului și pentru a stăpâni în bune condiții țara era necesar introducerea unui nou sistem de guvernare [7].

Începutul acestei ample activități de reînnoire a tuturor sferelor sociale a fost declanțat de austrieci în timpul administrării Olteniei. Aici, printr-o serie de schimbări în organizarea fiscală, administrativă și judecătorească, având la bază uniformizarea regimului de obligații s-a realizat modernizarea treptată a sistemului administrativ [8].

Numărul locuitorilor și al satelor a crescut determinând cuprinderea lor în unități teritoriale mai mici, dar cu impuneri fiscale mai mari, bazate la sfârșitul perioadei pe responsabilitatea personală în fața obligațiilor fiscale. Aceste subunități teritoriale erau numite plaiuri în zonele de munte și plăși în zonele de șes. Fiind constituite pe unități teritoriale mici, ele permiteau ținerea unei evidențe amănunțite privind situația contribuabililor raportată mai ales la număr și putere economică.

Reîntregirea Țării Românești prin alipirea Olteniei, în anul 1739, și necesitatea de a înlătura consecințele dezastruoase existente în țară, ca urmare a operațiunilor militare și prădăciunilor turco-tătare, a oferit domnului prilejul de a declanșa o amplă acțiune de reformare [9]. Începutul acestei activități a fost făcut prin hrisovul din 7 februarie 1741, care impunea la nivelul întregii țări un șir de reglementări în domeniul fiscal, agrar, administrativ și juridic [10].

Pentru a înțelege cum a evoluat administrația satelor și orașelor țării pe parcursul unui secol este necesar să analizăm evoluția fiecărui județ în parte.

---

[5] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților*, p. 352.
[6] Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 147-182.
[7] Florin Constantiniu, *Constantin Mavrocordat*, București, Ed. Militară, 1985, p. 182-188;
[8] Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă*, p. 258-270.
[9] Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 77-78.
[10] P. Teulescu, *Documente istorice*, p. 64-77.

1. JUDEȚUL MEHEDINȚI

Județul Mehedinți, aflat la hotarul vestic al țării, a continuat să fie și în această perioadă cel mai întins județ al Olteniei. El ajungea, potrivit hărții stolnicului Constantin Cantacuzino, până aproape de Craiova și se învecina la est cu județul Dolj pe lângă localitățile Coțofeni și Calafat [1]. În județ sunt reprezentate pe harta stolnicului un număr de 25 de sate , dintre care patru cu așezări boierești, două orașe: Cerneți și Baia de Aramă și trei mănăstiri [2]. Nu sunt prezente pe hartă localitățile Strehaia, care era oraș la sfârșitul secolului al XVII-lea [3] și nici Filiașul pe care Paul de Alep îl considera oraș la mijlocul aceluiași secol [4]. Calafatul este însemnat ca fiind un târg mic dar este amplasat greșit pe malul drept al Dunării [5].

Cernețul era cea mai importantă așezare a județului ce căpătase statutul de oraș datorită faptului că pe aici treceau și erau vămuite toate mărfurile intrate sau ieșite, fiind punctul terminus al drumurilor interne spre vestul continentului și spre sudul Dunării [6]. Potrivit actelor cancelariei domnești vameșii de la Cerneți aveau autoritate asupra locuitorilor "cu toate scaunele și cu satele și cu tot venitul și cu toate bălțile câte sunt sub ascultarea vameșilor și cu judecata de pe margine. Și să aibă a judecare vameșii pre tot omul carii sunt sub ascultarea lor și să le facă dreptate și certare fieșcăruia după vina lui" [7]. Vama de la Cerneți îndeplinea în timpul domnului Constantin Brâncoveanu aceleași atribuții pe care le aveau pârcălăbiile din celelalte orașe ale țării. În treburile acestei instituții nu aveau voie să se amestece potrivit poruncilor domnești "nici căpitanii după margine, nici oamenii banului, nici pârcălabii boierești, nici potropopii" [8]. Orașul avea în administrare 12 sate din jur, din rândul cărora amintim satele Bâtcovești, Breznița, Cărarea, Curila, Erghevița, Gărdanul, Micleușeți, Padina, Precărstia, Prilepeț, Vadu Cladovei și Varovnicele [9].

O altă vamă importantă pentru produsele care treceau spre sudul Dunării sau veneau de acolo era Calafatul. Portul de aici constituia punctul final al drumului comercial cunoscut sub numele *Drumul sării*. De aici produsele excedentare ale Țării Românești erau exportate spre Peninsula Bacanică și tot pe aici pătrundeau în țară mărfurile negustorilor turci, greci, raguzani sa. Ca o dovadă a intensei activități comerciale desfășurată în portul și schela Calafat, la începutul secolului al XVIII-lea exista o casă lazaret "pentru negustori și mărfurile lor" [10] care funcționa aici pentru a nu fi oprit traficul în caz de epidemii sau epizootii.

Pe cuprinsul județului Mehedinți mai era semnalată o altă așezare orășenească în anul 1693. Este vorba de Baia de Aramă care redevenise oraș [11] cu putere economică influiențată, ca și în vechime, de exploatarea aramei din apropiere. Nicolae de Potra, secretarul Administrației austriece, menționa faptul că domnul Brâncoveanu dădea în arendă minele de aici unui arendaș ce era obligat să-i vândă arama numai lui, domnul realizând astfel importante beneficii de pe urma prelucrării acesteia [12].

Același domn arendase birul județului în anul 1695 lui Dumitrașco Hărgetoianu și căpitanului Necula Glogoveanu [13], ambii provenind din familii cu rol important în viața economică, militară și politică locală, iar în anul 1697 marelui logofăt [14]. Condica vistieriei domnești are însemnat la categoria boierilor mazili pe Necula Glogoveanul căpitan de Cerneți, în anii 1699 și 1700[15].

La conducerea județului s-a aflat marele căpitan de margine, ajutat de ceilalți căpitani de slujitori. Până la 1716, la Cerneți au fost sediile căpităniei de margine și a vămii vestice a Țării Românești [16], iar paza hotarelor era asigurată de lefegii conduși de căpitani. Din rândul acestora făceau parte dorobanții și martalogii [17]. Căpitanii cei mari participau la judecăți alături de trimișii domniei și emiteau cărți de judecată în pricinile mai importante, legate îndeosebi de stăpânirea unor moșii și sate. La 3 octombrie 1712, mare

---

[1] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino*, p. 13. Coțofeni este astăzi sat în comuna Almăj, județul Dolj.

[2] *Ibidem*, p. 14, 17, 19.

[3] Ana Toșa Turdeanu, *Contribuții cartografice la cunoașterea așezărilor urbane din Oltenia în cursul secolului al XVIII-lea*, în "Comunicări de Geografie", vol. V, 1967, p. 149.

[4] Paul de Alep, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. VI, p. 121.

[5] Const. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 15.

[6] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, p. 367-368.

[7] *Ibidem*.

[8] *Ibidem*.

[9] Vezi harta anexată.

[10] I. C. Weis, *Scurtă descriere a mănăstirilor celor mai însemnate și a locurilor mai apărate din Oltenia austriacă*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 188.

[11] N. Iorga, *Studii și documente*, vol V, partea I, doc. 62, p. 308-309.

[12] Nicolae de Potra, *Considerații despre ocnele și minele de aramă, pescăriile și vămile din Oltenia*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 123.

[13] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62.

[14] *Ibidem*, p. 300.

[15] *Ibidem*, p. 488, 554.

[16] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 3, p. 367-368.

[17] *Ibidem*, nr. 14, p. 375

căpitan de Cerneți era Chircă Rudeanul și judeca pricina dintre rumânii mănăstirii Strehaia cu egumenul Sava [18]. La 20 iunie 1714 în funcția de mare căpitan de Cerneți era Matei Cantacuzino [19].

În anii 1716-1717, pe teritoriul Olteniei au avut loc lupte ca urmare a războiului austro-turc, iar la conducerea județului se afla, în funcție de victoria combatanților, "un căpitan trimis de domn" [20] sau unul aflat sub ordinile austriecilor [21].

La fel ca și harta stolnicului, harta căpitanului austriac Friederich Schwantz prezintă Mehedințiul ca fiind cel mai mare județ din Oltenia. Căpitanul arată în spațiul județului un număr de 230 de așezări [22], dintre care 76 sunt însemnate ca fiind părăsite de locuitori din cauza ostilităților [23]. Între acestea din urmă, enumerăm câteva dintre satele care aparțineau familiei fostului domn Constantin Brâncoveanu: Hălmăjelul, Aninii, Șușița, Ruptura, Drincea și Șipotul [24]. În harta lui Schwantz se regăsesc un număr de 19 localități dintre cele semnalate de Constantin Cantacuzino în anul 1700. Stema județului este reprezentată în hartă printr-un stup de albine [25] deoarece austriecii constataseră abundența acestui produs: "acest județ are întâietate la miere" [26]

O conscripție, din anul 1722, întocmită la ordinul generalului austriac Virmond și cunoscută sub numele de *Conscripția Virmondiană*, ne arată că județul Mehedinți avea un număr de 114 sate [27], din care 17 erau proprietăți ale unor mănăstiri [28]. Nicolae de Potra, secretarul Administrației austriece de ocupație, mai adăuga acestor 114 sate încă 11 sate, în anul 1728 [29]. Din totalul de 125 de așezări cele mai însemnate erau Cerneți și Baia de Aramă despre care căpitanul Schwantz nota în anul 1722: "amândouă sunt numai niște biete târguri" [30] comparându-le probabil cu cele din țara sa. Documentele păstrate din perioada ocupației arată că localitatea Cerneț a fost recunoscută de austrieci ca fiind localitate urbană [31].

Situații statistice privind populația, numărul așezărilor și administrația județului sunt oferite de *Catastih de coscription sud Mehedinți* [32], întocmit în anul 1727 din porunca Administrației austriece. Județul apare în acest catastif împărțit în patru plase: Plasa de Jos, condusă de ispravnicul Constantin Poenaru era alcătuită din 43 de sate [33], Plasa de Margine, condusă de ispravnicul Barbu Păianu avea 30 de sate [34], Plasa de Mijloc, condusă de ispravnicul Stoica Glagoveanul avea 20 de sate [35] și Plasa de Sus, condusă de ispravnicul Lazăr Șăinoiul care avea 30 de localități. Între aceste localități este menționat și orașul Baia de Aramă [36]. Catastiful-catagrafie este o dovadă incontestabilă a faptului că la acea dată județul era împărțit în subunități administrative numite plase. Numele diviziunilor administrative și întinderea teritorială a acestora au fost preluate de austrieci, la începerea ostilităților, de la administrația românească găsită de ei în Oltenia.

Potrivit catagrafiei din 1727, în Mehedinți se găseseau un număr de 123 de sate și 4 591 familii de contribuabili [37]. Un număr de 17 sate, din cele 76 însemnate ca părăsite la 1722, figurează în această conscripție ca fiind repopulate. Doi ani mai târziu, în anul 1729, în județ erau 6 320 familii de contribuabil, în 1730 un număr de 6143 de familii [38], iar în anul 1735 un număr de 6 353 familii [39]. Numărul populației

---

[18] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 714, f. 965-966.

[19] Idem, Mănăstirea Strehaia, XIV/ 6.

[20] Anton Maria del Chiaro, *Descrierea Țării Românești,* în *Călători străini*..., vol. VIII, p. 374.

[21] Sainte-Croix, căpitan, *Rapoartele de la Tismana,* în *Călători străini...*, vol. IX, p. 41.

[22] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților în harta Olteniei,* p. 352.

[23] Ioan. C. Băcilă, *Oltenia sub austrieci (1718-1739). Un document cartografic,* în "Arhivele Olteniei", an III, 1924, nr. 12, p. 115-117.

[24] I. Lupaș, *Documente istorice privitoare la moșiile brâncovenești din Transilvania și Oltenia (1654-1823),* în "Anuarul Institutului de Istorie Națională", Cluj, VI, 1931-1935, p. 9-10.

[25] Friederich Schwantz, *Descrierea Olteniei,* în *Călători străini*...,vol. IX, p. 65; Ana Toșa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică,* p. 192.

[26] Franz Paul von Wallis general, Rebentisch baron, *Inspecția făcută în Oltenia,* în *Călători străini...*, vol. IX, p. 174. Comparând bogățiile ce caracterizau județele Olteniei , la 20 august 1731, cei doi adăugau alături de mierea ce individualiza județul și bogăția în fân și pășuni pentru vite.

[27] C. Giurescu, *op. cit.,* vol. II, p. 325-329.

[28] *Ibidem,* p. 328.

[29] *Ibidem.*

[30] Friederich Schwantz, *op. cit.,* în *Călători străini*...,vol. IX, p. 64.

[31] C. Giurescu, *op. cit.,* vol. I, p. 389, 415.

[32] Nicolae Chipurici, *Județul Mehedinți într-o conscripție,* p. 142-151.

[33] *Ibidem,* p. 142-144.

[34] *Ibidem,* p. 144-145.

[35] *Ibidem,* p. 145-147.

[36] *Ibidem,* p. 146-147.

[37] *Ibidem,* p. 138, 149.

[38] C. Giurescu, *op. cit.,* vol. II, p. 425.

[39] E. Hurmuzaki, *op. cit.,* vol. VI, 1, tipărite de N. Iorga, București, 1878, p. 525.

impozabile era în creştere datorită întoarcerii celor fugiţi în satele de baştină, dar şi a rigurozităţii cu care începuseră austriecii să ţină evidenţa contribuabililor.

Judeţul a fost condus în perioada administraţiei austriece de un vornic care era ajutat de patru ispravnici şi 12 vătăşei, menţionaţi şi în conscripţia de mai sus. Reşedinţa vornicului a continuat să fie, la fel ca şi în trecut, în oraşul Cerneţi.

După ce Oltenia a fost reintegrată administraţiei Ţării Româneşti, la 5 august 1741, în fruntea judeţului se afla căpitanul Constandinache [40] care primea pentru slujba sa o simbrie de 250 taleri [41]. Reforma domnului Constantin Mavrocordat a adus în fruntea judeţului un ispravnic, în persoana unui căpitan datorită amplasării sale la capătul ţării.

Datele oferite de izvoarele istorice arată că judeţul Mehedinţi avea la mijlocul secolului al XVII-lea un număr de aproximativ **378** de localităţi [42] şi se situa pe primul loc în ţară, după numărul acestora. Nu toate localităţile enumerate la începuturi au existat până la sfârşitul perioadei cercetate, după cum nu putem afirma că au fost semnalate documentar toate satele şi cătunele care alcătuiau judeţul medieval [43]. Amplasând pe hartă localităţile menţionate s-a obţinut conturul judeţului către mijlocul secolului al XVIII-lea. Studiind harta se poate constata că acesta avea o întindere mai mică decât cea prezentată în harta căpitanului Schwantz. La o comparare a hărţilor se vede că judeţul Mehedinţi cuprinde în harta actuală mai puţin spaţiu din teritoriul judeţului Dolj. Acelaşi lucru poate fi observat şi în partea nord-estică unde judeţul avea hotarul mai departe de localitatea Tismana şi ocupa mai puţin din teritoriul judeţului vecin Gorj.

Hotarul către judeţul Dolj pornea în nord din apropierea gurii de vărsare a Gilortului în Jiu şi includea în teritoriul său o parte din localităţile aflate în stânga Jiului, de la Ţânţăreni până la Brădeşti. Hotarul trecea apoi în dreapta Jiului şi urma, spre Calafat şi Dunăre, satele care mărgineau Dealurile Motrului şi ale Câmpiei Înalte, care se găseau pe cuprinsul Mehedinţiului. Judeţul era bine populat în zona de podiş cuprinsă între cursurile râului Motru şi ale fluviului Dunărea şi mai puţin populat în zona de şes din sud-est.

[40] Emil Vârtosu, Ion Vârtosu, *Aşezămintele Brâncoveneşti*, doc. 77, p. 82.
[41] *Ibidem*, doc. 84, p. 87.
[42] Vezi lista anexată cuprinzând satele care alcătuiau judeţul.
[43] Numărul satelor nu poate fi stabilit cu exactitate. Generalul von Bauer care a întocmit şi o hartă provinciei româneşti arăta în memoriile sale că judeţul Mehedinţi avea în anul 1778 un număr de 209 localităţi: Const. J. Karajda, *Oltenia după memoriile lui von Bauer*, în "Arhivele Olteniei", an. III, 1924, nr. 16, p. 514-512; O catagrafie, întocmită la poruncă domnească, în anul 1815, arată că acelaşi judeţ avea un număr de 293 de sate, grupate în 11 plăşi, cu 14 376 familii de contribuabili: Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 180-182.

2. JUDEȚUL GORJ

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, județul Gorj era al treilea ca mărime între județele Olteniei, situându-se după județele Mehedinți și Dolj. Hotarele județului au rămas în mare parte neschimbate față de perioada anterioară, dar a crescut numărul localităților semnalate documentar ca aparținând acestei formațiuni teritoriale. Multe din satele județului au fost dublate prin apariția unor noi vetre de locuire care erau situate în amonte sau în aval față de satul matcă.

În evidențele ținute de vistieria domnului Constantin Brâncoveanu, în anul 1690, sunt enumerate în Gorj un număr de 24 sate plăieșești [1], iar harta stolnicului Constantin Cantacuzino cuprindea un număr de 23 de sate, cu mult sub numărul celor existente în fapt. Între localitățile menționate în hartă sunt trei așezări boierești, două orașe, Târgu Jiu și Baia de Fier și două mănăstiri: Polovraci și Tismana [2]. Din timpul aceluiași domn, orașul Târgu Jiu avea în frunte, pe lângă județ și cei 12 pârgari, o pârcălăbie care își întindea autoritatea asupra a 12 localități din jur. Dintre acestea amintim satele Frăsinet [3], Drăgoieni, Petrești [4], Bârsești, Bezna, Botorogi, Copăceni, Crețești, Izvoară, Preajba, Românești, Tâlvești și Vădeni [5]. La Târgu Jiu își desfășura activitatea și o vamă unde se plăteau taxe pentru mărfurile aduse de locuitorii dintre râurile Olteț și Vodița și care erau scoase din țară prin pasul Vâlcan [6].

Alături de cele două orașe amintite de stolnic s-a dezvoltat un târg nou numit Târgul Bengăi, pe vatra mai vechiului Târg Gilort. Noul nume provenea de la cel al familiei care era stăpâna acestei vechi așezări rurale unde se desfășura un târg periodic [7]. Aici își avea originea marele sluger domnesc Vlad Bengescu, iar două documente, din anii 1650 și 1652, ajută la identificarea localității deoarece dregătorul domnesc era numit: "Vlăduț, din Târgul Gilort sau Târgul Bengăi" [8]. Fratele marelui sluger, pe nume Barbu, și nepotul acestuia, Matei, au ajuns la rangul de căpitani și au avut un rol important în viața politică și administrativă a județului și chiar a Olteniei [9].

La începerea ostilităților austro-turce în fruntea administrației județului se afla căpitanul Staico Bengescu despre care un contemporan nota faptul că "este dintr-una din familiile cele mai însemnate din țara aceasta" [10]. El a condus "sub trei domni, în timp de peste 30 de ani, județele Gorj și Vâlcea" [11]. Pe lângă rolul politic, nu trebuie neglijate avantajele importante de care acești dregători beneficiau din administrarea județelor. Ei aveau întâietate la arendarea de la domnie a birului și a altor dări în produse și bani în județele pe care le administrau [12].

În timpul ocupației austriece, în orașul reședință Târgu Jiu a fost impus la conducere un jude ajutat de patru jurați, doi aprozi și un notar [13]. Pentru o vreme, orașul a fost în atenția ocupanților austrieci care au vrut să stabilească aici, datorită poziției sale strategice, centrul administrativ al provinciei cucerite [14]. Județul era administrat de vornicul Milcu Lupuianul care avea în subordine patru ispravnici, câte unul pentru fiecare din cele patru plăși în câte era împărțit [15]: Plasa de Sus , de Mijloc, de Jos și de Margine [16].

Harta și registrul localităților întocmite de căpitanul Schwantz prezintă în județ, în anul 1722, un număr de **195** de localități[17]. Se regăsesc 17 dintre localitățile din harta stolnicului, iar 13 localități sunt însemnate ca părăsite de locuitori. Căpitanul austriac nota în descrierea făcută Olteniei că în județ existau două târguri: Târgu-Jiu și Brădiceni [18]. Despre ultimul nu există și alte dovezi care să confirme că la acea dată era oraș.

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 436.
[2] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17, 19.
[3] Al. Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului*, p. 5.
[4] *Ibidem*, p. 19.
[5] Vezi lista satelor care alcătuiau județul.
[6] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 57, p. 405.
[7] Vasile Cărăbiș, *Istoria Gorjului*, p. 103.
[8] A.N.I.C., M-rea Polovragi, XV/1; M-rea Tismana, XLIV/1.
[9] Nicolae Stoicescu, *Dicționar la marilor dregători*, p. 118.
[10] Sainte-Croix, căpitan, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 37.
[11] Al. A.Vasilescu, *Oltenia sub austriaci*, p. 40.
[12] În anii 1695 și 1697 birul din județ a fost arendat marelui ban, iar venitul din oierit din anul 1703 era arendat marelui căpitan de dorobanți: C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62, 300, 693.
[13] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 415.
[14] Friederich Schwantz, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 59-60.
[15] Dinică Ciobotea, *Județul Gorj*, p. 129.
[16] *Ibidem.* Cei patru ispravnici ai județului erau: Milco Șainoiul, Matei Bălăcescul, Vlăduț Tetoianul și Mihai Săulescu.
[17] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților...*, p. 352.
[18] Friederich Schwartz, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 64.

Conscripţia judeţului întocmită în anul 1727 indică în plasa condusă de ispravnicul Milco Şainoiul un număr de 34 de aşezări, în plasa ispravnicului Matei Bălăcescu un număr de 58 de aşezări, în plasa ispravnicului Vlăduţ Tetoianul un număr de 34 de aşezări, iar în plasa administrată de ispravnicul Mihai Săulescu un număr de 51 de aşezări, tate totalizând 178 de aşezări [19].

Stema judeţului, stabilită încă din anul 1719, era reprezentată printr-un cerb [20], iar judeţul se caracteriza prin "puţine cereale obişnuite, dimpotrivă are belşug de porumb, cel mai bun vin şi peşte de soi" [21]. Conscripţia întocmită în anul 1722 de generalul austriac Virmond arată că în judeţ existau un număr de 164 de localităţi [22], dintre care 11 erau proprietăţi mănăstireşti [23]. Secretarul Administraţiei, Nicolae de Potra adăuga, în anul 1728, un număr de încă 66 de sate celor înscrise în circumscripţia din anul 1722 [24]. Reiese că pe suprafaţa care revenea judeţului se aflau un număr de 230- 244 de aşezări [25].

Situaţiile statistice întocmite pe parcursul ocupaţiei austriece arată că în judeţ trăiau în anul 1729 un număr de 7 902 familii de contribuabili, în anul 1730 un număr de 7 868 familii [26], iar în anul 1735 un număr de 6 794 familii [27]. Numărul populaţiei care trebuia să plătească impozite era în realitate mai mare.

Pe baza documentelor studiate putem afirma că judeţul Gorj avea spre mijlocul secolului al XVIII-lea un număr de aproximativ **366** de localităţi [28] şi că se situa pe locul doi în ţară, după judeţul Mehedinţi. La hotarul către acest judeţ vecin şi aparţinând judeţului Gorj se aflau satele: Călugăreni [29], Padeş [30], Costeni [31], Arşi [32], Câlceşti [33], Urecheşti, Slivileşti, Costieni, Homneşti, Borăscul şi Turceni [34], iar către Dolj satul Groşera [35] şi Hurez [36].

Hotarul către judeţul Vâlcea a fost stabilit având în vedere satele care aparţineau judeţului către extremitatea sa estică. Dintre acestea enumerăm de la nord la sud satele: Băleşti [37], Baia [38], Bercurile, Poeni [39], Urseni [40], Zorileşti [41], Roşia [42], Seciurile, Securile [43], Lungreşti [44], Pisconi [45], Pârâiani [46] şi Spineni [47].

În partea nord-vestică localitatea Cloşani aparţinea Gorjului în anul 1700 [48], iar în anul 1722 judeţului Mehedinţi [49]. La hotarul estic, izvoarele documentare indică apartenenţa localităţii Polovraci la judeţul Gorj între anii 1620 [50] şi 1700 [51]. Câţiva ani mai târziu, la 1722, aşezarea aparţinea judeţului Vâlcea [52].

---

19 Dinică Ciobotea, *Judeţul Gorj*, p. 131-140.
20 Ana Toşa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică*, p. 192.
21 Franz Paul von Wallis, general, Rebentisch, baron, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 174.
22 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 313-317.
23 Nicolae Dobrescu, *Istoria bisericii române din Oltenia în timpul ocupaţiei austriece (1716-1739). Cu 220 de acte şi fragmente inedite culese din Viena*, Bucureşti, 1906, p. 148.
24 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 317-320.
25 În harta întocmită de generalul Bauer, în anul 1790, se regăsesc în judeţul Gorj un număr de 270 de aşezări: Vezi Const. J. Karajda, *op. cit.*, p. 410-420. Catagrafia întocmită în anul 1815 arată că judeţul era împărţit în 8 plase şi 2 plaiuri, totalizând 230 de aşezări cu 10 522 de familii: Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 174-175.
26 C. Giurescu, *op. cit.*, vol II, p. 425.
27 E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. VI, 1, p. 525.
28 Vezi lista satelor ce aparţineau acestui judeţ. Deoarece judeţul are astăzi, în linii mari, cam aceleeaşi limite amintim faptul că în anul 1974 existau un număr de **485** de aşezări. Vezi Ion Iordan, Petre Gâştescu, D. I. Oancea, *op. cit.*, p. 21.
29 *Catalog-Ţara Românească*, vol. IV, doc. 1227, p. 545.
30 Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
31 Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 436.
32 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 2.
33 *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 263, p. 355.
34 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 314, 315, 317, 319.
35 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 282.
36 *D.R.H., B*, vol. XXX, întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chiper, Gheorghe Lazăr, Bucureşti, Ed. Academiei Române, 1998, doc. 231, p. 177.
37 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 314.
38 *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 387, p. 583.
39 C. Giurescu, *op. cit.*, p. 314-315.
40 *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 675, p. 299.
41 A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 14.
42 *Catalog- Ţara Românească*, vol. VI, doc. 1163, p. 426.
43 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 315, 317.
44 Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
45 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 315.
46 *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 18, p. 21.
47 *Catalog. Ţara Românească*, vol. V, doc. 577, p. 261; C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 315.
48 Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
49 C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 326.

Teritoriul Gorjului corespundea în partea montană cu cel cunoscut în zilele noastre dar limita sa sud-vestică era mai spre interiorul județului, deoarece județul vecin Mehedinți avea în administrația sa o parte din localitățile amplasate în bazinul hidrografic al râului Motru. La sud, județul Dolj îi ocupa o porțiune mică în partea stângă a râului Jiu.

Hotarele județului către județul Mehedinți porneau din Munții Godeanu, coborau pe cursul râului Motru Sec și urmau cursul râului Motru pe o porțiune de câțiva kilometri. Hotarul cobora spre est pe cumpăna apelor dintre râul Motru și râul Jilțu și urma apoi cursul celui din urmă până la râul Jiu. De aici, hotarul cu județul Dolj se îndrepta spre est pe la nord de satul doljean Tulburea și străbătea dealurile Oltețului până la Amărăzuia, un afluent al râului Amaradia. Limita estică către județul Vâlcea urma, din sud spre nord, culmea dealurilor și munților ce formau cumpăna apelor dintre râurile Amaradia și Olteț, Valea Oltețului și apoi crestele din dreapta acestuia până la culmile Munților Parâng.

[50] *D.I.R., B, veac. XVII,* vol. III, doc. 515, p. 579.
[51] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[52] C. Giurescu, *op. cit.,* vol. III, p. 294, 315, 357.

3. JUDEȚUL DOLJ

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Județul Dolj era al doilea ca mărime în cadrul celor cinci județe oltene și se situa după județul Mehedinți. Harta întocmită de stolnicul Constantin Cantacuzino marchează în județ un număr de 27 de așezări, dintre care cinci cu reședințe boierești, un oraș-Craiova și patru mănăstiri: Bucovăț, Cretești, Jitia și Sadova [1].

Slăbirea autorității marelui ban al Olteniei cu reședința la Craiova a determinat înlocuirea banului care se afla în fruntea județului cu un căpitan. O poruncă dată în vistieria domnului Constantin Brâncoveanu pentru vama Jiului și cea a Bistrețului arată întâietatea căpitanilor în fața banilor: "căpitanii după margine, nici oamenii banului, nici pârcălabii boierești nu au voie să se amestece în judecata și în ținutul vameșilor" la 1 ianuarie 1695[2]. Rolul crescând al instituției căpităniei în plan local este reliefat și de faptul că unii dintre căpitanii olteni erau investiți în funcția de ispravnici ai scaunului Craiovei. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, au ocupat această funcție trei căpitani: Preda Pârâianu în anul 1658, Vasile în anul 1678 și Iena în anul 1681 [3].

Un document, din 1 aprilie 1700, arată că la Craiova se afla un steag de dorobanți condus de un căpitan [4], iar un altul, din 1 ianuarie 1709, precizează că atribuțiile căpitanului se exercitau numai asupra teritoriului județului și nu asupra capitalei acestuia. Căpitănia de atunci și reprezentanții ei erau opriți să se amestece în activitatea pârcălăbiei orașului Craiova [5]. Turcii interveneau tot mai des în bunul mers al administrației județului, lucru confirmat de *Condica vistieriei* domnului Constantin Brâncoveanu care semnalează prezența unei odăi turcești pe teritoriul județului, în anul 1701 [6].

Craiova ocupa, în primul deceniu al secolului al XVIII-lea, un loc important în țară după însemnătatea activităților economice, comerciale, politice și culturale desfășurate aici. Căpitanul Friederich Schwantz, care a reușit să cunoască aspectele vieții economico-sociale și administarative din Oltenia, confirma acestă realitate în însemnările sale despre acest oraș: "Această Craiovă a fost odinioară o localitate foarte cunoscută datorită comerțului care se făcea în aceste provincii. Acolo fusese și un bâlci anual care ținea patru săptămâni. Cum că odinioară comerțul trebuie să fi înflorit aici se poate deduce din faptul existenței unui depozit permanent al companiei orientale de comerț" [7]. Prezența acestei companii indică rolul orașului în comerțul internațional desfășurat în spațiul românesc. Satele din imediata vecinătate făceau parte din ocolul Craiovei și erau angrenate în activitatea economică a orașului bănie. Din rândul lor enumerăm satele Breaza, Bucăvăț, Cernele, Cornățel, Craiovița, Popova, Potbanița, Prisaca, Sărbătoarea, Sârbi, Smârdeștet și Vâlcănești.

Dintre localitățile notate de stolnic pe harta sa, 17 sunt înscrise și în harta căpitanului Schwantz. Aceasta prezintă în județ un număr de 135 sate [8], din care 43 sunt însemnate ca fiind părăsite de săteni [9]. Printre acestea menționăm satele Urzica, Nedeia, Măceșul și Băilești [10]. O însemnare din 14 aprilie 1722 arată despre ultimul sat: "Băilești, odinioară un sat mare, acum însă cu totul pustiu; de la foștii lui locuitori s-a primit informația că în cea mai mare parte s-au așezat în satul Lipov, aparținător călugărului Dosofteiu Brăiloiul, fost membru al deputăției" [11].

Atât harta căpitanului cât și însemnarea de mai sus relevă o realitate ce caracteriza Oltenia la câțiva ani după terminarea războiului austro-turc. Luptele desfășurate în mare parte în această provincie au determinat fuga populației din unele sate peste granițele provinciei sau în alte sate oltene care aparțineau unor funcționari ai administrației impuse de austrieci. Izvoarele istorice contemporane indică faptul că la distanțe de câțiva ani de la încheierea acestor ostilități, sătenii nu se întorseseră în totalitate la locurile lor de baștină. Fuga locuitorilor a fost încurajată pe de o parte și de politica de colonizare rurală promovată de austrieci înaintea terminării războiului. Pentru a spori potențialul demografic al Banatului, autoritățile habsburgice au acordat tuturor locuitorilor ce se stabileau în Banat, venind din Țara Românească, doi ani scutire de obligațiile fiscale începând cu anul 1718 [12].

În timpul administrației austriece reședința celor ce conduceau Oltenia a fost stabilită în sediul vechii bănii de la Craiova. Orașul a fost condus în această perioadă de un jude, doi aprozi și un notar, la fel ca și

---

[1] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17-18.
[2] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 3, p. 367-368
[3] Em. Săvoiu, *op. cit.*, p.102.
[4] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 544.
[5] Dinu C. Giurescu, *Anatefter..*, nr. 63, p. 408-409.
[6] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 638.
[7] Friederich Schwantz, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 58.
[8] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților...*, p. 352.
[9] I. C. Băcilă, *op. cit.*, p. 117-118.
[10] I. Lupaș, *op. cit.*, p. 8-9.
[11] *Ibidem*, p. 8.
[12] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 237.

celelalte oraşe oltene [13]. Pentru a-şi putea îndeplini atribuţiile, celor care administrau judeţul le-au fost puşi la dispoziţie 25 de călăraşi aflaţi în subordinea unui vătaf. Numărul călăraşilor ajunsese în anul 1727 la cifra de 50 [14].

Judeţul avea la conducere un vornic şi era împărţit în patru plăşi, fiecare în frunte cu câte un ispravnic. Stema judeţului era reprezentată printr-un peşte [15]. În urma inspecţiei efectuate în Oltenia în anul 1731, doi reprezentanţi ai curţii imperiale notau despre judeţ: "Jiul de Jos are belşug de peşte şi broaşte ţestoase şi deşi are destul de puţine cereale, totuşi judeţul acesta este mai bun faţă de celelalte datorită vecinătăţii Craiovei, unde îşi poate desface toate produsele sale" [16].

Conscripţia întocmită din ordinul generalului austriac Virmond arată că în judeţ erau 109 sate, din care 16 erau proprietăţi mănăstireşti [17]. Secretarul Administraţiei adăuga acestora încă 30 de sate în anul 1728 [18]. Potrivit statisticilor întocmite de austrieci în anul 1729 în judeţ erau 5 661 familii de contribuabili, în anul 1730 erau 5 563 familii [19], iar în anul 1735 erau un număr de 7 326 familii [20]. La mijlocul secolului al XVIII-lea, judeţul Dolj cuprindea un număr de aproximativ **234** de aşezări [21], iar limitele sale erau mai mari decât cele arătate de harta căpitanului Schwantz [22].

Teritoriul cuprins între hotarele sale era totuşi mai mic decât cel al judeţului actual, deoarece pe suprafaţa sa se întindeau cele două judeţe vecine: în vest Mehedinţi şi în est Romanaţi. Judeţul era puţin populat, iar economia sa decăzuse din cauza războaielor şi a administraţiei austriece care impunea exploatarea bunurilor locale doar în folosul imperiului.

Pornind din nordul judeţului spre Dunăre, hotarul către judeţul Mehedinţi era mărginit de următoarele sate care aparţineau Doljului: Brăneşti [23], Fratoştiţa [24], Almăj [25], Ibenţi [26], Obedin [27], Crovna [28], Predeşti [29], Pleşoi [30], Plopşorul [31] şi Poiana [32]. La hotarul nordic către judeţul Gorj se aflau satele: Turburea [33], Băloşani [34] şi Slăvuţa [35], iar către judeţul Vâlcea se aflau satele: Socoteni, Văluţa, Golumbul, Mierea, Amărăşti, Gaia şi Godeni, toate înscrise în harta lui Friederich Schwantz [36].

La est, hotarul cu judeţul Romanaţi se afla mult mai aproape de râul Jiu. La hotarul estic se aflau satele: Bulzeşti [37], Murgaşi [38], Ciutureşti [39], Ungureni, Pieleşti, Lumaşul [40], Ghileşti [41], Leuieşti [42], Puţurile [43],

---

[13] *Ibidem*, vol. I, p. 415. Şerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă*, p. 258.
[14] *Ibidem*, p. 255.
[15] Friederich Schwantz, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 65; Ana Toşa Turdeanu, *Oltenia. Geografie istorică...*, p. 192.
[16] Franz Paul von Wallis general, Rebentisch baron, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 174.
[17] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 323.
[18] *Ibidem*, p. 320-325.
[19] *Ibidem*, p. 425.
[20] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol.VI, 1, p. 525.
[21] Vezi lista satelor care compuneau judeţul.
[22] Pentru comparaţie prezentăm câteva date întâlnite în mărturii de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. Generalul Bauer nota, în anul 1790, în memoriile sale despre Oltenia că în judeţ se aflau un număr de 62 de aşezări. Vezi Const. J Karajda, *op. cit.*, p. 308-311. Mai realiste sunt datele catagrafiei întocmite în anul 1815 care arată că în judeţ erau 10 plăşi, cu 146 de sate şi 10 315 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 206. Catagrafia întocmită în anul 1831 arată în judeţ un număr de 259 de sate grupate în 10 plaşi. Vezi Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *Catagrafia obştească a Ţării Româneşti din 1831*, Craiova, Ed. Helios, 1999, p. 54. Câţiva ani mai târziu datele oferite de o hartă a judeţului, realizată în anul 1835, arată că judeţul avea şase plăşi (Balta, Câmpul, Dumbrava, Gilort, Amaradia şi Jiul), 234 de sate şi peste 30 000 de locuitori. Vezi Ioan C. Băcilă, *O hartă din anul 1835 a judeţului Dolj*, în "Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie", tom. XL, Bucureşti, 1922, p. 4.
[23] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 103, p. 188.
[24] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 322.
[25] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 138, p. 297.
[26] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 320.
[27] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 335, p. 638.
[28] *Idem*, vol. II, doc. C, p. 474.
[29] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 321.
[30] *Ibidem*, p. 324.
[31] *D.R.H., B*, vol. II, doc. C, p. 474.
[32] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[33] *Ibidem*.
[34] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 1363, p. 568.
[35] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 322.
[36] *Ibidem*, p. 320-322, 324.
[37] *Catalog- Ţara Românească*, vol. IV, doc. 1300, p. 573.
[38] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 324.
[39] *Catalog- Ţara Românească*, vol. VI, doc. 583, p. 277.

Cacaleţi [44], Giroc [45], Lăcusteni [46] şi Plopul [47]. O modificare a hotarului estic este redată de catagrafia întocmită în anul 1728 în care satul Puţurile este redat ca aparţinând judeţului Romanaţi [48].

Populaţia era grupată îndeosebi în satele din zonele care mărgineau văile râurilor Jiu, Amaradia şi Desnăţui şi în Lunca Dunării. Partea sudică, unde forma de relief predominantă este câmpia, era mai slab populată faţă de zona deluroasă din nordul judeţului.

[40] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 324.
[41] Const C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[42] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 321.
[43] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. II, doc. 318, p. 364.
[44] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 125.
[45] *Ibidem*, f. 111.
[46] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[47] *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 320, p. 358.
[48] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 312.

4. JUDEȚUL VÂLCEA

Timp de aproape un secol, începând cu mijlocul secolului al XVII-lea, configurația teritorială a județului a rămas aceeaşi. O evidență întocmită pentru nevoile vistieriei domneşti, la 20 iunie 1690, arată că în județ erau 38 de sate plăieşeşti [1] grupate în plăieşii conduse de vătafi de plai [2]. Harta din anul 1700 are însemnate în hotarele județului un număr de 32 de sate, dintre care două cu aşezări boiereşti, două oraşe, Râmnic şi Ocnele Mari şi 12 mănăstiri [3]. Numărul localităților prezentate în aceste două izvoare istorice contemporane acelor vremuri este însă mult mai mic decât cel existent în fapt.

În oraşul reşedință Râmnic rolul județului şi al pârgarilor a scăzut din cauza acțiunii întreprinse de domnie. Aleşii oraşului trebuiau să ia în considerare şi hotărârile reprezentanților pârcălăbiei al cărei rol a fost consolidat prin acțiunile întreprinse de domnul Constantin Brâncoveanu. Pârcălăbia de aici îşi executa autoritatea asupra a 12 sate din jurul oraşului, din rândul căror făceau parte în anul 1695 satele: Broscari, Bujoreni, Cacaleți, Fântânele, Furnicari, Hinăteşti, Licura, Podeşti, Răstoaca, Stoiceani, Stolniceani şi Ulița[4].

La Ocnele Mari aveau autoritate cămăraşii domneşti sau cei ce arendau ocnele de la domnie. Ei împărțeau dreptatea şi percepeau de la populația din oraş şi din satele înconjurătoare obligațiile în muncă şi bani. Marii dregători mai arendau de la domnie birul din județ, aşa cum a făcut Pârvu la treilea vistier în anii 1695 şi 1697 [5]. Oieritul era arendat, în anul 1703, de marele căpitan de dorobanți [6].

La fel ca şi celelalte județe oltene, județul Vâlcea a intrat într-o perioadă de declin odată cu declanşarea războiului austro-turc. Stăpânirea austriacă a determinat agravarea considerabilă a regimului de obligații economice şi fiscale a producătorilor urbani şi rurali. Pe parcursul desfăşurării ostilităților, între anii 1716-1717, la Râmnicu Vâlcea a fost sediul comandamentului austriac de război [7] şi a unei companii de comerț străină [8], ca o dovadă a importanței geo-strategice a localității. După încheierea păcii, reşedința Administrației a continuat să fie o perioadă la Râmnic [9]. Oraşul a fost condus în timpul stăpânirii austriece de un jude ce avea în subordine patru jurați, doi aprozi şi un notar [10]. În oraş şi-a desfăşurat activitatea şi vechea Episcopie de Râmnic care avea autoritate asupra enoriaşilor ortodocşi din cele cinci județe oltene [11].

Harta din anul 1722 prezintă hotarele județului bine conturate şi un număr de 196 localități [12], din care 33 sunt însemnate ca fiind părăsite de locuitori datorită războaielor [13]. Se regăsesc aici 22 din localitățile din harta de la 1700, iar stema județului este reprezentată printr-un "pom roditor pentru că acolo cresc multe poame" [14]. Regiunea deluroasă permitea şi cultivarea viței-de-vie despre care un contemporan nota: "producția de vin şi fructe caracterizează județul" [15].

Conscripția virmondiană din anul 1722 prezintă în județ un număr de 135 de localități, la care secretarul Nicolae de Potra adăuga câțiva ani mai târziu, în 1728, încă 18 [16]. Din totalul satelor 7 aparțineau episcopiei, iar 24 unor mănăstiri [17]. Statisticile austriece arătau că în județ trăiau în anul 1729 un număr de 6 320 de familii, iar în 1730 un număr de 6 143 de familii [18].

Imaginea social-economică, demografică şi teritorială a județului este oglindită de o catagrafie cu titlul *Catastihul de conscription sud Vâlcea* întocmită de ispravnicii Mihai Roşianu, Vlăduț Românescul şi Barbu Otetelişanu în anul 1731 [19]. Conscripția prezintă câteva din structurile administrative şi fiscale ale județului Vâlcea în deceniul trei al secolului al XVIII-lea. Județul era împărțit din punct de vedere administrativ în patru plăşi, la fel ca şi celelalte județe oltene. În plus față de conscripția cunoscută până în

---

[1] Dinu C. Girescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 435.

[2] C. D. Aricesu, *op. cit.*, p. 26, 105, 194, 283, 379, 459, 534, 598, 649, 688, 735.

[3] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17, 19. Mănăstirile însemnate în hartă sunt: Arnota, Bistrița, Cetățuia, Cornet, Cozia, Dintr-un lemn, Govora, Hurez, Iezeru, Mamul, Metohul Bistriței şi Sărăcineşti.

[4] Vezi harta anexată.

[5] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62, 300.

[6] *Ibidem*, p. 693. Potrivit statisticii din vistierie, marele căpitan de dorobanți arendase în acel an şi oieritul din județul Gorj.

[7] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. VI, 1, p. 169.

[8] Corneliu Tamaş, *Istoria Râmnicului,* Râmnicu Vâlcea, Ed. Antim Ivireanul, 1994, p. 93-94.

[9] C. Giurescu, *op. cit.,* vol. I, p. 73, 74, 99, 110, 115, 130-131, 196, 235.

[10] *Ibidem*, p. 415.

[11] Friederich Wilhelm von Bauer, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. X, 1, p. 158.

[12] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților,* p. 352.

[13] Ion. C. Băcilă, *Oltenia sub austrieci*, p. 236.

[14] Friederich Schwantz, *op. cit.*, p. 65.

[15] Franz Paul von Wallis general, Rebentisch baron, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 174.

[16] C. Giurescu, *op. cit.,* vol. II, p. 304-309.

[17] Nicolae Dobrescu, *op. cit.*, p. 147.

[18] C. Giurescu, *op. cit.* vol. II, p. 424.

[19] Adina Berciu-Drăghicescu, Dinică Ciobotea, *Structuri administrative*, p. 81-89.

prezent pentru județul Mehedinți, plășile din județul Vâlcea erau numite. În nord, mărginind munții, se găsea plasa Muntelui, cu un număr de 38 de sate și un oraș: Râmnicul [20]. Plasa Oltului era alcătuită în bună parte de satele din partea dreaptă a Oltului, în număr de 35 de localități [21]. Satele din bazinul râului Olteț erau grupate în Plasa Oltețului, într-un număr de 43 de sate și aveau în frunte pe ispravnicul Văduț Românescu [22]. Cea de-a patra plasă, a Cernei, era condusă de ispravnicul Barbu Otetelișteanu și grupa 59 de sate din bazinul hidrografic al râului Cerna [23].

Friederich Schwantz amintea în lucrarea sa faptul că înaintea administrației imperiale, Oltenia era cârmuită de un ban care avea "sub el cinci vornici, adică mari ispravnici ai celor cinci județe, pe lângă o mulțime de vornicei, care au fost confirmați prea îndurător" [24]. Vornicul din fruntea județului a fost păstrat și de administrația austriacă, iar în subordinea lui au fost puși cei patru ispravnici care conduceau plășile. Pentru asigurarea liniștei și siguranței, în județ erau 31 de vătășei și comisărei repartizați astfel: 7 în plasa Oltețului, 9 în plasa Muntelui, 7 în plasa Oltului și 8 în plasa Cernii [25]. În satele de munte paza hotarelor era asigurată de gornici, un număr de 25 gornici asigurând astfel paza în plasa Muntelui. Satele mai mari aveau în frunte câte un pârcălab, iar cele mici depindeau administrativ de cele mari [26].

Catagrafia din anul 1731 arată că județul avea 176 de sate și un număr de 6 320 familii de contribuabili. Se constată un plus de 23 de sate față de statistica din 1728, ca urmare a unei evidențe mai bune, dar și pentru că o parte dintre satele județului au fost repopulate. O statistică din toamna anului 1735 arată că în județ trăiau 7 123 de familii impozabile [27].

Din documentele prezentate mai sus se poate constata un număr variabil de așezări, chiar în statistici întocmite la distanță de câțiva ani. Înaintarea în timp nu reflectă și sporirea numărului de sate din județ [28]. Documentele diplomatice și cartografice studiate de noi indică pe cuprinsul județului Vâlcea, la jumătate a secolului al XVIII-lea, un număr de aproximativ **335** de așezări, fapt ce îl situa pe locul trei în ordinea numerică a acestora, după județele Mehedinți și Gorj. Județul avea o suprafață mai mică decât cea de astăzi, deoarece nu avea în componența sa munții din nordul bazinului hidrografic al râului Lotru și nici valea acestui râu. Limita sa estică către județul Argeș se situa pe cursul râului Olt.

Județul Vâlcea se afla pe locul patru ca mărime între județele Olteniei. Hotarele sale vestice și sudice corespundeau parțial cu cele existente astăzi, iar colțul său sud-estic cobora în spațiul județului vecin Romanați, în partea de lîngă cursul Oltului. Județul era bine populat pe tot cuprinsul său, iar satele mărgineau constant toate văile râurilor care îl străbăteau.

După revenirea județului sub administrarea Țării Românești, la conducere se afla în calitate de ispravnic, în anul 1750, un fost logofăt al doilea, numit Sandu Bucșănescu [29].

---

[20] *Ibidem*, p. 86-87.
[21] *Ibidem*, p. 87-88.
[22] *Ibidem*, p. 82, 87-88.
[23] *Ibidem*, p. 82, 88-89.
[24] Friederich Schwantz, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 58.
[25] Adina Berciu-Drăghicescu, Dinică Ciobotea, *op. cit.*, p. 82.
[26] *Ibidem*.
[27] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol.VI, 1, p. 525.
[28] Const. J. Karajda, *op. cit.*, p. 302-308. Potrivit autorului, harta întocmită de Bauer are însemnate pentru județul Vâlcea un număr de 128 de localități, din care 12 nu au putut fi identificate de autor; Catagrafia întocmită în anul 1815 arată că în județ trăiau 12 014 de familii care locuiau în 175 de sate, repartizate în 9 plăți și 2 plaiuri. Între plasele enumerate se regăsesc trei din cele menționate în anul 1731: **Plasa Cernei**, **Plasa Oltului** și **Plasa Oltețului**. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, p. 173-174.
[29] Ion Donat, *Hotarele Olteniei*, p. 238-239.

5. JUDEȚUL ROMANAȚI

Județul Romanați a continuat să fie și în această perioadă cel mai mic județ din Oltenia. La 1 ianuarie 1695, la Caracal exista o pârcălăbie care era împuternicită de domnie: "a ține vama dintr-acest târg și să ia vamă din toate bucatele, cine ce ar vinde în târgul acesta" [1]. Acestei pârcălăbii îi erau cu siguranță subordonate satele din jur, din rândul cărora enumerăm Chisăroaia, Comanca, Deveselul, Drăghiceni, Farcaș, Frăsinet, Grozăvești, Lihăceni, Puleni și Redea [2]. Tot în orașul Caracal își avea sediul, în anii 1699-1700, o căpitănie de călărași [3] care asigura paza hotarelor sudice, dar și ordinea și liniștea în rândul populației contribuabile. În anii 1694-1695, domnul Constantin Brâncoveanu arendase birul ce se cuvenea domniei din județ marelui căminar [4], iar în anul 1697 marelui comis [5]. Celelalte dări din județ erau arendate marilor dregători care la rândul lor le subarendau realizând astfel importante beneficii [6].

Stolnicul Constantin Cantacuzino trecea în cuprinsul acestui județ un număr de 26 de așezări dintre care șase cu reședințe boierești, un oraș-Caracal, un târg-Brâncoveni și patru mănăstiri: Brâncoveni, Călui, Crivina și Hotărani [7]. Numărul localităților înregistrate de stolnic era însă mult sub situația existentă.

Mai aproape de realitate este harta întocmită de căpitanul austriac Schwantz care arată că în județ existau 133 de localități [8]. Între acestea se regăsesc 15 din harta stolnicului, iar 35 din satele prezentate sunt însemnate ca fiind părăsite [9]. Dintre localitățile părăsite de locuitori amintim satele Frăsinet, Pârdești și Câmpeni [10]. O însemnare, din anul 1722, arată că ultimul sat era "odinioară sat frumos, acum însă abia locuit de 6 familii" [11]. În *Conscripția virmondiană*, din anul 1722, sunt consemnate pentru județul Romanați un număr de 80 de localități [12], dintre care 15 aparțineau unor mănăstiri [13]. Nicolae de Potra adăuga celor 80 de localități, în anul 1728, un număr de 24 de așezări [14]. Județul avea potrivit acestor surse un număr de 104 de localități.

Raportul privind situația Olteniei, alcătuit în decembrie 1719 de generalul Steinville semnala pe cuprinsul județului Romanați "târgușorul Caracal" [15], ceea ce demonstrează că orașul, reședință de județ, era mai mic decât celelalte reședințe județene oltene. Căpitanul Schwantz menționa alături de capitala județului și localitățile Brâncoveni și Islaz. Ultima localitate era situată "la vărsarea Oltului în Dunăre" și era catalogată drept "un târg păcătos" [16]. Potrivit unei relatări, din anul 1722, localitatea Brâncoveni era "un târg considerabil, bine populat" [17].

Stema județului Romanați era reprezentată printr-un snop de grâu [18], ca o dovadă în plus a " belșugului de grâne și orz" [19] ce caracteriza această regiune de câmpie.

În perioada administrației austriece județul Romanați a fost condus de un vornic ajutat de patru ispravnici care conduceau cele patru plăși care alcătuiau județul. Paza hotarelor județului era asigurată de scăunași și martalogi. Autoritățile austriece au întocmit instrucțiuni privind alegerea paznicilor de hotare și obligațiile ce le reveneau acestora. La 12 noiembrie 1723, paznicii trebuiau aleși "din rândul țăranilor de mijloc", erau scutiți de "datoria de a lucra la stăpânul moșiei, pentru bucatele ce va face pe moșia lui nimic" și aveau obligația de a "da dijma den toate bucatele după obicei, ca să poată căuta de slujba împărăției" [20].

În anul 1729, în județ sunt consemnate 4 653 familii de contribuabili, în 1730 un număr de 4 514 familii [21], în anul 1735 un număr de 6 750 de familii [22], dar erau cu siguranță mult mai mulți locuitori decât cei

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 22, p. 381-382.
[2] Vezi lista satelor și harta, anexate.
[3] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 484, 544.
[4] *Ibidem*, p. 11, 62.
[5] *Ibidem*, p. 300.
[6] În anul 1703 oieritul din județ fusese vândut lui Pătru căpitan. *Ibidem*, p. 693.
[7] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17, 19.
[8] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților...*, p. 352.
[9] I. C. Băcilă, *Oltenia sub austrieci...*, p. 234.
[10] I. Lupaș, *op. cit*, p. 7, 10.
[11] *Ibidem*, p. 7.
[12] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 309-311.
[13] *Ibidem*, p. 309; N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 148.
[14] C. Giurescu, *op. cit.*, vol II, p. 312.
[15] *Ibidem*, vol. I, p. 388.
[16] Friederich Schwantz, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 64.
[17] I. Lupaș, *op. cit.*, p. 6.
[18] Friederich Schwantz, *op cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 65.
[19] Franz Paul Von Wallis general, Rebentisch baron, *op. cit.*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 174.
[20] *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea. Țara Românească*, vol. I, coordonatori Vasile Mihordea, Șerban Papacostea, Florin Constantiniu, București, Ed. Academiei Române, 1961, doc. 122, p. 309-310.
[21] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 425.
[22] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. VI, 1, p. 525.

consemnaţi în statistici. Izvoarele istorice dezvăluie faptul că în prima jumătate a secolului al XVIII-lea în judeţul Romanaţi se aflau aproximativ **200** de aşezări [23]. Cele mai multe dintre sate erau grupate pe valea râurilor Olt, Olteţ şi în Lunca Dunării. Către hotarul cu judeţul Vâlcea se aflau satele: Dobriceni [24], Cepturoaia [25], Ghindeu [26], Racoviţa şi Cocărăşti [27].

Limitele vestice ale judeţului intrau mai către râul Jiu, pe teritoriul de astăzi al judeţului Dolj. Partea vestică a vechiului judeţ Romanaţi aparţine în prezent judeţului Dolj, iar restul teritoriului este integrat judeţului Olt.

Judeţul Romanaţi a existat pe tot parcursul perioadei medievale [28] şi apoi a celei moderne. El a dispărut în urma reorganizărilor teritorial-administrative înfăptuite după cel de-al doilea război mondial.

---

[23] Vezi harta şi lista satelor ce alcătuiau judeţul.
[24] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[25] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. I, doc. 377, p. 425; C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 323.
[26] I. C. Băcilă, *Oltenia sub austrieci*, p. 234.
[27] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 310-311.
[28] Harta şi statistica întocmite de Bauer în anul 1790 indică pe cuprinsul judeţului un număr de 119 localităţi. Vezi Const. I. Karajda, *op. cit.*, în "Arhivele Olteniei", an. III, 1924, nr. 13, p. 233; Catagrafia domnească din anul 1815 arată că în judeţul Romanaţi erau 124 de sate, nouă plăşi şi 7 396 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p.176-177.

6. JUDEȚUL ARGEȘ

Județul Argeș făcea parte din județele Munteniei și a fost singurul care a continuat să se întindă în partea sa nord-vestică și asupra malului drept al râului Olt, deoarece cuprindea în hotarele sale întregul bazinul hidrografic al râului Lotru.

Conducerea administrativă a județului a funcționat în orașul Pitești, unde rolul județului și al pârgarilor orășenești a fost diminuat odată cu consolidarea pârcălăbiei de aici, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Potrivit poruncii domnului, pârcălăbiei orașului îi erau subordonate 12 sate din jur, care erau obligate să facă obor târgului și să plătească acesteia vama domnească [1]. În satele care țineau de pârcălăbie nu aveau voie să se amestece căpitanii și slugile acestora [2]. În subordinea pârcălăbiei de la Pitești se aflau, printre altele, satele Bascov, Geamăna, Hințești, Negovani, Păucești, Stăncești și Uiasca [3]. Birul județului a fost arendat, în anii 1695 și 1697 marelui vistier [4], iar în anul 1703 oieritul din județ a fost arendat de marele paharnic [5].

O statistică întocmită în anul 1690 arată că în județ erau 36 de sate plăieșești, iar satele Călinești, Drăgănești, Malaia, Robești, Sărăcinești și Voineasa se aflau în partea vestică a râului Olt [6]. Harta stolnicului Constantin Cantacuzino arată în județul Argeș 47 de localități, dintre care 7 cu așezări boierești, două orașe, Pitești și Argeș, și 6 mănăstiri [7]. În orașul Argeș au continuat să existe vechile case domnești, renovate și înfrumusețate de domnii țării. Casele domnești, ce existau aici și în timpul lui Constantin Brâncoveanu, au fost distruse în urma unei invazii turcești îndreptată împotriva austriecilor, în anul 1733 [8].

În timpul administrației austriece, ținutul Loviștei și valea Lotrului au fost înglobate temporar Olteniei, din punct de vedere administrativ și militar, în funcție de rezultatul conflictelor militare desfășurate. Ținutul Loviștea, pe unde se realiza legătura cu Sibiul unde se afla sediul comandamentului militar austriac [9], a fost condus în această perioadă de un vătaf numit șpan, asimilat ispravnicilor care conduceau diviziunile administrative numite plăși din județele oltene [10] și era alcătuit, potrivit unei statistici austriece, din aproximativ 200 de familii [11].

Căpitanul austriac Friederich Schwantz descria Loviștea ca fiind "un ținut mic de patru ceasuri lungime și lățime, cu văi joase, dealuri mănoase și bogate în ierburi în mijlocul munților înalți lângă râul Olt și este alcătuit din 22 de sate mici, din care cele mai multe sunt acum în partea turcească" [12]. Același Schwantz a întocmit o hartă a Olteniei în care a însemnat în Loviștea un număr de 24 de sate, enumerate și în *Registrul tuturor localităților* anexat hărții [13].

În anul 1737 un anonim austriac nota faptul că în ținutul răsăritean al Loviștei "aflat pe partea cealaltă a Oltului și încorporat districtelor aflate de partea aceasta" [14] era un număr de 15 sate [15]. După revenirea Olteniei sub administrarea Țării Românești, Loviștea a fost reintegrată județului Argeș [16]. Un document din 5 septembrie 1750 arată că Loviștea constituia un plai ce era cârmuit de un Necula vătaf de plai și depindea din nou de județul Argeș. [17]

Același raport austriac, întocmit în anul 1737, arată că județul Argeș era condus de un căpitan și că avea în componența sa trei plăși: Argeș, Topolog și Olt, cu o populație de aproximativ 4 000 de familii [18].

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter*..., nr. 17, p. 377-378. Pârcălabii erau împuterniciți să perceapă vama târgului, cu excepția vămii tutunului, să pedepsească hoțiile, curviile, datoriile și neînțelegerile locale, să țină doi mortasipi pentru treburile pârcălăbiei și o cârciumă pentru venituri, fără a plăti pentru aceasta camănă.

[2] *Ibidem*, p. 378.

[3] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, p. 60.

[4] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62, 300.

[5] *Ibidem*, p. 693.

[6] Dinu C. Giurescu, *Anatefterul*... nr. 177, p. 435.

[7] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului*..., p. 13, 14, 17, 19.

[8] Pavel Chihaia, *Din cetățile de scaun*, p. 103.

[9] Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă*, p. 252 .

[10] *Ibidem*, p. 256.

[11] C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 637-638.

[12] Friedrich Schwantz, *op. cit.*, în *Călători străini*..., vol. IX, p. 54. "Partea turcească" definea, în accepțiunea autorului, teritoriul Țării Românești redus la acea dată doar la Muntenia.

[13] Al. A. Vasilescu, *Registrul tuturor localităților* ..., p. 341-352. Localitățile însemnate sunt: Băiașu, Boișoara, Bratovoești, Brezoi, Bumbești, Câineni, Călinești, Clocotici, Cornet, Cucoiu, Drăgănești, Găujani, Greblești, Lotru, Malaia, Perișani, Proieni, Sărăcinești, Spinu, Racovița, Robești, Titești, Våratica și Voineasa.

[14] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești*, p. 932.

[15] *Ibidem*, p. 935.

[16] Ion Donat, *Hotarele Olteniei*, p. 238-239.

[17] *Ibidem;* N. Iorga, *Studii și documente*, vol V, partea I, p. 495.

[18] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești*..., p. 935, 936-937.

Faptul că aceste plăşi erau numite şi că ele au continuat să existe sub acelaşi nume şi în secolul următor [19] ne îndreptăţeşte să afirmăm că la acea dată Muntenia avea deja judeţele împărţite în subunităţi administrative. Raportul din anul 1737 constituie o dovadă că în Muntenia existau în judeţe subunităţi administrative, numite plăşi, înaintea *reformei* lui Constantin Mavrocordat din anul 1740 [20].

Urmărind repartiţia geografică a satelor pe harta realizată pe baza cercetătilor documentare se constată că aceste plăşi aveau în componenţă localităţile aşezate în bazinele hidrografice ale cursurilor de apă importante din judeţ, ape care au dat şi denumirile diviziunilor administrative [21]. În urma analizei documentelor a fost întocmită şi o listă a satelor medievale care alcătuiau vechiul judeţ al Argeşului [22]. Din această listă se poate vedea că în perioada medievală pe teritoriul judeţului au funcţionat, până la mijlocul secolului al XVIII-lea, un număr de aproximativ **258** de localităţi constituite din cătune, sate şi două oraşe: Argeş şi Piteşti.

Nu toate localităţile atestate în documente au rezistat vicisitudinilor veacurilor scurse. Multe dintre satele însemnate ca dispărute astăzi sunt semnalate documentar până la sfârşitul perioadei studiate. Pornind de la realitatea că unele localităţi vechi s-au menţinut şi şi-au continuat existenţa, că unele au fost dublate sau triplate datorită creşterii demografice, că o parte din sate au dispărut din varii motive, fiind înlocuite de altele cu menţiuni sau apariţii mai târzii, dar luând în calcul şi că au existat sate care nu au repere documentare care să le ateste existenţa, putem concluziona că judeţul avea în componenţa sa, în jurul anului 1750, un număr de aproximativ **250** de aşezări.

Studiul hărţii dezvăluie limitele aproximative ale judeţului către mijlocul secolului al XVIII-lea. În partea nord-vestică, hotarul se situa pe creasta munţilor ce mărgineau bazinul râului Lotru şi demarcau hotarele către Transilvania şi către judeţele Gorj şi Vâlcea. La sud de localitatea Gura Lotrului, judeţul cuprindea ambele maluri ale râului Olt, până în apropiere de mănăstirea Cozia. De aici, spre sud, hotarul judeţului Argeş cu judeţul Vâlcea a fost, în întreaga perioadă medievală, pe cursul râului Olt.

Hotarul cu judeţul Olt trecea pe la sud de localităţile Sâmbureşti [23], Fedeleşcioi [24] şi Purcăreni [25], care aparţineau din punct de vedere administrativ judeţului Argeş. Constatăm că hotarul sudic al judeţului medieval era mai la nord, deoarece judeţele Teleorman şi Vlaşca se întindeau până pe văile mijlocii ale râurilor Teleorman şi Argeş [26]. Limita către aceste judeţe era dată de hotarele nordice ale satelor Coluneşti [27], Vlăduţa [28] şi Vulpeşti [29] şi Tomşani [30] care depindeau de judeţul Teleorman şi cele ale satelor Negraşi [31], Căteasca [32] şi Răteşti [33] care ţineau de judeţul Vlaşca.

La est, hotarul cu judeţul Muşcel urma cursul râului Argeş din apropierea localităţii Căteasca până aproape de confluenţa acestuia cu râul Vâlsan. De aici, limita estică a judeţului era formată de satele aflate în stânga râului Vâlsan: Buneşti [34], Zărneşti [35], Stroeşti [36], Costeşti [37], Vâlsăneşti [38], Robaia [39], Muşăteşti [40] şi Groşi [41] ale căror hotare se aflau pe vârfurile dealurilor ce constituiau cumpăna apelor către Râul Doamnei. Înălţimile dintre cele două râuri şi mai apoi cursul râului Vâlsan au constituit graniţa cu judeţul Muşcel până sus, pe crestele Munţilor Carpaţi.

---

[19] În anul 1815 pe cuprinsul judeţului Argeş erau 8 plăşi: **Argeş** (11 sate), Săpata (16 sate), **Oltul** de Jos (17 sate), **Oltul** de Sus (17 sate), **Topolog** (21 sate), Piteşti (23 sate), Cremenari (12 sate), Văleanul (15 sate) şi 2 plaiuri: Aref (20 sate) şi Loviştea (20 sate), totalizând un număr de 172 de sate. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 160.

[20] I. Minea, *"Reforma" lui Constantin Vodă Mavrocordat*, p. 70- 75; Florin Constantiniu, *Constantin Mavrocordat*, p. 146-151.

[21] O catagrafie, întocmită în anii 1773 - 1774, păstrată parţial, arată că judeţul Argeş avea la acea dată şapte plase cu 98 de sate, între care se regăsesc şi cele enumerate la 1737: **Argeş** (15 sate), Săpata (19 sate), **Oltul** de Jos (16 sate), **Oltul** de Sus (12 sate), Loviştea (16 sate), **Topolog** (11 sate) şi Piteşti (9 sate); Vezi I. Ionaşcu, *Despre judeţele Olt şi Argeş*, p. 252.

[22] Vezi lista satelor, anexată.

[23] *Catalog-Ţara Românească,* vol. IV, doc. 1272, p. 561.

[24] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.

[25] *Catalog- Ţara Românească,* vol. III, doc. 897, 898, p. 455-456.

[26] Vezi harta anexată.

[27] *Catalog- Ţara Românească,* vol. VI, doc. 661, p. 253.

[28] *D.R.H., B,* vol. XXV, doc. 363, p. 151..

[29] *Catalog- Ţara Românească,* vol. VI, doc. 374, p. 151.

[30] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 459.

[31] *Catalog- Ţara Românească,* vol. VI, doc. 1374, p. 513.

[32] *Idem,* vol. V, doc. 544, p. 248.

[33] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.

[34] *Ibidem.*

[35] *Catalog- Ţara Românească,* vol. IV, doc. 1128, p. 504.

[36] *Idem,* vol. V, doc. 421, p. 203; Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.

[37] *D.R.H., B,* vol. XXII, doc. 369, p. 685.

[38] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 421, p. 203; Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.

[39] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 1298, p. 542.

[40] *Idem,* vol. VI, doc. 1200, p. 453.

[41] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 435.

7. JUDEȚUL OLT

Județul Olt era condus în timpul domnului Constantin Brâncoveanu de un căpitan cu sediul în orașul Slatina. Orașul, care se afla în plin proces de dezvoltare ca urmare a schimbării polarității comerțului către sudul Dunării, avea în timpul acestui domn pe lângă vechea conducere autonomă și o pârcălăbie care își exercita autoritatea asupra a 12 sate din jur [1]. Locuitorii acestor sate erau obligați să plătească vamă la pârcălăbie, să apeleze la judecata acesteia în pricinile mai mărunte și să facă obor târgului [2]. Căpitanii nu aveau voie să se amestece în treburile pârcălăbiei [3] care își întindea autoritatea asupra satelor din jur: Bîrca, Călugări, Cireșov, Curtișoru, Dobrotin, Jid, Milcov, Predești, Rotărești, Străhaeț și Zorilești [4].

În anii 1694-1995, birul din județul Olt era arendat marelui logofăt <Diicu Rudeanu> [5], iar în 1697 marelui stolnic <Radu Izvoranu> [6].

Raiaua Turnu, aflată în sudul județului, cuprindea între hotarele sale trei sate: Măgureni, Perlenii și Romița, toate situate în Lunca Dunării [7]. Pe teritoriul județului erau în anul 1701 și câteva odăi turcești [8]. La schela de la Turnu se făcea un intens comerț cu cereale, lemn, oi, vin, pește, s.a. produsele fiind aduse pe trei drumuri vechi ce străbăteau județul venind din nord: *drumul untului, drumul cerii* și cel al *sării* [9]. Domnia organizase la granița cu raiaua o schelă unde dregătorii percepeau vama ce se cuvenea țării din comerțul practicat pe aici [10].

Județul Olt se învecina la sud cu raiaua Turnu și se întindea la est până la râul Călmățui, ocupând și sud-vestul județului Teleorman de astăzi. Pentru că raiaua era greu de supravegheat de la centrul județului aflat mai departe la Slatina și pentru că nu exista o altă localitate pe teritoriul județului care să ofere posibilități de încartiruire a oștilor, partea sud-estică a județului, lângă raiaua turcă, a fost alipită județului vecin Teleorman. Căpitănia de la Ruși, care se afla relativ aproape, supraveghea zona ce mărginea raiaua de la Turnu și Lunca Dunării, până către Zimnicea. În anul 1700, stolnicul Constantin Cantacuzino trecea în harta județului un număr de 25 de localități, dintre care cinci cu așezări boierești, un oraș: Slatina și o mănăstire-Clocociov [11]. Numele satului Dorobanți arată faptul că în această localitate se aflau cândva ostași care purtau acest nume.

În perioada 1718-1739, hotarul vestic al județului Olt a format hotarul Țării Românești cu provincia Oltenia care se afla sub ocupație austriacă. În timpul stăpânirii austriece asupra Olteniei căpitănia mare de la Cerneți și-a mutat sediul în orașul Slatina. La 1 decembrie 1721, Gavril Drăgănescul era mare căpitan de Slatina și în această calitate judeca și emitea o carte de judecată într-o pricină ivită la o moșie de la Puturoasa, aflată pe teritoriul județului [12]. Conflictele permanente cu austriecii, care-și manifestau evident dorința de a cuceri întreaga țară, i-au determinat pe domnii Mavrocordați să întărească paza la hotarul vestic aflat pe râul Olt și să investească în fruntea oștilor încartiruite la Slatina doi mari căpitani. În anul 1723 aveau slujba de mari căpitani de margine, Iane și Pantazi [13].

În anul 1737, județul avea în frunte un căpitan în persoana lui Mihail Fălcoianul [14] și aproximativ 3 000 de familii de locuitori [15]. Către mijlocul secolului al XVIII-lea, județul Olt avea un număr de aproximativ **142** de așezări [16], iar limitele sale teritoriale erau mult mai mici decât cele cunoscute de județul actual [17]. După numărul așezărilor care îl compuneau, județul se situa pe penultimul loc, în ordinea numerică a așezărilor județelor Țării Românești.

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 17, p. 377-378; A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 220.
[2] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 17.
[3] *Ibidem.*
[4] Vezi harta județului și lista satelor, anexate.
[5] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62.
[6] *Ibidem*, p. 300.
[7] N. A. Constantinescu, *Întinderea raialelor*, p. 35.
[8] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 638.
[9] N. A. Constantinescu, *op, cit.*, p. 36.
[10] Nicolae Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor*, p. 217.
[11] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 14, 17, 19.
[12] N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, partea I, p. 195.
[13] G. Poboran, *Istoria orașului Slatina*, Slatina, 1908, p. 59
[14] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 936
[15] *Ibidem*, p. 937.
[16] Vezi lista satelor, anexată.
[17] Pentru comparație, catagrafia din anii 1773-1774 prezintă pentru județul Olt un număr de 38 de sate grupate în patru plase: Șerbănești (8 sate), Plapcea (10 sate), Vedea (11 sate) și Oltul de Sus (9 sate). Vezi I. Ionașcu, *Despre județele Olt și Argeș...*, p. 249; În anul 1815 județul era împărțit în 8 plase cu un număr de 141 de sate și 6 220 de familii. Cele patru plase amintite în anii 1773-1774, grupau un număr de 81 de sate. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 172.

Hotarul dintre județele Olt și Teleorman a fost stabilit pe baza satelor care sunt evidențiate de documente ca aparținând administrativ unuia sau altuia din cele două județe. La hotarul estic se aflau amplasate, de la nord spre sud, următoarele sate ce țineau din punct de vedere administrativ de județul Olt: Corbul [18], Șerbănești [19], Berești [20], Bratcov [21], Mușetești [22], Băcălești [23], Crângeni [24], Dorobanți [25], Cârligați [26], Cărăvănești [27] și Cârlomani [28], Segarcea [29] și Pleșov [30]. O modificare a hotarului între cele două județe poate fi sesizată la sfârșitul secolului al XVII-lea. Localitatea Podișoru, ce aparținea de județul Olt, la 12 iunie 1622 [31], era dependentă de județul Teleorman în anul 1700 [32]. La hotarul cu județul Argeș se aflau satele: Vulturești [33], Văcărești [34] și Ciorâca [35].

În harta întocmită de noi se constată o densitate ridicată a așezărilor pe văile râurilor Olt și Călmățui. Teritoriul județului se constituia într-o fâșie de lățime constantă care mărginea valea estică a râului Olt, din apropierea Dunării până în zona deluroasă. În perioada evului mediu, județul nu a avut în administrație nici o localitate peste râul Olt. În partea de nord a județului se întâlneau dealuri, iar așezările care mărgineau râul erau mai aproape de cursul apei. Cea mai mare parte a județului era însă zonă de șes, iar satele erau situate mai departe de albia inundabilă a Oltului.

---

[18] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 226.
[19] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[20] *Catalog- Țara Românească,* vol. VI, doc. 600, p. 233.
[21] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[22] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 17 v.
[23] *Catalog- Țara Românească,* vol. VII, doc. 244, p. 95.
[24] *Ibidem,* doc. 745, p. 259.
[25] *Documente privind relațiile agrare...*, doc. 285, p. 444.
[26] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[27] *Ibidem.*
[28] *D.R.H., B,* vol. XXX, doc. 76, p. 103; 343, p. 374.
[29] Const. G. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[30] *D.R.H., B,* vol. XXIII, doc. 273, p. 439.
[31] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. IV, doc. 160, p. 148.
[32] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 17.
[33] *Documente privind relațiile agrare...*, doc. 73, p. 261.
[34] *D.R.H., B,* vol. XXIV, doc. 138, p. 188.
[35] *Idem,* vol. XXII, doc. 209, p. 419.

8. JUDEȚUL MUȘCEL

Județul a ocupat o suprafață mult mărită după unirea sa cu județul Pădureț la începutul secolului al XVII-lea. El ajungea în extremitatea sa sudică până la râul Argeș, al cărui curs îl despărțea de județul cu același nume și de capitala acestuia, orașul Pitești. Județul era populat uniform, iar așezările sale erau răspândite până aproape de crestele Munților Carpați, pe Valea Dâmboviței și în Culoarul Rucăr Bran.

Centrul administrativ a continuat să fie orașul Câmpulung. Începând cu anul 1669, orașul a avut privilegiul de a găzduit una din primele școali din Țara Românească în limba română, înființată aici de domnul Antonie Vodă din Popești. Instituția de învățământ era denumită "casă de învățătură, adică școală domnească" [1]și era destinată "învățăturii de carte...pentru putință și săracilor și bogaților" [2], deci tuturor locuitorilor doritori de învățătură, indiferent de starea materială. Această școală, o tipografie, bisericile și mănăstirile care au funcționat în oraș și în județ au contribuit la răspândirea învățăturii și a culturii în rândul populației din acest spațiu sud-carpatic.

Importanța drumului comercial ce trecea peste munți a determinat domnia să acorde unele privilegii unui număr de 38 de sate, înscrise ca plăieșești în condica vistieriei domnești din anul 1690 [3]. Locuitorii acestor sate erau obligați să asigure paza vămilor și a hotarelor din munți în schimbul unor înlesniri la dările către stat. Stele din jurul Câmpulungului erau antrenate în activitățile economice ale orașului, din rândul lor făcând parte localitățile: Albești, Bogătești, Bugheni, Grădiștea, Lerești, Nămăești, Secăreni, Sheiani și Voinești[4].

Harta din anul 1700 are însemnate în județ un număr de 24 de așezări, din care două cu reședințe boierești, un oraș-Câmpulung și patru mănăstiri [5].

Informații privind structura administrativă a județului sunt oferite de raportul austriac din anul 1737 care arată că în județ trăiau aproape 5 000 de familii [6]. Potrivit acestui raport orașul reședință, Câmpulung, avea o comunitate orășenească constituită din aproximativ 1 000 de familii și un număr relativ mare de negustori. Importană pentru tema noastră este mențiunea potrivit căreia lângă orașul reședință se aflau două plăși: Cârcinoavele și Râul Doamnei [7]. Această referință ne ajută să argumentăm faptul că județul era împărțit în subdiviziuni administrative înaintea reformei domnului Constantin Mavrocordat.

Viața economico-socială desfășurată la sud de Munții Carpați, în secolele XVII-XVIII, a fost determinată de monopolul comercial impus de turci, cu mult mai aspru după instalarea domnilor fanarioți. Mușcelul, la fel ca și alte județe muntene, a avut de suportat consecințele impuse de schimbarea polarității comerțului către sudul Dunării, consecințe care au dus la decăderea economică a județului. Evenimentele politico-militare de la începutul secolului al XVIII-lea au afectat și ele bunul mers al activităților desfășurate de locuitorii satelor și a singurului oraș aflat în județ. Câmpulungul a fost incendiat și ars aproape în totalitate de către combatanții participanți la războaiele austro-turce, în anul 1737 [8].

La mijlocul secolului al XVIII-lea, hotarele județului cuprindeau un număr de aproximativ **163** de așezări [9] și era unul din județele țării care avea o suprafață teritorial-geografică mică. Hotarul către județul Argeș pornea din Munții Făgăraș, cobora pe valea râului Vâlsan până în apropiere de satul Mușetești. De aici continua pe cumpăna apelor dintre râurile Vâlsan și râul Doamnei până la râul Argeș. Lângă acest hotar vestic se aflau așezate, de la nord la sud, satele: Nucșoara [10], Corbii de Piartă [11], Poenărei [12], Corbșori [13],

---

[1] A.N.I.C., Colecția Peceți, I / 75.
[2] *Ibidem.*
[3] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 435.
[4] Vezi harta anexată.
[5] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18-19.
[6] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 939.
[7] *Ibidem*, p. 935. După un sfert de secol, în anul 1774, în județ erau 91 de sate grupate în două plaiuri, Nucșoara (9 sate) și Dâmbovița (11 sate) și cinci plăși: Bratia-Bughea (19 sate), **Râul Doamnei** (18 sate), Dealului (12 sate), **Cârcinov** (11 sate) și Argeș (11 sate). Vezi Florina Mohanu, Ioan Hera Bucur, *Catagrafia județului Mușcel din 1774*, p. 331-347. Se constată prezența celor două plăși amintite în anul 1737. Catagrafia din anul 1815 arată că județul Mușcel avea 121 de localități cuprinse în două plaiuri și șase plăși. Pe teritoriul județului trăiau aproximativ 6 291 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 158-159.
[8] *Câmpulung-Muscel ieri și azi*, p. 43.
[9] Vezi harta și lista satelor anexate. Lista cuprinde și localitățile care au aparținut cândva vechiului județ Pădureț. Pentru a păstra uniformitatea, am redat aceste localități cu data primei apariții documentare, chiar dacă ele nu făceau parte atunci din județul Mușcel. Am ales această soluție deoarece unele sate sunt menționate mult timp după unirea celor două județe și s-ar crede că este data primei lor apariții documentare.
[10] *Catalog- Țara Românească*, vol. VII, doc. 214, p. 89.
[11] *Idem*, vol. VI, doc. 1031, p. 384.
[12] *Idem*, vol. VII, doc. 201, p. 84.
[13] *Ibidem*, doc. 317, p. 137.

Domneşti [14], Pietroşani [15], Bădeşti [16], Rătivoeşti [17], Lehceşti [18], Jupâneşti, Tămăşeşti, Ciumeşti [19], Mărăcineşti [20], Izvorani [21] şi Goleşti [22]

La sud către judeţul Vlaşca se aflau satele Leordeni [23] şi Budişteni [24]. Hotarul estic către judeţul Dâmboviţa se situa pe culmile dealurilor ce separau cursul râului Dâmbrovnic de cel ale râului Răstoaca, cuprindea în interior cursul superior al râului Dâmboviţa şi continua spre nord pe culmile Munţilor Leaota, până în apropiere de localitatea Dâmbovicioara. Hotarul către Transilvania trecea peste Culoarul Rucăr-Bran pe la nord de Dâmbovicioara şi urma apoi culmile Munţilor Făgăraş.

[14] *D.R.H., B,* vol. XXX, doc. 117, p. 147.
[15] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[16] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 1219, p. 515.
[17] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[18] *Catalog- Ţara Românească,* vol. VII, doc. 763, p. 267.
[19] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[20] *D.R.H., B,* vol. XXIV, doc. 245, p. 325.
[21] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 445.
[22] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[23] *Ibidem.*
[24] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 1250, p. 526.

9. JUDEȚUL TELEORMAN

Județul şi-a continuat evoluția în limitele aproximative ale aceluiaşi teritoriu. În anul 1695 în județ existau două oraşe: Ruşii de Vede şi Zimnicea [1], având în frunte câte o pârcălăbie. Fiecare pârcălăbie avea în administrație, printre altele, vama ce se percepea la târg şi dreptul de judecată pentru pricini mai mărunte asupra a 12 sate din jur [2]. Căpitanii şi pârcălabii din cele două oraşe au înlocuit juzii şi pârgarii care îi reprezentau pe orăşeni. Satele care țineau de pârcălăbiile celor două oraşe erau răspândite pe o zonă mai largă, datorită distanțelor mai mari care existau între localitățile din zona de câmpie. Oraşului Roşiori de Vede îi aparțineau probabil satele Bălțați, Blotori, Brebinari, Cucuiați, Drăgăneşti, Muți, Sârbi şi Scrioştea, iar Zimnicei satele Fântânele, Futeşti, Scăeşti, Stejărei, Ulmulețul, Voevodeşti şi Zemnicele [3].

Paza hotarului sudic era asigurată de slujitori: călăraşi, martalogi, roşii ce erau conduşi de căpitani, iuzbaşi, ceauşi, vameşi, schileri [4]. Locuitorii satelor plăieşeşti situate pe linia Dunării: Frumoasa, Lisa, Stejărei, Suraia şi Zimnicele [5] participau şi ei la supravegherea hotarelor. Alături de aceste satele enumerate în actele vistieriei domneşti, plăieşesc este şi satul Şuleşti, care îndeplinirea obligații de încartiruire în acțiunile de curierat ce se derulau pe drumul către capitala țării.

Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei domnului Constantin Brâncoveanu prezintă în județ, la 10 mai 1699, două unități militare de tipul căpităniilor: la Ruşii de Vede şi la Zimnicea, ultima condusă la acea dată de căpitanul Nişco [6]. Condica are însemnat, la boieri mazili în anii 1699 şi 1700, pe Hristodor căpitan din Roşiorii de Vede [7]. Un an mai târziu, la 1 aprilie 1700, aceeaşi condică precizează că la Ruşii de Vede exista o căpitănie de călăraşi [8], iar la Zimnicea o căpitănie alcătuită dintr-un "steag de scutelnici" [9]. Potrivit condicii, în anii 1694 şi 1695, domnul Constantin Brâncoveanu arendase birul din județ marelui clucer [10], iar în anul 1697 marelui paharnic <Vergo> [11]. La 17 noiembrie 1703, în condică este notat venitul obținut de domnie din arenda oieritului, dată atunci marelui logofăt [12].

În timpul domniei lui Ştefan Cantacuzino, sarcina de a organiza strângerea haraciului în județ revenea căpitanului Velisari din Roşiorii de Vede. Acesta a cisluit haraciul "după poruncă" şi potrivit unei mărturii din acea vreme a împărțit județul în teritorii mai mici, unde a numit responsabili cu strângerea acestuia: "ne-au dat nouă plăşi să strângem banii" [13]. Mărturia făcută de cei ce strânseseră haraciul arată că județul a fost împărțit în 4 plăşi de percepere fiscală, fiecare având unul sau mai mulți perceptori [14]. Fiind județ de câmpie, Teleormanul avea în componența sa ca subunități administrativ-fiscale plăşile, ele fiind întâlnite în administrație şi în secolele următoare [15].

Județul Teleorman are notate pe harta de la 1700 un număr de 48 de sate şi numai un singur oraş: Ruşii de Vede [16]. Județul avea în prima jumătate a secolului al XVIII-lea un număr de aproximativ **211** aşezări, dintre care două erau oraşe.

Condica vistieriei domnului Brâncoveanu indică pe teritoriul județului prezența unei odăi turceşti, la 1 octombrie 1701, [17]. Peste doi ani, la 25 mai 1703, sunt evidențiate mai multe odăi turceşti [18], fapt care reflectă imixtiunile turce la hotarul sudic al țării, în apropierea raialei de la Turnu. Căpităniile de la Ruşii de Vede şi Zimnicea erau amplasate aici de domni pentru a face față incursiunilor turceşti din raia sau din sudul

---

1 Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 10, p. 372-373.
2 *Ibidem.*
3 Vezi lista şi harta satelor județului, anexate.
4 Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 14, p. 375.
5 *Ibidem*, nr. 177, p. 435.
6 C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 484.
7 *Ibidem*, p. 488, 554.
8 *Ibidem*, p. 544.
9 *Ibidem.*
10 *Ibidem*, p. 11, 62.
11 *Ibidem*, p. 300.
12 *Ibidem*, p. 693.
13 N. Iorga, *Studii şi documente...*, vol. V, partea I, doc. 76, p. 139.
14 În cele patru plase au strâns birul şi l-au predat domniei: Lepădat iuzbaşă, Vlaicu şi Bobu, Stoica iuzbaşă şi Gheorghe ceauş: *Ibidem.*
15 În anul 1815, în județ existau 10 plăşi ce cuprindeau 137 de sate şi 17 146 de familii. Plasa Cotmeana avea de astă dată un număr de 21 de sate. În județ era un singur oraş, Roşiorii de Vede, schela de la Zimnicea şi 7 căpitănii. Vezi: Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 171.
16 Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p.14, 16-17.
17 C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 638.
18 *Ibidem*, p. 719.

Dunării. În anul 1737, județul era condus de un căpitan numit Matei, din Ungureni, ajutat de doi boieri: Mihai Fălcoianu din Văleni și Datcu [19], și avea în spațiul său un număr de aproximativ 4 000 familii [20].

La mijlocul secolului al XVIII-lea, la hotarul către județul Vlașca erau, de la nord la sud, următoarele localități: Tomșani [21], Popești [22], Șulești [23], Floreani [24], Grădiștea [25], Gureni [26], Ludănești [27], Dușăști [28], Cârtoclești [29], Știoborești, Mihăilești, Cervenia și Conțești [30]. Către județul Olt se aflau satele: Colunești [31], Podișoru [32], Florul [33], Căineni [34], Ungureni [35], Văleni [36], Bălțați [37], Băduleasa [38], Șipote [39], Putineiul, Comiși [40] și Cioara [41].

Limitele județului Teleorman cuprindeau bazinele inferioare ale râurilor Călmățui, Vedea și Teleorman și se aflau mai la nord decât cele de astăzi, deoarece unele dintre localitățile județelor Olt și Argeș de mai târziu depindeau de administrația cu sediul la Rușii de Vede. La sud-vest, județul nu ajungea până la râul Olt, iar la sud-est, hotarul cu județul Vlașca mărginea partea stângă a văii inferioare a râului Vedea. Județul, care era puțin populat în anumite zone ale câmpiei, se învecina la vest cu județul Olt și raiaua Turnu, la nord cu județul Argeș, la est cu județul Vlașca și la sud cu fluviul Dunărea.

---

[19] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 936.
[20] *Ibidem*, p. 937.
[21] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 405.
[22] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[23] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 435.
[24] *Catalog- Țara Românească,* vol. V, doc. 975, p. 417.
[25] *Idem,* vol. VII, doc. 46, p. 32.
[26] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[27] *Catalog- Țara Românească,* vol. V, doc. 244, p. 118.
[28] *Ibidem,* doc. 242, p. 116.
[29] *Idem,* vol. VI, doc. 1241, p. 470.
[30] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[31] *Catalog-Țara Românească,* vol. V, doc. 661, p. 253.
[32] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[33] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 89.
[34] *Catalog- Țara Românească,* vol. V, doc. 30, p. 35.
[35] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[36] *Ibidem.*
[37] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 291.
[38] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. III, doc. 106, p. 129.
[39] *Idem,* vol. IV, doc. 562, p. 546.
[40] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[41] *Catalog- Țara Românească,* vol. V, doc. 309, p. 145.

10. JUDEȚUL DÂMBOVIȚA

Atenția de care se bucura județul în această perioadă este reflectată de numeroasele localități plăieșești însemnate în condica vistieriei domnești, în anul 1690, unde sunt înscrise 33 de sate [1]. Însemnătatea județului reiese și din harta stolnicului Cantacuzino deoarece județul cuprindea cel mai mare număr de sate dintre județele aflate în Țara Românească. Pe cuprinsul județului se întâlnesc un număr de 55 de așezări dintre care șase sunt însemnate ca având așezări boierești, un oraș- Târgoviște și patru mănăstiri: Dealul, Găiseni, Golgota și Nucet[2].

Târgoviștea a fost a doua reședință domnească și al doilea oraș ca mărime și importanță între orașele și târgurile aflate pe cuprinsul țării. La conducerea județului se aflau ispravnicii de scaun din Târgoviște, aleși din rândul marilor dregători, dintre care amintim pe Chirca Rudeanul mare logofăt în 1664 [3], Stoica mare agă în 1669 [4], Stroe și Praja pârcălabi în anul 1674 [5], Stoica Ludescu logăfăt în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino [6]. În vremea domniei lui Constantin Brâncoveanul apare un mare vornic de Târgoviște, înscris într-un document din 23 iulie 1695 [7], care se ocupa de administrarea județului, dar care nu se afla în subordinea marelui vornic al țării [8].

La fel ca în marile orașe, la Târgoviște funcționa în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu o pârcălăbie cu autoritate asupra unui număr de 12 sate din jur [9], din rândul cărora amintim satele Aninoasa, Bărbătești, Borcești, Călugăreni, Cereșani, Deleni, Răzvad, Săteni, Șotânga, Vâlcana, Văcărești și Viforâta [10].

Birul județului era arendat, în anii 1694-1695, marelui căminar și vistiernicului al treilea [11], în anul 1697 marelui agă [12], iar oieritul din anul 1703 era arendat marelui paharnic [13].

În anul 1737, județul era condus de Andrei căpitan de cazaci ajutat de Anghel Latre și de Negioță [14] și avea aproximativ 6 000 familii de contribuabili [15].

Deoarece era județ de munte, Dâmbovița era mai bine populat în zona submontană față de cea de șes. Pe cuprinsul său au fost depistate un număr aproximativ **211** de localități [16], dintre care majoritatea există în vechile lor vetre și în zilele noastre [17].

La mijlocul secolului al XVIII-lea, județul Dâmbovița avea în zona sudică alte hotare decât cele cunoscute astăzi. Hotarele sale cuprindeau cursul mijlociu al râului Dâmbovița și cursurile superioare ale râurilor Ialomița și Colentina. Județul atingea în vest râul Argeș doar în dreptul mănăstirii Găiseni, deoarece județul Vlașca vecin ocupa aproape întreaga vale a acestui râu. Județul cobora în câmpie mult pe teritoriul județului Ilfov de astăzi și cuprindea în hotarele sale satele Bolentin Spiridon și Popești Bâcu din apropierea Bucureștiului. Satele care alcătuiau județul erau amplasate constant pe văile râurilor care îl străbăteau, cea mai locuită fiind valea râului Ialomița.

Izvoarele istorice păstrate până în prezent consemnează următoarele sate care aparțineau județului și care erau amplasate spre hotare. La hotarul cu județul Prahova se aflau satele Bezdead [18], Cricoveni [19], Brănești [20], Finta [21], Holeasca [22] și Cătun [23]. În sud, spre hotarul cu județul Ilfov, se aflau satele Ciocănari [24],

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, p. 435.
[2] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18-19
[3] Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc*, p. 125.
[4] *Ibidem.*
[5] George Potra, *Tezaur documentar al județului Dâmbovița (1418-1800)*, vol. I, Târgoviște, 1972, p. 394, p. 408-409.
[6] Oproiu Ion Mihail, *Orașul Târgoviște*, p. 114.
[7] A.N.I.C., Mănăstirea Banu, IX / 22.
[8] Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc...*, p. 193.
[9] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 16, p. 376-377.
[10] Vezi harta anexată; Mihai Oproiu, Luminița Oproiu, *Așezări sătești de pe Valea Ialomiței*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2000, p. 44.
[11] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 62.
[12] *Ibidem*, p. 626.
[13] *Ibidem*, p. 693.
[14] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 395.
[15] *Ibidem*, p. 939.
[16] Vezi lista satelor care alcătuiau județul.
[17] Analizând numărul satelor care compuneau județul Dâmbovița în secolul următor se poate constata că în anul 1810 erau 171 de sate, un oraș și 33 263 de locuitori. Vezi N. M. Popescu, *Județul Dâmbovița în anul 1810*, în "Anuar de Geografie și Antropogeografie", an. II (1910-1911), p. 148, 156. Catagrafia domnească întocmită în anul 1815 prezintă în județ un număr de 168 de sate, cu 11 937 familii, grupate în două plaiuri și opt plăși. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 156-158.
[18] *Catalog- Țara Românească*, vol. VI, doc. 1442, p. 536.
[19] *D.I R., B, veac XVII*, vol. IV, doc. 13, p. 15.
[20] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 435.

Balomireşti [25], Popeşti [26] Ştirbeşti [27] şi Bolentin [28]. Lângă hotarele vestice spre judeţul Vlaşca, documentele însemnează satele Floreşti [29], Găiseni, Cărpenişul, Guşaţi, Potlogi [30] şi Tomşani [31], iar spre judeţul Muşcel satele Bogaţi [32], Tătărani [33], Aninoşani [34], Gemeni [35] şi Pucheni [36].

Satul Potlogi care ţinea de judeţul Vlaşca, potrivit unui document din 16 decembrie 1641 [37] era peste jumătate de secol, la 1700, integrat judeţului Dâmboviţa [38]. Cum satul era proprietatea domnului Constantin Brâncoveanu este exclusă o greşeală, din partea stolnicului Constantin Cantacuzino, în ceea ce priveşte apartenenţa administrativă a acestei localităţi.

---

[21] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. II, doc. 175, p. 184.
[22] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 158, p. 81.
[23] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 356, p. 673.
[24] *Catalog- Ţara Românească*, vol. VII, doc. 619, p. 217.
[25] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 187, p. 373.
[26] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 1378, p. 577.
[27] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 448.
[28] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[29] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 176.
[30] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18
[31] *Catalog- Ţara Românească*, vol. IV, doc. 1441, p. 625.
[32] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. IV, doc. 581, p. 566.
[33] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[34] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 854, p. 368.
[35] *Ibidem*, doc. 771, p. 383.
[36] *Ibidem*, doc. 764, p. 336.
[37] *Ibidem*, doc. 544, p. 248.
[38] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.

11. JUDEȚUL VLAȘCA

Statistica întocmită în vistieria domnului Constantin Brâncoveanu, în anul 1690, arată că în acest județ de câmpie existau șase sate plăieșești: Copăceni, Gratia, Malul, Obislav, Sârbi și Spăreatul [1]. Dintre acestea numai localitatea Malul se afla la limita județului către hotarul raialei turcești de la Giurgiu, celelalte fiind situate în apropierea hotarelor cu județele Ilfov și Dâmbovița. Harta din anul 1700 arată că județul Vlașca avea pe cuprinsul său 36 de localități [2], dintre care Hodivoaia era oraș [3], trei aveau mănăstiri: Cobia, Comana și Glavacioc [4], și șapte așezări boierești.

În timpul domnului Brâncoveanu, în anul 1695, în orașul Odivoaia-Hodivoaia își desfășura activitatea o pârcălăbie care avea printre atribuții colectarea vămii pentru "toate bucatele, cine ce ar vinde în târgul acesta, veri de la boiari, au de la slujitor, au de la călăraș, au dorobanți, au scutelnic, au popă, au călugăr, au măcar ce om ar hi" [5], cu excepția vămii tutunului care la acea dată era vândută. Se poate remarca o cultură nouă, cea a tutunului, și comerțul cu această plantă, practicate de populația din câmpia sudică a țării. Pârcălăbiei de la Odivoaia îi erau subordonate 12 sate din jur, unde judecățile erau făcute de pârcălab, sate ai căror locuitori erau obligați să-și aducă animalele spre vânzare în târgul orașului [6]. Din rândul acestora amintim satele Bodinești, Borobeică, Cacaleți, Câlcești, Gurbanul, Izvor, Nanoți, Putineiul, Racovița și Șovârcul. Birul județului fusese arendat în anii 1995 și 1997, marelui armaș [7].

Localitatea Odivoaia a continuat să fie și în această perioadă sediul unei importante căpitănii alcătuită în mare parte din călărași [8]. Dintre cei care au condus această căpitănie amintim pe Ianache căpitan, ce era trecut în rândul boierilor mazili în condica vistieriei domnești, din anii 1699 și 1700 [9].

Perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XVII-lea-prima jumătate a secolului al XVIII-lea se caracterizează printr-o expansiune accentuată a hotarului raialei Giurgiu în defavoarea hotarului țării. Dintre izvoarele istorice care înregistrează acest aspect amintim pe cel scris în cancelaria domnului Antonie Vodă din Popești (1669-1672): "văzând domnia mea răutățile ce fac turcii mărginași și cugetul lor de a stăpâni pământurile Țării Românești, călcând hotarele cele vechi și făcând atâta certe și neorânduieli în țară" [10]. Domnul și reprezentanții săi au întreprins acțiuni diplomatice la curtea Imperiului Otoman care au avut drept rezultat o nouă delimitare a hotarului către raiaua turcească aflată la sudul județului: "ca să stăpânească fiecare moșiile sale în pace" [11]. Potrivit actului întocmit, hotarul raialei Giurgiu pornea din amonte de Gurgiu pe la sud de satul Paraipani și continua pe lângă hotarele sudice ale localităților și moșiilor Receni, Odivoaia, Stăpânești, Gurbanu, Oțești, Cosoveni, Frătești, Sirmănești și Știubei [12], toate aflate în stăpânirea Țării Românești .

O altă hotarnică a raialei a fost înfăptuită în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, în anul 1695, despre care condica consemnează "au pus pietri și hotară pe unde au fost semnele și hotarele cele vechi și s-au așezat toate gâlcevile cu multă cheltuială a țării" [13]. Demersurile făcute de domn și sfatul său nu au împiedicat acțiunile expansioniste ale turcilor, iar condica vistieriei consemnează pe teritoriul județului, la 1 octombrie 1701, prezența unor odăi turcești [14].

Începând cu domnia lui Nicolae Mavrocordat amestecul turcilor otomani la granița sudică a țării a fost făcut, potrivit relatărilor cronicarilor, chiar cu consimțământul domnilor: "Pentru ca să trăiască bine cu turcii de peste Dunăre el le-a dat voie să facă chizlale pe marginile Dunării, pe pământul Țării Românești, ca să pășuneze oi și alte vite. De atunci au început turcii să dărapene țara, unii sub titlu de comercianți, iar alții sub titlu de posesori de cârslale și s-au încuibat atât de mult încât domnii posteriori n-au mai putut să-i înfrâneze" [15].

Domnii au încercat să împiedice această expansiune și să impună turcilor de pe teritoriul țării plata impozitelor cuvenite stăpânilor pe moșia cărora se aflau. O asemenea situație este semnalată în timpul domniei lui Grigore al II-lea Ghica care trimitea o poruncă, la 13 august 1733, către căpitanii de la Hodivoaia, Albotești și Lichirești cerându-le să-l ajute pe epitropul mănăstirii Colțea să strângă dijma de la "țarani, i mărgineni cât și de la turci. De nu, va lua de la ei" [16].

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr, 177, p. 435.
[2] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[3] *Ibidem*, p. 14.
[4] *Ibidem*, p. 20.
[5] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 21, p. 381.
[6] *Ibidem*.
[7] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62, 300.
[8] *Ibidem*, p. 544.
[9] *Ibidem*, p. 488, 554.
[10] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 95.
[11] *Ibidem*, p. 98.
[12] Cu excepția moșiilor Stăpânești și Știubei, numite în hotarnică, toate localitățile au fost identificate în lista anexată.
[13] Radu logofătul Greceanu, *op. cit*, p. 103.
[14] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 638.
[15] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 154-155.
[16] A.N.I.C., Col. Documente istorice, CCCLXVII / 54.

Încălcările nelegitime ale hotarelor ţării au continuat în mod sistematic şi au determinat creşterea teritorială a raialei în defavoarea celei a judeţului. Raiaua Giurgiu se afla pe locul doi ca mărime între cele constituite pe teritoriul Ţării Româneşti [17]. Incursiunile dese ale turcilor în interiorul hotarelor ţării au avut drept consecinţă împovărarea populaţiei şi amestecul în buna administrare a judeţului, mai ales în părţile sale sudice.

Locuitorii din raia pătrundeau şi paşnic, uneori, cu scopul de a munci în localităţile din jurul raialei. La 10 aprilie 1746, domnul Constantin Mavrocordat poruncea căpitanului de la Odivoaia să ia măsuri pentru a împiedica pe locuitorii din raiaua Giurgiu "să lucreze viile de la Daia, proprietatea mănăstirii Căşcioarele" [18]. Situaţia de nesiguranţă din apropierea raialei a favorizat dezvoltarea localităţii Găeşti, în partea nordică a judeţului [19], care a preluat în secolul următor conducerea administrativă a judeţului.

Judeţul era condus, în anul 1737, de căpitanul Tănase din Izvoru, ajutat de boierii Cristian din Cătun şi de Constantin şi avea aproximativ 6 500 de familii înscrise la plata birului ţării [20]. Căpitanii din judeţ erau ajutaţi în îndeplinirea poruncilor domneşti de căpitanii de rând şi de pârcălabii aflaţi în fruntea satelor [21]. Judeţul Vlaşca era străbătut de cursurile râurilor Glavacioc, Dâmbrovnic, Câlniştea şi Argeşul inferior. Localităţile care alcătuiau judeţul erau situate cu preponderenţă pe văile acestor râuri şi în Lunca Dunării. Se poate vedea că partea estică, către judeţele Dâmboviţa şi Ilfov, era mai bine populată, spre deosebire de partea sud-vestică care era mai puţin locuită.

Pe teritoriul judeţului Vlaşca au fost consemnate, până la mijlocul secolului al XVIII-lea, un număr de aproximativ **228** de localităţi [22]. Vlaşca avea drept vecini: în nord judeţul Argeş şi judeţul Muşcel şi Pădrueţ, la vest judeţul Teleorman, la est judeţele Dâmboviţa şi Ilfov, iar la sud fluviul Dunărea şi raiaua Giurgiu. Aceasta era amplasată în centrul hotarului sudic al judeţului, iar hotarele sale nu ajungeau totuşi la hotarele judeţelor vecine, Teleorman şi Ilfov.

Spre judeţul Dâmboviţa, hotarele judeţului treceau în partea stângă a râului Argeş, până la cumpăna apelor acestui râu cu râul mai mic numit Sabar. La hotarul cu acest judeţ pe teritoriul judeţului Vlaşca se aflau următoarele sate: Ghimpeni [23], Străoşti [24], Mătăsari [25], Creţuleşti [26], Costeşti [27], Dobrineşti [28], Drăghineşti [29], Stoeneşti [30] şi Berceni [31]. La sud de această localitate, hotarul cu judeţul Ilfov cobora pe cursul râului Argeş până aproape de vărsarea acestuia în Dunăre. Hotarul dintre cele două judeţe fusese stabilit pe cursul râului încă din vechime şi a rămas mai apoi pe vechea matcă şi după ce râul şi-a schimbat cursul în apropierea Luncii Dunării. Localităţile Coiani, Futoaia [32], Greaca [33] şi Gloşivul [34] stabileau hotarul sud-estic către judeţul Ilfov, ele aflându-se amplasate pe vechea matcă a râului Argeş.

Stolnicul Constantin Cantacuzino nota pe harta sa localitatea Greaca ca aparţinând judeţului Ilfov [35]. Documentele arată că între anii 1614 [36]-1740 [37], satul Greaca a ţinut de judeţul Vlaşca.

---

[17] Către sfârşitul secolului al XVIII-lea raiaua Giurgiu cuprindea un număr de 35 de sate şi ciftlik-uri. Vezi N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 79; Const. C Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, p. 83.
[18] A.N.I.C., M-rea Căşcioarele, II / 6.
[19] Const. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, p. 349.
[20] Şerban Papacostea, *Populaţia Ţării Româneşti...*, p. 936-937.
[21] O împuternicire a domnului Constantin Mavrocordat dată pârcălabul din Fotoaia, judeţul Vlaşca , din 13 aprilie 1739, era însoţită de porunca "să-i ajute căpitanii şi pârcălabii de prin sate": A.N.I.C., Mitropolia Ţării Româneşti, XII/ 4.
[22] În anul 1815 în judeţ sunt consemnate 120 de sate grupate în nouă plase şi un număr de 7 036 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 169-170.
[23] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 404, p. 194.
[24] *D.R.H., B*, vol. XXI, doc. 153, p. 287.
[25] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[26] *Catalog- Ţara Românească*, vol. VII, doc. 259, p. 100.
[27] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 385, p. 577.
[28] *Idem*, vol. I, doc. 285, p. 465.
[29] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. III, doc. 515, p. 580.
[30] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 181, p. 361.
[31] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 778, p. 342.
[32] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16; *Documente privind relaţiile agrare...*, vol. I, doc. 198, p. 374.
[33] *Ibidem*, doc. 212, p. 384.
[34] *Catalog- Ţara Românească*, vol. V, doc. 398, p. 192.
[35] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[36] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. II, doc. 250, p. 276; vol. III, doc. 81, p. 98, 211, p. 235; vol. IV, doc. 584, p. 570; *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 167, p. 283; vol. XXIV, doc. 156, p. 208; vol. XXV, doc. 422, p. 465;
[36] *Documente privind relaţiile agrare...*, vol. I, doc. 198, p. 374.

12. JUDEȚUL PRAHOVA

Evoluția județului a continuat în cadrul acelorași coordonate geografice care asigurau negustorilor și curierilor din țară o rută scurtă în drumul spre Brașov. Importanța strategică a Văii Prahovei și activitățile comerciale desfășurate pe aici au dus la dezvoltarea economică a așezărilor situate pe valea râului. Deși intensitatea activităților comerciale nu se ridica la nivelul celor desfășurate pe vechile trasee din județele vecine [1], condica vistieriei domnești indică pe cuprinsul județului, în anul 1690, un număr de 18 sate plăieșești [2]. Locuitorii acestora aveau obligația de a păzi plaiurile de intrușii care desfășurau comerț ilegal, de a împiedica fuga locuitorilor aserviți peste hotare și de a opri pătrunderea unor răuvoitori din afara țării. În anii 1695 și 1697, birul din județ fusese arendat către al doilea vistiernic Luca [3], iar oieritul, care se strângea în anul 1703, marelui paharnic [4].

Pe harta din anul 1700 apar un număr de 34 de localități, dintre care nouă cu așezări boierești, două orașe, Ploiești și Câmpina, și patru mănăstiri: Chisar, Mărgineni, Sinaia și Târșor [5]. Dintre aceste localități, opt le găsim și în statistica vistieriei întocmită mai înainte. Cândva oraș însemnat, Târgșorul era acum doar târg pentru care unii domni luau din când în când măsuri de redresare. Dintre aceștia îl remarcăm pe domnul Antonie Vodă din Popești, despre care izvoarele istorice arată că a construit aici o biserică pe care a înzestrat-o "cu vama târgului Târșor și cu vama târgului Ploiești cu ceale 12 sate din ocolul târgului și de la ocna Telega să i se de pe an bolovani 200" [6]. Dania făcută de Antonie Vodă către această biserică a fost reîntărită de domnii următori până către anul 1743 [7]. Printre satele care se aflau în ocolul târgului se numărau Crângu, Păulești, Stăncești, Stoenești și Tătărani [8], Dedulești, Negoești, Pisculești, Popești și Rogozești [9].

Către sfârșitul secolului al XVII-lea-începutul secolului al XVIII-lea, localitatea vecină Ploiești se prezenta ca o așezare urbană în plină evoluție economică și socială, cu negustori și meșteri organizați în bresle [10]. Considerat oraș important, domnii se îngrijeau de Ploiești și trimiteau aici, potrivit unei relatări contemporane vremurilor "un nobil căpitan" [11].

Căpitanul din Ploiești avea în subordine o căpitănie de călărași [12] și era investit cu atribuții militare, administrative și judecătorești. În anul 1699, un Fierea căpitan din Ploiești judeca și înmâna o carte de judecată, din poruncă domnească, în pricina lui Ion, staroste de negustori din oraș, cu niște negustori [13]. Câțiva ani mai târziu, la 8 mai 1704, Lefter căpitan din Ploiești judeca împreună cu mai mulți martori și înmâna cărți în patru pricini diverse [14], fapt care arată puterea de decizie a căpitanilor în problemele legate de administrația locală.

Datorită poziției sale geografice, pe cuprinsul județului a evoluat spre statutul de târg Câmpina. Vechi punct vamal acesta a concentrat în juru-i, pe la mijlocul secolului al XVII-lea, un mic centru comercial numit târg, potrivit unui act din 23 septembrie 1663 [15]. Importanța acestei localități în județ reiese și din acțiunea întreprinsă de domnul Constantin Brâncoveanu care a creat aici o pârcălăbie în anul 1695 [16]. Vameșii și vătaful de plai de la Câmpina aveau sarcina să păzească potecile și trecătorile din munți și să-i prindă pe cei care se sustrăgeau vămii ce se percepea aici. La aceste obligații se adăuga, potrivit unei porunci domnești din anul 1716 [17], răspunderea de a-i împiedica pe rumânii de pe moșiile stăpânilor să fugă către Transilvania.

---

[1] Spre deosebire de drumurile de la Rucăr-Bran și de pe Valea Teleajenului, ce puteau fi străbătute cu carele, pe Valea Prahovei, de la Comarnic în sus spre Timiș, mărfurile nu se puteau transporta decât cu caii. Austriecii au fost cei care au deschis calea pentru transportul cu ajutorul carelor în urma operațiunilor militare purtate în munți între anii 1788-1791. Vezi Const. C. Giurescu, *Istoria românilor,* vol. III, p. 429.

[2] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.

[3] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62, 300.

[4] *Ibidem*, p. 693.

[5] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 14, 18-19.

[6] George Potra, Nicolae Simache, *Contribuții la istoricul orașelor Ploiești și Târgșor,* doc. 5, p. 344-345.

[7] *Ibidem,* p. 342-351, 400-420.

[8] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 718, f. 773-774, 776-777.

[9] Vezi lista și harta, anexate.

[10] George Potra, Nicolae Simache, *op. cit.*, doc. 9, p. 146-147.

[11] Anton Maria del Chiaro, *Descrierea Țării Românești,* în *Călători străini...*, vol. VIII, p. 374. Del Chiaro situa orașul Ploiești între orașele mai însemnate ale țării în care domnul trimitea câte un căpitan. Aceste orașe erau: Târgoviște, Cerneți, Focșani, Ploiești, Gherghița și Rușii de Vede.

[12] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 484, 544.

[13] George Potra, Nicolae Simache, *op. cit.*, p. 146-147.

[14] *Ibidem*, p. 151-155.

[15] Silviu Dan Cratochvil, *Monografia orașului Câmpina*, p. 27.

[16] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 18, p. 378-379.

[17] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 454, f. 240-241.

Interesant este un document care amintește de un vornic Antonie din Negești pe care domnul Grigore al II-lea Ghica îl împuternicea în anul 1733 "să măe satele din județul Prahova de să lucreze la biserica domnească de la Tărșor" [18]. Satele asupra cărora trebuia să acționeze vornicul erau însemnate, potrivit documentului, pe o foaie întocmită la vistierie. Cu siguranță aceste sate însemnate în condică nu-și achitaseră obligațiile către vistieria domnească. Vornicul era cel care răspundea de curtea domnească de la Târgșor și mai puțin probabil cel care răspundea de administrația județului.

Conducerea administrativ-fiscală a județului era realizată, la începutul secolului al XVIII-lea, de căpitani și de slujbașii pe care aceștia îi aveau în subordine. În anul 1737, județul era condus de căpitanul Alexi din Ploiești, ajutat de boierul Dumitrașco Râfoveanul, din Râfov și de Căplescu, din Căplești [19].

Sursele istorice indică o creștere constantă a potențialului economic și uman al județului. Bogățiile subsolului, din rândul cărora evidențiem sarea și păcura [20], au făcut ca județul să capete întâietate în cadrul economiei țării. În spațiul județului Prahova sunt cuprinse, până pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, un număr de aproximativ 131 de localități. Numărul de sate care compuneau acest județ, situat într-un spațiu geografic de o importanță strategică și comercială atât de cunoscute, este mic comparativ cu cel al județelor de munte din Țara Românească. Suprafața județului era însă mică, iar numărul așezărilor care îl compuneau îl situau pe ultimul loc în țară, după județele Mușcel și Olt. Nu trebuie uitat însă că o parte din teritoriul de astăzi al județului făcea parte din județul vecin Saac [21]. În județul Prahova trăiau, în anul 1737, un număr de aproximativ 7 000 de familii impozabile [22].

Aparținând județului Prahova se aflau, în partea de răsărit, următoarele localități: Petriceaua [23], Strâmbeni [24], Poiana Vărbilău [25], Măgurele [26], Țipărești, Secăreni [27], Găgeni [28], Păulești [29], Blejoi [30], Bârseani [31] și Ciorani [32]. La hotarul sudic, spre județul Ilfov, satele Drăgănești [33] și Brăgărești [34] aparțineau administrativ de județul Prahova. În zona deluroasă, spre județul Dâmbovița, se aflau satele: Braniștea [35], Preotești [36] și Cornești [37].

Județul cuprindea între hotarele sale cursul superior și bazinul hidrografic al râului Prahova. El se învecina la nord cu Transilvania, la vest cu județul Dâmbovița, iar cursurile râurilor Ialomița și Prahova îl separau la sud de județul Ilfov. La est se învecina cu județul Saac, iar în partea sud-estică cu județul Ialomița. Județul Prahova cobora pe partea stângă a râului Ialomița, potrivit informațiilor oferite de stolnicul Constantin Cantacuzino, până în apropierea localității Urziceni [38]. Cum nu există alte informații care să confere județului un spațiu mai larg pe Valea Ialomiței, ne-am oprit cu limita județului mai spre nord-vest.

---

[18] George Potra, Nicolae Simache, *op. cit.*, doc. 3, p. 343.
[19] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 935.
[20] Un anonim turc relata, în anul 1747, despre aceată bogăție naturală extrasă de pe teritoriul țării: "Țara Românească are puțuri de păcură care izvorăște din pământ ca apa. Păcura e încărcată în burdufuri și trimisă afară din țară, unde e întrebuințată la industria țesăturilor". Anonim turc, *Relație despre Țara Românească, Moldova și Bugeac*, în *Călători străini...*, vol. IX, p. 264.
[21] Statistica din anul 1815 arată că în județ existau 112 sate, organizate în cinci plase și un plai, cu un număr de 7 132 de familii impozabile. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 154-155.
[22] Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 939.
[23] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[24] *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 146, p. 150.
[25] Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, nr. 177, p. 434.
[26] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 157, p. 269.
[27] Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, nr. 177, p. 434.
[28] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. IV, doc. 1, p. 1.
[29] *Catalog- Țara Românească*, vol. V, doc. 1445, p. 603.
[30] *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 168, p. 176.
[31] *Catalog- Țara Românească*, vol. IV, doc. 1529, p. 663.
[32] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[33] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 241, p. 386.
[34] *Idem*, vol. VIII, doc. 268, p. 434.
[35] *Catalog- Țara Românească*, vol. V, doc. 1251, p. 527.
[36] *D.R.H., B*, vol. XXII, doc. 355, p. 669.
[37] Constantin C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[38] *Ibidem*. Stolnicul a trecut în hartă localitatea Jilavele ca aparținând județului Prahova.

Judeţul a continuat să evolueze în limitele teritoriale cunoscute în secolul anterior. În anul 1690, în judeţ existau conform statisticilor înfăptuite în vistieria domnească trei sate plăieşeşti: Drăcişti, Olteniţa şi Tântava [1]. La Olteniţa funcţiona o schelă a ţării, în care erau vămuite mărfurile transportate către ţinuturile din sudul Dunării, aflate sub ocupaţie turcească [2]. Schela se afla în apropierea unui vad pe unde se putea traversa fluviul mai uşor [3].

Paza hotarelor judeţului şi implicit ale ţării era asigurată de cele câteva căpitănii care se aflau pe teritoriul judeţului: Ciocăneşti [4] lângă Dunăre, Gherghiţa, în nordul judeţului şi Podul Pitarului pe drumul de la Bucureşti spre Dunăre [5]. Acestora li se adăuga o căpitănie cu sediul în Bucureşti condusă de un mare căpitan de dorobanţi [6]. La Ciocăneşti şi Podul Pitarului se aflau căpitănii care cuprindeau steaguri de scutelnici, iar la Gherghiţa se afla o căpitănie de călăraşi [7].

În judeţ a continuat să existe în această perioadă oraşul Gherghiţa. Conducerea oraşului era asigurată de un judeţ şi de 12 pârgari aleşi, iar domnia era reprezentată de o pârcălăbie, către sfârşitul secolului al XVII-lea. Pârcălăbia de la Gherghiţa avea în subordine 12 sate din jur, de la locuitorii cărora percepea vămi pentru produsele aduse spre comercializare în oraş, potrivit poruncii domneşti din 11 ianuarie 1695 [8]. Pricinile de judecată, care nu ţineau de competenţa domniei sau a marilor dregători, erau judecate la pârcălabia oraşului.

Domnul Brâncoveanu a reorganizat şi pârcălăbia din capitala ţării care, la fel ca în celelalte oraşe, avea în subordine 12 sate din jur. O poruncă a domnului, înregistrată în condica vistieriei în iunie 1695 [9], enunţă privilegiile ce erau acordate acestei pârcălăbii, care se ocupa cu perceperea vămilor pentru produsele şi pentru vitele aduse spre vânzare în oraş. Instituţia pârcălăbiei reprezenta domnia, iar prin preluarea perceperii impozitelor ea a înlocuit vechiul sfat orăşenesc, după anul 1701 [10].

Vornicul care administra Bucureştiul era reprezentantul domniei, el fiind ajutat de ispravnicul oraşului[11], de pârcălab şi de marele căpitan de aici [12], iar paza oraşului era încredinţată marelui agă [13]. Pentru o bună percepere a impozitelor datorate domniei de către locuitori, oraşul a fost împărţit în mahalale, încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Numele acestora au fost luate de la bisericile sau preoţii la care erau arondaţi enoriaşii, de la meseriile practicate de locuitori sau de la naţionalitatea preponderentă a acestora într-o anumită zonă. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în Bucureşti se găseau peste 20 de asemenea mahalale [14].

O catagrafie păstrată parţial, întocmită în anul 1752 [15], prezintă în partea de răsărit a oraşului, cuprinsă între Podul Târgului de Afară (Calea Moşilor), Calea Dudeşti şi Drumul Sării (Şoseaua Mihai Bravu), în suprafaţă de aproape 400 de hectare, un număr de 12 mahalale [16]. În această parte de oraş trăiau aproximativ 4 500 de locuitori, ceea ce reprezenta cam a şaptea parte din populaţia oraşului [17]. Un calcul simplu ne permite să constatăm că în Bucureşti locuiau, la acea dată, peste 31 500 de orăşeni.

Bucureştiul era primul oraş al ţării deoarece aici se aflau reşedinţa şi curtea domnească, cele mai importante instituţii ale statului şi se derula o intensă activitate economică, politică, socială şi culturală. În această frumoasă zonă a Câmpiei Române era concentrată cea mai mare populaţie urbană şi erau cele mai multe şcoli, aşezăminte spitaliceşti şi ecleziastice, tipografii, palate ş.a. ce confereau oraşului aerul unei

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.

[2] *Ibidem*. nr. 4, p. 368; N. Iorga, *Studii şi documente...*, vol. V, partea I, p. 338.

[3] Alexandru I. Mărculescu, *Olteniţa. Studiu monografic*, Bucureşti, 1932, p. 22-25.

[4] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 484.

[5] *Ibidem*, p. 544.

[6] Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 84.

[7] *Ibidem*.

[8] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 15, p. 376.

[9] *Ibidem*,, nr. 19, p. 379-380.

[10] Paul Cernovodeanu, *Consideraţii privitoare la organizarea administrativă a oraşului Bucureşti în secolele XVI-XVII*, în *Istoria oraşului Bucureşti*, vol. I, redactor Florian Georgescu, Bucureşti, Muzeul de Istorie al oraşului Bucureşti, 1965, p. 174.

[11] Dan Berindei, *Ispravnicul sau ispravnicii scaunului Bucureştilor*, p. 131-138.

[12] Paul Cernovodeanu, *Bucureşti- capitală unică a Ţării Româneşti în perioada 1695-1716*, in *Istoria oraşului Bucureşti*, p. 133.

[13] Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor*, p. 283.

[14] Paul Cernovodeanu, *Bucureşti-capitală unică...*, p. 137.

[15] Ion Ionaşcu, *Aspecte demografice şi sociale din Bucureşti*, în "Revista Arhivelor", 1959, nr. 2, p. 117-145.

[16] *Ibidem*, p. 124. Sunt prezentate mahalalele Pantelimon, Delea Veche, Popa Nan, Popa Soare, Lipcani, Hagiu, Olteni, Lucaci, Ceauş Radu, Popa Drăguşin, Olari, Sf. Ecaterina de Jos.

[17] *Ibidem*, p. 125.

adevărate capitale europene [18]. Oraşul, care ajunsese la o dezvoltare urbană apreciabilă, era descris în anul 1708 astfel: "oraşul Bucureşti capitala muntenească e foarte mare, palate frumoase, mitropolia e sus pe deal şi clopotniţa înaltă de piatră e pe deal. Multe pieţe cu barace, iar fiecare limbă vinde deoparte; multe curţi înconjurate de zid; uliţele peste tot sunt pavate. Unde sunt palate domneşti, acolo este un mic castel. De aceea se ţine acest oraş bogat, căci în el acum domneşte emblema împărătească a lui Constantin" [19]. Oraşul Bucureşti era la mijlocul secolului al XVIII-lea cel mai important centru meşteşugăresc, comercial, politico-administrativ şi cultural al Ţării Româneşti.

O altă descriere contemporană vremurilor arată frumuseţea capitalei ţării în anul 1740: "un oraş bine clădit, cu biserici frumoase şi bogate şi cu case mărețe, locuite în parte de ghiauri şi în parte de turci. Oraşul mai foloseşte ca loc de şedere pentru mulţi negustori. Are mahalale întinse, pieţe bine clădite şi două băi. În mijlocul oraşului se află pe un deal o mănăstire asemănătoare unei cetăţi, înconjurată ce ziduri şi de unde poate fi cuprins întreg oraşul. Deosebit de bine clădite şi bogat împodobite sunt bisericile care portă în vârf turle şi cruci de diferite forme ce pot fi văzute de la mare depărtare" [20].

Birul din judeţ era arendat în anul 1695 către doi mari dregători: marele vistiernic şi marele sluger [21], iar oieritul din anul 1703 marelui armaş [22]. Harta stolnicului Cantacuzino indică pe cuprinsul judeţului cel mai mare număr de aşezări: 62, dintre care două oraşe, Bucureşti şi Gherghiţa [23], 50 de sate [24] şi 11 mănăstiri [25], cu mult însă sub numărul real. În anul 1737, în judeţ ar fi fost aproximativ 20 000 familii de contribuabili [26]. După numărul de aşezări şi locuitori, Ilfovul era pe primul loc între judeţele de câmpie care alcătuiau Ţara Românească.

Studiul noastru arată că pe teritoriul medieval al judeţului Ilfov populaţia trăia, la începutul secolului al XVIII-lea, în aproximativ **278** de aşezări, dintre care două erau oraşe. Bucureştiul era înconjurat de o salbă de sate, dintre care un număr de 41 sunt cuprinse în teritoriul de astăzi al oraşului [27]. Multe din aceste localităţi erau deja integrate în hotarul oraşului la sfârşitul perioadei studiate, iar unele localităţi erau dublate, aşa cum este cazul satelor Văcărăşti de Jos, de Sus, Balaciul de Jos, de Sus etc. Ilfovul se situa, după numărul aşezărilor care îl compuneau, pe locul patru în ţară. Cu toate acestea, statisticile întocmite în anii următori prezintă în judeţ un număr mai mic de localităţi [28].

Către hotarul nordic se aflau sub administraţia judeţului Ilfov satele: Heraşti [29], Ţigăneşti [30], Gherghiţa [31], Malamuc [32] şi Răduleşti [33] ale căror moşii se aflau către limita cu judeţul Prahova. La hotarul către judeţul Dâmboviţa se aflau satele Ţalapieşti [34], Poenariul [35], Pileşti [36], Cosoba [37], Ciocăneşti [38], Periş [39],

---

[18] *Istoria oraşului Bucureşti,* vol. I, p. 204-216.
[19] Gh. G. Bezviconi, *Călători ruşi în Moldova şi Muntenia,* Bucureşti, 1965, p. 237-238: Apud Adina Berciu Drăghicescu, Dinică Ciobotea, *Viaţa economică a Ţării Româneşti,* p. 394.
[20] Anonim turc, *Relaţie despre Ţara Românească, Moldova şi Bugeac,* în *Călători străini...,* vol. IX, p. 263.
[21] C. D. Aricescu, *op. cit.,* p. 11, 62.
[22] *Ibidem,* p. 693.
[23] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...,* p. 14.
[24] *Ibidem,* p. 16.
[25] *Ibidem,* p. 20.
[26] Şerban Papacostea, *Populaţia Ţării Româneşti...,* p. 937; Fotino indică în lucrarea sa că, în anul 1815, oraşul Bucureşti ar fi avut un număr de peste 100 000 de locuitori: Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.,* tom. III, p. 167.
[27] Aceste sate erau: Afumaţi, Bârzeşti, Bălaci, Băneşti, Belesche, Bobeşti, Broşteni, Cărămidari, Cioplea, Ciumernic, Clanţa, Cotroceni, Cristieneşti, Detcoi, Dobreşti, Dragomireşti, Dudeşti, Floreşti, Fundeni, Furdueşti, Giuleşti, Glina, Greci, Grozăveşti, Herăstrău, Leurdeni, Lupeşti, Măicăneşti, Măicăneşti (2), Obileşti, Olteni, Pănăteşti, Popeşti, Racul, Roşiul, Sârbi, Sfărceşti, Stâlpeni, Străuleşti, Tătărani, Văcăreşti. Pentru prima menţiune a localităţilor enumerate vezi lista alăturată. Nicolae Ghinea, *Aşezări săteşti din sec. XV-XIX pe teritoriul oraşului Bucureşti,* în "Studii şi Materiale de Istorie Medie", vol. VII, Bucureşti, 1969, p. 237-252; Radu Olteanu, *Bucureştii în date şi întâmplări,* Bucureşti, Ed. Paidea, 2002, p. 6-11.
[28] O catagrafie întocmită în anul 1810 arată că în judeţ exista un număr de 129 de sate: Nicolae M. Popescu, *Catagrafia eparhiei Ungrovlahiei în anul 1810,* Bucureşti, 1914, p. 84. După cinci ani, statistica realizată în anul 1815 prezintă în judeţ un număr de 208 sate grupate în 12 plăşi cu o populaţie de 11 773 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.,* tom. III, p. 164, 169.
[29] *D.I.R., B, veac VII,* vol. II, doc. 36, p. 35.
[30] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 353, p. 171.
[31] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...,* p. 14.
[32] *D.R.H., B,* vol. XXIII, doc. 146, p. 255.
[33] *Catalog-Ţara Românească,* vol. IV, doc. 978, p. 444.
[34] *Ibidem,* doc. 1076, p. 484.
[35] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 378.
[36] *D.R.H., B,* vol. XXI, doc. 24, p. 36.
[37] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 406, p. 195.
[38] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...,* p. 16.
[39] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 1413, p. 593.

Negeşti [40] şi Luciani [41]. În partea estică, spre judeţul Ialomiţa, se aflau satele Bonţeşti [42], Tătărăi [43], Colceac [44], Stăneşti [45], Stănimirul [46], Săruleşti [47], Futeşti [48], Tărăceni [49], Gurguieţi [50] şi Cureşti [51]. Ultima localitate, care ţinuse cândva de judeţul Ialomiţa, apare din anul 1637 dependentă de judeţul Ilfov.

Domnul Matei Basarab a creat lângă Dunăre, la Ciocăneşti o căpitănie, pe drumul cel mai scurt spre Constantinopol şi totodată cel mai folosit. Căpitănia de aici şi cea vecină, de la Lichireşti, protejau atât hotarele sudice ale judeţelor Ilfov şi Ialomiţa cât şi pe curierii, diplomaţii şi călătorii care veneau din sud-est ce urmau drumul către capitala ţării sau se îndreptau spre sudul Dunării [52].

Judeţul era bine populat în partea sa nordică pe văile râurilor Prahova şi Ialomiţa şi în spaţiul cuprins între văile râurilor Dâmboviţa şi Colentina, din jurul Bucureştiului. Se poate observa lipsa aşezărilor între râurile Dâmboviţa şi Mostiştea. Ilfovul era unul din cele mai bogate judeţe din regiunea de şes, bogăţia sa fiind determinată de hărnicia locuitorilor săi şi de faptul că pe teritoriul său se afla capitala ţării spre care se îndreptau importante drumuri pe care erau vehiculate importante bunuri materiale şi culturale.

Ilfovul se învecina la nord cu judeţele Prahova şi Dâmboviţa, la vest cu judeţul Vlaşca, la sud cu fluviul Dunărea, iar la est cu judeţul Ialomiţa.

---

[40] *Idem*, vol. VI, doc. 827, p. 316.
[41] *Idem*, vol. VII, doc. 561, p. 199.
[42] *D.I.R., B, veac XVII,* vol. IV, doc. 85, p. 72.
[43] *Idem*, vol. II, doc. 173, p. 182.
[44] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 242.
[45] *Catalog- Ţara Românească,* vol. IV, doc. 1202, p. 535.
[46] *D.R.H.,B,* vol. XXV, doc. 49, p. 66.
[47] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 365.
[48] *D.R.H., B,* vol. XXIII, doc. 298, p. 480.
[49] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 293.
[50] *D.R.H., B,* vol. XXV, doc. 258, p. 272.
[51] *Catalog- Ţara Românească,* vol. IV, doc. 922, p. 422; *D.R.H., B,* vol. XXX, doc. 233, p. 281.
[52] Un grup de soli polonezi care se îndreptau, în anul 1636, spre Constantinopol, după ce au fost primiţi de domnul Matei Basarab în Bucureşt, au trecut prin Ciocăneşti în drumul spre Silistra: Anonim, *Descrierea soliei lui Jerzy Krasinski,* în *Călători străini...*, vol. VI , p. 122; În anul 1740, distanţa de la trecerea Dunării (lângă Călăraşi) până la Ciocăneşti era socotită ca fiind cale de o poştă: Anonim turc, *Relaţie anonimă...*, în *Călători străini*..., vol. IX, p. 273.

14. JUDEȚUL SAAC

Prosperitatea acestei formațiuni administrative a continuat și în a a doua perioadă a secolului al XVII-lea fiind determinată de amplasarea pe drumul comercial care lega Transilvania de Dunărea de Jos și Marea Neagră.

Pentru asigurarea pazei hotarelor, a drumului comercial și a celor opt poteci de munte cu acces spre Transilvania [1] participau un număr de 28 de sate care se bucurau de privilegii la plata datoriilor către domnie [2]. Paza era asigurată și de dorobanții conduși de iuzbași și căpitani, menționați pe teritoriul județului încă din 28 decembrie 1631 [3]. În anul 1699, în Saac erau două căpitănii: una la Văleni cu 20 de slujitori și una la Chiojd cu 5 slujitori [4]. Județul era condus de un căpitan cu sediul în Vălenii de Munte unde funcționa și o vamă, iar către anul 1695 și o pârcălăbie [5]. În anul 1695, birul din județ era arendat marelui stolnic [6], iar în anul 1697 marelui vistier [7].

Pe harta stolnicului Cantacuzino, din anul 1700, sunt înscrise în județ un număr de 13 localități, dintre care una era oraș: Văleni, una avea reședință domnească și două aveau mănăstiri [8]. În anul 1737, județul era condus de căpitanul Preda Bădeanul ajutat de serdarul Necula Bozianu și de Mane [9], iar cele mai importante localități erau Văleni și Bucov [10]. Populația se ridica la aproximativ 8 000 de familii [11], Saacul situându-se din acest punct de vedere pe locul trei în rândul județelor muntene.

La mijlocul secolului al XVIII-lea, județul Saac se învecina la vest cu județul Prahova, la sud ajungea până aproape de râurile Prahova și Ialomița, unde se învecina cu județele Ilfov și Ialomița, la est se învecina cu județul Buzău, iar la nord cu Transilvania. Pe cuprinsul județului se aflau aproximativ **238** de așezări, cu o densitate de locuitori mai mare în zona submontană și mai mică în zona de câmpie [12].

Hotarele următoarelor localități, care aparțineau județului și se aflau în extremitarea sa estică, formau limita către județul vecin Buzău: Colți [13], Pătârlage [14], Crângu [15], Tega [16], Valea Rea [17], Glaveș [18], Bădeni [19], Găgeni [20], Carcadula [21], Șopârliga [22] și Brăgărești [23]. La hotarul spre județul Prahova se aflau, de la nord spre sud, următoarele sate: Scurtești, Bertia, Ștefești [24], Vărbilovul [25], Sărăști [26], Dumbrăvioara, Plopeni [27], Boldești [28], Scăeni [29], Bereasca [30], Bucov [31], Călugăreni [32], Cernătești [33] și Trestieni [34].

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, deschiderea drumului de pe Valea Prahovei, care asigura accesul peste munți pentru transportul cu carele, a determinat declinul economic și politic al localității Văleni și al întregii văi a râului Teleajen [35].

---

[1] Ion Bocioacă, Paul Popescu, *Vălenii de Munte*, p. 45.
[2] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[3] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 305, p. 485.
[4] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 483.
[5] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 18, p. 378-379.
[6] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 62.
[7] *Ibidem*, p. 300.
[8] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18-19.
[9] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 936.
[10] *Ibidem*, p. 933.
[11] *Ibidem*, p. 937.
[12] În anul 1815 în județ erau două plaiuri și cinci plăși, 186 de sate și 10 892 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 152-154.
[13] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[14] *D.R.H., B*, vol. XXV, doc. 101, p. 132.
[15] *Idem*, vol. XXX, doc. 101, p. 132.
[16] *Idem*, vol. XXIV, doc. 16, p. 17.
[17] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[18] *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 254, p. 345.
[19] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 361.
[20] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. III, doc. 277, p. 309.
[21] *D.R.H., B*, vol. XXIV, doc. 231, p. 304.
[22] *D.I.R., B, veac XVII*, vol. II, doc. 117, p. 114.
[23] *D.R.H., B*, vol. XXX, doc. 6, p. 6.
[24] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[25] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 19.
[26] *Catalog- Țara Românească*, vol. IV, doc. 1127, p. 509.
[27] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[28] *Catalog- Țara Românească*, vol. V, doc. 358, p. 174.
[29] *Idem*, vol. IV, doc. 975, p. 444.
[30] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 440.
[31] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[32] *Catalog- Țara Românească*, vol. VII, doc. 97, p. 51.
[33] *D.R.H.*, vol. XXX, doc. 178, p. 218.
[34] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 386.
[35] Ion Bocioacă. Paul Popescu, *op. cit.*, p. 44.

Județul Ialomița avea fără îndoială un număr mult mai mare de localități față de cele însemnate în condica vistieriei domnești, în anul 1690. Condica consemnează în județ un număr de șase sate plăieșești: Bertești, Cochirleni, Luciia, Obidiți, Piersica și Strâmba[1], dintre care trei se aflau în partea nord-estică, către raiaua Brăilei. Satul Strâmba era amplasat la limita sudică a Bălții Brăilei, fiind singurul sat din țară care depășea cursul fluviului Dunărea. Harta stolnicului indică, zece ani mai târziu, un număr de 28 de sate, un oraș: Floci și două mănăstiri: Ghidiliți și Slobozia [2]. Orașul Floci a continuat să fie reședință de județ, important punct de vamă [3] și a jucat un rol important în viața economică, socială și politică a regiunii. Conducerea în oraș și județ a fost apanajul ispravnicilor de oraș și a căpitanilor de județ, iar vama avea drept de judecată asupra satelor de la marginea țării [4].

Birul din anul 1695 a fost arendat marelui vornic, iar în anul 1697 marelui vistier [5]. În anul 1737 județul era condus de un căpitan numit Constantin, cu sediul în Orașul Floci [6]. În oraș se aflau concentrate în permanență trupe de călărași, la fel ca și la Lichirești unde se afla o altă căpitănie [7]. Căpităniile din acest colț de țară au avut un rol esențial în oprirea incursiunilor turcești și tătărești de amploare mai mică, pornite din raiaua Brăilei, de la hotarul nordic sau din sudul fluviului Dunărea.

Pe cuprinsul județului au apărut în această perioadă două localități a căror dezvoltare a fost strâns legată de evoluția vieții economice și militare din această parte a țarii. La vadul peste Ialomița, pe unde trecea drumul care lega localitatea sud-dunăreană Silistra de orașul Brăila, s-a dezvoltat localitatea numită Slobozia, în apropierea satului Vaideei. Numele a fost luat de la slăbozia aprobată de domnul Leon Tomșa, în anul 1630, lângă o mănăstire ctitorită de Ianache, fost mare postelnic în Moldova, în satul care era pustiit și fără locuitori în urma unei incursiuni tătărești [8]. Localitatea a apărut în documentele vremii cu numele "Slobozia lui Ianachi". Înlesnirile oferite de statutul de slobozie și amplasarea pe un drum tot mai fregventat a făcut ca așezarea să atragă mulți coloniști și să ajungă târg spre sfârșitul secolului al XVII-lea-prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Aici se comercializau produse din satele înconjurătoare dar și cele ce erau tranzitate pe drumurile ce străbăteau județul. Potrivit unei însemnări, în anul 1737 în oraș trăiau un număr de 400 de familii [9].

Cea de-a doua localitate s-a dezvoltat la capătul drumului care venea de la București către Silistra, urmând cea mai scurtă cale pe uscat către Constantinopol. În apropierea vadului de la Dunăre, lângă mai vechea așezare Lichirești, unde se afla o căpitănie, s-a dezvoltat localitatea Călărași, al cărei nume a fost luat de la ostașii călări ce păzeau hotarul dunărean al țării. Așezarea se afla amplasată în Lunca Dunării la capătul a două drumuri interne: unul ce venea din capitala țării și unul din Moldova, pe la Brăila.

Ialomiței îi aparținea și teritoriul cuprins între cele două brațe ale Dunării [10]. Județul Ialomița avea, la mijlocul secolului al XVIII-lea, un număr de aproximativ **175** de așezări [11] amplasate în imediata apropiere a surselor de apă din județ: bălți, râul Ialomița și fluviul Dunărea. La hotarul către județul Râmnicu Sărat și Brăila se aflau satele Doicești [12], Bertești [13] și Strâmtul [14], spre județul Saac erau satele Togozeni [15],

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[2] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16, 21.
[3] Vama tutunului din oraș, în anul 1695, era vândută de domn: Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 5, p. 369. O treime din venitul obținut la vama din oraș a fost dăruită de domnul Șerban Cantacuzino ctitoriei sale Cotroceni și reînnoită și de domnul Constantin Brâncoveanu: A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 295.
[4] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 5, p. 369.
[5] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 62, 626.
[6] Șerban Papacostea, *Populația Țării Românești...*, p. 936.
[7] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 484, 544.
[8] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 12, p. 24-27.
[9] Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 934.
[10] H. Dj. Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene*, p. 12.
[11] Deoarece județul cuprindea în anul 1974 aproximativ același teritoriu, putem compara numărul de **217** de așezări din acest an cu cel din perioada medievală. Se constată o creștere a numărului așezărilor cu un număr de 48. Fenomenul de creștere a numărului satelor, prin apariția unor noi așezări, a fost însoțit și de cel de dispariție a unor vechi vetre de locuire. Vezi Ion Iordan, Petre Gâștescu, D. I. Oancea, *op. cit.*, p. 23.
[12] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[13] *Catalog- Țara Românească*, vol. V, doc. 1415, p. 593.
[14] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[15] *Catalog- Țara Românească*, vol. V, doc. 766, p. 336.

Lipăreşti [16], Obidiţi [17] şi Gârbovi [18], spre judeţul Prahova satele Adâncata [19] şi Ojogeni [20], iar spre judeţul Ilfov satele: Orboeşti [21], Stroeşti [22] şi Cuneşti [23].

Judeţul Ialomiţa se învecina la vest cu judeţul Ilfov, la nord cu judeţele Prahova, Saac, Buzău şi cu judeţul Râmnicul Sărat şi Brăila, iar la sud-est cu fluviul Dunărea. Judeţul era unul dintre cele mai întinse formaţiuni administrative care alcătuiau Ţara Românească însă, din cauza aridităţii acestei zone de câmpie şi a incursiunilor devastatoare ale turcilor şi tătarilor, nu avea un număr mare de aşezări şi implicit de locuitori.

[16] *Idem*, vol. VI, doc. 830, p. 317.
[17] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, p. 434.
[18] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 830, p. 360.
[19] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.
[20] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 1085, p. 459.
[21] *Ibidem*, doc. 354, p. 173.
[22] *D.R.H., B*, vol. XXIII, doc. 290, p. 470.
[23] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 16.

16. JUDEŢUL BUZĂU

Judeţul Buzău cuprindea în hotarele sale o parte din vechiul judeţ Brăila, desfiinţat în prima jumătate a secolului al XVII-lea, concretizată într-o zonă care mărginea oraşul Făurei de astăzi. Pe cuprinsul său se aflau în anul 1690 un număr de 29 de sate plăieşeşti [1] ai căror locuitori ajutau la asigurarea pazei şi ordinii la hotare. Harta din anul 1700 are însemnate în judeţ un număr de 43 de localităţi, dintre care una era oraş: Buzău, trei aveau aşezări boiereşti şi opt aveau mănăstiri: Barbul, Blestematele, Bradul, Manaisa, Pinul, Târcov, Ungureni şi Vintilă Vodă [2]. Pe cuprinsul judeţului nu mai este amintit în documente nici un alt târg sau oraş.

Actele vistieriei domneşti arată că, la sfârşitul secolului al XVII-lea, în oraşul Buzău îşi desfăşura activitatea o pârcălăbie de care ţineau "12 sate denprejurul târgului şi cu judecata lor. Să ia vama de la tot omul, oricine ce fel de bucate ar vende, den toate să ia după obiceiu. Şi pre care l-ar afla în fapte rele, pentru curvii şi pentru hoţii să-l globească şi să le facă certare fieştecare după vina lui" [3]. Se poate constata că domnia desfăşurase acţiuni care au avut drept rezultat subminarea autorităţii conducerii alese a oraşului şi a episcopiei cu sediul în Buzău, ultimei revenindu-i în trecut dreptul deplin de a judeca locuitorii pentru încălcarea normelor morale şi ecleziastice. Din rândul satelor subordonate pârcălăbiei din oraş amintim satele Bănceşti, Berindeşti, Câineni, Cucuteni, Floceşti, Frăsinet, Lipia, Mărceşti, Pârscoveni şi Smedeşti [4]. Birul din judeţ fusese arendat marelui spătar în anii 1695 şi 1697 [5], iar oieritul din anul 1703 a fost vândut, în divan, marelui paharnic [6].

Oraşul Buzău s-a dezvoltat din punct de vedere economic pe coordonatele fireşti, ajungând să cuprindă în spaţiul său numeroşi meşteşugari, negustori s.a care satisfăceau nevoile orăşenilor, ale locuitorilor satelor din jur şi cele ale dregătorilor şi ostaşilor ce asigurau administraţia şi paza judeţului. Trebuie adăugată contribuţia adusă de Episcopia Buzăului la progresul oraşului şi al judeţului prin activitatea întreprinsă în domeniul învăţământului şi culturii, mai ales după ce la episcopie a început să funcţioneze o tipografie, în anul 1691 [7]. În jurul episcopiei se formase o mahala a oraşului, semnalată documentar la 27 mai 1714 [8].

La Buzău se afla sediul unei căpitănii de călăraşi [9], subordonată marii căpitănii de la Focşani, deoarece domnii ţării au pus sub comandă comună căpităniile situate în această parte de ţară expusă la atacuri fregvente din afara graniţelor. În fruntea acestor căpitănii era numit un mare căpitan care avea deprinderi militare şi era totodată omul de încredere al domnului. Din rândul căpitanilor de Buzău amintim pe Radu (1648), Popescu şi Borcea (1659), Stoian (1677), Mănăilă (1789), Caloian (1697) şi Hagi Constandin (1717) [10].

În anul 1737, judeţul Buzău era condus de căpitanul Anton ajutat de Ioniţă din Pârscov şi de Stanciu, fiul lui Cârlova din Buzău şi avea aproximativ 3 000 de familii de contribuabili la birul ţării [11].

Locuitorii judeţului îşi desfăşurau activitatea în aproximativ **207** de aşezări indicate în lista alăturată [12]. Cele mai multe sate erau amplasate pe valea râului Buzău şi pe văile râurilor mai importante ce străbăteau această unitate administrativă. Satele înregistrate în documente ca aparţinând judeţului Buzău au dat posibilitatea trasării limitelor aproximative ale judeţului. Dintre acestea amintim, spre judeţul Săcuieni, satele: Arsele, Păltineni, Salcia [13], Scăeni [14] şi Singurelu [15], către judeţul Râmnicu Sărat şi Brăila satele: Moşeşti, Murgeni, Sineşti [16], Dudeşti şi Făureni [17], iar spre judeţul Ialomiţa satele: Bora şi Unteni [18].

Izvoarele istorice arată că judeţul Buzău se învecina, la mijlocul secolului al XVIII-lea, la nord-vest cu Transilvania, la nord-est şi est cu judeţul Râmnicu Sărat şi Brăila, la sud cu judeţul Ialomiţa, iar la vest cu judeţul Săcuieni.

---

[1] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[2] Const. C. Giurescu. *Harta solnicului...*, p. 20.
[3] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 1, p. 366-367.
[4] Vezi harta anexată.
[5] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 11, 62, 300.
[6] *Ibidem*, p. 693.
[7] Dimitrie Gh. Ionescu, *Lupta orăşenilor din Buzău cu Episcopia*, p. 85, 98. Idem, *Istoria oraşului Buzău*, p. 114-115.
[8] A.N.I.C., Documente istorice, LXXXVII / 92.
[9] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 544.
[10] Dimitrie Gh. Ionescu, *Istoria oraşului Buzău*, p. 106.
[11] Şerban Papacostea, *Populaţia Ţării Româneşti...*, p. 936, 939.
[12] Pentru comparaţie dăm câteva date despre numărul satelor care alcătuiau judeţul, cuprinse într-o statistică posterioară. Catagrafia domnească din anul 1815 arată că judeţul avea un număr de 113 sate grupate în 3 plăşi şi 2 plaiuri şi o populaţie de aproximativ 5 334 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 151-152.
[13] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[14] *Catalog- Ţara Românească*, vol. VI, doc. 91, p. 56.
[15] *Idem*, vol. IV, doc. 1234, p. 547.
[16] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[17] Constantin C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[18] *D.I.R., B*, veac XVII, vol. IV, doc. 43, p. 39.

17. RÂMNICU SĂRAT ŞI BRĂILA

Judeţul aflat la hotarul cu Moldova avea dimensiuni mai mari şi cuprindea, în partea sa nordică, jumătate din oraşul Focşani unde era şi sediul marii căpitănii de margine. Celelalte căpitănii din judeţ, precum şi cele din judeţul vecin Buzău, erau subordonate marii căpitănii de margine de la Focşani, toate având rolul de a păzi pe locuitori şi hotarele estice ale ţării de invaziile şi incursiunile tătăreşti şi turceşti.

Măsurile luate de domnii Ţării Româneşti pentru apărarea hotarelor nu au putut împiedica incursiunile şi cotropirile de la hotarul raialei Brăila. Acţiunile desfăşurate de turci au determinat mutarea hotarelor acesteia spre interiorul teritoriului judeţului. Domnii români apelau la Poarta Otomană cerând respectarea tratatelor şi implicit încetarea acaparărilor teritoriale. Domnul Constantin Brâncoveanu a fost unul dintre cei care a susţinut o intensă activitate diplomatică în acest sens, iar demersurile sale, susţinute şi de importante sume de bani, au avut ca rezultat o hotarnică oficială, româno-turcă, întocmită în februarie 1695. În urma acestei acţiuni, delegaţii celor două ţări au restabilit hotarului Ţării Româneşti către raiaua Brăilei pe baza unei hotărnicii întocmite anterior, în timpul domnului Antonie Vodă din Popeşti (1669-1672) [1].

Reprezentanţii Ţării Româneşti au fost conduşi în această acţiune de hotărnicire de marele spătar Mihail Cantacuzino şi de marele clucer Constantin Caţichi, iar datele înscrise în actul întocmit la aşezarea pietrelor de hotar ne ajută să precizăm care era atunci hotarul ţării către raiaua Brăilei. Hotarul pornea, în nord, din apropierea gurii de vărsare a râului Siret în Dunăre, trecea pe la vest de satul Baldovineşti, ajungea, la vest, până aproape de satul Gemenele [2], se îndrepta spre sud pe lângă hotarele estice ale satelor Comăneşti, Andolie, Orleşti şi se întorcea la fluviu Dunărea pe la sud de satul Tufeşti [3]. Stolnicul Constantin Cantacuzino semnala prezenţa în cuprinsul raialei, în anul 1700, a trei sate: Baldovineşti, Tufeşti şi Vizirul [4]. Raiaua Brăilei s-a extins treptat în detrimeniul hotarului Ţării Româneşti ajungând să acapareze abuziv aproape întreg spaţiul cuprins între râurile Siret, Buzău, Călmăţui şi fluviul Dunărea [5]. Ea avea o întindere care ajungea, potrivit unei însemnări din acele timpuri, la "şase ceasuri lăţime şi 12 ceasuri lungime" [6].

Cotropirile teritoriului românesc la hotarele cu raiaua Brăila au continuat şi în anii următori, cu atât mai mult cu cât domnii Mavrocordaţi "se trăseseră bine cu turcii de peste Dunăre" [7]. Deosebit de primejdioase erau şi acţiunile directe întreprinse de turcii care locuiau pe teritoriul raialei [8], faptele lor fiind descrise astfel de un cronicar: "turcii au început să derapine ţara încât domnii n-au mai putut să-i înfrâneze; chiar Poarta auzind de răutăţile lor voia să-i gonească şi nu putea" [9]. Oraşul Brăila şi teritoriul din jur acaparat de turci cuprindea sate şi selişti care au fost administrate direct de aceştia [10]. Populaţia românească din în raia, precum şi turcii, grecii şi armenii stabiliţi aici au avut relaţii economice, culturale şi spirituale cu locuitorii provinciilor româneşti învecinate [11].

Judeţul Râmnicul Sărat şi Brăila are însemnate pe harta din anul 1700 un număr de 38 de localităţi, dintre care două aveau reşedinţe boiereşti, trei aveau mănăstiri, iar două erau oraşe: Râmnic şi Focşani [12]. Dintre localităţile semnalate de stolnic două se aflau pe cuprinsul fostului judeţ Brăila: Gurguiaţi şi Grădiştea. Cea de-a doua a adăpostit o importantă căpitănie de călăraşi amplasată în apropierea hotarului cu raiaua Brăilei [13]. În anul 1699, la Grădiştea era căpitan Purcaru [14] şi era subordonat marelui căpitan de la Focşani.

Căpităniile, care au fost amplasate strategic la fruntariile ţării, au avut un rol deosebit de important în apărarea hotarelor. Cu toată puterea militară de care beneficiau turcii din raiale, ei au fost împiedicaţi să se

---

[1] Corfus Ilie, *Hotarul Raialei Brăila la 1695*, p. 3.

[2] *Ibidem*, p. 4.

[3] Vezi harta anexată.

[4] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 13.

[5] Radu I. Perianu, *Raiaua Brăilei*, în "Anuar de Geografie şi Antropogeografie", an II (1910-1911), p. 133.

[6] C. Şerban, *Un memoriu de la sfârşitul secolului al XVIII-lea privitor la Ţara Românească"*, în "Studii şi Materiale de Istorie Medie", vol. VIII, 1959, p. 380.

[7] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 154.

[8] Într-un memoriu al boierilor români, din anul 1821, se arătau câteva din abuzurile turcilor: "Turcii din serhaturile Brăilei, Giurgiului şi Turnului, întinzându-se în pământul Ţărei, au cuprins multe moşii boiereşti şi mănăstireşti, cu sate întregi de locuitori pământeni, desghinându-l din trupul ţărei şi făcându-l raia, supuşi la acele serhaturi. Turcii oricând voesc să preumblă prin ţară făcând multe răutăţi şi luări în silă" Apud Radu I. Perianu, *op. cit.*, p. 130.

[9] <Mihail Cantacuzino>, *op. cit.*, p. 155.

[10] Raiaua Brăilei cuprindea în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782) un număr de 55 de sate şi selişti. Vezi Const. C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, p. 83. Satele cuprinse în raia în anul 1828 erau: Cazasu, Cuptoarele, Ciurtu, Rama, Tufeşti, Crâmlăul, Ceacârul, Gropeni, Nazâru, Pătrana, Pârlita, Scorţaru Vechi, Dinghiliu, Silistratu, Cenuşari, Cosoru, Tichileşti, Frumuşica, Ianca, Salcia, Haimanalele, Nicoleşti, Adunaţii. Vezi Radu I. Perianu, *op. cit.*, p. 133.

[11] Const. C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, p. 97-143.

[12] Idem, *Harta stolnicului...*, p. 14, 18, 20.

[13] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 544.

[14] *Ibidem*, p. 488.

amestece după bunul lor plac în treburile ţării de activitatea desfăşurată de ostaşii ce deserveau căpităniile. Implicarea turcilor în administrarea zonelor mărginaşe ale ţării ar fi fost mult mai mare fără contribuţia căpitanilor şi a slujbaşilor aflaţi în subordinea acestora.

Cele două oraşe din judeţ, Râmnicu Sărat [15] şi Focşani [16], aveau câte o pârcălăbie şi adăposteau sediile căpităniilor de călăraşi [17]. În paza hotarelor judeţului erau implicaţi pe lângă căpitani, iuzbaşi, ceauşi, roşii, călăraşi şi vameşii, schilerii, martalogii şi plăieşii din satele de margine. Judeţul are însemnate în condica vistieriei, din anul 1690, un număr de 15 sate plăieşeşti [18], toate amplasate în zona montană. Satele Bălţaţi, Bărăşti, Călimăneşti, Domireşti, Gârbovi, Jideni şi Topliceni, aflate în jurul oraşuli Râmnic, erau angrenate în viaţa economică a acestuia, iar satele Fâlfoeşti, Goleşti şi Mândreşti din apropierea Focşaniului depindeau economic şi administrativ de acesta [19].

La conducerea judeţului se aflau, în anul 1737, doi căpitani: Scarlat şi Vasile şi un boier Caloian, toţi din oraşul Focşani [20]. În acelaşi an, populaţia judeţului era de aproximativ 10 000 de familii, judeţul situându-se în acest plan pe locul doi între judeţele ţării, după judeţul Ilfov [21].

Numărul localităţilor semnalate pe cuprinsul judeţului era destul de mare, dacă ţinem seama că majoritatea teritoriului judeţului era constituit din zonă de câmpie. Cele mai multe sate erau concentrate în zonele de munte şi deal. Harta arată că, exceptând valea râului Buzău, zona de şes era slab populată. Pe cuprinsul judeţului se aflau un număr de aproximativ 163 de aşezări [22] în rândul cărora au fost incluse şi localităţile care aparţineau în trecut judeţului Brăila, cu prima lor semnalizare documentară.

Hotarele satelor care aparţineau judeţului: Chiojdeni, Muceşti, Putrida [23], Haidu [24], Costieni, Pâcleni [25] şi Tătuleşti [26] şi Pribeagu [27], formau limita vestică a acestuia către judeţul vecin Buzău. La sud, spre judeţul Ialomiţa se aflau satele Colţea [28] şi Giurmămeşti [29]. La hotarul cu Moldova se aflau următoarele aşezări: Vârtecicoi [30], Olteni, Focşani, Mândreşti, Lămăteşti, Hânculeşti, Blehani [31] şi Măxineni [32].

---

[15] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 1, p. 366; nr. 15, p. 376.
[16] *Ibidem*, nr. 20, p. 380.
[17] C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 544.
[18] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[19] Vezi harta judeţului.
[20] Ş. Papacostea, *Populaţia Ţării Româneşti...*, p. 936.
[21] *Ibidem*, p. 937.
[22] În anul 1815 în judeţ erau 144 de sate, grupate în 10 plăşi şi un plai, şi o populaţie de aproximativ 7 681 de familii. Vezi Dionisiu Fotino, *op. cit.*, tom. III, p. 147-150.
[23] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[24] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 79, p. 51.
[25] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[26] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 1402, p. 588.
[27] A.N.I.C., Col. Manuscrise, Ms. 705, f. 394.
[28] *Ibidem*, f. 389.
[29] *Catalog- Ţara Românească,* vol. V, doc. 752, p. 331.
[30] Dinu C. Giurescu, *Anatefter...*, nr. 177, p. 434.
[31] Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului...*, p. 18.
[32] *Documente privind relaţiile agrare...*, vol. I, doc. 183, p. 362.

CONCLUZII

Evoluţia teritorial-administrativă a spaţiului românesc în perioada medievală reprezintă o problemă importantă în istoriografie. Judeţele, ca unităţi teritorial-administrative, au apărut şi s-au dezvoltat odată cu evoluţia statului Ţara Românească. Totuşi, nu se poate preciza cu certitudine apariţia şi dispariţia unuia sau altuia dintre judeţele prezentate în lucrarea noastră. Ele sunt cu mult mai vechi decât semnalarea documentară şi unele sunt întâlnite în documente şi după ce au dispărut. Majoritatea au au evoluat peste timp pe vechile amplasamente teritoriale şi au ajuns până în zilele noastre cu numiri căpătate în vechime.

Organizarea administrativă a fost influenţată de evoluţia vieţii economice, sociale, politice şi militare a statului românesc medieval şi de natura relaţiilor acestuia cu vecinii din jur. Imixtiunile străine în hotarele ţării au determinat modificări teritoriale care au avut consecinţe şi asupra activităţilor legate de administraţia şi fiscalitatea judeţelor. Amintim astfel de prezenţa raialelelor turceşti create la hotarele a trei judeţele amplasate pe linia Dunării şi de faptul că ţara a fost privată două decenii de administrarea celor cinci judeţe oltene, atât timp cât Oltenia a fost sub stăpânire austriacă.

Cei care conduceau administraţia judeţelor s-au schimbat şi ei odată cu progresul societăţii în ansamblu. Sudeţii, care se aflau în fruntea judeţelor în secolele XIV-XV, au fost înlocuiţi de alţi conducători numiţi vătafi, bani şi căpitani, care aveau atribuţii în primul rând militare, legate de apărarea hotarelor ţării în faţa intervenţiilor străine şi de păstrare a ordinii şi liniştei contribuabililor în interior. Creşterea continuă a obligaţiilor locuitorilor către stat şi marii stăpâni de moşii a determinat şi o creştere a numărului celor care asigurau administraţia şi slujbele de percepere fiscală, iar înmulţirea populaţiei a dus la împărţirea judeţelor în diviziuni mai mici şi mai uşor de administrat.

După o evoluţie mai mult sau mai puţin cunoscută, unele din vechile formaţiuni teritoriale au dispărut definitiv din administraţia ţării, aşa cum este cazul judeţelor *Jaleş, Motru, de Baltă, Gilort şi Pădureţ*. La mijlocul secolului al XVIII-lea, ţara avea un număr constant de 17 judeţe, bine conturate teritorial şi cu o structură organizatorică adaptată necesităţilor societăţii în ansamblu. Judeţele erau repartizate astfel: 5 în Oltenia şi 12 în Muntenia.

Ţara Românească era constituită încă din vechime din sate amplasate în locuri prielnice de viaţă şi adăpăst, iar unele dintre ele, aflate în vecinătatea rutelor pastorale şi a drumurilor pe care se desfăşurau schimburi comerciale, au evoluat şi au ajuns statutul de aşezări rurale. Oraşele şi satele au progresat atât ca număr, mărime, cât şi ca formă de organizare internă. Studiul nostru relevă o continuă creştere a numărul localităţilor, cu o densitatea de locuire în regiunea muntană şi submontană. Drept consecinţă a concentrării activităţilor economico-comerciale spre zona sudică a Dunării, în urma monopolului impus de Imperiul Otoman, au apărut noi localităţi în zona de şes, cele vechi s-au extins, iar unele dintre ele au evoluat şi au devenit oraşe. Este cazul localităţilor Cerneţi, Brâncoveni, Ruşii de Vede, Cornăţel şi Slobozia.

În stadiul cercetării noastre de acum este evidenţiat pe cuprinsul **Ţării Româneşti** un număr aproximativ de **3 918** de aşezări: sate, târguri, oraşe. Este de la sine înţeles că această estimare nu reflectă numărul real de aşezări şi că numărul localităţilor sud-carpatice era cu siguranţă mai mare. Prin mijloacele arătate s-au putut identifica pe teritoriul ***Olteniei*** un număr de ***1 513*** de aşezări, iar în ***Muntenia*** un număr de aproximativ ***2 405*** de aşezări. Statistica de mai sus nu incluse şi satele duble sau triple, a căror investigaţie necesită un studiu separat, ceea ce ne îndreptăţeşte să considerăm că numărul acestora acoperă cumva pe cel al aşezărilor dispărute din varii motive.

În funcţie de numărul aşezărilor avute în administraţie, judeţele pot fi ordonate astfel: Mehedinţi (378), Gorj (366), Vâlcea (335), Ilfov (279), Argeş (258), Dolj (234), Saac (238), Vlaşca (228), Teleorman şi Dâmboviţa (211), Buzău (207), Romanaţi (200), Ialomiţa (175), Muşcel şi Râmnicu Sărat şi Brăila (163), Olt (142) şi Prahova cu 131 de localităţi. Puţine localităţi se întâlnesc în judeţele Prahova şi Muşcel, care, deşi erau situate în zona montană şi submontană aveau o suprafaţă teritorial-geografică mică.

Analiza teritorială a informaţiei istorice a fost realizată şi cu ajutorul hărţilor. Hărţile concepute de noi în urma studierii izvoarelor istorice pot devenit instrumente de cercetare în încercarea de a cunoaşte situaţia teritorială a Ţării Româneşti pe parcursul secolelor XIV-XVIII.

Coroborând informaţiile din listele întocmite cu observaţiile din hartă putem aprecia că o primă impresie pe care ne-o lasă harta de ansamblu este aceea că Ţara Românească era mai bine populată decât s-a presupus până acum. Oltenia concentra o densitate de locuire mai mare faţă de Muntenia, densitate ce este evidentă în întreg spaţiul românesc şi în depresiunile montane, pe dealurile submontane, în apropierea centrelor urbane şi în văile apelor şi bălţilor din zonele de câmpie. Numărul mic de sate din zonele de câmpie este o consecinţă firească a condiţiilor fizico-geografice întâlnite aici. Nu putem exclude însă şi cauzele de natură politico-militară, deoarece pe aici s-au abătut numeroase incursiuni străine, multe din ele fiind legate de situaţia în care se găsea ţara faţă de Imperiul Otoman. Locuitorii satelor din apropierea raialelor turceşti şi a schelelor de la vadurile Dunării se aflau într-o continuă stare de nesiguranţă şi aveau o situaţie mai precară faţă de cei care erau adăpostiţi în ţinuturile deluroase şi montane.

Întomite pe baza izvoarelor documentare, hărţile redau şi modificarile survenite în repartiţia aşezărilor în spaţiul de la sud de Carpaţi. Constatăm că, în secolele XIV-XVI, o mare parte din zona de şes a cuprins sate puţine, iar în secolele XVII-XVIII, numărul satelor de câmpie a crescut simţitor, cu excepţia Bărăganului unde rata de locuire a fost mai mică.

Dacă sub aspectul numărului aşezărilor şi al celor care au condus judeţele mai există incertitudini, raportarea la hartă a unor aşezări în cuprinsul judeţelor ridică incertitudini la fel de mari. Fixarea pe hartă a unor aşezări necesită uneori muncă îndelungată, studierea şi confruntarea unor izvoare scrise de categorii şi valori extrem de variate. În pofida tuturor strădaniilor, localizarea a rămas necunoscută în unele cazuri şi cel puţin controversată în altele. Lămurirea informaţiilor culese din izvoarele istorice trebuie completată cu coroborarea lor cu datele culese de pe teren, deoarece datele provenite din anchetele de teren sunt de mare utilitate în localizarea vechilor aşezări istorice.

Greşelile de localizare existente în indici şi în lucrarea noastră se explică prin desele schimbări în situaţia administrativă a ţării. Izvoarele documentare cercetate relevă însă în mare parte întinderea judeţelor la mijlocul secolului al XVIII-lea şi nu credem că pot surveni modificări teritoriale majore. Lucrarea de faţă a căutat să realizeze într-o viziune generală caracteristicile evoluţiei judeţelor Ţării Româneşti pe parcursul a câtorva secole de istorie. Pe măsura apariţiei de noi publicaţii documentare, categoric că numărul aşezărilor care compuneau ţara se va schimba. Catalogarea unor fonduri de documente, mai ales a celor din străinătate, în special cele de la muntele Athos, vor aduce unele noutăţi şi chiar modificări statistice privind numărul, repartiţia aşezărilor şi locuitorilor şi a conducătorilor unităţilor şi subunităţilor teritorial-administrative medievale.

Cercetarea noastră cuprinde esenţialul, datorită complexităţii temei care n-a beneficiat de cercetare specială. O abordare mai amănunţită ar fi dus la apariţia unei lucrări supradimensionată.

ABREVIERI ŞI SEMNE GRAFICE

AA	-	*Analele Academiei Române.*
AAMSI	-	Analale *Academiei Române. Memoriile Secţiunii Istorice.*
AB	-	*Analele Brăilei. Muzeul judeţean Brăila.*
AGA	-	*Anuar de Geografie şi Antropogeografie.*
AIIAI	-	*Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie "A.D.Xenopol", Iaşi.*
AIIAC	-	*Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca.*
AIIN	-	*Anuarul Institutului de Istorie Naţională.*
AO	-	*Arhivele Olteniei.*
ANIC	-	*Arhivele Naţionale Istorice Centrale.*
AR	-	*Arhiva Română.*
ASŞI	-	*Arhiva Societăţii Ştiinţifice şi Literare, Iaşi.*
AŞRS	-	*Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială.*
AUBI	-	*Analele Universităţii Bucureşti. Istorie.*
AVSMI	-	*Acta Valachica. Studiu şi Materiale de Istorie.*
BG	-	*Buletinul Geografic.*
BSRG	-	*Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie.*
CG	-	*Comunicări de Geografie.*
CI	-	*Cercetări Istorice. Muzeul de Istorie al Moldovei. Iaşi.*
D	-	*Drobeta. Muzeul regiunii Porţile de Fier.*
DGAS	-	*Direcţia Generală a Arhivelor Statului.*
F	-	*Familia. Oradea.*
FIP	-	*File din trecutul istoric al judeţului Prahova.*
H	-	*Historica.*
HP	-	*Hrisoave Prahovene.*
ISR	-	*Istros.*
LR	-	*Limba Română.*
MI	-	*Magazin Istoric. Revistă de cultură istorică.*
MCC	-	*Mehedinţi, Cultură şi Civilizaţie.*
MIM	-	*Materiale de Istorie şi Muzeografie.*
MO	-	*Mitropolia Olteniei.*
PG	-	*Probleme de Geografie.*
RA	-	*Revista Arhivelor.*
RI	-	*Revista Istorică.*
R.Ist.	-	*Revista de Istorie.*
RIAR	-	*Revista Istorică a Arhivelor României.*
RIR	-	*Revista istorică română.*
RDP	-	*Revista de Drept Public.*
SAI	-	*Studii şi articole de istorie.*
SCŞI	-	*Studii şi cercetări ştiinţifice. Istorie.*
SMIM	-	*Studii şi Materiale de Istorie Medie.*
SRIR	-	*Studii şi referate privind Istoria României.*
ST	-	*Studii. Revistă de Istorie.*
VA	-	*Valachica.*

Ag.	-	Argeş
an.	-	anul
Br.	-	Brăila
Bv.	-	Braşov
Bz.	-	Buzău
col.	-	colecţie
com	-	comună
cop.	-	copie
Db.	-	Dâmboviţa
Dj.	-	Dolj
doc.	-	document
Ed.	-	editură
extr.	-	extras
fo.	-	fotografie
Gj.	-	Gorj
Ial.	-	Ialomiţa

Ilf.	-	Ilfov
înd.	-	îndoielnic
Jal.	-	Jaleş
Jud.	-	judeţ
lg.	-	lângă
Mh.	-	Mehedinţi
menţ.	-	menţiune
m-re	-	mănăstire
ms.	-	manuscris
Muş.	-	Muşcel
o.	-	original
p.	-	pagină
pr.	-	probabil
Păd.	-	Păduret
Ph.	-	Prahova
pr.	-	probanil
Rm. Săr .	-	Râmnicu Sărat
Rom.	-	Romanaţi
sec.	-	secol
Tl.	-	Teleorman
tom.	-	tomul
tr.	-	traducere
Ţ. Făg.	-	Ţara Făgăraşului
v.	-	verso
Vâl.	-	Vâlcea
Vla.	-	Vlaşca
vol.	-	volum
Vr.	-	Vrancea

SEMNE GRAFICE

<>	-	data probabilă
#	-	sat astăzi dispărut
&	-	sat cu nume astăzi schimbat
¤	-	sat înglobat în altă unitate administrativă

MELENTINA BÂZGAN

Județele Țării Românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea

Cartea™ Universitară

Autoarea a întreprins un amplu proces de documentare, în urma căruia a rezultat cea mai bună lucrare elaborată până în prezent în domeniul abordat. Impresionează uriaşa cantitate de informaţii prelucrate, stabilirea minuţioasă a listelor de localităţi pomenite în izvoare, pe etape (până la 1500, apoi până la 1600 etc) şi reflectarea acestor rezultate în hărţi foarte corect şi sugestiv efectuate. Sunt prezentate critic concluziile antecesorilor, sunt elaborate noi concluzii şi ipoteze şi este stabilit un echilibru corect între studiul bibliografiei şi al izvoarelor. Este de semnalat discutarea pentru prima oară la un asemenea nivel a evoluţiei unităţilor administrativ-teritoriale ale Ţării Româneşti, cu toate detaliile legate de istoria lor medievală şi modernă timpurie: geneza judeţelor, etimologia numelor, primele menţiuni scrise, componenţa pe localităţi, numărul populaţiei, limite geografice, administrare etc. Se remarcă prezentarea detaliată a istoriei câtorva judeţe dispărute în evul mediu sau în epocile mai noi: Jaleş, Motru, Judeţul de Baltă, Gilort, Padureţ, Săcuieni etc.

Lucrarea prezintă o importantă specială pentru breasla istoricilor şi nu numai, atât ca mijloc de documentare, cât şi ca instrument de lucru. De aceea, ea se cuvine grabnic publicată."

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop
Membru corespondent al Academiei Române

ISBN 973-7956-70-2

9789737956705